
3 1761 08104322 6

SEBRANÉ ROMÁNY

JOSEFA JIŘÍHO KOLÁRA.

Díl první.

Libuše v Americe.
Pražská čarodějnice.
Malíř Rainer.
Cesty života.

V Praze, 1854.
Tisk a sklad K. Jeřábkové, v uršulinské ulici č. 140.

Libuše v Americe.

I.

Ἀμφὶ δ' ἀνθρώπων φρεσὶν ἀμπλακίαι
Ἀναρίθματοι κρέμανται.
(Vůkol lidských srdcí, nesčíslné hemží se bludy.)

Πινδαρ.

Na den svat. Havla roku 1783 stál na podkrovním pavlanu věže Pražského chrámu svat. Víta svalitý muž v černém oděvu. Okolo čela a na židovinách splývaly mu sněhobílé kadeře, v jeho obličeji rděly se karbunkule, z přišedivělých očí svítila mu dobrosrdečnost, a na jeho tlustém nose trůnily velké okuláry v obrubě z černého rohu. Vedle něho klátil se o jedné noze hlásného syn Benedikt, ryšavý to vejrostek, maje v pravici svítilnu, a tomu přes rameno pohlížela šklebivá tvář

černocha, dosti podobná pitvoře Le Sage-ova Asmodiho. — Chýlilo se již k večeru.

Husté mlhy houpaly se okolo bání a makovic královského města, a temné hučení, jak dunivý jekot vzdáleného moře, ozývalo se z poodlehlých ulic až nahoru do větrné výše zámecké věže.

„Nu, — večer se blíží, — oči klíží, — a já se až do syta nakoukal,“ — hovořil jaksi do sebe s výrazem potajného žalu majetník karbunkulovitého obličeje. „Opustil jsem pralesy americké, v té naději, že snad zde vyslídím zárodek k znovunarození spanilé své vlasti, že se mi snad objeví nechť i sebe skrovnější záhon, vysázený snahami zdárnějšího potomstva, že se zde vykoupám a ochladím ve vlnách přítokû vlastenských, že se hodně napiju českého piva, — a pak tímto přezvědem oblažen, že na některém pomníku slavné minulosti sedě, vypláču se až do oslepení. Ale ach! naděje má jest šeredně sklamána! — V zárodku tom líhnou se teprv slovíčka děckého papouškování, v záhonech oteckých plání motá bejlí své kadeřavé čupryny, na místě svížích přítoků nalezl jsem močály plné kuňkavých žab, — a ochmelil jsem se pivem cizokrajným. — Jdi, Benedikte, a nech

nás o samotě.“ — Červenohlávek Benedikt, jenžto až posud řeč starcovu ousměšnými posuňkami provázel, obrátil se nyní hbitě k černochovi *Pitokovi*, napřáhl pravici, a s významným pohledem zakroutiv očima na starce, odešel.

Stařec stál nyní se svými karbunkulemi a se svým černochem Pitokem samoten na pavlanu.

Večerní mlhy se protrhovaly, a v modravém otvoru nebes objevila se planeta Jupiter jak lesknavý smaragd. Bylať to karbunkulovitého obličeje zamilovaná hvězda a kdykoli se mu na nebi vyskytla, vítal její přítulnou zář srdečným úsměchem.

„Ach ano,“ — zvolal opět s větší rozčíleností kmet, — „klobásy nelítají více po Čechách, — košťál za groš! — Kde se druhdy skláněly k rovinám pahrbky, ověnčené révím — tam nyní brambory vypínají kostrbaté své korunky, — jako omrzelá, dlouhá punčocha, plouží se Labe skrz ouskalí a nivy, a na pomezí vlasti sedí, místo Zábojů a Lumírů, lišáci a vlci, a sčítají zrna čočky a hrachu, kterýmiž je osudové zasypali. — God dam! Zde neumru! — A přec! — Ejhle, jak krásná jest tato vypráhlá sopka, — tento zkamenělý pomník naší nevycválanosti!“ —

Po těchto trpkých slovech naklonil se stařec přes zábradlí pavlanu. — Mračný obláček přiletěl od severu, zastínil Joviše, jeho zamilovanou hvězdu, a v tom samém okamžení ležel i kmet s všemi svými karbunkulemi a povzdechy as tři sta střevíců hloub na čtverc'ovém kamení dolejšího příhradí, na nesčíslné kousky roztříštěn a beze všeho hnutí života. —

II.

He was a man, take him for all in all,
I shall not look upon his like again
Hamlet.

Na hřbitově Volšanské vísky, nedaleko Prahy, bělil se v stinném skrytu mezi křovinami hustého bejlí, bolehlavu a kozího pysku, kamenný pomník s nápisem:

„Zde leží blázen
Všech vtipů prázen,
Na věž ho nesl ďas,
On spad a zlomil vaz.“ —

A dolejc stálo:

„Henry Klen z Filadelfie, — narozen v Čechách v Praze dne 27. dubna 1713. Žilť mezi divochy v Americe, — a zas umřel v Čechách v Praze na den svat. Havla roku 1783, — jak ukazuje hořejší figura.“ —

Henry Klen byl se zámecké věže spadlý a roztříštěný stařec s karbunkulemi.

Tento nápis byl složil satyrický červenohlávek Benedikt, na vlastní outraty prý objednal kámen i písmo.

Na jeho hrobě nekvětlo žádných voně páchnoucích růží a fialek, nad jeho, v prach a popel rozpadávající se mrtvolou nevypínal se hrdý oblouk zbožňujícího upamatování; když však s přívalem rovnonočních větrů jarního počasí, z tmavého zánebí se vymknula jeho zamilovaná hvězda Jupiter, tu se i sklonila na písčitý, vypráhlý záhrobek bledá lilie, a porosila jej závlahou nesčíslných rosných krůpějí.

Outlá ta lilie na hrobě Klenově byla *Molly*, jeho dcera, — nesčíslné rosné krůpěje — byly její slze.

Bylof to za teplého, letního večera.

Molly seděla na kyprém příkrovu zemřelého otce. Vedle ní motyka a lopata. — Byl to večer před jejím odchodem do Angličan, kde byla zůstavila svého manžela. Před duševním okem hemžila se jí pestrá tlupa nesouvislých přízraků. Krvácející otec — amerického pásma teplejší slunce, — *Dolin*, její manžel, — mračná nebesa s plamenným písmem božského slibu, že kdož odpočívá v prachu, krásnější jej očekává novozrození, — divoký prales pln mrtvol Mohičanů, — vedle něho široká pláň posetá mrtvolami českými, — ano i medousté zvuky nesmrtelné Bendovy hudby. —

Hluboko v srdci cítila dojem vznešených těchto zpomínek, a její vysoká, ušlechtilá, mohutná postava vztýčila se nad rovem otcovým, povznesla pravici k hvězdnatému nebi a zvolala: „Otče, tvoje přísahy jsou též moje přísahy, dědička tvého zlata a tvých zemí stane se i dědičkou tvé velké myšlénky a tvé snahy! — Bůh slyší mou přísahu! — Kletba, kletba, kletba mně, jestli svou přísahu zruším!“ —

Rozdrcený stareček byl neobyčejný, nad Angličana výtečnější podivín. On se nosil v hlavě, v srdci, v krvi, ano i v každé žilce svého zdra-

votného těla s tou neobyčejnou myšlénkou, že jest k tomu povolán, zbytky svého druhdy proslaveného národu, totiž Čechů, jako storamený zemorodec Briareus, vyrvati ze staré, zpukřelé, vysílené vlasti, kterouž většina domácího i přespolního lidu naučila se nazývati „Böheimb“ a nikoli Čechií, — a přenesti je přes moře a zasaditi ve svíží, kyprou, šťávnatou půdu nového světa, a tam je opět zúrodniti a zvelebiti k staroslovanské slávě a důstojnosti. S touto převelebnou, přeslavnou myšlénkou přišel co dítě na svět, cítě ji nejprvé v žaludku svém, s touto myšlénkou zanášel se ve školách co chlapec, čmáraje rysy království českého na mapě hořejší Ameriky, s touto myšlénkou chodil od domu k domu, hledaje k jejímu uskutečnění peníze a přívržence, pro tuto myšlénku byl posměván, potupen, nohama šlapán a konečně i vypuzen ze země. On snášel všeliké protivenství, poněvadž mu do kapes svítilo slunce. Když odcházel z vlasti, klesl u posledního mezníku drahé své otčiny k zemi, políbil ušlapanou stezičku, vzal kus hrudy ze země, položil ji na velké srdce a šel do Ameriky. Mimo to seděla v Klenově kotrbě ještě jiná, stálá myšlénka, — domnívalť se totiž pocházeti ze

staršlechtického, proslaveného českého rodu Vršovců. Z jeho rodového kmenu vybíhalo několik zpukřelých proutků, a to jen dle nějakého podivného, zmotaného kalkulu až v zříceniny a škuliny těchto druhdy rozšířených a mohutných velmožů. Touto druhou myšlénkou stal se hrdým, ano i zdivočilým jako medvěd v nenávisti a odporu, — onou první však stal se jemným jako beránek a vždy náchylným k lásce a přátelství. Zůstavil vlast svou s krvácejícím srdcem; — vědomí však jeho šlechetné vůle a velkolepých záměrů vyplnilo dalekou rozsedlinu mezi jeho vlastí a cizinou květnatými vrstvami, a na hopkavých vlnách širopustého okeánu vítal opět s důvěrou svou zamilovanou hvězdu, jako dobrého starého přítele z času krásnější minulosti. A však při všelikém tom schylování se k výstředivostem nebyl přece Klen snílek aniž fantast. Onť se ovšem velmi často, a s velkou libůstkou, — poněvadž to byl zákon jeho povahy, — na svět díval skrz idealizující skýlka obraznosti. Na nejskromnější, nejnepatrnější květinku tak dobře jako na vavřín, — na vrabce, sedícího za komínem, tak dobře jako na ptáka rajského aneb ptáka samoleta, vznesl nějakou poetičkou významnost, — ano

často u vytržení vypukl v pláč, když se přes den změnil zápach větru, a tu pak říkával: „Ach, dnes mě líbá vítr poetickými ústy!“ — Klen se nalezal již čtyrycet dní na Hamburském obchodním korábu, kterýž měl to ustavenovení, Evropou přesycené vystěhovalce převážeti do nového světa. Dne jedenačtyrycátého volalo se se stožáru: „Břeh! břeh!“ — Ouprkem hnal se mladík Klen na palubu a zvolal s tak dychtivým pohledem jakoby chtěl očima pohltit celý obzor: „Kde jest Amerika?“ Matros ukazoval na malý, přimodralý, obláčku se podobající proužek, jenžto na západním obzoru vystupoval v podobě vlnícího se pahrbku a rozbíhaje se k jihu a severu v moři se ztrácel. Klenovy zraky věšely se na tento posud vzdálený břeh s láskyplným úsměvem děcka, ježto po dlouhém rozloučení opět spatřuje otcovu tvář.

Daleko přes moře a země obvíjela smělá jeho obraznost růžovým poutem lásky cizinu i vlast, v zadumčivém jeho oku vystupoval obraz za obrazem, — zástup srdcí s zacelenými jizvami, z mrákot smrti probuzený jazyk, bujné živoření vélkolepých květů, báječné zjevy života dětinného, tancující hvězdy a měsíce, tetovaní Huronové a

záhroby ve vlasti práchnivějících reků. Jeho duch předtuchou napájený, snoubil budoucnost s minulostí, a jeho duševní neustupnost pojila ideální život ke skutečnému. A tak se i stalo, že s ohledem na svůj osobní prospěch a zisk snadně překonal všechny hrubé, hmotné překážky místnosti, že neunavnou pracovitostí, bystrým, pronikavým přemyslem ode dne ke dni prospíval u vyzískání peněz a mohovitosti, až i konečně po desíti letech, v zápasu Američanů o svobodu a neodvislost, mohl vystoupiti naskrze nadán všemi vlastnostmi milionářů, napořád tou myšlénkou żabaven, přenesti svůj národ ze zakrnělého vzduchu české vlasti v svíží pláně Amerického podnebí. Ano, stal se boháčem, tak nesmírným boháčem jako v šedověku Kresus. On však nemínil prohejřiti poklady své požíváním indických ptačích hnízd a rybích jazejčků, anobrž v rozkoši svých uskutečněných zámyslů.

Roku 1782 musil Lord North, donucen opozicí whigů, vystoupiti z ministerstva a tohož roku dne 30. listopadu byla samostatnost severních obcí Amerických se strany Anglicka úplně uznána a prozatímní smlouva uzavřena. Klen, kterýžto byl kongresu po čas zuřící války, půjčkami velkých

peněz nemalé prospěšné služby proukázal, dostal, dle vlastní své žádosti, za náhradu ohromnou část země na západním břehu řeky Missisippi k neobmezenému požitku i s právem majetnosti. Bylť posud milionářem, majetníkem nejourodnějších krajin v Pensylvanii, a bohatých skladů rozličného zboží v Bostonu, a konečně pánem a velitelem ourodných zemí, obnášejících přes dvě stě čtverečných mil. *Klara Arnoldová*, sestra onoho generála Arnolda, kterýžto dříve s tak znamenitým prospěchem proti Angličanům bojoval, posléze však vlasti své se zpronevěřiv k nepřátelům přešel, — byla jeho manželkou, a *Božena-Molly*, první a poslední plod toho sňatku. Její narození stálo matku živobytí. — Od toho času, co mu umřela choť, jelikož jedním dnem drahý poklad byl získal i ztratil, cítil se v srdci jaksi rozdělen, cítil totiž, že jeho první, vlastenecká láska k vzdáleným krajanům Čechům utrpěla ujmy přistoupením druhé, otcovské lásky k novonarozenému dítěti, — a na tomto rozcestí zmítalo se jeho srdce tak dlouho, až Božena-Molly dozrála k panenské spanilosti a až se provdala za *Dolina*, polského to šlechtice, kterýžto po prvním rozdělení Polska vlast svou byl zůstavil a v Americe

pro svobodu spojených obcí pod prápory Washingtonovými bojoval. — Když tak dceru svou spatřil zaopatřenou pod záštitou šlechetného manžela, — uznal za dobré přikročiti co nejrychleji k vykonání a provedení svého ničím nepřekonaného zámyslu. Černochem Pitokem provázen, jemužto daroval svobodu za příčinou lidumilovné úcty k člověku, přeplavil se přes moře a přišel co kmet do české vlasti, kteroužto byl co mladý muž před třicíti lety zůstavil. Chud byl odešel, bohat se vrátil. Bohat netoliko v srdci zúročenými city vlastenecké své lásky, nýbrž i nesmírně bohat na penězích a ohromné mohovitosti. Onť přišel, aby nasbíral prvotiny aneb lépe řečeno posledky národnosti, z kterýchž by mohl opět v Americe obnoviti zaniklou slávu svého druhdy slynoucího národu, onť přišel, aby vyrval krásný ten mateřský jazyk z podřízenosti a zakrnělosti, aby jej převezl přes moře, a tam někde v pralesích amerických aby mu vybudoval žulovou stolici učitelskou, aby i své krajany, v kterýchž by posuď doutnala jiskra touhy takové, uvedl jak stádo hladových oveček na své bujné pastviny na pobřeží Missisippském, kde by se mohli pásti v patriarchalní svornosti, kde by v příslušných mezích

nenucené činnosti volně, slovem i písmem opět mohli vyvinovati národní svůj živel a platně co národ působiti pro blaho své, a pro blaho člověčenstva. Ba, onť přišel s ohromnými sny do Prahy, doufaje, že sny své vymění za ohromnou skutečnost. Nesa v kapse Komenského „labyrint světa“ by nezbloudil v klikatých uličkách tohoto plačtivého oudolí, na nose maje jeho okulary moudrosti, aby mohl dobře proskoumati křehkost a průzračnost vezdejších věcí, — octnul se u osudné paty zlým bradýřem oholeného Vyšehradu, a musel si zde poprvé okuláry utříti, poněvadž byly opoceny slzami a vzdechy. Kráčel dále po staré stopě protiúhelní čáry a dostal se na hrad a zde si musel opět utříti okuláry, poněvadž byly zas opoceny a vlhké. Kudy kráčel, ukazovali naň lidé prstami a vyvolávali: „Ejhle šilenec!“ — nesměl se déle ani na ulici pozdržeti, aby za ním nebyli běhali kluci a metali naň směti. To jej konečně omrzelo. Vymknulť se z puchu a ruchu začouzených uliček, kde naň ousměch a zlomyslnost číhaly, a povznesl se do výše k příbytkům kavek a lašťovek, — najmul si totiž světničku, vysoko na podkrovním pavlanu u hlásného

na věži svat. Víta, a odtud se díval skrze kukátko smířlivého hoře na zmotané víření v ulicích a na kamenném mostě, odkud jej zahnali, poněvadž byl přes něj kráčel s pohledem poněkud satyrickým.

Jeho jednatelé však nezaháleli. Pitok každodenně odcházel na zvědy a přinášel mu zprávy o výsledcích jejich činnosti. V městě Hamburce bylo shromáždiště českých vystěhovalců. Dva četné zástupy ryzých Čechů byly již na cestě, s třetím chtěl se sám odebrati, aby se nikdy více nevrátil, neboť svatou jest učinil přísahu, že jeho mrtvolou nemají ztučněti domácí červy, aniž jeho popelem zmrviti se půda, na kteréž byl vyrostl. Dva měsíce strávil na věži neopustiv ji ani jedenkráte. V předvečer však jeho již ustanoveného odjezdu odevzdal jej osud přec domacím červům za pokrm, a jeho popel za mrvní prášek půdě otecké. Ale jen na krátký čas; — neboť i osudův záměr překazila nejvřelejší dětinská láska. Božena-Molly, jedva že zvěděla o otcově přenáhlé smrti, odebrala se do Evropy, přišla do Prahy, ukradla otcovu mrtvolu a odvezla ji zašitou v mumiovém, vonně páchnoucím žoku Kreekův, přes Anglicko do nového světa se všemi vystěhovalci, a tam v středu

nové české osady ji vložila do země, a v krátkém čase vybudovala nad hrobem ohromnou žulovou mohylu, kteráž to měla tam státi netoliko co slavný pomník zemřelého, anobrž i k tomu oučelu, aby zpomínkami na šlechetného zakladatele osady, též osadníky ponoukala k šlechetným a vznešeným snahám.

III.

Amis, vive l'orgie!
J'aime la folle nuit,
Et la nappe rougie,
Et les chants et le bruit, —
— — — — — — — —
Le vin dans tous les verres,
L'amour dans tous les — yeux!
Hugo.

Byloť to za roztomilého jarního dne v měsíci dubnu roku 1791, příznivého to již počasí, plného zápachu a slunečních paprsků, kdy se na potravním tržišti v Bostoně prodává zelený hrách. Po celém deltovém zemišti mezi řekami Illinoise a Missisippi bujněly již savanny v nejskvělejším

výkvětu; po rozlehlých pláních kukuřicových vlnily se šťávnaté korunky v šedozelené barvitosti, zavanul-li větérek trochu prudčeji, lítaly pestré květy stromů pakanových jak zplašená hejna motýlů na ourodné luhy, a ze všech stran ozývali se ptactva kůrové líbezným štěbetáním. Na zad požehnaných těchto plání přiléhalo k zlatoskvoucímu obzoru nebes divoromantické skupení lesnatých kopců, z jichžto příkrých strání valily se chřestící prameny na různo nebo v jezero, kde třepenatý břeh, ověnčený rozličným bejlím, zhližel se v křišťálovém zrcadle vod, a u paty všelikých nižších pahrbků pohlížely z průsvitu stinných stromových semenišť a pěkně uspořádaných zahrad, střechy a vykýře čistých příbytků. K západu v rozlehlé, a však zpustlé posud nížině kroužilo se v slunečním lesku, jak stříbrný pás, spádné řečiště řeky Chippavay, jejižto zelenavé vlny urychleným proudem pospíchaly k veltoku Missisippi.

Spanilou tu krajinu však oživovala bachanticky vejskající staffáže.

Na bystrých vlnách říčky Chippavaye, až skorem k jejímu ústí do řeky Missisippi, houpaly se květně

ověnčené kanoty a pirogy *) s červenobílými prápory a korouhvičkami, na břehu samém v stinných ústupech, ano i na výslunní, hemžila se neposedná směs mužů, žen, dívek, mládenců a dětí, z jejichžto rozdělených tlup ozývalo se rozpustilé vejskání, zpívání českých národních písní, škádlivá váda, smích, troubení a bubnování, vřeštění píšťal a houslí, střelba z pušek a moždířů, tance, běhy o závod, objímání, líbání, přípitky a boření džbánů a mis. Na palouku před panským domem stál skvostný stan v stínu výtečných platánů čili neprávě tak zvaných sykomorů. — Po obou stranách dlouhého stromořadí stály menší stany. Na dřevěných plochách, pěkně vyřezaných, aneb v koších vrbových byly nahromaděny plody papuového a persimoo-vého stromu, v houští koulely se lihových a vinných nápojů již prázdné soudky, zde a onde viděti bylo ohryzené již kýtní a plecní kosti zvěřinové, polámané dřevěné poháry, hlíněné nádoby, kukuřicové placky a mazance, — vše to jak v sybaritské rozpustilosti pohozené. — Brána nejzdivočilejší veselosti zdála se býti do kořán

*) Američanské to člunky od divochů zrobené.

zotvírána, na nebi jakby visely basy, kotle a píšťaly, — líbezní větříci, dechem vonným dýšíce z luk a hájů, zanášeli květů voňavé pršky k veselým zástupům a ochlazovali mnohou již příliš rozpálenou tvář a mnohé rozjařené slovo. -- Byltť to šťastný, veselý lid.

Lid ten sestával ze šesti set českých vystěhovalců, kteřéžto Klenovi jednatelé přemlouváním a penězi v zem protinožců byli vlákali. Nebyliť to tak zvaní rozervanci na duchu, srdci a kapse, jakýchž se každoročně na tisíce do nového světa stěhuje, aby si tam pro jich nedůstatek hledali záplaty, — byliť to naopak lidé zdravého těla i ducha a horliví plnitelé Klenových vlasteneckých zámyslů.

Klenova rozsáhlá říš nad řekou Missisipi byla zvána *Novou Čechií*, a skvělá osada nad řečištěm Chippavaye, *Novým Vyšehradem.*

Veselí osadníci slavili dnes významný, velký hod, — slavili totiž devátý výroční den šťastného jich osazení se na břehu veltoku Missisippi a založení *Nového Vyšehradu.* Bylať to první a pohříchu i poslední slovanská osada v severní Americe, velkolepá a skvělá v počátku svém, ale krátce jen trvající, záhy pomíjející v dalším rozvinu.

Božena-Molly, Klenova dcera, panovala na břehu Missisippí, jako druhdy báječná Libuše na břehu Vltavy. Osadníci ji také jinak nepojmenovali než paní Libuší. Onať zas, jsouc nadána příliš bohatou obrazností, neopominula, — dílem k tomu poňoukána od otce jí zdílenými zpomínkami na onoho ženského Numa-Pompilia Čechů, — dílem, porovnávajíc vlastní své postavení s oním její báječné předchůdkyně, — neopominula totiž vmysliti se v jakési uvědomění neobmezené knížecí důstojnosti, kteréhož v její bytosti v té míře přibývalo, čím více skvělými výsledky svých přemyslů získala to přesvědčení, že duševní síla i v křehké schránce ženskosti překonati může nejpříkřejší návaly hmotných živlů a protiv. Mimo to měla Molly tak mnoho pudu poetické povahy v sobě, že není divu, když nalezala velikého zalíbení v podobných fantasmagorických smyšlenkách. Na prerii jsouc zrozeno i vychováno, nabylo její tělo oné mohutné, mužné kontury, kteréžto řečtí sochaři s tak velkou umělostí svým sochám udělovali, bez zbytečných přídavků a nadchlivosti. — Na její hrdě okrouhlené labutí šiji trůnila božská, olympická hlava. O jak rozkošné bylo na ni podívání! — Její koralové

rtíky, míle zakulacené, — smělý orličí nos, modrojasné, panovnické oko, — vysoké čelo jak z alabastru bez ouhony, — bohaté v prsténkách splývající černé kadeře, — harmonický souměr všech jejích údů, — zkrátka, celá ta výtečná postava, když seděla na běloskvoucím mimochodníku, ručnici majíc na rameně zavěšenou, ujížděla k rozkoši honby v nálesí, — o jak se tu podobala Dianě, tomu pravzoru spanilých mužatek! —

Ano, americká tato Libuše, na těle i na duši tak spanilá jak mohutná, — jemná, slabounká, ranitelná však na jediném místě, totiž — v srdci, tuto ztepilost citu, tuto měkkost srdce přinesla sebou na svět co po matce zděděný znak, a vychováním jej nepozbyla.

Karbunkulovitý stařec, její otec, mnoho jí do uší nahučel o české vlasti. Umělť tak krásně vyprávět, zvláště co se týkalo vznešeného jeho rodu, Vršovců totiž, — tragické pak osudy toho v skutku pro slovanský živel v Čechách zápasícího rodu, jakož i tragické momenty v dějepisu celého národu líčíval dceři své tak živými, ohnivými barvami, že její dojemná duše s těmito obrazy i otcovu vřelou lásku k vzdálené vlasti do sebe

pojmula a tak pevně v srdci svém ji zakotvila, až i někdy, v milém blouznění, smyšlénky Hajkovy kroniky se stejnou zastával a neustupností, jako historickou pravdu samu. Z toho všeho dá se pak snadno souditi, že Molly netoliko u vnitř své duševní bytosti s rozumem svým i s city svými, o tomto převratu svého názoru světa, v rozličné rokování se pouštěla, nýbrž i zevnějším způsobem s otcem svým za živobytí jeho, o českých záležitostech — tak čistou, jádrnou, vybroušenou češtinou rozprávívala, žeby sám Veleslavina, slavné paměti našeho jazyka brus, nebyl by míval příčiny, na jejím líbezném jazejčku čeho pokárati, a mimo to mohlo se i říci, že všechny dámy v Čechách dohromady i ouhrnkem, po celé dvě století nikdy tolik toho českého po česku nenahovořily, jako Molly s otcem svým v Americe v desíti letech. K odůvodnění humoristické měkkosti její povahy musí se ještě podotknouti, že se otcem naučila skorem všechny, v ústech českého národu žijící národní písně. Starý Klen všude zpíval, kde stál i kudy kráčel. Procházel-li se na polích, prozpěvoval si jak skřivan z plného hrdla, seděl-li ve svém komptoiru, broukal si písničku zpáteční cestou do ža-

ludku, byl-li pozván u Vashingtona k stolu, zpíval také, ale jen — v mozku. Nebude již divno, že dcera jeho v srdci tak podivně změknula, až to skorem v odporu stálo s jejími ušlechtilými a však velmi bujarými, mohutnými formami jejího těla. — Podle jejího příkladu byli též kolonisté v Nové Čechii naskrze vroucní Čechové, jakýchž by člověk v celých Čechách i za našeho věku nadarmo s lucernou hledal.

V Novém Vyšehradě nalezala se na celé století dobře zaopatřená tiskárna, menší škola pro outlejší mládež, a větší učiliště, nazváno Klenovou kollejí, kostel, pak skvostná bibliotheka staročeských, vlaských, francouzských a anglických kněh, — a ve všem všudy, jak na poli, v lese, v domácnosti, v rodinném i společenském obcování, panovalo tak upřímné sjednocení a snažení, že Molly počínala již víru svou v uskutečnění otcových záměrů měniti v přesvědčeni.

Ale ach, ďábel nikdy nespí, praví staré přísloví, — člověk míní, pán Bůh mění. —

Slunce klesá za hory Alleghany. Na protější straně hučícího veltoku vylízá za modravým svrškem lesiny plavý, širohubý měsíc na podobu oušklebné

Mulattovy tváře. Osadníci se vydováděli a ubírají se v hlučivých zástupech k svým příbytkům, a však pilně k tomu hledíce, aby nezapomněli vznešené své Libuši a přívětivému jejímu manželu, svému Přemyslovi, Juliánovi Dolinovi, dáti: „Dobrou noc!“ Na železném pavlanu, z horního dřínu vystaveného panského domu, stály nejhlavnější notability osady pohromadě. Jsouť to jasné, přívětivé obličeje. *Molly-Libuše*, *Přemysl-Dolin*, a starý Indián *Utašaraoo* (podle obyčeje Indiánů, kteřížto svým výtečníkům, rekům neb mudrcům k prvotnímu jmenu ještě nějaké jiné, významné jmeno přikládají) nazván „starý šíp,“ náčelník *Ouchipavaků.* *) Vedle starého Indiána stojí *Bor*, dozorce západních lesů, kostnatý to, svalnatý kmet, s vážným a při tom i dobrosrdečným pohledem, a za ním, přes rameno mu pokukujíc, přerozkošná, potutelná dívčí postava, jeho dcera *Milada.* Dole však v stínu dvou sloupů, na nichžto břevna pavlanu spočívají, stojí zatemnělá, ošklivá postava. Jest to Pitok, osvobozený černoch nebožtíka Klena.

---

*) Ratolest kmene Šippeweierů, kteřížto až podnes těkají po lesních krajinách, táhnoucích se od huronského jezera až k pramenům řeky Missisippi.

Máť posud na sobě, snad z pokrytské úslužnosti, livraji z červeného sukna se stříbrným vyšíváním na límci, tmavomodré vlněné kalhoty, boty až ke kolenoum, a klobouk z bobrové srsti na zeleno obarvený. Podepírá se ó ústí ručnice, jejížto hlaviště zas o podstavek pilíře podepřeno jest. Po chvilkách vystrkuje pod pavlanem hlavu a otáčí ji nahoru, šilhaje po ženštinách, na pavlanu stojících, žádostivýma, hltavýma, psíma očima, — a několikráte potichu luská prahnoucím jazykem.

Veselí osadníci ubírají se okolo panského domu k příbytkům svým, a žádný z nich neopomine před Libuší se ukloniti, — a ona zas laskavě s pavlanu jim kývá, na toho neb onoho zavolá jmenem, jiným zas potutelně vyhrožuje aneb se usmívá, a dříve z pavlanu se neodstraní, pokud byl neodtáhl poslední muž, a pokud neumlkl lomoz rozpustilosti na říčce a na břehu. Pitok však stojí pod pavlanem v stínu sloupoví bez hnutí, jako mramorová socha. Tu se náhle zachvěje jak osyka, a po jeho osmahlých vypouchlých lících vinou se dvě slze jak lesknavé perly. Srdce mu bije divoce v bok, na jeho vraskovitém čele vystupuje pot, zatne pěstě, jektá zubama, a konečně klesl k zemi

po celém těle v svírání křečovitém. Z panského domu ozývá se hudba — těkavé zvuky míle znějící harfy, a k tomu sladká, zádumčivá píseň o svobodě a lásce. Černoch v prachu se svíjí, jakby byl dotknut žhavými bodáky, — a v zoufanlivém vzteku chroptí do sebe: „Proklato budiž pobřeží Senegambické, proklata palčivá píščina, proklat můj otec, jenžto mě zplodil, prokleta moje matka, ježto mě porodila, — kletba tobě slunce, ježtos mě osmáhlo, — a kletba tobě tam pod mohylou hnijící bloudě, jenžtos mě učil modlitbě — kletba tobě, Klene!“ — Na to se kousl u zdivočilém větření do tlustého, vyhrnutého spodního pisku, až mu z něho vystříkla krev, vzchopil se na to se země, a počal nad hlavou máchati ručnicí, jakoby se chtěl s někým bíti. Na první pohled zdálo by se, že se Pitok smyslů pominul. Povážlivější však tvářezpytec byl by z jeho zdivočilých posuňků a z celého jeho vzezření vyslídil sopku jakési ušlechtilejší vášně, kterážto vřela na dně jeho prchlivé bytosti. A věru, tak by byl dobře soudil. Pitok nabyl totiž od svého roztříštěného pána, dokuď byl celý, evropské vzdělání, — on byl pokřtěn, znal po česku, po anglicku a po šipeweiersku ho-

vořili, a cítil v zavržení svého plemene též vlastní své nezaviněné snížení. Bodrost myšlének trůnila mu v mozku, a láska v srdci, a přec žádná stezka se mu neukazovala k vyváznutí z otrockých vazeb přírody. Milovalť své plémě, poněvadž znal jeho porobu — a miloval Miladu bez naděje, žeby ji kdy mohl nazvati svou. Nad všecky tyto křehkosti však živořil v jeho duši, jako druhdy u Klena, světější, vznešenější záměr.

Po tomto vášnivém výbuchu jeho utajených a dlouho na uzdě držaných chtíčů a popudů, zpamatoval se opět Pitok, setřel si s tváře slze, zavěsil si na levé rameno ručnici a kráčel pozvolna v hlubokém zamyšlení podél platanového stromořadí až k nejzazšímu konci osady. V stínu několika borových a hykorových stromů stála tam osamělá chyše ze srubů. Pitok zaklepal, nízká dvířka se otevřela, a on vstoupil do nízké a však dosti prostranné a temně osvětlené síně starého známého a přítele.

„Whisky! whisky! *) milý Benedikte!“ — zvolal po anglicku Pitok, a Benedikt, ryšovlasý to syn

*) Anglický název pálenky.

hlásného na Pražské věži svat. Víta, tentýž výrostek, co byl složil na roztříštěného Klena hrobový nápis, padl Pitokovi do náručí, políbil ho v masitá ústa s tak přítulnou choutkou a divokostí, až to mlasklo, a pak přiskočiv ke skříni přinesl láhev nejpernější a při tom i nejlahodnější žitné pálenky. — Popíjeli a hovořili až k půlnoci. A co v té chyši tajně bylo upředeno, to již příštího jitra na výsluní uvedeno.

IV.

„Pod večer milujem hru v karty, sklenku dobrého vína, vnadnou ženu a zlý skutek mnohem více, nežli za bílého dne."
Šilený Medardus.

V skvěle osvícené jizbě panského domu nalézáme celou společnost v upřímném rozveselení. Libuše sedí u okna, a zpívá k přízvukům pěkně naladěné harfy medoústou píseň o svobodě a lásce, kterážto Pitoka tak divoce potřeštila. V jejím klíně odpočívá rusovlasá hlavička jejího sedmiletého synáčka Břetislava, kterýžto po ní jednotlivá slova

písně čtveračivě požvatlává, — Dolin, její manžel, poněkud malé postavy, při tom však jemného, ušlechtilého zřůstu, stojí opodál v horlivé pohřížen rozprávce s Borem, dozorcem a správcem západní části osady. Dolin jest v způsobu mluvení, vzezření a pohybování nemálo podoben uhlazenému diplomatu francouzskému, — Bor naopak, muž to pevných svalů a údů, podoben zešedivělému lovci z pralesů Amerických. Milada, Borova dcera, laškuje se starým náčelníkem Indiánů Utašaraoo-em, kterýžto s velkou laskominou ze strany očima mžourá na punčovinu, ježto klokotá v stříbrné nádobě u prostřed hostinského stolu. V pozadí, před obrazem rozdrceného Klena, stojí mladík se založenýma rukama v hlubokém zamyšlení. Jest to Viktorin, jednoho osadníka syn, kterýžto opustiv začouzené klenby Karlo-Ferdinandovy university, za svým otcem se odebral do Ameriky, nenesa s sebou přes moře nic jiného, nežli Homerovu Odysseu v Heidelbergském vydání dvanácterky. Oběma se dostalo, obzvláště co Čechům v novém Vyšehradě laskavého uvítání. Viktorin se cítil nad míru šťastným v nové své vlasti. Onť zde střásl ze sebe Spinozovy pantheistické rozumy, na cestě přes moře vyfoukal ze

všech záhybů svého mozku, zplesnivělé jazyky starých klassiků, a oddal se docela skoumání a vzdělávání živé, makavé přírody, uče se při tom jazyku Ouchipavaků. Nejvzácnější však poklad, jakýž v Americe našel, byla láska, jeho první i poslední láska. Jemná, švítorná, dovádivá Milada stala se nyní bohyní nového jeho náboženství, — ona zas naopak milovala jej beze vší bohoslužebnosti, poněvadž se nikdy nenaučila po filosoficku hloubati, a že nikdy nebyla rozervaného srdce.

Utašaraoo seděl zde s blahostným pohledem, a v rozháranosti citů svých škubal na sponkách svého, na způsob pláště vystřiženého úvěšku z vidrové kůže. — Milada byla opět před něj postavila plnou sklenici punčoviny. Zpěv a zvuky rokotavé harfy umlkly. — Celá společnost sesedla si blíže dohromady. Tu se vzchopil starý Indián, povznesl svou sklenici a zvolal v jazyku Čechů: „Sláva tobě, Libuše! Sláva Čechům! — Ať kvete, a k blaženému cíli ať dokvete Nová Čechie, — Nový Vyšehrad!" — Utašaraoo, kterýžto vzájemným mnoholetým jednáním se svými novými sousedy Čechy, jich jazyku trochu se naučil, pronesl tento přípitek, jejžto mu potutelná Milada do uší byla

nafoukala, s takovou pathetickou vážností a důstojností, že všichni přítomní se vzchopili, pozvedli sklenice a třikráte zvolali: „Sláva!“ —

Molly-Libuše přistoupila nyní k starému náčelníkovi Ouchipavaků, a oslovila jej v jeho vlastním jazyku: „Velký duch není pouze otcem červenochů, nýbrž i také bělochů. Přišla jsem do této země, abych kouřila z dýmky míru *) s Ouchipavaky. Věčné přátelství má panovati mezi námi, a kdykoli kdo z tvých bojovníků stoupí na práh tohoto domu, odložíme mokasiny, **) a půjdem mu v oustrety. Sláva tobě Utašaraoo, sláva Ouchipavakům, sláva celému kmenu Šipeveierů!“

Vráskovitý obličej starého náčelníka, jenžto posud vážně před sebe hleděl, vzal na sebe, po těchto Libuší pronešených slovech, výraz hluboko cítěné rozkoše.

I chopil se sklenice s komickým chmatem, vyprázdnil ji na jeden doušek, a zas tak rychlým hnutím na stůl ji postavil, že se roztloukla.

---

*) Z dýmky míru s divochy kouřiti bylo znamením přátelství.

**) Mokasiny byly střevíce, ježto Indiáni na znamení upřímnosti a hostinnosti vyzouvali.

„Sklenice roztlučena!“ zvolala v smíchu Milada.

Starý Indián však s poděšením na střepiny vyvaloval oči.

„Sklenice roztlučena!“ — mumlal do sebe, a na vše strany truchlivě se ohlížel.

Všichni byli zaraženi z náhlého převratu v jednání a chování starého náčelníka.

„Sklenice přátelství roztlučena!“ zvolal opět smutně Utašaraoo v jazyku Ouchipavaků, a horká slza kanula mu po tváři.

„Nu sklenice roztlučena, poněvadž jest ze skla!“ — zvolala Milada, — „ale naše přátelství není skleněné!“ — Po těchto slovech přiskočila k skříni, přinesla novou sklenici, naplnila ji horkým nápojem a podávala ji s velkou přívětivostí a vděkuplnými posuňky Utašaraoovi.

Ten však se odvrátil. Všechny jeho vrozené, i všelikými přezvědy vyzískané předsudky, byly v něm zbouřeny, — poodešel do zadního kouta síně, kde ležely jeho luk a šípy, přehodil si oděv z bůvolové kůže přes rameno, a chystal se k odchodu.

„Co to? Starý Šíp by nás chtěl opustit?“ pravil Dolin starostlivě. „Kam by se poděla mou-

drost náčelníkova? Venku je noc a jejím závojem přikrývají se nepřátelé Šipeveierů v lesích. Menomoni má bystřejší zraky nežli Ouchipavak, a vždy leží v Ginsengu na břiše, číhaje s tomahavkem v pěsti na kořist svou.“

Při této výstraze zapýřil se Utašaraooův obličej zážehem prchlé divokosti. Nosní chřípě se mu rozšířily, jakoby čenichal blízkost nepřítele, oči mu svítily jako krvežíznivému vlku, celá jeho postava hrdě se vypnula a s opovržlivým úšklebkem zvolal: „Menomoni *) šatí se jako ženština a živ jest toliko mezi ženštinami. On se leká medvěda **) a drápy jeho nevěsí si na krk. On svoje ženy zaprodává a v jeho vigvamu ***) nevisejí kůže s hlav Ouchipavaků.“

„I u kozla, starý příteli,“ — skočil mu do řeči Bor s nadšením srdnatosti, — „však my jej dočista vyhladíme. Což nejsme přátelé a spojenci? — A nezasluhujeme-liž nazývati se přátely Ouchipavaků?

---

*) Menomonové, — kmen indiánský, nyní zapuzen od břehů Illinoise až za jezero Michigánské.

**) Medvěda zabiti jest u srdnatého Indiána tolik jako zabiti nepřítele, a nositi na krku medvědí drápy na důkaz vítězství.

***) Vigvam, — indiánská chatrč — také lože vyznamenává.

Což jsme zlodějským Sioux-ům nevyprášili červenou kůži, že sám velký duch z toho se musil potěšit? My jsme zde zasadili strom pokoje a míru, a oni nám ho porušili. Ale přisám bůh! my jim topůrko vymkneme z ruky, jestli se ještě jednou osmělí, je naň napřáhnouti, neboť v stínu toho stromu chceme s tvým kmenem si hověti. — Upokoj se, starče, a nemysli již na to, odcházeti teď v noci k svému vigvamu. Zde zůstaň, a vyspi se z malomyslnosti.“

Nyní přiblížila se i Molly a vložila ruku svou na jeho rameno, řkouc: „Tys přišel k nám a já ti podala dýmku uašu *) a tys ji přijal, vystrojila jsem hostinu a tys se k ní posadil, podala jsem ti horký nápoj přátelství a tys se napil, a nyní ti nabízím měkké lože a ty bys chtěl jím pohrdnouti? Ouchipavak nepřikládá víru předsudkům a lžím Dakotů, **) Menomonové vědí o tvém přátelství s bělochy, a protož tebe nenávidí a pronásledují na všech cestách. Nikoli, Utašaraoo, — ty zůstaneš přes noc

*) Dýmka uašu, — dýmka míru.

**) Dakotové, — kmen indiánský pln falše a lží.

u nás. Zítra, záhy z rána, až se vynoří slunce z posvátných vln veltoku, — bezpečněji můžeš se odtud na cestu vydati a i dary s sebou vzíti, ježto jsem ustanovila pro tvého syna. Já se též odeberu do lesa, abych honila daňka, a budu tvou společnicí až k cypřišům nad hrobem mého otce, kde se cesty dělí.“

Divoch hleděl mlčky před sebe, a pak jaksi upokojen podíval se do Libušina velkého, modrého oka, a váhavě zas pokročil k stolu.

„Aj, Starý Šíp musí se u nás vyspati,“ — zvolala škádlivě Milada. „Starý Šíp má krátká chodidla, a cesta do hor jest daleká. V lese panuje makavá tma, a po jeho stezkách hopkují medvědi a vlci, a z visapakuky*) neproudí se ohnivý nápoj.“

„I u všech kozlů, starý brouku,“ jal se zas Bor hovořiti, „pryč s tou zasmušilostí. Udatný bojovník skládá svou důvěru toliko v svého Manita.**) Ještě jeden řádný doušek, a to dobré zvíře musí se ti zjeviti.“ — S těmito slovy podal mu Bor

*) Visapakuka, — malý pramen v lesinách.
**) Manitu, strážný duch Indiánů, kterýž se jim, když se pořádně vypostili, objevoval v podobě nějakého čtvernohého zvířete.

celou nádobu s horkou punčovinou. Když mu tak krásně ze všech stran domlouvali, pohnul se konečně Utašaraoo v útrobách smilování, — ochotně vzal nádobu oběma rukama a vyprázdnil ji jedním douškem dočista. — A Manitu, dobré zvíře se mu i skutečně zjevilo, ale v postavě opičky, kteráž ho tak zchvátila, že v několika okamženích klesl na stolici. Statečný Bor vzal ho pod paždí, a odvedl vrávorajícího náčelníka Ouchipavaků do dolejší světnice na přízemí, kde jej očekávalo měkké lože.

Milující párky v hořejší síni zůstaly ještě krátký čas pohromadě. Viktorin a Milada odebrali se ven na pavlan, snad za příčinou astronomického zpytování hvězdnaté oblohy. Libuše-Molly a Dolin zůstali seděti v síni. Dolinovo rámě vinulo se okolo její spanilé šije, a její ruka zas spočívala na kadeřavé hlavičce drahého dítěte, ježto v jejím klíně dřímalo. V jejích očích jevila se záře neskonalého blaženství. Těkavý její duch skládal na budoucnost Břetislavovu celou řadu smělých záměrů, všechen lesknavý, chimerický svět od otce zděděných snů a nadějí. Svaté sliby, kterýmiž se zapřisáhla v Praze na hrobě otce svého, byly splněny. Česká osada nad řekou Missisipi byla slavně založena, zdravý

kmen ryzích Čechů přesazen i v zdravější půdu, a jiné přání ji déle netrápilo, než aby se rozplemeňovali jak hvězdy na nebi a písek na moři. —

Kam jen oko hledělo, všude ourodná půda nahoře jemné, itálské podnebí, všude bujný život živočišstva a rostlinstva, zásoba duševních i hmotných pokladů, — ve všech mravní mohutnost a síla, historické zpomínky, vydatné pěsti, zdravé žaludky, — všecko to ouhrnkem vzato, činilo ty ohromné živly, z kterýchž se tvořila obrovská páka k utvoření a dalšímu rozvinutí nového českého státu v Americe. Kmen Ouchipavaků, nejbližšího a nejmocnějšího to souseda nové osady, uměla si Libuše získati přívětivým, božsky krásným nadcházením a hojnými dary. Jich náčelník byl častý, a vždy vítaný host v Novém Vyšehradě. Utašaraoo byl od svého lidu považován za hrdinu, za lékaře, kněze, věštce, takřka za nadpozemskou bytost, kteráž se toliko rozkazům velkého ducha podrobovala. — Libuše sama k tomu velmi mnoho přičinila, aby byl starý náčelník od svého lidu za takovou nadpřirozenou bytost považován, nejvíce z té příčiny, aby pak prostředenstvím jeho všemohoucnosti lépe na jeho lid působiti mohla. Dala jej vy-

učovati od jistého přemoudrého osadníka všelikým mechanickým a fysikálním umělostem a kejklům, naučila jej připravovati všelijaké masti a tinktury, a když pak byl vycvičen, provozoval své umění mezi svými kmenovci. — Za odměnu toho všeho obětoval Utašaraoo bledé ženě, kteráž takovým dobrodiním jej zahrnula, své srdce a ochotnou vůli. Libuše jej docela opanovala, a jím opanovala mohutný kmen Ouchipavaků. —

Milenci se konečně rozloučili a odešli, jeden každý šťasten a blažen ve svém doufání, — a brzo všecko utichlo a usnulo v panském domě.

Starý náčelník Utašaraoo, bohatýr to slavný, nepřemožitelný bojovník a nadpozemská bytost svého kmene, odpočíval na lůžku svém v dolejší světnici, pohřížen v hlubokém snu, a snil o svém Manitu, jenžto v podobě červenopruhovatého kocoura jeho zpitomnělé smysly obskakoval.

Bylo po půlnoci, a měsíc, jasný a skvělý, stál v čelníku noční své dráhy.

V tom vrzne u prostředního okna spadací okenice, — rozevře se do kořán, — a na klidný obličej spícího náčelníka Ouchipavaků padne bledá měsíce zář. — „Hugh“ — ozve se temný hlas

pod oknem. Malý okamžík, — a již se objeví v okně zakulacený tomahavk, *) potom tetované rámě, pak perní koruna, a posléze celá postava do světnice opatrně vylízajícího Indiána. — Skočil z okna tichýma nohama a stojí u prostřed síně.

A však nad všechnu opatrnost bystřejší jest sluch spícího, — Utašaraoo procitl, — zvedá se na loži, chce vyskočit a chopiti se svých zbraní, — v tom okamžení však padne tomahavk s celým urychlením své tíže na jeho hlavu. — Utašaraoo klesá zpět na lože a v chrapotu smrti šepce: „Peterlašaroo!“

V.

O dívko spanilá,
Znak tvůj jest Indostan,
A pleť tvá ztepilá
Dražší než Frengistan.
Fasilbeg, perský básník.

Zde leží zbit a porouchán,
Již oněměl, již neceká.
Medardus.

Přišlo jitro. Luhy a pastviny vydávají vonně páchnoucí dechy, po květných savanách třpytí se

*) Tomahavk, — kyj.

myriády rosných krůpějí, a v každé krupěji zhlíží se slunce jako vyšperkovaná před zrcadlem nevěsta, ptactvo u svižím vzduchu radostně prozpěvuje, pestří, lesknaví motýlové od kvítku k kvítku provádějí klikaté hony, hřebenatí kohoutové klarinovým zvukem provolávají ranní hodinu, ozývá se již i bečení k pastvinám táhnoucích bravů, — a vše vůkol jest tak jemné v tiché vznešenosti své, a všude rozkládá skvějící se peruť svou božství a láska, v nesčíslných postupech zvuku, světel, barev a zápachu.

Před panským dvorem řehce Šemík, Libušin komoň, osedlán k honbě. Na pavlanu stojí Milada, spanilá a růžová jak mladý, probuzený den. Pod pavlanem na tom samém místě, kde minulého večera Pitok stál, stojí teď Viktorin v lovčím oděvu s ručnící v ruce, a dovádivě laškuje se svou milenkou, háze po ní z dolejška nahoru chumáče květů. Její krása probouzí mu v srdci sladké něhy milostné roztouženosti, a chlubným jazykem vychvaluje ji měkkým ranním větérkům, vonným zápachům, ztepilému vzduchu a modravému blankytu nebes. Viktorin je vždy z rána bodré, veselé mysli, a pln humoristické rozpustilosti.

„Slyš mě, přírodo!“ vyvolává v nadšení.

„Zacpi si uši, přírodo!“ praví ve smíchu Milada.

Viktorin hrdě se vypne, pozvedne k Miladě jiskřící své zraky a pathetickým hlasem odříkává následující verše, kteréž byl složil za blažených dob své nevycválanosti:

„Jsemť jak děcko,
Ježto všecko,
Co jen cítí,
V schránku kvítí
Milé vloží,
A jak zboží
Drahocenné
Před veškerým světem skrývá,
Lakom na poklad se dívá.
Tvoje očka, hvězdné lesky,
Tvoje rtíky, blaha stezky,
Nosýček tvůj, vtipů kvítek,
Bradička tvá, žertů skřítek,
Na tvých lících bozi sedí,
Potutelně z důlků hledí,
A v tvých vlasů bujném chvění,
Lásky okeán se pění! —

V každém údu, v každém kloubu,
Praxitelů vidím chloubu, —
Nad vším ale vládne duch! —
Dívko! — tak tě stvořil Bůh!“

„O ty zlý člověče s těma omženýma očima!“ zvolala Milada. „Což myslíš, že i tvoje pochlebenství krásou se honosí? — To vezmi za poděkování!“ — S těmito slovy sesypala naň s pavlanu všecknu zásobu kvítí, kterouž byl nahoru naházel.

Viktorin to se sebe setřásl a potutelně řekl: „Já mluvím přec pravdu!“

A on i v skutku měl pravdu u vyličování těchto půvabů. Milada byla tak outlého a přec tak ušlechtilého zrůstu, že by znatel řecké antiky byl zvolal: „Aj, hle toť živá grácie!“ V jejích fialových očích, lesknoucích se jak u gazelly, a v jemných, a při tom i laškovných rysech jejího spanilého obličeje spočívalo ono podivné spojení nebeské zbožnosti a smyslné roztouženosti, jakéž nezřídka v hlavách Rafaelových Madon nalézáme. Jejích tělesních předností však byla nejznamenitější — nad obyčej bohaté, bujné vlasy, rusé barvy, kteréžto podle slovanského spůsobu v dlouhých pletencích jí splývaly po zádech.

A však i Viktorin, její milenec, jest velmi zajímavá postava. Outlého, a při tom i mohutného zrůstu, v každém jeho pohnutí jevila se bujará čilost, v jeho poněkud bledém obličeji panovala jakási ušlechtilá zádumčivost, jeho kadeře a obrvy, plné a bohaté, a orličí jeho nos prozrazovaly muže odhodlaného, neustupného.

„Zavolejte Utašaraoo, milý Viktorine," — ozvala se Molly-Libuše, kteráž dráhnou chvíli mezi vraty domu stojíc, rozpustilé to škádlení milujících pozorovala. „Slunce stojí již trochu vysoko a my jsme zaspali." — S těmito slovy vystoupila z domu, a s nemalým půvabem lehkosti vyšvihnula se na bůjného komoně. Viktorin odešel do domu.

Molly-Libuše podobala se v skutku v tom okamžení spanilé mužatce dávnověkosti, Penthesilei. Bylať toho jitra jaksi bledá a tklivě zaujatá, ale právě tato bledost, obroubena bohatým vlněním černých kadeří, její směle jiskřící se zraky, to hrdé napnutí její šíje a beder, — vše to, v nejshodnějším souměru a jako vrozené, udělovalo její postavě ráz bohatyrského půvabu. Její oděv byl od krku až k patě zavřený, k údům těsně přiléhající šat z tmavozelené vlny, a v předu po celé délce,

posázený dlouhou řadou lesknavých knoflíků. Na hlavě jí seděl lehký biret z černého aksamitu, upevněný pod bradou ouzkou sponkou, na levém rameně houpala se jí skvostná ručnice, a v pravo, až na kyčli dolů, visela na hedvábné šnůře stříbrná prachovnice. V tom samém okamžení, když se vyšvihnula na koně, stoupil Dolin v lehkém ranním svrchníku, a s cigarrou v ústech, na pavlan, a potutelně na ni se dolů usmíval. Vedle něho natahoval Břetislávek outlé své ručinky po matince, kteráž v zanícení zbožnělých citů nahoru k nim pohlížela. — Bylof to vzájemné vystřídání pohledů významných. Dolin také porozuměl hovoru jejího zraku, a ohnivě políbil chlapce na čelo. „Světice boží!“ — ozval se z domu Miladin hlas v pronikavém zkřiknutí. Hned na to vyběhla i Milada z domu, bledá, třesoucí se na všech údech jak osyka, a oběma rukama zastírala si tvář. Po ní vystoupili Viktorin a Bor.

„Co znamená ten křik? — Co se stalo?“ — táže se Libuše.

Milada neodpověděla, anobrž v hořkém, zoufanlivém pláči okazovala na dům.

„Utašaraoo leží tam na loži — zavražděn!“ odtušil Bor se zasmušilou odhodlaností.

„Zavražděn?“ zvolala Libuše klesajíc s koně. Všichni vrátili se do domu.

Mozek Utašaraooův lpěl na stěně, prokvetalý pruhami krve, jeho lebka byla tak roztříštěna, že kosti i blána jakoby v moždíři rozbité o v jednu směsici, nižádné neposkytovaly známky k poznání obličeje aneb nějaké jiné části hlavy.

Hořejší polovice těla odpočívala na loži, nohy však visely dolů, na důkaz, že právě v tom okamžení, když se vzchopil a z postele chtěl vyskočit, smrtelná jej zachvátila rána. V pravici, křečovitě sevřené, držel fetiše,*) jenžto mu visel na prsou. Zrovna u jeho nohou na zemi ležel tomahavk, celý pomalován znameními Menomonů.

Libuše upírala na mrtvolu zraky plné vyděšenosti. Dolín stál vedle ní, odvrácen od toho strašlivého pohledu. Bor však hleděl na zabitého přítele s bolestným, a však pevným, odhodlaným okem, a Viktorin držel nedaleko dveří až k omdlení polekanou Miladu ve svém náručí.

Libuše se opět po dlouhé chvíli trapného

*) Fetiš — bůžek z jakékoliv látky vysoustružený.

mlčení nejprvé zpamatovala. V tomto okamžení tušila začátek strašlivého konce. A přec stála zde s tou žaluplnou předtuchou, jak Nioba, na práhu neštěstí s odhodlanou, hrdou duší. Rychle obrátivši se k Borovi, pravila: „Bore, postarejte se o to, aby se mrtvola odnesla a ještě před západem slunce odevzdala do rukou Ouchipavaků. Viktorin doprovodí mrtvolu s několika statečnými muži až na místo jejího ustanovení. Toliko odhodlaný a spolu i prozřetelný muž smí se s takovým poselstvím k červenochům odebrati. Oznamte tu strašlivou událost v Novém Vyšehradě, a čiňte všemožné přípravy k boji. Od této chvíle stali se Ouchipavakové našimi nejouhlavnějšími nepřátely, a záhuba nám hrozí, neochrání-li nás Bůh, aneb Viktorinova výmluvnost. Předtucha se ve mně zmáhá, že se musíme hotoviti, broditi se v krvi, aneb v ní utonouti.“

Bor zvedl se země tomahavk a pravil: „Ta rada jest moudrá. Musíme se připravovati k nejhoršímu, neboť „Starý Šíp“ byl dobrým otcem, ano milovaným bohem svých Ouchipavaků. Tento tomahavk zde, kterýmž bezpochyby starý náčelník byl zavražděn, jest celý pomalován znameními Menomonů. Aj, kterak by přišel Menomoni až sem? —

Menomonové se vyskytují toliko jak smolné kobylky v mračných houfech. Ouchipavakové budou smrt svého náčelníka mstít, zde na místě toho neštěstí, na našich životech a statcích.“

„Ach, že jsme mu včera z hostinské ochotnosti tak domlouvali, aby zde zůstal! — Naše láska a vlastní naše přátelství přivádí na nás záhubu! — Otče! — otče!“ šeptala Libuše v hlubokém zamyšlení, a horká slza vyhasla plameny jejího zmužilého oka.

„Také Manitu červenochů věští někdy pravdu,“ řekl Bor v zasmušilosti.

„A nyní věští mi pravdu také Manitu můj,“ — doložila Libuše s truchlivým pohledem na zavražděného.

Sotva minula hodina, ležela mrtvola Utašaraoova na marách, čtyři muži vložili si máry na plece, osm jiných následovalo, v jich čele Viktorín, a celý průvod mlčky se ubíral podél řečiště Chippavaye k příbytkům Ouchipavaků. V Novém Vyšehradě však ozval se válečný lomoz a bujaré písně Táborů.

VI.

Il y a des méchants, qui seraient moins dangereux, s' ils n'avaient aucune bonté.
Rochefoucault.

V tentýž čas, co se to v Novém Vyšehradě dálo, děly se nedaleko prameniště Chippavayského neméně důležité věci.

Poslední vzdechnutí zabitého náčelníka bylo: „Peterlašaraoo.“ — Peterlašaraoo (mladý šíp) jest Utašaraooův syn.

Mladého náčelníka nalezáme v kabaně podivného, indiánského slohu. Kabana jest vystavena na podobu včelního oulu, aneb nějaké vysoké kuple. Příkrov zroben jest z rákosí, ježto bujně vyrůstá na pobřeží veltoku Missisippi, — pletení jest ouhledné, mohlo by se říci i pěkné. Stavení spočívá na kůlech, složených totiž z hladkých, v nejšetrnější rovnosti spojených holí. — Dvéře, aneb lépe řečeno záclona u vchodu, sestává z pestrých rohošek, — u vnitř nalezá se několik hrubě vyrobených sedadel, několik košů, a velmi hezká pohovka s vlněnými poduškami, dar to sousedních českých kolonistů.

Mladý náčelník sedí na této pohovce, hlavu o pravici podepíraje. Peterlašaraoo jest muž as šestadvacíti- aneb sedmadvacítiletý. On si již vydobyl slávy jakožto bojovník, a mnohými důkazy své prozřetelnosti a svého udatenství vyzískal si důvěry a vážnosti u svých kmenovců. Jest vysokého zrůstu a mohutných plecí. Jeho přísný, hrdý, a přec dosti přívětivý pohled, to nepokojné, a přec tak pevné zření jeho tmavého, šťávnatého oka, posléze ta pokojná důstojnost celé jeho postavy, všecky tyto vlastnosti jeho zevnějška prozrazují neobyčejného člověka. V předu jeho těla, přes ramena až na dolů splývá mu přikrytí z kůže bůvolové, šikmo přes prsa visí mu široký lem blány vydrové, hojně okrášlený mušlemi perletovými, a okolo krku má zavěšený pásek medvědích drápů, nejskvostnější to šperk bojovníka, pravý to důkaz jeho neohroženosti. Okolo hlavy, ačkoliv dlouhými, však velmi řídkými černými vlasy porostlé točí se mu lesknavý kruh s nízkým volavčím peřím,

Před ním stojí Pitok, a u vchodu kabany rudovlasý Benedikt.

Pitok jest starý, známý přítel, a vždy mile vídaný host u červenochů, — zná jejich slabé

stránky, jejich cnosti i necnosti, donáší jim whisky, umí dobře s nimi zacházeti, jim pochlebovati, zkrátka všechnu jich divokost i rozum jich strčil do kapsy, a pro všechnu tu jeho věhlasnost tento geniální intrigant jmín jest od červenochů „dobrým srdcem.“ —

„Co přivádí „dobré srdce“ — do kabany u mladého šípu?“ tázal se Peterlašaraoo. — „Mladý šíp jest velký náčelník, a „dobré srdce“ rádo se ohřívá na výsluní jeho slávy,“ — odtušil Pitok s chytrou přívětivostí. „Mladého šípu sláva letěla jak orel přes všechna jezera, přes velkou řeku až k Mamakům, a až k bělavým vrcholům Alleghanů. Ale bledé cizince na břehu Chippavaye peruť jeho slávy nezastínila. Ziskuchtivost a lakomstvi přivedlo bledochy k jezerům a řekám Ouchipavaků, a „Starý Šíp“ je trpěl. Oni přišli a podali bojovníkům otevřenou dlaň, a bojovníci ji přijali a kouřili s nimi z dýmky našu, a trpěli je na tučných březích velké řeky, a posadili se s nimi do stínu stromu papuového a hovořili: „My všichni jsme dítky velkého ducha.“ Bledí však cizinci stali se zrádcemi svých dobrodinců. Oni se chtí prodrati dále až přes hory, napájeti se ze svěžích

pramenů Chippavaye, a zahnati a vytisknouti odtuď červenochy až v tmavé, studené pralesy Chochonů. Utašaraoo však byl až posuď červenochů ochráncem. Starý šíp byl Manitu celého kmene, jenžto vždy s tomahavkem v pravici stával v čele svého lidu. A ti bledí obličejové děsili se velkého bojovníka, a myšlénky jich rozpadávaly se před ním v krůpěje deště, a jich záměry v prach. U prostřed však jich osady, na píščitém kopečku, stojí mohyla, jak oni bílá, tvrdá, na oko nezrušitelná, — a přec křehká pod ranami mohutných rukou. Na nejvyšším vrcholu této mohyly, stojí kovová, zlatoskvějící se potvora, kterouž ti cizinci nazývají svým lvem, a dole v zemi pod mohylou, odpočívají roztříštěné hnáty muže, jehožto i po smrti posuď tak hluboce ctějí, že již pouhým zpomenutím naň měknou a v pláč se rozplývají, jak Skvávů zajaté ženy, a zas ztuhnou k udatenství, jak statní bojovníci Šipeveierů. Pod touto mohylou odpočívá jejich Manitu, a v postavě této potvory, lva, chrání a opatruje svůj lid. I šli tedy jednoho dne k mohyle a otázali se: „Co máme činiti, abychom zničili naše nepřátely, Ouchipavaky? — A z hrobu pod mohylou ozval se hlas, hlas jejich Manita:

„Až se na nočním nebi objeví měsíc v ouplňku, zabijete „Starý Šíp“, náčelníka Ouchipavaků, a zabijete jej takovým tomahavkem, kterýž jest pomalován znameními Menomonů, a přece jest tomahavk váš, poněvadž jest na něm vyryto znamení lva.“ A oni odešli do svých příbytků, a urobili tomahavk se znamením lva, pomalovali jej celý znameními Menomonů, a očekávali příští měsíce v ouplňků. A když ten čas se dostavil, pozvali „starý šíp“, aby jich navštívil k tanci a zpěvu, a když přišel, vyzuli mokasiny, šli mu naproti, podali mu ruky, opojili jej ohnivým nápojem, a když pomaten v ospalosti sklesl na lože, přepadli jej oukladně, zabili jej tím tomahavkem, a on byl mrtev.“ —

Pitok umlkl, a s oulisným vzezřením, jak čihající ještěr, zpytoval oučinek svého vypravování na tváři mladého náčelníka. Peterlašaraoo poslouchal s rostoucím napnutím, a když Pitok skončil, přísně naň pohledl, pak s pousmáním řekl: „Dobré srdce“ hovoří do větru, — a však také žert poraní, jak jedovatý šíp Siouxů. Peterlašaraooův otec byl velký bojovník, a nemůže umříti.“

„Uašinggohsahba *) byl také velký bojovník,“ odtušil Pitok, „a přec jest pohřben pod velkým pahrbkem na pobřeží zelené vody. „Dobré srdce“ nežertuje i nelže.“

S těmito slovy vytáhl černoch z kapsy zakrvácený pásek medvědích drápů, kterýž Utašaraoo vždy na krku nosíval, a s kterýmžto pokladem udatný bojovník toliko v smrti rozloučiti se může.

Sotva že mladý náčelník tento vzácný klenot udatného bojovníka, a spolu i neklamné znamení jeho smrti spatřil a poznal, zařval tak strašlivě, že Pitok o několik kroků poděšen ustoupnul a Benedikt utekl z kabany.

Peterlašaraoo sklesl na pohovku, jak bleskem poražen. Po dlouhé přestávce opět se zpamatovav, vypukl v důtklivý pláč, a z hlubokosti duše vypouštěl tak bolestné, tak usedavé vzdechy, že sám Pitok outrpností dotknut od něho se obrátil. Když pak jeho nářek poněkud se utišil, přiblíživ se opět černoch, — obratně a lstivě, poznovu jej oslovil: „Mladý Šíp vstoupí v šlépěje svého otce, „Mladý

*) Slavný to náčelník Omahů, jenžto dle poslední své vůle pohřben byl na vrcholu příkrého vrchu sedě na koni a se všemi zbraněmi.

Šíp" stane se Manitem svého kmene, a hrůzou svých nepřátel. Když však bojovníkovi byl zavražděn otec, volá bojovník: „Naše nepřátelé zabili mého otce! On jest pro mne ztracen i pro můj kmen. Ach velký duchu, tvůrce mého života, zapřisahám tě, zachovej mne při živobytí jen tak dlouho, pokuď jsem nepomstil smrt otce svého, — pak se mnou vynalož dle vůle své. — Taktéž bude mluviti i „Mladý Šíp", a strašlivě se pomstí, neb on jest velký bojovník!"

Jako při zmáhající-se bouři z protrhaných mraků a pršek vyšlehují blesky, taktéž i zajiskřilo se Peterlašaraoovo zatemnělé a slzami omžené oko při tomto vyzvání zážehem pomsty. Mladý náčelník setřel si slzu, shodil se sebe malatnou skleslost žalu, a sebrav v ušlechtilé své duši všechnu odhodlanost, s důstojným, chladným pohledem zvedl se z pohovky a řekl: „Jeť zbabělost porazit se dáti neštěstím, — a mladý šíp není zbabělý. Krev volá o krev, a já smrt svého otce pokropím veškerou krví, kteráž koluje v žilách všech bělochů ve Vyšehradě."

„Ti cizinci jsou mocní, jsouť kouzelníci, a jich Manitu je ochraňuje," řekl Pitok.

„Ženština jest jejich náčelníkem,“ prohodil s opovržením Peterlašaraoo.

„Tato žena však má zoubky a pěnu jedovatého hada,“ — pravil zas Pitok s velkým důrazem. „Jejich bojovníci nosí zbraně, ježto sáhají do velké dálky, a raní a vraždí. „Dobré srdce“ nenávidí zrádu a bledé obličeje, neboť on jest věren, a černé tváře. „Dobré srdce“ ví nejlépe, kterak by „Mladý Šíp“ a jeho bojovníci pomstit mohli smrt svého otce a náčelníka, kterak by Manitu cizinců nejjistěji zničiti mohli, a všechnu jich krev procedit bez pochybení a bez nebezpečenství.“

Náčelník upřel velmi pozorně zraky své na černocha, a tento pokračoval dále: „Dříve než slunce zajde za hory Alleghanů, přirazí sem několik bledých obličejů, s rozličnými dary a s mrtvolou zavražděného náčelníka. A oni přinesou také tomahavk, kterýmž byl Utašaraoo zabit, a budou vyprávět: „Velké neštěstí přihodilo se u nás; — tvůj otec, starý šíp, byl zavražděn uprostřed našich příbytků. My však nejsme jeho vražedníci. Tak jisté, jak velký duch nad námi, jest tvým i naším otcem, tak jisté jsme jej nezavraždili. Ale zde viz, tento tomahavk pobarvený

znameními Monomonů. Skutek ten spáchal Menomoni.“ A Mladý Šíp musí je vyslechnout a přijmouti od nich dary, musí jim pro pohovu nejlepší místo vykázat ve své kabaně, a pak z rána je propustit s ratolestí míru nazpět k jich velitelce. A když pak odešli, nechť se podívá mladý šíp lépe na ten tomahavk, kterýž byli přinesli, nechť seškrábe barvu na pravé straně dolejšiho držadla, a tam nalezne jiné znamení, znameni jejich Manita v podobě lva, a to jest důkazem, že tomahavk ten nepochází od Menomonů, a že „Starý Šíp“ od Menomona nebyl zavražděn.“

„A moje pomsta?“ tázal se Peterlašaraoo.

„S ratolestí míru,“ — jal se Pitok mluviti dále, — „navrátí se také v příbytky bledých obličejů bezstarostlivost a stará důvěra. Oni budou mysliti, že kmen Ouchipavaků jest zbabělý, oni se budou zas o to pokoušeti, aby jej ukolébali v nečinnost a malatnost, a že pak se dočkají příležitosti, aby jej mohli přepadnouti a zničiti. Co však cizinci zamýšlejí, — to ať vyvede co nejrychleji „Mladý Šíp.“ Vražedníci velkého náčelníka a bojovnika musejí býti oklamáni strojeným obličejem míru a důvěry, — a když pak ve svých

kabanech budou na ložích jak Utašaraoo odpočívati a sníti o svém Manitu, — v té příhodné době nechť je přepadne se svými Ouchipavaky „mladý šíp“ a všechny pobije až do posledního.“ —

Mladý náčelník skroutil při tomto vybídnutí jaksi podivně nos, a nezdálo se, žeby v Pitokovu ďábelském plánu nalezal velkého zalíbení. I potřásl několikráte hlavou, dávaje tím na jevo opovržlivost a nelibost svou, jakoby se tato neupřímá, klikatá cesta k vykonání pomsty s jeho otevřeností a srdnatostí nesrovnávala. A však jakási bázeň před mocným Manitem bělochů, o kterémž mu byl jeho otec ty nejzázračnější věci vypravoval, ty všeliké důkazy o zhoubné oučinky jich zbraní, neuhasitelná žízen po pomstě, a jakési oslabení, kteréž zachvátilo touto hrůzyplnou zprávou všechny jeho smysly, vše to spojeno zvítězilo konečn nad probuzeným citem šlechetnějšího úmyslu, a on se odhodlal, dokonce jednati a se zachovati podle rady Pitokovy.

Rozkázal, aby se bojovníci celé vsi shromáždili před jeho kabanou, a když se to bylo stalo, stoupil s vážnou truchlivostí mezi ně, a oznámil jim ohavný skutek, kterýž byl spáchán na jich

zbožněném náčelníkovi, starém šípu, Utašaraoovi. Jako křepkým výbuchem zachvělo se vůkol povětří strašlivým jekem, divokými ryky a kňučením.

Zpráva o náhlé smrti Utašaraoově působila na Ouchipavaky, jakoby sám Manitu k ourazu byl přišel.

Někteří, jakoby jim nepřítel byl již v zápětí, utíkali do svých kabanů pro tomahavky, jiní, jako v šílené výtržnosti zasazovali si vlastnímí nožmi krvavé rány do rukou a do nohou, jiní zas metali kamení a urvané se stromů větve do povětří, jiní klesli jako bleskem poraženi na znak do písku, a bez hnutí upírali zraky své do větru. Mladý však náčelník ukonejšil zbouřené mysli důstojným, nad míru vážným chováním a důrazným slibem pomsty a krvavého zadostučinění. On jim velel, aby se chovali pokojně ve svých kabanech. „Den pomsty,“ — pravil, — „jest již na cestě, kde bude dopřáno Ouchipavakům v slavném omalování, a s tomahavkem v ruce na bledé obličeje vypadnouti, vyhladiti je až do posledního, a jich lebními blánami vykrásiti kabany. — Manitu ještě nemluvil. — A však mladý šíp praví: Dříve nežli

měsíc promění svou tvář, má býti nasycena pomsta Ouchipavaků.“ —

Indiáni na vše strany se rozutíkali a ukryli do svých příbytků v zádumčivém mlčení. Poslové byli vysláni k zpřízněným kmenům Šippeveierů, Kreeků, Uttavaů a Algonquinů. Všecko se potají chystalo k zoufalému, neustupnému boji. A přec měla celá ves vzezření hlubokého poklidu a bezstarostlivosti. — Pitok, kterýž od mladého náčelníka byl obdržel ujištění, že jej bělochům nevyzradí, odebral se s Benediktem po odchýlených, postranných stezičkách k Novému Vyšehradu, a Peterlašaroo očekával před svou kabanou západ slunce a mrtvolu otce svého.

VII.

Il y a une eloquence dans les yeux et dans l' air de la personne, qui ne persuade pas moins, que celle de la parole,
Rochefaucault.

Všechna smrt v přírodě jest nový porod, a právě v mření jeví se patrně povznešení života.
Fichte — Ustanovení člověka.

Večerního slunce krvavé paprsky spočívají na zakulacených rákosových křovích indiánské vísky.

Máry s mrtvolou starého náčelníka stojí před vchodem k Peterlašaraoovu kabanu. Stranou stojí Viktorin, pohledu přísného a odhodlaného, a drží v ruce tomahavk, kterýmž byl zabit Utašaraoo. Za ním stojí dvanáct pevných kolonistů. Všichni nemají zbraně. V širokém kruhu, v rozličných skupeních, dílem stojíce, dílem sedíce, objevují se bojovníci Ouchipavaků. V trudném mlčení, z něhož na uzdě držaná divokost toliko zrakoma vyšlehuje, pohlížejí brzo na mrtvolu, brzo na nenáviděné cizince.

Odhrnula se záclona u kabany, a vystoupí Peterlašaraoo, „Mladý Šíp," neobmezený velitel Ouchipavaků po smrti otcově. Hluboce pohnut zastaví se před mrtvolou otcovou, — a však žádná slza neztemňuje hrdé jiskření jeho zraků. — Kvapně otočí hlavu, a ostře a zvědavě dívá se na cizince.

Viktorin přistoupí blíže pevným krokem, ani jediný vlásek oční řásy se mu bázní nezachvěje, vztáhne ruku s otevřenou dlaní, a praví v jazyku Šippeveierů, poněkud nedokonalou ještě mluvou, ale s důrazem a důstojností: „Velké neštěstí potkalo kmen Ouchipavaků. Jejich náčelník, „Starý Šíp", byl mrtev nalezen v jednom kabanu bě-

lochů. Bělochové však jej milovali jako bratra, oni jej ctili jako otce, a velebili jej, jakoby byl býval jejich náčelníkem. Bělochové na břehu Chippavayc nezavinili jeho smrt. Jejich náčelníci poslali mě sem, abych v jich jmenu promluvil k udatnému bojovníkovi, šlechetnému náčelníkovi Ouchipavaků. Mír a svornost budiž mezi námi, neboť přisaháme na jmeno Kitši-Manitu, že ruce bělochů se nepoškvrnily krví velkého náčelníka. Zde ale viz, — tento tomahavk jest pomalován znameními tvých nepřátel Menomonů. — Přisaháme ještě jednou, že nemáme podílu na záhubě velkého náčelníka. — Naopak, — oči naše tonou v slzách, my naříkáme a bědujeme, a voláme k velkému duchu, aby vraha vyzradil a potrestal. Pomsta tvá, udatný bojovníku, nepadniž na nás. Tys dědicem velkých ctností svého otce, budiž také dědicem úcty, kterou jsme jemu prokazovali. Vezmi tyto dary na znamení, že obdivujem a upřímně ctíme tvou moudrost a srdnatost.“

S těmito slovy podal mu Viktorin svazeček pavích per *), skvostně všelikými barevnými ka-

*) Nejskvostnější to dar, jakýž se Indianům podati mohl.

meny vykládanou ručnici, stříbrnou prachovnici, soudek cidru, a dal mezi ostatní Indiany rozdávati skleněné perly, péra a whisky.

Peterlašaraoo, jakož i ostatní Indiáni přijali dary s mračným mlčením. — Zrak jeho utkvěl drahnou chvíli na zmrzačelé mrtvole otcově, pak se ohlídl s opovržením na dary, u nohou mu ležící, a konečně zdivočilým okem hleděl na Viktorina.

Jako mramorová socha, pevně a bez hnutí, stál před ním mladý osadník.

V tom se Peterlašaraoo náhle chopil tomahavku, kterýž mu Viktorin k nohoum byl položil, máchnul jím v kole třikráte nad hlavou Viktorinovou, a zvolal hrozivým hlasem: „Nechám padnouti tomahavk na tvou lebku, a rozbiju ji, jak byla rozbita lebka mého otce. Co učiní pak tvoji bledí přátelé?"

„Oni pomstí mou smrt," — odvětil mladý muž pokojně.

„A ty přec nejsi otcem svého lidu," jal se zas mluviti Peterlašaraoo, — „a já bych neměl mstít smrt otce mého?"

„Ty bys se stal mým vrahem," — řekl Vi-

ktorin, — „my však nejsme vrahové „Starého Šípu.“ Mladý náčelník spustil tomahavk, vytáhl z pasu nůž, a s divokým chvatem seškrábal barvu, na pravé straně dolejšího držadla kyje, a spatřil znamení lva.

Všechna mírnost a zdrželivost, kterouž po rozprávce s Pitokem sobě byl slíbil, náhle zmizela, přirozené divokosti pustil ouplně uzdu, zvedl zas tomahavk a vší silou mrštil jej po Viktorinově hlavě.

Tímto znamením probuzené prchlivosti svého náčelníka, shrnuli se na mnohé tlupy rozdělení Indiáni, v jednu hřímající směsici, a s hrozným rykem zdvihali lesknavé nože.

Po kolonistech bylo veta.

Viktorin však byl jejich ochráncem. — Jeho mohutné ráme zachytilo tomahavk na jeho hlavu letící, a sice s takovou silou, že pružností svalu odmrštěn, vedle mar padl na zem.

„Jsme bezbranní!“ zvolal hněvivě Viktorin. „Neuvaluj na čistou hladinu své šlechetnosti poškvrnění vraždy. Chceš-li, abychom zde zahynuli, — nuže, tedy podáváme svobodně své životy v ruku tvou.“

Po těchto slovech obnažil prsa svá, a neohroženým, pevným krokem přikročil k náčelníkovi.

Peterlašaraoova divokost však touto odhodlaností zahanbena, rychle zmizela. Na kvap skočil mezi Indiány a kolonisty, a zabránil krveprolití. Pak přistoupil k Viktorinovi a pravil: „Slyš, bělochu! — Oči „Mladého Šípu“ jsou otevřeny, a zapadající slunce, ježto mě krvavými paprsky osloňuje, osvěcuje mi též celou případnost vašeho krvavého skutku. Hněv „Mladého Šípu“ nedá se však slovy ukonejšiti. Napni uši, bělochu, a ta sama slova, kteráž k tobě nyní mluviti budu, dones svému lidu. Měl jsem předsevzetí, ratolestí míru ukonejšiti vás v malátnost a nečinnost, a když byste pak usnuli a odpočívali v spánku, chtěl jsem na vás přikvapiti se všemi bojovníky, a zbíti vás za nočního počasí, jako Menomonové činí, až do jednoho. Mladý Šíp však není zbabělý náčelník. Ouchipavak se nebarví pro stíny noční, onť bojuje v lesku jasného slunce. Věz tedy, že dříve, nežli promění měsíc rudé své kolo, přijdu do vaší osady se všemi kmeny Šipeveierů pro vaše lební blány. Krev volá zas o krev, a smrt takového náčelníka, jakým byl můj otec, musí býti pomstěna

krví veškerých vašich životů. Ouchipavakové vás nezachvátí pod závojem noci, anobrž oni vám dopřejí, abyste se připravili ke dni pomsty, a umřeli se zbraní v ruce jako mužové. Pro dnešní noc můžete spáti bezpečně v mém vigvamu, — každý vlásek na vašich hlavách budu střežiti, — zítra však záhy z rána odeberete se do svých příbytků s tímto poselstvim.“ —

Na jeho rozkaz rozešli se Indiáni, a kolonisté museli následovati náčelníka do jeho kabany. U vnitř bylo pro jich pohovu všecko uchystáno. Půda byla posypána svěží travou, přes to byly rozprostřeny bůvolové kůže a měkká pokryvadla, pod kotlem, v kterémž se brodilo skopové maso, byl rozdělán oheň, opodál bylo rozloženo kukuřicové pečivo na dřevěných plochách, ano i pálenky hojná zásoba byla jim podána. Museli jísti a píti, — a však zle jim všecko chutnalo. Posléze museli se odebrati na měkká lůžka, — a však nikdo z nich nespal. Záhy z rána rozloučili se s náčelníkem Ouchipavaků a vrátili se se smutným poselstvím do Nového Vyšehradu.

Starý Šíp ale slavně byl pohřben od hořeku-

jících Ouchipavaků se všemi zbraněmi a lbími blanami nepřátel, nad kterýmiž za živobytí byl zvítězil.

VIII.

Un altra volta cada in cenere Troia.
Metastasio.

U prostřed rozlehlých krajin „Nové Čechie“ stála ohromná mohyla roztříštěného Klena v květnatém oudolí, obstoupeném nízkými vinohrady. Byl to pravý ráj. Všude jilmy, jichžto větve, snoubené s přítulným révím, takřka se lámou pod břemenem hroznů. V stružkách kyprých palouků krouží se jako stříbroskvělé pásky svěží prameny, z hustého vlnění travin vypínají se keřnatá rámě stromových skupin, ze stinných ústupů javorových lesíčků, ozývá se toužebné vrkání hrdliček a sedmihlásků mutné štěhotání. V pravo k západu táhne se podél poněkud klikatě rozestavených písčitých pahrbků cesta k příbytkům Ouchipavaků. Mohyla stojí u prostřed toho rozkošného oudolí na skalnaté výšině, v jejíchžto bocích k jihu jsou vytesány stupně.

Jest z bílého mramoru u velkolepém rozměru, a zpupné výstavnosti vybudována.. — Na čtverhraném základě spočívají ve čtyrech rozích čtyry ohromné koule, a na těchto koulích rozkládá se podstavek, z kteréhož se vypíná v podobě přistřížené kuželky převysoká pyramida bez obloučků, bez lomenic, beze vší pitvorné okrasy, jednoduchá a větrná jak nesmrtelnost. Na vrcholišti té pyramidy stojí kolosální postava lva ze zlatoskvoucí litiny, docela zpřímená, s vypnutou tlapou, jakoby byl na pochodu.

Okolo lva točí se v kruhu chodník, opatřen bezpečným železným zábradlím. U vnitř pyramidy nacházejí se šnekové schody, vedoucí až nahoru k samému lvu. V hlavním průčelí žulového podstavku, na němžto pyramida odpočívá, viděti jest u vypuklém *(en haut relièf)* vytesání obrovské rysy Klenovy podobizny, a dole pod tím, v přiměřené velikosti, vytesaný nápis, obsahující Klenovo jmeno, místo jeho narození, a chlubný predikát slavného zakladatele první české kolonie v Americe. — Pyramida vyniká daleko nad všechny krajiny Nové Čechie, a hříva zlatoskvoucího lva třpytí se v lesku slunečním na kolik mil v okršleku,

jako druhdy Memnonovy sochy lesknavé plece. Veleslavné to dílo zhotovil výtečný a po celé severní Americe velebený sochař *White* z Filadelfie.

Dole na prvním stupni, zrovna před fortnou, ježto vede v kryptu otcova odpočinku, klečí Libuše, pozvedajíc zraky i ruce k nebesům, a modlí se za svůj lid a za popel otce svého.

Je půlnoc, a již se chýlí srpovitý měsíc k západu, za bělavé vrcholky Alleghanů. Jeť to poslední noc života, — příští jitro přináší na peruti své, záhubu a smrt. Vůkol Klenovy mohyly odpočívají, na drnové rovině rozpoloženi, v náruči spánku ozbrojení kolonisti, a ukonejšeni blahými sny z krásné, nové vlasti, neupomínají vraždychtivé skutečnosti.

Na vrcholišti mohyly stojí o zábradlí podepřen, Dolin a Bor, a s rostoucím očekávaním hledí na klesající noční mlhy.

A když se na západním podnebí vyskytnul první červcový proužek probuzené zoře, vzchopila se Klenova dcera z prachu zbožné poníženosti a modlitby, a posilněna na duši, kráčela po schodech u vnitř mohyly nahoru k vrcholišti. V jejím obličeji zářil úsvit nadpozemského rozčílení, bož-

ského předsevzetí. Pod mramorovým pomníkem, na jehožto svršku stála, odpočívaly práchnivějící zbytky jejího otce, a zpomenutí na svatou přísahu, kterouž byla v Praze na jeho hrobě učinila, zmocnilo se v nepřemožitelném zážehu její velké duše, a pravila k mužům: „K vykonání vznešené myšlénky svého otce, byla jsem vychována, já v ní žila, a věrně jsem o ni pracovala, a že přišla doba rozhodná, chci pro ni také umříti. Paprsky ranního slunce přivodí věčnou noc, a zápach umrlčí plove na vlnkách ranních větérků. Chci se o to pokusit, abych tento zdárný zárodek otcovy snahy, abych tuto novotvořenou osadu, tuto druhou, spanilou vlast Čechů, zachránila před záhubou. Indiáni musí pomstít smrt svého náčelníka. — Nuže staniž se dle jejich vůle, a já se k tomu odhodlala, nabídnouti se mladému náčelnikovi v souboj. Ať mě považuje za náčelnika mého kmene, za Manitu mého lidu. Padnu-li jeho rukou, ať se tím spokojí a nasytí svou pomstu mou odplývající krví. Ale našinců životy, i jich statky nechť ušetří, aby jim z mého hrobu vyrůstal strom života. Pakli jej porazí ruka má, nechť jeho bojovníci se tím spokojí, a domů se vrátí bez ublížení nám, poněvadž byl mezi nimi

rozsoudil Manitu, a chce, abychom byli zachováni při životech. Pro zachování osady obětuji mileráda své živobytí. Pojďte, abychom to oznámili ostatním." —

Když byli s mohyly sestoupili dolů v rovinu, přijížděl právě Viktorin od písčitých pahrbků se zprávou, že Indiání již se blíží.

„Mohlbys, Viktorine, s Peterlašaraooem promluvit?" tázala se Libuše.

„To snad nebude tak těžké", — odtušil tento, — „velký bojovník kráčí s tomahavkem v ruce vždy před svým lidem."

„Nuže tedy, milý Viktorine," pravila zas Libuše, — „dones náčelníkovi Ouchipavaků poselství, jakéž nyni tobě a všem ostatním osadníkům oznámím."

Z jejího rozkazu ozval se bubnů ryk a troubení, ozbrojení mužové se vzchopili, postavili se kolem Klenovy mohyly, a Libuše jim oznámila velkodušní předsevzetí, obětovati se v souboji s Peterlašaraooem pro zachování osady.

Dolín, Viktorin a všichni ostatní kolonisti byli proti tomu.

Starý Bor stál na straně v hluboké pohřížen mlčení a bez hnutí. Náhle se vzchopil, klesl před

Libuší na zem, uchopil ji za ruku a zulíbav ji, prosil ji posledními slzami svých z mrákoty smrti prohlédajících očí. Ona však stála pevně na svém.

Viktorin musel dle její vůle na kvap odjeti náčelníkovi Ouchipavakû vstříc, Libuše se vyšvihla na svého komoně, a osadníci, as čtyry sta ozbrojených mužû, postavili se do šiku, očekávajíce příchod nepřátel.

IX.

Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.
Plačtivý Horác.

Vůkol celého údolí hemží se na vrších a stráních červenochové Kreekův, Uttavaův a Algonquinův, kteřížto na zavolání Peterlašaraoovo přišli pomstiti krev velkého náčelníka. Bojovníci Ouchipavakû však stojí dole v rovině, bělochûm naproti. Klenova mohyla, v prostředku stojící, dělí nepřátelské zástupy.

Viktorinovo poselství bylo od nepřítele přijato. Šlechetný náčelník Ouchipavakû přijal ochotně Libušino vyzvání k souboji, a slíbil zachovati se

dle její žádosti, ano s hrdým nadšením chystá se k boji s Manitem bělochů, jakž byli Viktorin a Pitok srdnatou Libuši nazvali.

Místo v průčelí Klenovy mohyly zvoleno za bojiště.

Oba sedí vysoko na svých ořích. Libuše na svém Šemíku. Peterlašaraoo na válečném oři svého otce.

Libuše se jeví v bujaré své spanilosti, jak nadpozemská bytost. V jejím přísném, a přec tak jemném obličeji září se odlesk posvátné ušlechtilosti duševní. Šíje a ramena jsou obnaženy, černé její kadeře splývají v divokém nepořádku po týli, a vlájí v půvabných prsténcích u větru. Tělo její kryje tmavozelený, aksamitový oděv, nad kyčlemi opásaný zlatým pasem, v jehožto dolejší sponce visí dýka, a v pravici drží břidký meč, z otcovy zbrojnice vzatý, kterýž byl otec druhdy od generala Arnolda obdržel na památku.

Peterlašaraoo jeví se v známém svém havu. Mimo to však visí mu co zvláštní přídavek okrasy, v předu na prsou, lební blány zabitých jím nepřátel, v ruce má tomahavk a na šňůře zavěšený škalpovní nůž.

Mladého Šípu jiskřící oko pevně jest upřeno na Libuši. Oslňující krásou velebné její postavy jest patrně dojmut. Vidí před sebou velkého bojovníka, a bojovník ten jest žena. V jeho duši vzniká podivný zápas. On ji nechce zabit, a nemůže přec zůstati na živu, pokuď ji nezabil. Posuď nepoznaný, netušený, sladkobolestný cit divné metá plameny v jeho srdce. Žízeň pomsty v něm mizí, zapomíná otce, své slávy, svého lidu, mizí v něm i nenávist, a lásky plamen mocně vyšlehuje v jeho prsou, a klesnouti si přeje pod kopyta jejího oře, aby byl rozšlapán. A však Peterlašaraoo jest v skutku velký bojovník. Lid jeho naň hledí. Touto myšlénkou poráží zmáhající se vášeň. S vrchů se ozývají válečné ryky jeho kmenovců. Vysoko nad svou hlavou zatočí tomahavkem třikráte v kole, a dává znamení k boji. V hlubokém mlčení a bez hnutí trvají bojovníci, — bělochové i červenochové. Hrobová tichost v oudolí, hrobová tichost na vrších. Z daleka se jen ozývá milostné cukrování hrdliček a sedmihlásků okouzlující zpěvy. — Libuše a Peterlašaraoo jedou na sebe.

Stojí proti sobě, čelo proti čelu, oko proti oku. Padne tomahavk, čelená to rána na její

hlavu, a však Libušino mohutné rámě jej zachytilo, že se svezl po meči; — náčelník s rychlostí blesku opět jej zved, — tu padne Libušin lesknavý ocel, čelená to rána na hlavu Peterlašaraoovu, — a však i jeho mohutné rámě tomahavkem vyhoví pádnosti meče, a sice s takovou prudkostí, že meč zlomen z rukověti vyletí.

Libuše vytrhne z pochvy dýku a skočí s koně.

Peterlašaraoo odhodí velkomyslně tomahavk, chopiv se svého nože, a skočí též s koně.

Oba se zkřižkují v neustupném zápasu, — oba si leží v náručí, prsa na prsou, oko v oku, dech smíšený s dechem.

Mladý Šíp tiskne obdivovanou, milenou ženu k plamennému srdci. V tom okamžení vyskočí, jako jedním udeřením, z prsou jednoho každého krvavý pramen, — klesají k zemi, ruku v ruce, — Libuše s Peterlašaraoovým škalpovním nožem v ňádrech, a náčelník Ouchipavaků s Libušinou dýkou v prsou.

Vojínové na vrších i v oudolí zařvou strašlivým jekem. V bouřlivém chvatu hrnou se červenochové s vrchů, jim naproti bělochové, — ozve se rachocení ručnic, fičení šípů, řinčení mečů a

a kopí, a dříve nežli slunce postoupilo k zenitu, byli všichni mužové Nového Vyšehradu pobiti a škalpováni, a zhoubců plenící proud valil se k osadě na ženy, kmety a dítky od osadníků tam zůstavené. — V oudolí, okolo Klenovy mohyly, ozýval se chropot umírajících bělochů a červenochů.

X.

Poznej, že i do černé lebky bílý vsazen jest mozek.

Pitokovy memoiry.

V tom samém čase, co divochové v Novém Vyšehradě plenili a vraždili, dál se na vrcholišti Klenovy mohyly neméně tragický výstup.

Pitok byl ze všeobecné záhuby osady jediné zachránil Borovu dceru Miladu, a násilně ji zavlekl až nahoru, na vrcholiště mohyly, když již divochové z oudolí smrti byli odtáhli.

Na parný, krvožíznivý den přišla lunoskvělá noc.

Milada seděla, zachvácena žalostnou pomateností, na jednom stupni u podstavku lva, a zoufánlivým okem pohlížela k hvězdnatému nebi. Kra-

jina byla zas oživena vracejícími-se k domovu Indiány, a z daleka bylo viděti husté kotouče, jiskrnatým popelem prokvetajícího kouře, jenžto se valil ze zřícenin, ještě před půl dnem tak krásně kvetoucí, nyní však v niveč uvedené české osady.

Pitok stál dole na čihání, aby vyslídil, jak byl nešťastné dívce namluvil, zdali Indiáni se nevrací k domovu se zajatými, a zdali snad mezi nimi se nenachází její milenec Viktorin, aneb její otec Bor, aneb kdokoliv z nešťastných osadníků. Konečně všecko utichlo. — Jak daleko sáhalo oko, nikde živého člověka.

Strašlivé události krvavého dne hemžily se před duší osamělého děvčete toliko co přízraky děsivých snů, — zdálo se Miladě pořád, že Viktorin náhle po schodech nahoru přiběhnouti musí, aby ji probudil k zdárnější skutečnosti. Mlčky a bez hnutí upírala zraky na schody, a očekávala svého ochránce, svého vykupitele z trapných myšlének. — A však posuď všecko ticho. V tom zaslechne její napnuté ucho urychlené, bystré kročeje, — spěchá kdos po schodech nahoru, — postava se na vrcholišti objeví, Milada myslí na

Viktorina, pádí mu v oustrety, klesne v jeho náruč, a — octne se v loktech černocha Pitoka. On jest nyní se svou kořistí, — božským to předmětem svých tělesních chtíčů, samoten, — nikde nikoho, jenžby mu chtěl zabraňovat přístupu k požitku nejsladších rozkoší.

Milada leží v jeho náručí s pomatenými smysly. Tu ji tiskne na dmoucí se prsa svá, tiskne i nesčíslné polibky masitými ošklivými ústy na její růžové rtíky, přitulí si ji ještě pevněji k srdci a chce — v tom okamžení však procitla Milada z pomatenosti duševní, a pozná černocha. Všemocně vytrhne se mu z náručí, a ubíhajíc od něho, volá: „Kde jest Viktorin?“

„Mrtev,“ — odtušil lhostejně Pitok.

„Můj otec?“

„Mrtev.“

„Moje velitelka?“

„Mrtva.“

„Mojí přátelé?“

„Mrtvi! Mrtvi!“ — zvolal Pitok dutým, hrobovým hlasem: „Já však chci tobě všecky vynahradit, budu ti otcem, bratrem, milencem, manželem, — chci tě milovati, vřele, horoucně, věrně a věčně.“

„Ustup!“ — zvolala Milada, s ošklivostí od něho se odvracujíc; — „já tě nenávidím!“

„Že mě nenávidíš?“ tázal se vztekle Pitok. „Dříve nežli se naučíš mě nenáviděti, uč se mě znáti a obdivovati. — V tomto okamžení slavím velké vítězství. Svými myšlénkami zabil jsem myšlénky jiných lidí, a zvítězil jsem. Uč se mě znáti a obdivovati.“

S těmito slovy uchopil na všech údech třesoucí-se dívku za ruku, zavlekl ji až k samému zábradlí a zvolal: „Jak daleko tvé oko sáhá, panuje smrt a záhuba. Stojíme nad hrobem muže, kterýž mě propustil z otroctví, kterýž mě vychoval, kterýž mě dobrodiním zahrnul, a kterýž svými snahami vzbudil ve mně velkou myšlénku. Toho muže, svého dobrodince, shodil jsem ve vlasti bělochů, v jeho rodišti, s vysoké věže, a zmocnil se jeho peněz. — Já jsem zabil přetvářen Menomoni, Utašaraooa, náčelníka Ouchipavaků, a touto vraždou vyštval jsem červenochy na záhubu všech bělochů v Novém Vyšehradě. Ano, — zde nad oudolím tolikera mrtvol přisahám, že jsem zabil Klena, zabil tvého otce, zabil tvou velitelku, zabil tvého milostníka, zabil všechny bělochy zde,

a velké množství červenochů. — A to vše jsem proto jen učinil, abych svým nešťastným černým spolubratrům, kteřížto v Americe v nejhorším jarmu, jako psi a býci se plazí, zjednal outočiště svobody, a abych vyloupenými statky vykoupil ubohé otroky, abych této pošlapané čeledi člověčenstva lidská vydobyl práva, a abych neskonalé bezpráví, kteréž během tolikerých století na nich jest spácháno, pomstil na této hrstce bělochů. — Klenovými penězi vykoupil jsem na sta černochů. Zničením všech osadníků v Novém Vyšehradě stal jsem se já dle zákonů a výsad v Klenově základní listině naznačených, jakožto poslední, ze všech jediný na živu pozůstalý osadník, majitelem a nápadníkem rozlehlých krajin nad řekou Missisippi; sem povolám černý svůj lid, zde založím první osadu svobodných černochů v Americe, — já se stanu jejich vládcem, a ty, ty budeš mou královnou.“

Rozčílen vítězoslávou těchto smělých záměrů a vydobytých již prospěchů, chtěl dívku opět uchopiti a přituliti na prsa svá. Milada v poděšení před ním utíkala, Pitok v roznícené žádostivosti za ní, — honili se okolo lva po kruhovitém cho-

dníku, a již — již skočil po ni, co tygr po kořisti v písčité pláni — tu se Milada uhnula, vymrštila se nahoru na lví tlapu, potom na zábradlí, a odtud skočila s ohromně vysokého vrcholiště mohyly dolů v údolí, mezi mrtvoly svých přátel, čistá a neposkvrněná.

Pitok přes zábradlí trochu se nakloniv, s otevřenou hubou po ní se díval, pak se vzchopil a vydal se na cestu do Filadelfie, aby si u kongressu zjednal potvrzení privilegií k založení nového státu černochů.

XI.

Messieurs! Donner la liberté aux noirs
Mirabeau.

Pitok se v záměru svém, kterýž si byl vlastně z Klenovy karbunkulovité hlavy vypůjčil, velmi zklamal.

Kengres Spojených obcí prohlásil všecky osvobozené otroky mimo zákon. — Tu stál nyní krvavý philanthrop posud tak umouněný a nemitý jako prvé. Kongres nechtěl tomu nikterak připu-

stiti, aby se v objemu Spojených států utvořila obec svobodných černochů, kteráž by pak snadně mohla se státi outočištěm a středištěm všech nespokojených černochů, a dále i působiti na jiné, v poměrech služby a majetnosti držené otroky, a následovně podněcovati jen k zpourám a nepokoji.

Benedikt, souratník a spoluvědec Pitokových ďábelských skutkův, chytře nalíčeným přičiněním samého Pitoka u všeobecné porážce zahynul. Pitok byl Benediktovi předmětem neskonalé úcty. jakožto relegovaný študent, žil s otcem svým na věži svatého Víta v Praze, vyzváněl ke všem slavnostem, študoval tam Kartesia a Leibnice, po příchodu starého Klena na věž seznal pak černocha Pitoka, zasvětil se, poněvadž se cítil jako Pitok vyloučen z lidské společnosti, jeho philanthropickému mudrctví, a odešel pak s ním do Ameriky. Pitok se mu za jeho oučastenství a přítulnost podle zásad svého mudrctví také odměnil, — on dal červenohlávka skalpovati od jednoho Utava-Indiána. Nyní stál Pitok opuštěný, bez přítele, bez dobrodince na tomto světě, — tu jedinou nesa v hlavě myšlénku, — rozbíti otrocká pouta svých kmenov-

ců v Americe a postaviti je na svobodná chodidla.

A hle, i v Americe přišla nešťastným černochům hodina svobody. Dne 15. května, krátce po osudném zpustošení Nového Vyšehradu, prohlásil národní konvent v Paříži svobodu všech černochů na ostrově Domingo.

Jakmile Pitok o tom zvěděl, opustil severoamerikanské svobodné obce, a přišel do předhořního města *) v lehkých eskarpenech, krátkých kalhotech, dlouzešosatém fráčku a celý nafoukaný větrem svých ohromných plánů a myšlének, a věru, v krátkém čase udělal znamenitou karieru. Za Tousseinta-Louvertura bojoval udatně jakožto plukovník proti francouskému generálovi Leklerkovi, a za Dessalina, císaře ostrova Haitického (tak byl ostrov Domingo zván), roku 1804., vyskytuje se Pitok u nádherného císařova dvora, při každém slavném průvodu. vedle císařského tanečního mistra co velmaršal.

---

*) Nyní Porte-au-Prince.

General Pitok umřel roku 1822 na ostrově Haitickém, na tu samu nemoc a v ten samý rok a den, kdy umřel Napoleon na ostrově Heleně z následků zlého živoření žaludkového raka.

Pražská čarodějnice.

1.

Umlklť válečný hluk zoufanlivé bitvy na širokých pláních bělohorských. Toliko chropotný sténot smrti jedinou byl ozvěnou přesmutného boje a podivně souhlasil s veselým pokřikováním a troubením vítězných Bavoráků.

Psalo se 8. listopadu 1620. Vítězný voj odpočíval po krvavé práci na bojišti. Královské město leželo u paty osudné hory, jako kamenný hrob a pomník ubitého reka, a tmavohustá noc visela nad ním jako závoj smutku, od samého Boha na nebi vyvěšený. Toliko po ulicích Starého města Prahy divoký panoval hluk. Zdaléka ozývalo se troubení a bubnování ustupujících vojínů, kteřížto za utíkajícím Bedřichem Falckým, též na poradu s Vaňkem pospíchali; zde a onde slyšáno bylo bědovánímatek o syny v bitvě zhynulé, na jiném zase konci ozý-

valo se klení poděšených měšťanů, na zbabělého králíka, jenž je tak nakvap a nevěrně byl opustil; po náměstí hemžili se v hustých tlupách příznivci protestanské víry a vlády, o zklamané naději a hrozící budoucnosti rokujíce, — kmetové, muži, ženy, děvy a dítky, veškerý národ po všech stupních lidského stáří stejný vypouštěl křik zoufanlivé bolesti.

Tak se přiblížilo jitro 21. listopadu. Malostranské měšťanstvo, ježto se nezměnnou myslí, po všechen čas domácích nesvárů, strany pravého krále bylo přidrželo, hned po skončené bitvě, na důkaz své oddanosti a věrnosti, vyvěšilo na hradě královském císarské a bavorské barvy, zrána pak druhého dne vyslalo čtvero svých konšelů k vítězoslavným vůdcům před hradbou meškajícího vojska, s prosbou, aby déle již nemeškali do města vtrhnouti, a v ochranu a na milost je přijmouti. O poledni, při slavném zvonění kostelních zvonů a střílení z ručnic a kusů vjížděl vévoda Maximilian, volenec bavorský, maje po boku svém hrabata Bukvu a Tillyho, v čele valného zástupu vojenského, strahovskou branou do města, a před hradem uvítán jsa Vilémem Lobkovicem — jenžto

v čele pěti jiných českých pánů a četného komonstva s velikou litostí a kajicností klíče hradu mu odevzdal — velmi laskavě v držení vlády se uvázal, na čas, potřebný k upokojení zbouřeného města.

* * *

Mezi tím, co na hradě Pražském císařská vláda pravořádné své žezlo zjevně zpřímila, meč však krvavé pomsty posud v záhybech velebného svého roucha ukrývala — octnul se na jiném nepatrném konci města, takořka na zapřenou, a podtají přišlý cizinec, její nejouhlavnější a nejnebezpečnější protivník. Bylo to na židovském městě v domě Helimelechově, na břehu Vltavy stojícím. Protivník ten, jenžto se v tajné světnici bohatého žida, klenotníka Helimelecha, nacházel, byl muž prostředního věku a prostřední výšky, pln však výrazu, mužné — bujarosti a síly. Na jeho obličeji, větrem a sluncem nemálo osmáhlém, v každé vrásce takořka jevil se divoké duše jih, a však ne bez velebnosti ducha, jenžto zvýšena byla pronikavým zrakem temnoplanoucích očí. Šikmo na čele jeho tkvěla se široká jizva, ježto při nejmenším pohnutí vášnivé duše, jako rudoplamenný znak se zapý-

řila, a jeho pevně uzavřená ústa patrně svědčila o neustupné odvaze zkušeného bojovníka. Navzdor však toho bohatýrského zevnitřku v jednotlivostech, panoval přec po zevrubném celku postavy jakýsi ráz lehkovážného dobrodružství. Jeho uhlazené vousy nade rtoma a na bradě, jeho bohaté, oupravně prsténkující se a vonnými mastičkami páchnoucí kadeře, okolo krku přiléhající, čistý límec, nad sníh bělejší košile, zjevným byly toho důkazem. Nebylo pochybnosti, že mu oděv, jakýž v tomto okamžení na sobě měl, toliko k zakuklení sloužil. Bylť to sprostý rolnický kabát se širokým koženým pasem, z jehožto kapes dvě bambitky vykukovaly, tmavé široké kalhoty ke kotníkům příléhající a pod řemínky žlutých škorní uvázané, na hlavě kulatý selský klobouk, a plášť, jenžto se mu trochu s beder smekl.

Muž ten byl Arnošt hrabě Mansfeldský. — Podle něho odpočíval ve starožitné lenošce outlý, a co do výrazu obličeje, velmi spanilý mladík ve stejném oděvu. Z bledosti jeho tváře mohlo se souditi, že je nemocen, aneb snad od daleké a kvapné cesty tak uchvácen, že mu ani nelze hlavy na okamžik pozdvihnouti od podporovadla·

Proti nim seděl za stolem žid, bohatý klenotník Helimelech, šedesátiletý to muž, s dlouhými šedivými vousy, a co do výrazu své tváře, silně upomínal na přívětivé, Bohu oddané otce starosvatého písma.

„Peníze musím mít, Helimelechu!“ zvolal mrzutě Mansfeldský. „Ba přisám Bůh — aneb lépe, na Abrahama, Isaka a Jakuba se ti zapřisahám, že bez peněz odtud neodejdu, a nemohu-li jinak, pověsím tebe na stežeje tvého vlastního domu za tvoje vlastní vousy!“

„Vyť krásně rozprávíte,“ odtušil smutně žid, „aniž jste považil, že se u prostřed svých nepřátel nacházíte. Dosti dlouho jsem vám peníze na malé ouroky půjčoval, a čím jste mi platil? Místo peněz odesílal jste mi ovce, telata, krávy, obilí a koně — samé zboží, které vaše divoká chasa po krajích naloupila. Byl jsem ale s tím spokojen, poněvadž jsem to tenkráte s prospěchem zpeněžiti mohl. Ale teď — kterak chcete nyní podobným způsobem platit, kdežto snad v krátkém čase císařské vojsko ze země vás vyhodí? Již snad rozumíte, pane Mansfeldský, kdybych vám v těchto okolno-

stech peníze půjčoval, že bych je mermomocí na ulici házel."

„Mansfeldský se nedá tak ledabylo ze země vyhnat," prohodil Mansfeldský s hrdým úsměchem. „Šestnácte tisíc mužů stojí u Plzně pod mým vítězným práporem, a přisám Bůh, kdybych já byl včera se svými zástupy na Bílé hoře býval, seděli bychom my na hradě Pražském."

„Bohužel, že vás zde nebylo. Ale kterak vám bylo možno, v tak krátkém čase a množstvím tolika nepřátel do města se dostati?"

„Včera večer o desáté hodině dostal jsem zprávu o ztracené bitvě," odtušil Mansfeldský. „Na koně se vyšvihnouti a tohoto mladíka zde před sebe na sedlo si vložiti, byl jeden okamžik. O desáté hodině z rána přirazili jsme s udychaným koněm do Berouna. Ten tam zhynul. Odtud nebylo již možno po cestě bezpečně se dále ubírati. Vstoupili jsme tedy na loď a připlavili se až pod skálu. — Teď ale bez okolků, starý pokladníku, otevři svou skrejš a přines peníze. Od Bedřicha Falckého nemohu se v tom okamžení ničeho nadít, a déle zde meškati bylo by nebezpečno."

„Chud jsem jak Hiob," pravil žid, „a věru,

kdyby mi šlo o krk, nesehnal bych u celé zdejší židovské obce deset tisíc rýnských.“

Mansfeldský se při těchto slovech mrzutě zasmušil, až mu jizva na čele křečovitě zplanula, a malou chvíli přemýšleje, kvapně za kabát na prsa sáhnul, hledal a pak vytáhl malé pouzdro z ebenového dříví. „Peníze musím mít,“ jal se opět vášnivě mluviti. „Tu se podívej, Helimelechu!“ A otevřev pouzdro, vyndal z něho malou podobiznu ve zlatém rámku, kolem hojně diamanty ozdobenou. „To je obraz zvěčnělé ženy, kteroužto jsem nade všecko miloval. Kdyby mně byl dříve kdosi řekl, že se s tím obrazem rozloučím, že jej, a byť i na malé okamžení, do židovských rukou odevzdám, tomu člověku bych byl, při sám Bůh! jílcem svého meče všecky zuby z huby vytloukl. Teď však — nouze láme železo. Vezmi ten obraz a přines těch deset tisíc rýnských.“ Po těchto slovech u velkém pohnutí, ježto se v omžených jeho očích jevilo, podobiznu políbiv, třesoucí se rukou před klenotníka na stůl ji položil.

Helimelech na něj hleděl s velkou pozorností „Aj, vyť s tím obrázkem zacházíte jako by zázračný klenot byl, který náš praotec Abraham na krku

nosil, jehožto pohledem každý nemocný se pozdravil, a jejžto náš Bůh po Abrahamově smrti do slunce zavěsil, aby se skvělo mocnějším leskem.“

„Ano, člověče!“ zvolal opět Mansfeldský bolestně, a obraz se stolu chopiv kalnýma očima naň se díval. „Ano, pravdu díš, ačkoliv smysl tvých slov v srdci mém jináč se ozývá. Obličej této ženy byl mým sluncem. Kdykoliv mé srdce si zastesklo a zastonalo, nabyl jsem jeho pohledem útěchy a uzdravení; a když to slunce zašlo, nosil jsem jeho odlesk na prsou svých, až po dnešní den. Věz, soucitný starče, tato žena byla mou první, mou jedinou láskou. Nebylať sice stavu urozeného, ale šlechetnější duši chovala v krásném svém těle nad lůno knížecí. — Umřelať po porodu spanilé dcery.“

„Slyšte, vzácný pane!“ pravil na to Helimelech s nemalým soucitem, „já vám ty peníze půjčím, ale s jedinou výminkou. Račte si lhůtu ustanovit jakoukoliv, kdy mně tý peníze zaplatit chcete. Svatosvatě však, ctí a slovem, písemně i rukou dáním zavázat se mi musíte, že dříve se svým vojskem z Čech neustoupíte, pokud jste mi ten dluh nebyl zaplatil.“

„Dobře, dobře," odtušil na to kvapně Mansfeldský. „Na rok chci se ti zapsat a zaručit, že mě žádná moc, a kdyby i celá svatá římská říše na mne se shlukla, z české země nevytiskne. Jdi, přines peníze, péro a papír."

Helimelech odešel do postranní komnaty, a hned se zase vrátil s velkým měšcem, dukáty naplněným, a s psací potřebou. Mezi tím, co se hrabě Mansfeldský psaním dlužního listu zanášel, vzal žid obraz do ruky, a skoumavým okem na diamanty se dívaje, po dlouhou chvíli přemýšlel, a pak se tázal: „Ten obraz je vám tedy tak milý?"

„Milejší nad živobytí!" zvolal hrabě. „Toliko potřeba, svou nespokojenou vojenskou čeládku na nějaký čas ukonejšiti, překonala moje srdce, a buď si jak buď, na čas té lhůty do tvých rukou jej odevzdám."

„Milostivý pane!" řekl Helimelech s váhavostí — „já vám ty peníze bez ouroků a bez zástavy půjčím; toliko se mi upsáním zaručte, že z Čech se svým vojskem neustoupíte, pokud jste dluh nebyl zaplatil."

„Hodný, poctivý muži!" zvolal Mansfeldský péro odhodiv, a žida za obě ruce pojav. „Na spa-

sení své duše ti přisáhám, že mne odtud ani sám ďábel nevypudí. — A však, nyní bych měl ještě jednu žádost.“

„Peněz již nemám!“ zvolal ouzkostlivě žid. „Jsemť nyní chudý jak Hiob.“

„Nejsouť to peníze, oč bych tě žádal,“ řekl hrabě. „Postarej se mi o tajné útočiště pro tuto dívku.“ Při tom ukázal na mladistvou postavu v lenošce dřímající.

„Boží zázrak! Ten mladý panáček je dívka?“ zvolal žid.

„Ano, moje dcera, a dcera té ženy, jejížto podobu jsi na tom obraze viděl. Po smrti matčině byla v Rotterodamě vychována, a v tomto přestrojení pak doprovázela mě na mých nebezpečných cestách. Nyní však neposkytuje jí Plzeň žádné bezpečnosti. Na krutý a krvavý boj jsem odhodlán, a mimo to, miluje mladého důstojníka v mém vojště, Kochana z Prachova, lehkomyslného to větroplacha, z jehožto okouzlující blízkosti bych ji rád odstranil. Na to si ten panáček ani ve snu nepomyslí, že bych ji v Praze uprostřed svých nepřátel skrýval. Po roce, budu-li muset ze země ustoupnouti, bezpečného posla pro ni vypravím.“

Helimelech přemýšlel. Po chvíli pravil: „V městě mezi křesťany nevím skutečně pro ni o bezpečném místě. Předzvídám, že se v každém domě po kacířích pátrati bude. Taktéž i v mém bytu nebyla by docela jista, neboť luza, v mém sousedstvu bydlící, viděla mne o slavnosti Passah, a taktéž o svátcích pod zelenou, v jomim dobhim (zvláštní sváteční šat), a domýšlí se, že jsem bohatý; ale nedaleko odtud, blíže kláštera sv. Anéžky, mám domek na jmeno staré křesťanské ženy upsaný, kteroužto jsem za nemoci své v Pánu zesnulé dcery Rechy za posluhovačku do domu přijal, a když mi dcera umřela, dopřál jsem jí, pro její věrnost a velké stáří, outočiště v onom domku. U staré Kateřiny bude vaše dcera tuším nejlíp ochráněna.“

„I totě výborná příležitost!“ zvolal Mansfeldský. „Řekni stařeně, že se jí bohatě odměním, aneb dej jí tu hrstku peněz!“ Při tom hodil as dvacet dukátů na stůl.

„Nechte toho, vzácný pane!“ řekl Helimelech s truchlivým pohledem, „až na lepší časy. Doba smutku a žalu se snad co nevidět přiblíží, jako tresty, kteréžto Všemohoucí na Egypt vyslal. Dejž Bůh, abychom se jednou vesele shledali.“

„Zajisté, zajisté!“ řekl Mansfeldský, přátelsky židovou rukou potřásaje. „S Bohem, starý příteli, a starej se mi o tu děvu, jakoby byla tvá vlastní. S Bohem, Teklo! s Bohem, drahocenné dítě!“

Tekla v tom okamžení procitla. Mansfeldský, jenžto již na cestě jí byl oznámil, že po nějaký čas, pro větší jistotu a bezpečnost, v Praze přebývati musí, poručil ji nyní v ochranu starého klenotníka, a s nuceným úsměvem slze otcovské lásky ukrývaje, vřele plačící dceru na prsa přitulil a políbil. Pak se ještě jednou k Helimelechovi obrátiv, pravici jeho přátelsky stisknul, kvapně měšec pod plášť do pasu zastrčil a odkvapil.

2.

Několik dní po této událostí, s večera nového měsíce, u židů kislev zvaného, před svátkem devátého sabatu, seděl Helimelech se svou manželkou, přívětivou to stařenou, v posvátné světnici domu svého na modlitbě.

Příbytek ten byl velmi skvostně ozdoben. U prostřed krovu viselo čtvero stříbrných lampiček

již rozsvícených, ačkoli slunce teprva zacházelo, báně a vížky protější hory Sionské posledním leskem ozlacujíc. Podlaha byla Benátskými čalouny pokryta, a u prostředního okna, ježto mezerami žlutolistých již stromů na zahradě milou poskytovalo vyhlídku na Vltavu, stál široký, řezbárskou umělostí zhotovený stůl, na němž se až do výklenku okna sáhající, ze zlatých a stříbrných koflíků složený sloup nacházel. Vážný kmet Helimelech seděl ve svátečním rouchu jomim dobhim, se svou chotí Rebekou u prostředního stolu, jenžto byl pokryt běloskvělým damaškem, z kněh svatých Davidův patnáctý žalm velmi skroušeně v jazyku hebrejském předříkávaje. Po skončené modlitbě vstal, a vstoupiv do předsíně zvolal: „Vejděte, nochrimové (cizinci, křesťané), modlitba je skončena."

Na to se hned zas vrátil, a za ním vstoupily dvě ženské postavy do světnice. První byla Kateřina, jeho nájemnice, asi sedmdesátiletá stařena ve sprosťounkém oděvu. Její docela ošedivělé vlasy, na židovinách uhlazené, podivně souhlasily s černým aksamitovým čepcem, jakýž na hlavě měla, a však přívětivému jejímu obličeji mnoho udělovaly vážnosti. Měla zapálené oči, a když do

světnice vstoupila, zastírala je pravou rukou, před tklivostí valného světla je chráníc. Druhá byla svěřená jí Mansfeldova dcera Tekla, asi sedmnáctileté děvče, ve tmavobrokátových šatech, podle kroje tehdejšího času těsně na tělo přiléhajících, tak že tím její zpanilý zrůst mile na jevo přicházel. Na hlavě měla černý klobouček na způsob kulatého poklůpku, hojně krajkami lemovaný. V bleďounké tváři té dívky panovala jakási tklivá zádumčivost a oddanost. Hned za nimi přinášela služka na stříbrných mísách moučné pečivo, dušenou jehněčinu a láhev vína.

„Odpusťte, milý pane!“ jala se dívka mluviti — „že tak záhy přicházíme. Ale jakási, snad poněkud směšná příčina vypudila nás z našeho příbytku. Viděla jsem totiž před západem slunce sprostého, ošklivě vypadajícího člověka s ryšavými vlasy, okolo našeho domu obcházeti, a poněvadž potřeba velí, aby moje outočiště u vás skryté zůstalo, měla jsem za to, vám o této události co nejrychleji zprávu dáti.“

„Byl to náš soused Přibík Jeníšek,“ doložila Kateřina. „Šibalský to mastičkář a ranhojič, jenžto již kolikráte pro své špatné chování v šatlavě se-

děl. A ještě vloni byl od Staroměstského purkmistra z města vypovězen. On mi tenkráte vyhrožoval, že se mi pomstí, protože jsem několika sousedům a měšťanům výstrahu dala, aby od něho líky a mastičky nekupovali, poněvadž takovým špatným zbožím a dryáčnictvím více u nemocných pokazil než napravil. Mne pojímá strach a hrůza, kdykoli ho potkám. A když jsme sem do domu vcházely, byl zase v patách za námi, a dobře jsem ho viděla, jak přes zídku na vaše osvícené okno se díval, kde vaše zlaté nádobí se leskne. Je vůbec co zloděj znám a bojím se, aby vám nic neukrad."

„Nemějte starosti, paní Kateřino," řekl na to žid. „Já a můj sluha Jechod obyčejně zde spáváme, a jsme též zbraní zaopatřeni. — Teď však, slečno Teklo, sedněte! Zejtra máme slavnost devátého sabatu, a toliko dnes je nám dovoleno s gojimi (nevěřícími) u stolu jídelního obcovati. Mimo to očekávám zámožného kupce Jana Peldřimovského, s kterýmž mnohá léta v obchodnickém spojení jsem, abychom se ještě dnes umluvili, čeho nám potřeba, neb zejtra musím po celý den na modlitbách trvati."

„Pan Peldřimovský,“ jala se zas stará Kateřina mluviti, „též k nám dochází, neb jak mile předešlý týden slečnu Teklu u vás spatřil, nemohl též zraku svého od ní odtrhnouti, a když jsme odcházeli, doprovázel nás až k našemu bytu. On je, jak říkáme, až po uši do slečny zamilován.“

„Pro Bůh! kam myslíte?“ pravila stydlivě Tekla.

„Nu, to by nebylo tak velké neštěstí,“ hovořila Helimelechova manželka s přívětivým úsměvem. „Pan Peldřimovský jest zámožný obchodník a konšel Staroměstské raddy, a mimo to velmi rozšafný, osvícený a laskavý muž.“

„I zadrž, Rebeko!“ skočil jí do řeči Helimelech. „Outlé dívčí srdce nedá se konšelstvím vydobyti, a mimo to je slečna Tekla, co se rodu týče —“

„Nechtěl byste, vzácný pane, o významu zejtřejší slavnosti mě poučiti?“ otázala se Tekla, aby rozprávku na jiný předmět uvedla.

„S radosti,“ odtušil na to Helimelech, jenžto se tuze rád v talmudické rozprávky pohřižoval.— „Svátek ten se týká upamatování na modlitby, které jsme za času naší vlády v Israeli a v Jeru-

salemě konávali, aby Bůh veškerá oudolí a pláně zúrodnil, a protož nám bylo za povinnost ustanoveno, o svátcích pod zelenou vzíti do ruky „lulaf“ každý sedmý den, totiž na den sabatu. „Lulaf jest spojení tří myret, jedné palmové a dvou olšových ratolestí, na znamení, že rostliny bez vody vadnou a hynou. A svátek ten v Jerusalemě s velkou slávou se slavíval. Dvanácte set kněží vykonávali ve chrámu Páně své oběti. K tomu se zpívalo velké Halleluja, nejvyšší kněz odříkával požehnání nad celým národem, a hlas jeho se ozýval, jak smlouva Jomy dokládá, z Jerusalema až k Jerichu, na deset mil cesty, a taktéž hlas vyvolavače s bašty chrámové na tři míle cesty.“

„I toť musel tedy každý obyvatel svatého města každé slovo dobře slyšeti,“ řekla Tekla s lehkým, nevěřícím úsměvem.

„Ba ovšem,“ pokračoval Helimelech velmí rozhorlen dále. „A jest se tomu co diviti, an město tak veliké bylo? V knize Midraš Raba Echo popisuje Rabbi Samuel jeho rozsáhlost a velikost následovně: V Jerusalemě bylo čtyry a dvacet náměstí, v každém náměstí bylo 24 ulic, v každé ulici 24 trhů, každý trh měl 24 menších trhů

každý menší trh měl 24 dvorů, a v každém dvoře bydlelo dvakráte více lidí, nežli se jich z Egypta vystěhovalo.“

„Ouhrnkem milion a dvakráte sto tisíc v každém dvoře,“ ozval se veselý hlas s velkým smíchem v otvírajících se dveřích.

Muž, jemuž tento hlas náležel, vstoupil nyní do světnice. Byl to as čtyrycetiletý pán v černých šatech. Aksamitové, široké kalhoty a kazajku měl malými, skleněnými knoflíky ozdobené, u kolenou visely mu po stranách široké pentle, krátký aksamitový pláštík splýval mu s beder až na kyčle, a okolo krku otáčel se mu ozdobně vyšívaný límec. Obličej jeho podobal se měsíci v ouplňku, a byl pln výrazu veselé mysli a stálého zdraví, a jeho hnědá, mžourající očiska prozrazovala dobrosrdečnou potutelnost. — Jakmile do pokoje vstoupil, odložil široký klobouk a španělku se zlatým knoflíkem, a velmi přívětivě, zvláště ale před Teklou se uklonil.

„Jak jsem zaslechl,“ jal se mluviti, „prochází se přítel Helimelech v hrobových klenbách starožitnosti. To nejsou ty nejpodivnější věci, jaké jste nyní slyšela. Chci vám, slečno Teklo, také něco

uštědřit, co jsem si z jeho povídaček pamatoval.“ Na to se posadiv vedle slečny, pokračoval dále: „Na příklad, přepodivná historie o ptáku velikánu Barnuchovi bude vás zajisté dojímati, jestliže jste o něm již neslyšela. Ten ptáček byl tak velký, že jeho hlava, když se do moře postavil, až do nebe dosahovala, tak že jedenkráte o měsíc zavadil, a ten se leknutím schoval a celý rok nesvítil. Na tom samém místě, kde ten ptáček stál, hodil jakýsi tesař sekeru do moře, a ta potřebovala sedm let, než na dno dopadla, ačkoliv moře tomu ptáčku ani na kotníky nedosahovalo. — Ale slyšte! co to bylo? Zdálo se mi, jakoby někdo byl u okna.“ S těmito slovy hbitě přiskočil k oknu a otevřev je díval se do zahrady. „Nebylo to nic,“ hovořil dále, a opět se posadil. Vichr zarachotil okenicí a trochu ji přivřel. — „Slyšte druhou historii. Nevěstou toho ptáka velikána byla rybička, v tom moři přebývající. Této rybičce vlezl malý červíček do nosu, a rybička musela zahynout. Když pak přítokem moře rybička na břeh byla vyhozena, zbořila svým pádem šedesát měst, a jiných šedesáte měst živilo se jejím masem, a jiných šedesáte měst nasbíralo zbytky a drobty z té rybičky, a živilo se

též. Z jediného oka této rybičky vyvařilo se čtvero set sudů oleje, a z jejích kostí utesaly se trámy, a z těchto trámů vystavělo se zas oněch šedesáte zbořených měst. — Co ale řeknete tomu, slečno," pokračoval s velkým smíchem veselý pán, „když vám povím, jak hrobník Abasaul do skuliny holeňové kosti obra Oga, krále Basanského, spadl a v tom hnátu po tři léta jelena honil a jej nedostihl, aniž kdy na konec té kosti doběhl. A hrobník Abasaul byl přece chlapíček, sto a šedesáte loket vejšky mající."

Mezi tím, co se Jan Peldřimovský tomu, co právě byl pronesl, hlasitě smál a ostatní též, jakoby jím nakaženi, do stejného smíchu se dali, zařinčelo okno, a několik stříbrných koflíků, na stole u okna stojících, spadlo s podstavku na zem.

„Zloděj, zloděj!" vykřikla stará Kateřina, u okna nejblíže stojící. „Okno je rozbité a viděla jsem ruku."

Na pokřik stařenin všickni vyskočili a běželi ven na zahradu. Přišli právě v čas. V pološeru nastávajícího večera zahlídli postavu, ježto na zahradní zídku vylízala, aby upláchla; ale Helimelech navzdor svému stáří, a starostliv o své

koflíky, s neobyčejnou hbitostí přiskočil, utíkajícího za nohu chytil a se zídky strhl. Cizinec sebou trhal, ženské křičely; uchopen jsa však za rameno od Peldřimovského, musel se na milost vzdáti.

„Co chcete ode mne?“ zvolal pronikavým, nestydatým hlasem. „Co se opovažujete počestného muže a měšťana chytati?“

„Tys zloděj, ničemný zloděj!“ křičel Helimelech. „Ty žes počestný muž? Na světlo s tebou, abychom se na tvou počestnost podívali!“

Na ta slova vtiskli chyceného do osvícené světnice. Bylť to malý, šilhavý, as padesátiletý muž s červenými vlasy. V rysech jeho zsinalého obličeje živý jevil se ráz mrzké ohavnosti a drzosti. Nestydatě a jak se zdálo beze strachu kroutil pronikavýma očima na všecky strany.

„Tedy vy to jste, Jeníšku?“ zvolala stará Kateřína.

„Neni-li pravda, vy mne znáte?“ jal se otázaný s ďábelským úsměchem mluviti. „Ale jen ztrpení, vy stará krabice, vy bídná mastičkářko, vy pekelná prorokyně, ježto škodlivost mých líků tak s prospěchem vytrubujete, však vy mne poznáte!“

„Drž hubu, ničemníku!“ zvolal tou nestydatostí rozhorlený hospodář.

„Až se mi zlíbí,“ odtušil na to ranhojič pánovitým hlasem. „Nyní se vás táži, Helimelechu, proč se mnou tak nakládáte, proč jste mne sem jako zločince zavlekli?“

„Boží zázrak!“ zvolal opět zlobivě Helimelech. „Vy še ještě tážete, vy hanebný šibeničníku? Nevkradl jste se do mého příbytku, neroztloukl jste mi okno, a nebyla vaše ruka vidína, když jste tam na moje koflíky chtěl sáhnout?“

„Ano, to je pravda!“ řekl na to Přibík Jeníšek s důležitým ousměškem.

„Nuže! kterak chcete zapírati?“

„Zapírati?“ pokračoval onen s opovážlivou lhostejností. „Zpěčuji se toliko vaší domněnce, že jsem chtěl krást. Ostatně nezapírám ničeho. Myslímť však, že se dočkám času, kdy dojde na vás zapírati.“

„Nuže tedy, Jeníšku, mluvte, co vás sem v noční dobu přivádí?“ tázal se Peldřimovský.

„Aj, pane Peldřimovský!“ odpověděl na to Jeníšek, „vám, konšelovi Starého města Pražského, odpověď neodepru, ačkoliv bych nemusel odpovídati.“

S těmito slovy vytáhl z kapsy složený list, a podal jej Peldřimovskému. „Račte si tento list přečíst. Z jeho obsahu snadno porozumíte, co mne sem do domu žida Helimelecha přivedlo.“

Peldřimovský otevřel list, a sotva se do něho byl podíval, u velikém leknutí změnil na tváři barvu. Začátek četl zticha, nahlas následující: „Tak též my, soud menší, na rozkaz císařského gubernatora knížete Lichtenšteina, přikazujeme a nařizujeme jednomu každému, komuž věděti slušno, na poukázání toho listu, věrného a přičinlivého měšťana a poddaného Jeho císařské a královské Milosti, Přibíka Jeníška, lazebníka a ranhojiče Starého města Pražského, na jeho tajných vysílkách podporovati a chrániti, a u vykonávání služeb, jaké jsme naň složili, jemu napomáhati a přispívati, ne však mu snad překážky v cestu klásti, aneb snad zlomyslně na odpor se mu stavěti. Jestli by kdo tomuto našemu nařízení se zprotivil a na úkor jednal, ten budiž na žalobu nadřečeného Přibíka Jeníška městským pohůnkem jat a do slušné vazby dán. Rada menšího trestního soudu. Kliment Radoldus, tajemník.“

„Hm, v takových okolnostech ...“ jal se opět

Peldřimovský mluviti, ale žid mu skočil do řeči, a zvolal: „Zjednán jste za špehýře, ne však za zloděje!“

„Zajisté ne,“ řekl na to Jeníšek uštěpačně. „Abych ale vaši zvědavost ukonejšil, musím vám říci, že váš příbytek zvláště se mi líbí, a to proto, že se v něm všelijaké roztomilé tajnosti kují, které na světlo vyvésti hodlám.“

„Vyť také příbytky jiných lidí špehujete,“ oslovila jej Tekla, „kterých se váš list netýká. Ku příkladu příbytek náš. Jsmeť toliko dvě nepatrné ženštiny, a přec okolo našeho domu často jste již obcházel, jako byste též u nás po tajném zboží pátral. A ještě dnes, jakkoliv jste se domýšlel, že nepozorován za náma kráčíte, dobře jsme vás viděly, a takořka neviditelně až sem doprovázely.“

„Neviditelně doprovázely!“ zvolal ošklivec horlivě. „Aj hle, ta panenka v krátkém čase v tom umění valných pokroků učinila! Pane Peldřimovský, beru vás za svědka. Za příležitosti mně dosvědčíte, co jste nyní slyšel, totiž: že mne ta panenka a stará Kateřina neviditelně doprovázely.“

„Nevím, co tím chcete, Přibíku,“ odpověděl obchodník.

„Hlouposti!“ zvolal Helimelech. „On jen chce lecjakými vytáčkami svou ničemnost zamluvit. Ale Bůh mne zatrať, jestli se zejtra ráno se žalobou u purkmistra nedostavím.“

„Zatracen budete na každý způsob!“ zvolal Jeníšek s hrožným smíchem. „Neboť vězte: vysoká rada trestního soudu mne ustanovila, abych odporníky, jakéhokoliv rodu a druhu, kteří na úkor a na škodu vlády a náboženství protivenství osnují, vypátral, a takové jich bezbožné počínání u práva udal. A poněvadž vím, prostořeký žide, že potají všelijaké nebezpečné návštěvy přijímáte, i s odbojníky a s nepřátely vlasti přátelské schůzky míváte, a jelikož jsem se i toho domakal, že ve vašem, na cizí jmeno upsaném domku u sv. Anéžky jistou osobu přechováváte“ — při tom ukázal na starou Kateřinu — „ježto se věštbami, robením kouzelných tajtrlíků a vařením pekelných líků zanáší, a minulý týden i tuto mladou osobu k sobě přijala, aby ji vyučovala ve hříšném umění čarodějnictví — za tou příčinou uznal jsem za dobré, příbytek váš, to sídlo ďábelských a zrádných pletich, všemožně ohlédati a pozornost tajné rady naň obrátiti. Za tou příčinou vešel jsem do vaší

zahrady a poslouchal zde u okna, a poněvadž jsem, abych lépe slyšeti mohl, trochu neopatrně na okno se přitiskl, rozmáčknul jsem je, a srazil padajicím sklem vaše koflíky se stolu.“

„A což ta vaše ruka?“ tázal se Helimelech ve zlosti, „kterážto se koflíků dotknula, zabloudila snad také neopatrností do okna? Ničemný lháři, teď se mi kliď, sic tě vlastní rukou odtud vytluku!“

Jeníšek před ním ucouvnuv na prahu dveří zvolal: „Těš se, žide! Pomsta a tvoje zkáza jest moje heslo!“ S těmito slovy ze světnice odkvapil.

3.

Na den 7. prosince téhož roku strhl se k polednímu po městě velký shon. Nový vladař, kníže Karel Lichtenšteinský, blížil se v čele valného zástupu vojenského, k předměstí poříčskému. Navzdor husté chumelici sněhu a mrazového, již severního větru sbíhal se přec se všech stran a po všech ulicích lid, a zvláště na staroměstském náměstí před starou radnicí byla velká tlačenice. U ve-

škerých však tlup shromážděného zde lidstva mrtvá panovala tichost, a v obličeji skorem každého jevila se jakási truchlivá zádumčivost a bázeň toho, co bylo očekávati. Všechněch zraky byly ku prašné bráně obráceny. Starobylá radnice byla mnohými ozdobami, totiž skvostnými čalouny, pestrými korouhvičkami národních barev, věnci a erbovými tabulkami hojně a rozmanitě vykrášlena, nad gothickými vraty seděl český lev v bílém poli, u nohou maje, na znak skroušené poddanosti, českou korunu a bledou krvácející lidskou hlavu, a nad ním stály velikánská, pozlátkem vylepená slova: „Vivat rex!“ Na kamenných stupních u vrat, stálo as čtyryadvacet černě oblečených mužů v tiché rozprávce. Byliť z většího dílu kmetové. Podle dlouhých aksamitových pláštíků a širokých, velmi ozdobně vyšívaných límců, zvláště pak podle povážlivého důstojného způsobu, kterýmž se od veškerého zde shromážděného lidstva lišili, snadně dalo se souditi, že jsou to páni konšelové staroměstské rady. Nejstarší z nich, as osmdesátiletý muž, jehožto náprsí zlatý, tenký řetízek s kulatým halířem zdobil, velmi horlivě rozmlouval s panem Janem Peldřimovským, jenžto se co konšel,

taktéž ve svém černém oděvu, velmi důstojně pohyboval.

Také rudovlasého Přibíka Jeníška bylo zde viděti. Ba onť byl jediný, jenžto se u veškerém zádumčivém shromáždění s velkou živostí a důležitostí na vše strany otáčel — brzo se octnul zde, brzo zas onde; zde zaklepal někomu známému laskavě a důvěrně na rameno, onde zas pošeptal jinému cos tajného do ucha; brzo se potutelně usmíval, brzo se zas nadutě šklebil a odfukoval, jakoby se byl právě s hrušky na smetiště dostal. Zvláště v oděvu prozrazoval jakousi předůležitou šetrnost, aby zakrsalému tělu na důstojnější chodidla pomohl, a věru každý by se mu dnes byl podivil, komu by se bylo dříve událo viděti jej pod večer nového měsíce v příbytku klenotníka Helimelecha. Měl na sobě pěknou černou kazajku z Benátského sukna, široké, červenými pentlemi u kolenou stažené a podle španělského kroje vystřižené kalhoty, vysoký, špičatý klobouk s perem karmazinové barvy hrdě trůnil na jeho rudovlasé hlavě, a po boku mu visel tenounký kord. Jakkolivěk si Jeníšek na svou tajeplnou důležitost zakládal, jakkoliv lichotivě a pří-

tulně svůj klobouček smekal a boky si podepíral — patrně bylo přec na jevě, že se mu každý vyhýbá, a zvláště lidé vyššího stavu že s velkou opovržlivostí od něho se odvracují.

Když pak zpozoroval, že svým žvástem a vtipem, svým vykládáním a dokládáním u nikoho trpělivého výslechu nenalezá, když pak se i přesvědčil, že se ho lidé štítí — poodešel na několik kroků dále, a slídil po jiných obětech své neunavené výmluvnosti. I octnul se nenadále před domem vedle radnice, tak řečeným na Šmerhově. Bylať zde Appolinova krčma, sídlo všech devatera žíznivých muz, outočiště veselých študentů a bakalářů, pravý to hampejs světské moudrosti a rozpustilosti. Přízemní okno bylo na polo otevřeno. Temný hovor a řinčení cínových konvic ozývaly se z nízké klenuté světnice. Jeníšek naklonil své vyzvědačné ucho k otevřenému oknu; ale v tom okamžení — o běda tobě, nešťastný Jeníšku! — vyřítila se z okna mohutná pravice, a chytila jej právě za to samé ucho, které tak pilně do okna nastrkoval. Jeníšek sebou trhl a chtěl uskočit; nadarmo však, on byl chycen, a dřívo nežli se

mohl zpamatovati, za pačesy uchvácen a vlečen do těsné klenby starobylého Šmerhova.

„Vyzvědač!“ řvali pijáci a osypali jej s hrosivým hlukem, jako včely všetečného rušitele oulových pokladů.

„*Lupus in fabula!*“ zvolal tentýž, jenž byl Jeníška za ucho chytil a posud držel.

„Přibík Jeníšek!“ křičeli všickni u velkém jitření.

„Chytili jsme lososa!“

„Zrádného lotra!“

„Ďáblova kmotra!“

„Pekelný roubek!“

„Ještěrčí zoubek!“

„Vivat!“

Tak křičel a bouřil ráz na ráz jeden přes druhého. Jeníšek founěl a kňučel jako chycený tchoř v železné pasti. Smrtelný pot vstoupil mu na zsinalé čelo, u huby stála mu pěna stonásobné ouzkosti — na celém těle třásl se jak osyka. Viděl se v doupěti Švehlových bratrů, a své vlastní vyzvědačné ucho v rukou samého Jana Švehly.

„Švehlíčku!“ jal se Jeníšek po malé přestávce, když se poněkud zpamatoval, prositi — „Šve-

hlíčku! pusťte mne, jsem posud tentýž, jaký jsem býval před bitvou na Bílé hoře — jsemť posud váš nejdokonalejší přítel! Kdybych se byl nadál, že vás zde naleznu, byl bych vám, černé na bílém, nejdokonalejší důkazy své nejdokonalejší věrnosti a upřímnosti přinesl — byl bych vám —"

„Bulíka pověsil na nos!" zahřměl Švehla. a každý chloupek jeho dlouhých vousů vyježil se mu zlostí jako štětina. „Božický, Kubíne — mluvte, do jakého skřipce uvězníme toho proklatého lišáka?"

„Uřízněte mu hlavu," odtušil na to Božický s líbezným výrazem panické své tváře.

„Ano, uřízněte mu tu lotrovskou palici, tak se mu aspoň nedostane toho potěšení, viděti nás na popravišti," doložil Kubín, mlaďounký jeho soudruh.

„*Fiat justitia, pereat mundus!*" zahřměl opět hlubokým hlasem Švehla, a zapadlé jeho oči svítily zápalem divoké pomsty.

„Milosrdenství!" křičel Jeníšek.

„Upokoj se, slaďounký mastičkáři," ozval se přívětivým hlasem jiný ze společnosti. „Vidímť ovšem na tobě," pokračoval tentýž dále, „že jsou tvoje oči okénka, kterýmiž ďábel často do tebe

vstupoval; tvoje uši komory, v kterýchž satanáš přečasto na výslechu meškával; tvoje ústa kovadlo, na kterémž pan lucifer nesčíslněkráte železo vády a lži překlepával; a tvoje svědomí poduška, na kteréž kníže celého pekla nejpohodlněji si hoví a se provaluje — slovem tys dokonalý hříšník. — Za tou příčinou, milí přátelé, mám za to, že by byla věčná škoda, kdybychom tak zvláštní vzor ničemnosti a lotrovství nazmar uvedli — a soudím, že líp pochodíme, když mu živobytí darujem, aby ho použil na polepšení své duše. Potrestán musí však býti — a soudím, že nejlíp učiníte, když mu to jeho dlouhé vyzvědačné ucho uříznete, a jako čestný penízek okolo krku zavěsíte.“

„Ano, Šimon hovoří moudře!“ zvolalo asi čtvero hlasů.

„Uřízněte mu také nos!“ hovořil jemný Božický.

„A vypíchněte mu oči!“ doložil mlaďounký, modrooký Kubín.

„A hoďte pak všecko na pánev na podpouštku a dejte mu to sníst!“ štěbotal líbezně Božický.

„Milosrdenství!“ zvolal v přehrozné ouzkosti Jeníšek.

„Milosrdenství!“ jal se opět Šimon mluviti, jenžto dříve návrh byl učinil, aby se Jeníškovi toliko pravé ucho uřízlo.

„O, šlechetný pane Lomnický!“ zvolal Jeníšek, za ruku jej pojav. „Vaše moudrost je tak velká, jako vaše básnické nadání, vaše srdce tak dokonalé, jako váš rozum. Ó račte to těm pánům mohutnou svou výmluvností dokázati a je přesvědčiti, že mně křivdu číní, že jsem tak nevinný jako beránek, a že by velký hřích a trest na sebe uvalili, kdyby mně ubohému jehňátku vlasu na hlavě zkřivili.“

„Toliko ouško, slaďounký pane Jeníšku!“ řekl na to Lomnický.

„Celé ucho! Celé jeho oslovské ucho!“ křičeli ostatní.

V tom okamžení uchopil Švehla Jeníška za prsa, a jakkoliv se zdráhal, opíral a naříkal, hodil jej na stůl, až mu kosti praskaly, a než minulo několik okamžení, uřízl mu *medicus laureatus*, libezný Božický, ucho, uvázal je na červenou pentli a zavěsil mu je okolo krku.

„A nyní jej postavme na pranýř!“ zvolal u velkém smíchu Švehla

„Postavte jej na kašnu staroměstského náměstí!“ prohodil Kubín.

„Ano, na kamennou kašnu s ním!“ křičeli ostatní.

„A náš Šimon musí mu příkladnou řeči dáti naučení, kterak se na světě rozšafně držeti měl,“ dokončil Švehla.

Po těchto slovech vyřítili se všichni s velikým hlukem ze sednice, a vlekli napolo mrtvého a krvácejícího lazebníka davem shromážděného lidu ku kašně, posadili jej na kamennou zídku, a Lomnický se postavil vedle něho na lávku.

„Přibík Jeníšek! Ten padouch! ten lotr!“ volali někteří z lidu.

„Šimon Lomnický z Budče!“ křičeli jiní.

„Ticho!“ řval Švehla.

„Ticho!“ křičeli ostatní.

Šimon Lomnický z Budče byl tehdáž as padesátiletý muž, prostřední, svalité postavy. Jeho tvář, rádlem osudných časů nemálo zoraná a palčivostí vnitřních citů a bolů vysmáhlá, měla přec do sebe něco velmi laskavého a přívětivého. V modrojasných

očích mu svítila bodrá, pro vše dobré a spasitelné planoucí duše, a okolo napolo otevřených úst rozbíhaly se potutelné vrásky dobrosrdečného úsměvu z lidské převrácenosti. Na nose seděl mu hejl, zrádce jeho náchylnosti k dobrému českému pivu. A také jeho oděv prozrazoval podivína. Byla to šedivá kazajka, šedivé kalhoty, šedivé punčochy a střevíce, šedivý klobouk na šedivé hlavě, a dlouhý, široký meč na šedivém bandaléru. On se tak oblékl do smutného oděvu po nešťastné bitvě 8. listopadu. Když si trochu byl odkašlal, obrátil se ke shromážděnému lidu, a hluboce se pokloniv, jal se s usměvavým pohledem takto mluviti:

„Drahocenní vlastenci a posluchači! Přísloví staré jest: že všeliké řemeslo svou psotu nese — ale já tu něco změniti chtěl bych, a takto pověděti: že všeliký stav svými psotami zaneprázdněn jest. Dobří lidé! račte se jen ohlédnouti a pilně podívati na toho zde sedícího, krvácejícího a bez pravého ucha naslouchajícího ranhojiče a mastičkáře Přibíka Jeníška. Po celý život svůj od kolébky až do nynějšího přesmutného okamžení houpal se bez ustání na klamných vlnách lží, fortelů a po-

chlebenství. I dařilo se mu v tom vždy rozkošně i valně.

Jedl a pil, až mu praskaly dudy,
Vlast svou ctil a velebil vždy mezi sudy,
Mluvil stále skrze ústa svatá,
Jak by ukrajoval zlata;
O nikom nic dobrého nepověděl,
Zásluhy jiných vždy umenšiti hleděl.
Pohříchu však došla naň pohroma velká,
Ničemný ten stav jej v psotu uvrhl
A pravé ucho s vlastní hlavy mu strhl.
Protož, milí krajané! pilně naň pohlídejte
A příklad z jeho ničemnosti mějte:
Že bídný stav zas jen bídu přináší —
Že nikdo, byť i chytrák sebe větši,
Z hříchů a šejdů se nepotěší.
A protož mu, přátelé! požehnání dejte
A příkladnou mou řeč vždy na paměti mějte.“

„Zabte ho!“ křičel lid u velkém jitření.

„Milosrdenství!“ zvolal Jeníšek a svalil se do kašny.

Již se chtěli naň shrnouti jak rozsápaní vlci — v tom však zavznělo zdaleka troubení a temné rachocení bubnů — a u Tejna zvedl se hluk a

volání: „Již jdou!“ Lid se obrátil na jinou stranu. Všecko se tlačilo k radnici, a jako stádo ovcí valila se celá tlupa v jediný kout protějších domů; a než minulo málo okamžení, vrazilo několik oděnců na náměstí, lid před sebou rozhánějících. Bubnů ryk a troubení se blížilo vždy víc a více: v tom počaly staroměstské hodiny bít — celé to umělecké ústrojí počalo řinčet a se pohybovat, jeho okýnka se rozlítly, kohout a pán počali se v nich točit, kostlivec zvonit a sedláci kroutili hlavami. V tu samu dobu vyjížděli sašlí kyrysníci z ulice, nejprvé Breinerský pluk, v jeho čele setník Don Baltazar; na to malé oddělení císařských arkabuzárů, v jejich čele císarský plukovník, Španěl Don Martin Huerta. Za nimi skvostný vůz, v němž seděl císařský gubernator, kníže Karel Lichtenšteinský, v černém oděvu s řádem zlatého rouna. Za ním v druhém voze královští komisaři: Bedřich Tálenberský, Adam Valdštein, Bořita Albenreit. V třetím voze dva řeholníci: Valerianus Magnus a František z Rozražova. Jiná oddělení pěšího a jízdného branného lidu následovala.

„Pro Bůh!“ šeptal starý konšel Michna panu

Peldřimovskému do ucha, „totě Španěl Huerta a Valerianus Magnus a Rozražovský!“

„Ba, bohužel, tak jest!“ odtušil vzdychaje Peldřimovský.

„Pak se nám povede jako Prachatickým,“ dokončil Michna.

Mrtvé ticho panovalo po celém náměstí. Před radnicí rozstoupilo se vojsko na čtyry strany, vozy zůstaly přede vraty stát, a výbor konšelů, v jeho čele Jan Kutnauer, hejtman Starého města Prahy přiblížil se, u veliké skroušenosti se klaně, k vozu knížete Lichtenšteinského. Po straně městského hejtmana stál pan Mikuláš Diviš, starší písař, maje na červeném polštáři klíče Starého města Prahy. Když pak Jan Kutnauer císarského gubernatora dlouhou latinskou řečí oslovil, o milost a zachování městských práv jej prose, když pak všichni konšelové vůz obstoupili, o milostivý rozsudek, o odpuštění výstupků, jakých se město bylo dopustilo, velmi hlasně prosíce: tu nebylo skoro na celém náměstí žádného oka, kteréž neslzelo, žádných prsou, které se ouzkostlivým tlukotem srdce těžce nezdvihaly.

Náměstník milostivě se uklonil, a prohodiv

několik chladných slov o spravedlnosti, o potřebném trestu a o milosti císařské, dal vozkoví znamení, aby jel dále, a než minula hodina, oznamovalo hojné střílení z pušek s královského hradu, že císařský gubernator tam dorazil.

4.

„Pán Bůh s námi, to je smutný den!“ pravil Peldřimovský, vcházeje do světnice Helimelechova příbytku.

Ve světnici nebylo nikoho kromě Tekly, ježto velmi smutně před sebe hleděla.

„Kde je Helimelech?“ tázal se pan Peldřimovský. — „I ty milý Božíčku! Co je vám, panno? Vy hledíte před sebe, jakobyste se chtěla se světem rozžehnat! Jste celá poděšena!“

„Kdož by se dnes neděsil?“ odtušila Tekla s hlubokým vzdechnutím. „Před hodinou vrazilo sem několik saských vojáků, a holdujíce po celém domě, odnesli několik stříbrných koflíků, které Helimelech dosti opatrně neukryl. To není však to nejhorší. Paní Rebeka leknutím onemocněla, a stará Kateřina strachem utekla.“

„Že utekla?“ tázal se se smíchem Peldřimovský. „Strachem snad, aby se ti nevítaní hosté její krásy nedotkli?“

„Toho neštěstí nemá se co bát,“ pravila opět s lehkým úsměvem Tekla, „ale něco mnohem důležitějšího ji polekalo. Potkala se totiž nedaleko svého příbytku u svaté Anéžky s Přibíkem Jeníškem. Byl prý celý pokrvácený, a jedva že ji spatřil, zvolal u velké vzteklosti: ‚Stará čarodějnice, také ty stojíš na mé černé tabulce, a bohdá se toho dočkám, že tě upálejí. Ty, Helimelech, Lomnický, Švehla,‘ a ještě jiných jmen napočítal, kterým se pomstit hodlá. Tím vyhrožováním všechna poděšena, nedala se udržet a přemlouvala taktéž mne, abych s ní prchla. Mne však poutají důležité příčiny, a zvláště přísný rozkaz otce mého k mému nynějšímu outočišti, a děj se co děj, já odtud nesmím a nemohu.“

„Hm!“ jal se Peldřimovský mluviti, pojav ji přívětivě za ruku. „Vždyť je také jiných lidí na světě, jižto by milerádi veškerou sílu svou na vaši ochranu vynaložili — a byť to i živobytí stálo. Jsemť člověk upřímný a otevřeného srdce. Tento dům nebude vám na dlouho bezpečným outočištěm,

neboť jsem toho jist, že Jeníšek na Helimelecha něco zlého zamýšlí a že byste sama v tomto skřipci uváznouti mohla. Vímť, a to mi svěřila stará Kateřina, a dílem také Helimelech, že zde u něho na zapřenou bydlíte, a jak se i já domýšlím, jste nepochybně dcera některého vypovězence. Ale co škodí, uposlechněte mé rady, a bezpečnost i poklid brzo se vám zas vrátí.“

„Já vám nerozumím, pane Peldřimovský,“ pravila Tekla.

„Brzo porozumíte,“ odtušil na to Peldřimovský poněkud na rozpacích. „Čas a nebezpečenství, kteréž vám hrozí, omluví snad mou smělost. Musím se vám s něčím svěřiti, čeho bych byl raději na příhodnější časy poodložil, až byste mne byla lépe seznala. Tak ale nemohu to déle odkládat; již vás prosím, abyste mě vlídně vyslechla. Vidíte, panno Teklo, nejsemť mladík — jak obyčejně říkáváme, růžový mládenec, nýbrž usedlý muž s masitými tvářemi, tlustého těla, a vážím ouhrnkem přes dvě stě liber. Tyto vlastnosti nenalezají ovšem u hezkých panen a paniček velikého zalíbení; jsemť ale ostatně, a to již sama víte, dobrosrdečný, poctivý člověk, s kterýmž je

dobře živu býti a obcovati, a který by, kdyby tomu Pánbůh chtěl, svou ženušku na rukou nosil, a ji všemi blahostmi a rozkošemi zahrnul, jakýchkoli měšťanský stav a majetnost poskytují. Protož se vás tážu — ale neračte se na mne horšit, a mluvte taktéž upřímně se mnou, jako já s vámi — zdali byste — zdali byste —"

Pan Peldřimovský váznul a červenal se jak dozrávající jablko.

Tekla se lekla a sklopila oči.

Sklopení Tekliných očí dodalo mu nové smělosti, a on konečně došeptal: „Zdali byste nechtěla státi se mou ženuškou?"

Po dlouhé přestávce jala se opět Tekla mluviti: „Milý pane Peldřimovský, velice si vážím vaší důvěry, kteroužto v moje ženské vlastnosti skládáte, a každá dívka šlechetného smýšlení musela by se tím uznati poctěna, když jí tak dokonalý a rozšafný muž, jako vy, ruku svou na manželský sňatek podává. Než však, má-li se vaše upřímnost se stejnou upřímností potkati, tedy vám musím vyznat, za jakou příčinou vašemu namlouvání se vyhýbám — proč vaší manželkou býti nemohu.

Za první jest moje vůle posud podrobena vůli otcově a za druhé jest moje srdce již —"

„Zamluveno," dokončil smutně Peldřimovský.

„A abyste poznal," pravila Tekla dále, „jak velice si vašeho přátelského ochotenství vážím, tedy vězte: jsemtě dcera hraběte Arnošta Mansfeldského, a můj milovník je mladý důstojník v jeho vojště, český pán Kochan z Prachova."

„Mansfeldova dcera!" zvolal u hrozném podivení Peldřimovský. „A já zpozdilec myslil podle vašeho vlídného, nad míru sprosťounkého chování, že mám ňákou městkou dcerku před sebou. A co se týče vašeho milovníka, mladého Kochana z Prachova, toho znám. Ach, jak přečasto jsem se mu obdivoval, když se okolo mých oken projížděl, — ach ano, ten je štíhlý jak jedle a krásný jak válečný bůh Mars. Nu, to jsem se s pěknou poradil, s takovým vzorem všech mužských dokonalosti o závod v milkování se pouštět!"

„Vždyť mi budete přítelem," pravila Tekla přívětivě jej za ruku pojmouc.

„Ach ano, přítelem, drahá slečno!" zvolal s opravdivou vřelostí Peldřimovský, políbiv měkkou její ručinku.

V tom okamžení vstoupil Helimelech do pokoje, a sice s truchlivým pohledem.

Tekla nejprvé jeho smutnost zpozorovala. „Vyť jste smutný, milý pane!“ pravila s patrným soucitem. „Jak se daří paní Rebece?“

„Špatně,“ odpověděl Helimelech. „Horkosti přibývá; a lékař kroutí povážlivě hlavou.“

„I totě věc mrzutá, velmi mrzutá!“ zvolal Peldřimovský. „Právě jsem vám chtěl navrhnouti, abyste svých pět švestek sebral, a co nejrychleji z Prahy se vystěhoval.“

„Stěhovat? Co to pravíte? A proč?“ tázal se Helimelech, velmi přísně naň pohlížeje.

„Nu, jsouť to tak moje myšlénky,“ prohodil na to obchodník, mna si pravicí čelo. „Obávám se pro vás velkých nepříležitostí. Na radnici jsem zaslechl tak mimojda a potají, že Přibík Jeníšek hned po příchodu pánů císarských komisarů celou litanii podezřelých a zjevně odbůjných lidí, výborům trestního soudu předložil, a že se co nejrychleji na rozkaz nejvyššího purkrabího zatýkati budou.“

„Na tom mi málo záleží;“ odpověděl Helimelech pokojně. „Nejsemť si ničeho zlého vědom. A byť i některý ničemník žalobu na mne uvalil,

mámť čisté svědomí, a kde viny není, tam se nedá dokázati. A Jeníšek? Ten ničemník může se z toho těšit, že jsem jej z krádeže neobžaloval, které se na den kislevu chtěl dopustit.“

„Nu, přál bych, aby se všecko k vašemu prospěchu dařilo, milý Helimelechu!“ doložil pan Jan Peldřimovský s výrazem dobrosrdečného přání. „Nade všecko musíme se ale o to starati, kterak bychme slečnu Teklu vyvedli z Prahy, a jejímu panu otci odevzdali, neboť zde není déle jista.“

„Jakže, vy víte....?“ tázal se s podivením Helimelech.

„Bohužel všecko,“ odtušil obchodník s trpkým úsměvem. „Radím však, aby nyní slečna Tekla, pro zlou náhodu a příhodu, vznešené své urozenosti na čas svého zde meškání se odřekla, a jiné, sprosté, měšťácké jmeno na sebe přijala. Nejlíp byste učinil, milý Helimelechu, kdybyste ji snad chtěl přiodíti jmenem svého bývalého přítele Meroresa, který se lonského roku se svou rodinou dal pokřtit. Mohl byste, kdyby snad k nějaké poptávce přišlo, o Tekle říci, že je jeho dcera, že nechtěla podle otcovy vůle ku křesťanské víře přistoupiti, a že se u vás na vychování nachází.“

„Ba, moudrý pane Peldřimovský,“ hovořil na to žid, „to je moudrá rada. Otec její, jakkoliv divoký vojín, by si zoufal, kdyby snad Tekla, tento jeho poklad, k nějakému ourazu zde přišla. — To dobrá rada, a v tom také setrváme.“

V tom okamžení bylo slyšeti kročeje vcházejících do domu lidí a několik hlasů. Peldřimovský, v každém ohledu podezřivý, ouzkostlivě se obrátiv, upnutým zrakem na dvéře se díval. V málo okamženích se otevřely, a dva ozbrojenci objevili se na prahu, třetí v černém pláštíku vstoupil do světnice.

„Co tu chcete? Koho hledáte?“ zvolal Peldřimovský s patrným leknutím.

Otázaný, chroptícím hlasem takto jal se mluviti: „Přicházíme ve jmenu tajného trestního soudu. Uloženo jest nám, bez průtahu klenotníka Helimelecha, a jakousi mladou ženštinu, ježto se u něho potají zdržuje, zatknouti, a do staroměstské šatlavy pod závory a zámky klíčníka Barnabáše Zvonka odevzdati. Zde náš zatykací list. Klenotník Helimelech, jak mi povědomo, stojí přede mnou, a mladá ženština jmenem Tekla též.“

„Co to pravíte, muži?“ zvolal horlivě Heli-

melech. „Mne zatknouti? Boží zázrak! — Z jaké příčiny? Jste při rozumu, muži?“

„To je mejlka, Vokoune!“ pravil třesoucím se hlasem Peldřimovský.

„Nikoli, pane konšele!“ odtušil ostře Vokoun, městský pohůnek. „Račte jen list přečíst a dokonale se přesvědčíte.“

Peldřimovský zmateně sáhl po listu, a jedva že se do něho podíval, zbledl jak stěna.

„Nu,“ jal se opět mluviti žid, „co se lekáte, pane Peldřimovský? Čtěte a sdělte mi přec, jaké ouklady se nevinnému člověku strojí.“

Peldřimovský četl: „A jelikož na rozkaz nejvyššího náměstníka, ustanovenému menšímu trestnímu soudu oznámeno, a dobrým svědomím ztvrzeno jest, že židovský klenotník a prodavač zlatého a stříbrného zboží, bydlící na pořiči židovském, na Zákupkách zvaném, všelijaké tajné a nedovolené schůzky a rozprávky s odbůjníky ve svém domě mívá; jelikož i dokázáno a ztvrzeno, že ve svém domě na nadřečených Zákupkách a taktéž i v jiném, na křesťanské jmeno do kněh zapsaném domečku u sv. Anéžky, všelijaké podezřelé osoby přechovává, a jmenovitě jistou starou

osobu jmenem Kateřinu, kterážto stařena se čarodějnými pletichami a praktikami zabývá, v nadřečeném domečku u sv. Anéžky v nájmu a příbytku drží, a mimo ni ještě jinou, dokonce mladou, outlou osobu do domu přijal, kterážto se taktéž onou starou Kateřinou v pekelném umění, v čarodějných věcech a kunštech vyučuje a cvičí — za tolikerými příčinami vydáváme my, trestní soud menší, rozkaz, aby nadřečené tři osoby jaty a do šatlavy staréһo města Prahy v držení městského klíčníka Barnabáše Zvonka odevzdány byly.

František z Rozdražova,
judex in hæreticis."

Helimelech a Tekla zbledli, a Peldřimovský hleděl před sebe tak smutně a sklíčeně, jakoby jej byla v obchodu největší pohroma potkala. Podepsané jmeno Františka z Rozdražova dokonce mu pomátlo hlavu, neboť dobře věděl, že se takovým soudcem člověku jedná o hrdlo.

„Tu musí být mejlka, Vokoune!" zvolal opět Peldřimovský, „a já se co nejrychleji k panu purkmistrovi podívám."

„To by byla marná cesta," odtušil Vokoun poněkud s truchlivým pohledem. „Pan purkmistr

sám je do žaláře vsazen, a s ním náš pan hejtman starého města Prahy Jan Kutnauer.“

Tato zpráva Peldřimovského dokonce poděsila. Helimelech a Tekla poněkud se zase zpamatovali. Helimelech nejvíce Peldřimovského o to prosil, aby se u rady staral, by Tekla žádných protivenství a úkorů nezakusila mrzkostí a hrubstvím žalářníků, jelikož její čistá, neporušená nevinnost záhy na jevo přijíti a dosvědčiti se musí. Co však jeho vlastní osoby se týkalo, doufal, že se mu snad podaří, podezření a domněnky, ku kterýmž ovšem mnohé příčiny zavdal, svými penězi a tajnými poklady vyvrátiti, a že lehce na svobodu přijde. I prosil tedy pohůnka Vokouna, vloživ mu několik stříbrných do ruky, o malé poshovění, aby se totiž jen s milenou manželkou Rebekou rozžehnati, a jí o všech přítomných okolnostech zprávu dáti mohl. „Neboť,“ doložil velmi smutně — „moje ubohá choť Rebeka nesmí se z cizích úst o našem neštěstí dovědět, a já ji uspokojím a ubezpečím, že zas brzo na svobodu přijdeme.“

Taktéž byla Tekla velmi odhodlána. Myslilať, že nepotřebuje na dokázání své nevinnosti nic

méně a nic více, nežli pouhou, holou pravdu mluviti, a že bude pak hned na místě propuštěna. Staré Kateřiny outěk byltě jí ovšem nemilou okolností; doufala ale, že na sta lidí, které Kateřina vyléčila, a všickni sousedé svato-Anéžského okolí, o jejím mravném a nábožném chování dostatečných důkazů podají. Když pak s Vokounem a se stráží odcházeli, počal dobrosrdečný Peldřimovský slzeti a zapřisáhal se, ze všecko vynaloží, aby je co nejdříve osvobodil. Helimelech mu na jeho ubezpečení vřele ruku stiskl, a s nedůvěrným vzdechnutím prohodil, že jsou to zlí časové, že nikdo jist není nehody, a aby sám hleděl, by v podezření neuběhl, jelikož by mu jeho přátelské ochotenství k Helimelechovu domu snadno od zlých lidí na zlé vyloženo býti mohlo, a chce-li jim pravým nápomocníkem býti, aby jen o to pečoval, by sám všelikého podezření se zbavil. Peldřimovshý provázel zajaté navzdor jich domlouvání až k staroměstské radnici, a tu teprva s nimi se rozloučiv ubíral se jinou stranou k jednomu ze svých přízniveců a přátel.

5.

Helimelech a Tekla zavřeni byli ve dvou nízkých, klenutých, a však velmi vlhkých klenbách na přízemí staroměstské radnice. Malá zídka dělila je od sebe, jež nedosahovala ani ke stropu, tak že spolu mluviti mohli, ačkoliv jeden druhého neviděl. A to jim bylo poněkud potěchou. Helimelech přirovnával bídný svůj stav a neštěstí, jakéž jej potkalo, k zajetí babylonskému, a všecku svou důvěru skládal v milosrdenství jediného Boha, jenžto mučeníku svého vyvoleného národu nedá mrzce zahynouti. Z jeho pobožných rozprávek a talmudických povídek čerpala též Tekla velké útěchy — a utěšenější náděje peruť ochvívala lahodnými obrazy její spánky v té truchlivé samotnosti, i doufalať jako Helimelech, že zkoušení pozemské toliko tužitelem jest cnostných, bohabojných srdcí. — Druhého dne navštívil je v žaláři pan Peldřimovský. Byltě nad míru smutný, ačkoliv se všemožně přetvařoval, a nuceně usmíval, aby své vnitřní pohnutí ukryl. Oznámil Helimelechovi, že jsou na Jeníškovo udání zatknuti, že se také Kateřina stíhá, a že je za tři dni před soud postaví.

Nade všecko však prosil Helimelecha, aby nižádným slovem Teklin stav a rod nevyzradil, aby ji podle úmluvy za onu židovskou dcerku vydával, a aby co možná o to dbal, u výslechu při odpovídání s důkladností a bez podezření se zachovati. „Jestli se sám nezapletete,“ doložil pan Peldřimovský velmi důtklivě, „tedy se nikomu ze soudců nepodaří, dokázati vám, jakožto židovi, přílišnou horlivost v záležitostech odbůjnické strany; neboť jest to stará pravda, a naši páni o ní nepochybují, že žid mimo peníze vlasti nezná. — Já vás ovšem, drahý Helimelechu, lépe znám,“ hovořil skleslým hlasem dobrosrdečný konšel dále, velmi pozorně ke dveřím se ohlížeje: „vímť, že naši českou vlast tak vřele milujete, jakobyste se v Israelu aneb nad Jordánem procházel, — vímť, že jste za minulé vlády lehkomyslného volence Falckého mnohých obětí na oltář vlasti položil: ale v nynějších okolnostech nesmíte ani mrknutím oka vyzraditi, co vám vlastně v hlavě a na srdci leží.“

Peldřimovský také Teklu potěšil přeradostnou novinou. Oznámil jí totiž, že jest bezpečného, tajného posla do tábora Plzenského vyslal, aby

mladého pána z Prachova zpravil, že se Tekla v Praze nachází a v jakých to zlých okolnostech. S díkůplným úsměvem stiskla mu studem se zardívající dívka pravici, a Peldřimovský nad míru potěšen, že ubohým vězňům přec malou krůpějí čáky sklíčené duše porosil, mnohem pokojnější odešel, nežli byl přišel.

Čtvrtého dne byli vedeni k soudu. Okolo černě pokrytého stolu do okrouhlosti klenuté síně, seděli soudcové: Valerianus Magnus, František z Rozdražova, nejkrvavější to vykladačové mrtvého slova zákona, pan Justus Gebhardus, juris utriusque doctor, a dva přísedící konšelové, pan Bohulib Stražický a na štěstí uvězněných náš dobrosrdečný pan Jan Peldřimovský. Stranou seděl jakožto žalobník Přibík Jeníšek se třemi svědky, bezpochyby napomahači jeho hanebného řemesla, a na prahu postranních dveří, do mučírny vedoucích, stála přepodivná, smutná postava v černém plášti. Byl to městský kat Prokop Pata, muž svalité postavy, bledé tváře a nad míru příjemného, s jeho řemeslem v odporu jsoucího pohledu. Dva pacholci natahovali za jeho zády hlavy a s necitelnou lhostejností vyvalovali na vězně své opuchlé oči.

Helimelech a Tekla stáli u prostřed síně. Mrtvé ticho. František z Rozdražova jal se po dlouhé přestávce nejprvé mluviti. Byl to as padesátiletý, vysoký, mnohým postěním a bděním nad míru vyzáblý muž, pravý to živoucí kostlivec, neboť na hlavě neměl takořka ani vlásku, a v jeho zažloutlém, scvrklém obličeji, jakoby v něm nebylo ani žilky, panovala pouze kostnatá, necitelná přísnost. Toliko v zapadlých mu očích pronikavý jiskřil se oheň fanatické duše, a na každého, kdo mu na blízku, sypal hrůzy pekelného soudu. Vedle něho v široké lenošce se provalující Valerianus byl zas naopak nejživější obraz břichopasného pohodlí. Byl nad míra tlustý, veselého, vždy usmívajícího se pohledu, a masité, červené tváře s notným lalochem. A přec, komuž, vidoucímu jej tak pohodlně v té jeho usmívavé samolibosti seděti, bylo by jen ve snách napadlo, že v tomto, Bachusovi zasvěceném těle katanská vládne surovost a krvežíznivý chtíč vlka?

František z Rozdražova nejprvé oslovil chroptícím hlasem Helimelecha: „Žide Helimelechu! doneslo se o vás podezření, a mnohými svědky se ztvrdilo, že s odbůjníky, a zvláště s přátely

ničemného Bedřicha Falckého si dopisujete a s nimi vyjednáváte, že hubitele naší vlasti penězi podporujete, a že jste se mnohých neslušných, našeho nejmilostivějšího pána a krále se týkajících řečí dopustil. — Za druhé: Přechováváte ve svém domě čarodějnici, a jste sám se zlými duchy ve spolku, neboť se vyzvědělo, že všelijaké nové fortele a chytrosti toho pekelného umění kujete a upřádáte, že jste kámen mudrců nalezl, jejž ukrýváte v tajných skladbách svého domu, a že nesmírné vaše bohatství pochází od toho. — Co odpovíte?“

„Co se týče první částky vašeho obvinění,“ pravil pokojně Helimelech, „musím vám podotknouti, že z mého dopisování odbůjníkům a přátelům Bedřicha Falckého žádná zráda nevysvítá. A to mohu následovně dokázati. Za času vlády Bedřicha Falckého byl jsem totiž mnohým z jeho přátel a příznivců peníze půjčoval, a bohužel činil jsem to na svou škodu, poněvadž jsem musel. Vždyť víte, fortel a zisk je našeho kmene práce a řemeslo. Kdož mi může tedy na zlé vykládati, že si se svými dlužníky dopisuju, a že se o to starám, abych zas ke svým penězům přišel? A

moji dlužníci mají též příčinu mně psáti a na moje otázky odpovídati, neboť valná část mých klenotů není mou majetností, nýbrž oněch pánů, a u mne toliko v zástavě. — Na druhou otázku neodpovídám, poněvadž co žid jen v jediného Boha věřím, a pekla neznám aniž jeho umění.“

„Mluvte vy, Jeníšku Přibíku,“ pravil na to František z Rozdražova.

„Velevážený, velemoudrý a velecnostný pane!“ jal se na to Jeníšek velmi skroušeně mluviti, „jsemtě vysokým ouřadem k tomu ustanoven, a zvláštním listem královského tajemníka Radolda na to místo potvrzen, abych všemožným způsobem o to se snažil, po zjevných i tajných nepřátelích našeho nejmilostivějšího pána a krále pátrati, a na soud je poháněti; taktéž i kacíře, Bohu lající a jinou nevěřící spřež stíhati a zajímati; taktéž i kouzly a jiným pekelným uměním se zabývající osoby špehovati a trestnímu soudu udávati; a přisáhal jsem za příčinou toho svého ouřadu, že se podle svědomí a pravdy v tomto svém konání a zaměstnání zachovati chci, pročež mi před veškerým soudem víra dána býti musí. — Na důkaz, že žid Helimelech nepřítelem vlasti a zrádcem jest,

odevzdal jsem velectěnému tajnému soudu psaný list s podpisem Arnošta Mansfeldského, vůdce nepřátelského vojska u Plzně stojícího, a tento list byl nalezen v židově domku v mém sousedství u sv. Anéžky, a sice nalezen při vyšetřování příbytku staré čarodějnice Kateřiny v den jejího outěku — Co se pak týče jeho spolku s peklem, mohu vás ubezpečit, že jsem to na vlastní uši slyšel, když, přítomnou mladou osobu, jmenem Teklu, o svátcích „pod zelenou" vyučoval, kterak má čarodějné pruty zvané „lulaf" svíjeti a vázati, že se vážou ze tří ratolestí, z jedné palmové a dvou olšových, a že se v každý sedmý den, totiž na den sabatu, do ruky berou a jich kouzlem na polní ourodu oučinkuje. Mimo to vím dozajista, že přítomná mladá osoba Tekla v ten samý večer, když jsem Helimelechův podezřelý příbytek ohledával, ve společnosti staré Kateřiny neviděna a neviditelna za mnou kráčela, a veřejně se tím chlubila."

František z Rozdražova pošeptal něco svému přísedícimu do ucha, a pan Justus Gebhardus počal se Tekly následovně dotazovati: „Vaše jmeno?"

„Tekla Meroresova," odtušila pro nepravdu zardívající se dívka. — Peldřimovský změnil ouz-

kostí barvu, a sám Helimelech nepokojně sebou hnul.

„Vy že jste židovka?!“ zvolal u velkém podivení chytrý právník Gebhardus.

„Ano!“ doložila s velkou odhodlaností dívka. „Dcera Meroresova, české královské komory podružného peněžníka, a poněvadž se dal na křesťanství, nechtěla jsem jej následovati, když se za Bedřichem Falckým do Braniborska odebral, a zůstala jsem raději v Helimelechově domě na vychování.“

„Aj, aj, aj, aj,“ mlaskal napolo spící Valerianus, „a kde pak jste vzala, slaďounká Israelitko, tu líbeznou českou výřečnost? Aj, aj!“

„V domě Helimelechově“ — odtušila dívka, „mluví se čistou, jadrnou řečí.“

„Ba, při sám Bůh!“ jal se na to mluviti Helimelech, „v příbytku mém ozývají se toliko zvuky českého, jadrného jazyka, a Mojžíšovy knihy a všecky proroky starého zákona čítáme z Kralické biblí.“

„Aj, aj, aj, aj!“ mlaskal opět s potutelným úsměvem Valerianus, a mžoural po Tekle očima s výrazem potají probuzené choutky.

„Tomu stěží uvěříme, milá panenko,“ jal se na to nosatý Gebhardus mluviti, „a předůvtipný pan Valerianus Magnus jsou jiného mínění, a dostaly se jim do rukou všelijaké důkazy, podle kterýchž o vás soudí, že jste dcerou některého odbůjníka, jenžto se ovšem za utíkajícím Bedřichem do Braniborska odebrati musel. Ostatně záleží všecko na dvou zde sedících nejdůstojnějších pánech soudcích.“

„Ano, záleží,“ pravil na to František z Rozražova, a jeho zraky se zatemnily, jakoby se zalily krví. — „Nuže, žide Helimelechu, majetníče kamene mudrců, černokněžníku a odbůjníku — tobě jakožto vychovateli toho děvčete v černokněžnictwí, bude zajisté povědomo, jakého rodu a jmena jest, a tobě jest nyní uloženo, vyznati před soudem královským, nač se tě tázati budem. — Kdo je tato dívka?“

„Ona to již řekla,“ odpověděl Helimelech

„To je lež!“ chroptal Rozdražov s udušeným kašlem. „Dej jinou odpověd, žide!“

„Ba při sám Bůh! na Abrahama, Isáka a Jakuba vám přisahám, že nelhu!“ zvolal žid u vel-

kém rozhorlení, jakoby se v pravdivosti své uraženým cítil.

„Aj, aj, aj, aj," mlaskal na to Valerianus, „on nechce s pravdou vylezt."

„Však my mu ji vyšťouráme," prohodil Rozdražovský, a stiskl jaksi vztekle scvrklé své pysky. „Nuže, žide Helimelechu, ještě jednou a naposledy se tebe tážem: vyznej pravdu, kdo je tato dívka a proč ji za židovku vydáváš?"

„Dcera Meroresova!" doložil opět žid s pevnou odhodlaností.

„*Fiat justitia et pereat mundus!*" šeptal do sebe František z Rozdražova. „Slaďounký Bohumile Pato, chopte se toho žida a doveďte ho do mučírny."

Sotva že Rozdražovský ta slova domluvil, vrhli se oba pacholci za katem stojící jako rozsápané saně na Helimelecha, a hodili mu provazy okolo těla. Staroměstský popravní mistr Bohumil Pata posadil červenou čepičku na hlavu, a dokořán otevřel železně dvéře u mučírny.

„Položte ho v náruč železné nevěsty," řehtal se u hrozném smíchu Valerianus.

„To se nemůže, to se nesmí stát!“ zvolal nyní pan Jan Peldřimovský s velkou horlivosti. „Račte mi dovoliti, veledůstojný a velemoudrý pane z Rozdražova, abych vám na pamět uvedl, že nemáme právo nikoho mučiti, pokud se mu nedokázalo, že jeho vyznání sobě odporuje, a že si lživě a podvodně počíná.“

„*Silentium*, pane konšele!“ zvolal urputný František z Rozdražova, a napnul se hrdě po celé své výšce. „Vy zde nesedíte jakožto soudce, nýbrž jakožto povolný a nemluvný svědek královského tajného soudu. Na naše bedra toliko je složeno přetěžké bedro rozsouzení a úsudku, naše neporušené svědomí, naše lidskými vášněmi nezkalená duše ručí za spravedlivost veškerého našeho konání. — Veďte ho do mučírny!“

„Všemohoucí Bože!“ zvolala v přehrozné ouzkosti Tekla, a v traplivých rozpacích, nevědouc co činiti, upnula zraky své zoufanlivě na nešťastného Helimelecha, jenžto v skutku u vznešeném poklidu duše s opovržením na katany pohlížel. Teklino vykřiknutí svrhlo jej na okamžík z mučenického ráje snivé obrazivosti v bídnou motaninu přítomných poměrů, a však navzdor mukám,

ježto se jeho křehkému, stářím a mnohou bolestnou zkušeností ochablému tělu strojily, pevně se v duchu svém odhodlal a ustanovil, že nižádným způsobem, ba i nejhoršími hrůzami smrti vynutit si nedá vyznání o pravém stavu a jmenu svěřené sobě dívky. Ba s usmívavým pohledem obrátil se k Tekle, a počal ji těšiti a jí domlouvati, aby jakožto pravověrná Israelitka spoléhala ve všemohoucnost Boha Jehovy, jenžto sedmero makabejských bratrů v nejkrutějším plamenu při zdraví a dobré mysli zachoval — a při tom jí potají pošeptal, aby se ničím nedala přinutiti k vyznání, že je Mansfeldova dcera; neboť tím vyznáním, tak doložil dobrý stařec, ustrojila by sobě smrtelné lůžko.

Mezi tím dal Rozdražovský znamení, aby žida odvedli.

Peldřimovský chtěl to opět překazit, odvolávaje se na zákony císaře Rudolfa II., jenžto byl za posledních let svého panování zvláštním milostivým listem ustanovil, že za panování jeho, aniž za panování jeho nápadníků dědiců nikdo mučením, tělesním trápením a na hrdle pokutován býti nemá, komuž by se dříve nebylo dokázalo, že se sku-

tečně zemské zrady nebo jiného zlomyslného porušení císařského majestátu aneb kacírských neřestí dopustil. Peldřimovský tvrdil, že se posud o Helimelechovi ničeho nedokázalo, že toliko na udání docela nectného a nepočestného člověka zajat a na soud pohnán, nyní pak přeukrutně mučen býti má bez všelikých důkazů a na pouhé domnění.

František z Rozdražova prohodil na veškeré námitky a důkladné řeči konšela Peldřimovského několik velmi urputných slov, a s potupným smíchem o milostivých a majestátných listech císaře Rudolfa velmi pohoršlivou zmínku učinil. „Odveďte žida do mučírny!“ dokončil Rozdražovský. „A vy, pane Gebharde, vezměte s sebou psací potřebu, abychom kned pilně napsali a zaznamenali, co z něho železná nevěsta vymačká. Dívka musí jeho mučení přítomna býti, aby nabyla malé choutky o tom, co ji očekává, až na ni dojde.“

Pacholci odváděli žida, kat Pata laskavě pokynul dívce, aby následovala, a za nimi odebrali se František z Rozdražova, Valerianus Magnus, Justus Gebhardus a na zvláštní rozkaz Rozdražovského také Přibík Jeníšek do mučírny. — Jan Pel-

dřimovský ale poručil v tomto nešťastném okamžení Helimelecha do rukou božích, a spěchal velmi kvapně, pokud jeho tlusté tělo stačilo a jeho síly dovolovaly, na hrad Pražský, hledati přítele a pomocníka v osobě náměstníka knížete Lichtenšteinského, aby aspoň nevinnou dívku od bolestného mučení a trápení zachránil.

5.

Ouzké a příkré kamenné schody vedly do mučírny. Byl to nízký, klenutý sklípek pod zemí. Uprostřed krovu visela svítilna a přesmutné rozlévala světlo po veškerém nářadí toho strašlivého místa. Na pravo vedle dveří ležela železná nevěsta, nesčíslnými krvavými skvrnami zazrzavělé oustrojí v podobě lidského těla, po dutině, v kterouž se mučení odevzdávaný člověk kladl, mnohými bodáky a špičatými hřebíky vykládané a opatřené. Podle železné nevěsty stál kozlík, jiné to mučidlo v podobě zukalaceného verpánku, a koho do něho uvázali, trápen byl mohutnými roubíky, ježto masité a měkké díly těla tak přeukrutně mačkaly a těsnily, že pak na dlouhý čas

nemohla krev, do přirozeného oběhu žil pohodlně se vrátit. Na levo stál o stěnu podepřen žebřík, ve svých jednotlivých částkách tak složený, že se buď dokonale zkrátit anebo zdloužit mohl. Na něj pevně býval uvazován mučenec, kde se mu pak přebolestným způsobem svaly a žíly roztahovaly a kosti lámaly. Nad žebříkem visely na stěně kladiva, kleště, sekery, drátěné a železné čepice na stiskování lebky, všelijaké konvičky a lžíce na nabírání vařícího olova. Stranou v koutě stál vysoký kotel na vaření vody, do něhož se nešťastníci házeli a za živa opařovali, a velká pánev s horoucím uhlím na pálení rozličných oudů těla.

Sotva že Helimelech s Teklou do mučírny vstoupil, zděsil se nad míru z toho přestrašlivého nářadí, ježto poznenáhlu ze všech stran co bezcitelní pekelní sužovatelé z pokoutních temností mučitelského sklípku vystupovalo a na oči se mu stavělo. Tekla se postavila vedle železné nevěsty, skorem o ni se podpírajíc, a nevěděla, jaké to strašlivé, krvavé nářadí jejího outlého, čistého těla se dotýká. Rozdražovský a Valerianus posadili se na nízkou lavičku u prostřed sklípka, Gebhardus co

krevní písař postavil se podle popravního mistra Bohumila Paty, kdežto Jeníšek s pekelným úsměchem o veřeje se opíral, a pronikavým, všetečným zrakem celou mučírnu probíhal, a každý v ní se nacházející předmět zvědavě zpytoval a prohlížel. Byltě ustanoven podle svého umění za ranhojiče mučírny. Jemu nedaleko stáli biřicové.

Po nedlouhé přestávce jal se na pokynutí nejvyššího sudího Františka z Rozdražova Justus Gebhardus, písař krevní, mluviti: „Efraime Helimelechu, klenotníku starého města Prahy, dokázáno jest a ztvrzeno mnohými svědky, že jste se hanebných, zlých věcí dopustil, a za tou příčinou byl jste jat, na soud pohnán a obžalován z trojí věci: za první zradil jste tajným se spolčováním s odbůjníky a nepřátely Jeho Císarské Milosti svou vlast a její zastavatele, za druhé dokázalo se na vás, že jste se oddal pekelným čarám a černokněžnictví — za třetí učinil jste ze svého domu hnízdo a outočiště vlasti nebezpečných osob a čarodějnic. Na vás nyní jest, odpovídati a ze všeho se vyznati, a jenom upřímným vyznáním získáte snad milost, že důstojný trestní soud bez dlouhých průtahů a bez velkého mučení rozsoudí a vás rychle na upálení vydá.“

„Nelze mi takové vyznání učiniti,“ odtušil na to s velkou skormouceností Helimelech, „neboť jsem se takových věcí, z kterýchž mne viníte, nedopustil; že s odbůjníky si dopisuju a vyjednávám, děje se, jak jsem, již prvé podotknul, za příčinou peněžného s nimi porovnání, že však černokněžníkem jsem a že ve svém domě odbůjníky a čarodějnice přechovávám — to je hanebné očernění a směšná lež.“

„Vy se tedy nechcete vyznati?“ tázal se naposledy krevní písař.

„Nemám z čeho bych vyznával,“ odpověděl velmi truchlivě Helimelech.

„Nuže, *in nomine Domini*!“ zvolal František z Rozdražova s jiskřícími zraky. „Pato, konejte svou povinnost, a posaďte ho do kozlíka!“

Po těchto slovech pokynul popravní mistr holomkům u kotle stojícím, a ti chopili žida, svázali jej v kozla, a než minulo několik okamžení, ostříhal mu popravní mistr hlavu i bradu, rozepřel mu pak ústa roubíkem k tomu připraveným, uvázav mu jej šňůrou okolo krku, aby nemohl křičeti, pak jej holomci napolo svlíkli, a Pata počal ho trápit a mučit. I sevřel dubovými roubíky ve-

škeré tělo jeho, a prsty mu vložil do železného skřipce. Poznenáhlu a vždy více a více svíral mu skřipcem prsty, a Helimelech ani necekal a nevzdychal, leč trpělivě snášel muky. Hojné, krví zalité prouhy vystupovaly mu na těle, a z prstů mu za každým nehtem vystřikovala krev, on pak ještě bez vzdechnutí snášel a trpěl. Konečně se mu zalily oči krví, jeho obličej začal černati a temný chropot ozýval se mu v krku. Na tyto strašlivé zvuky nesmírných jeho bolestí procitla ubohá Tekla z truchlivé své zádumčivosti. Stojíc dříve stranou a zastírajíc si tvář, aby nebyla oučastna tak hrozného divadla, postoupila nyní celá poděšená do předu. V tom okamžení potkaly se její zraky s vypouchlýma očima nešťastného Helimelecha, a jeho zoufanlivý stenot zasáhl ouplněji jejího sluchu.

„Všemohoucí Bože! Helimelechu!“ zvolala v nesmírném pohnutí. „Stůjte! Zadržte! Chci se sama ke všemu přiznati, z čeho jej viníte!“

„Amen, Pato!“ řekl polohlasně Rozdražovský, Přibík Jeníšek stranou se chechtaje rovnal svou mastičkárskou truhličku. Popravní mistr zastavil kolo, a holomci odvázali Helimelecha z kozla a položili jej celého bez sebe na slámu. Na pokynutí

Rozdražovského přistoupil Jeníšek k Helimelechovi a počal jej na těle mastí potírati, rozmačkané prsty mu zavazovati a léky obkládati.

„Nuže, krásná panenko!“ hovořil velmi laskavě pan Valerianus Magnus, „svalte s outlého srdéčka přetěžké břemeno hříchů, a položto do našich rukou veškeré trápení, ježto ve vašich útrobách lomcuje, a povězte, jak s vámi a se židem stojíme?“

„Velectěný pane!“ pravila na to Tekla s pevnou odhodlaností, „abyste poznali upřímnost mého smýšlení, a že nic tajného déle již skrývati nechci; abyste se přesvědčili, že bez výtočků a pokrytství každé tajemství bych vám vyjevila, kdybych jich více než pouze jediné na duši měla; a abyste nevinnému nešťastníku nevkřivdili, jenžto se ve smrtelných bolestech před vámi svírá: tedy se přiznávám, a vězte, že jsem —“

„Dcera Meroresova,“ šeptal mdlým hlasem Helimelech.

„Nikoli, Helimelechu!“ zvolala Tekla v zanícení veškeré své pravdivosti, a hojné proudy slzí tekly jí po lících. „Nikoli, tomu nedopustím, abyste s nesmírnou šlechetností o to se pokoušel, ži-

vobytí i vezdější spásu svou za mne obětovati; ba vaše neustupná svéhlavost mne hrůzou dojímá, i musím se vyznati, že jsem—"

„Dcera Meroresova!" zvolal žid třesoucím se hlasem, a zmořené jeho tělo se pozvedlo na slámě.

„Vložte mu jablíčko do úst," pravil na to s usměvavou přívětivostí Valerianus. „On zpívá bez přestání stejnou notou, a takové zpívání se mi nelíbí. Dejte mu jablíčko, Pato, aby se do něho zakousal s veškerou svou svéhlavostí, a aby té líbezné panence do řeči skákati nemohl. Již mluvte, zlatoušku, a netajte ničeho!"

Mezi tím vložil popravní mistr ubohému židovi železné jablko do huby, a řemínkem mu je upevnil za týlem.

Tekla jala se zase mluviti, a navzdor ouzkostlivým zrakům, které nešťastný Helimelech na ni upíral, navzdor jeho prosebnému kývání a žalostnému chroptění postoupila k sedátku dvou soudců a s klidným pohledem pravila: „Pánové, nejsem židovka, nýbrž pravověřící křesťanka; nejsomť čarodějnice, nýbrž obyčejná hříšnice, jako každý jiný člověk, a před vámi nedopustlia jsem se žádného

jiného přestupku krom toho, že jsem pravé své jmeno zatajila; a protož se nyní přiznávám, jsouc té naděje, že Helimelecha déle mučiti nebudete — přiznávám se, že nejsem dcera Meroresova, nýbrž dcera hraběte Arnošta Mansfeldského."

„Mansfeldského?" zvolali všickni u velkém úžasu.

„Mansfeldského?" opakoval po dlouhé přestávce František z Rozdražova. „Mansfeldského, nepřátelského vůdce u Plzně?"

„Ano, Tekla Mansfeldova, dcera polního vůdce u Plzně —" dotvrdila dívka s výrazem odhodlané pravdivosti. A na to učinila vyznání, za jakou příčinou do Prahy přišla, a že byla takořka židovi do zástavy dána, pokud její otec dluhy nezaplatí, kterýchž byl za panování zimního krále u něho nadělal; že bydlela v židově domku u sv. Anéžky se starou Kateřinou u velké skromnosti a zvláště čtením svatého písma se zabývajíc; že stará Kateřina je hodná, pracovitá, nábožná žena, kterážto se nejvíce vařením léčivých kořínků a mastí zanášela, tím výživu svou vyhledávajíc; že Přibík Jeníšek, v sousedstvu jejím bydlící ranhojič, ji nenáviděl, poněvadž mnoho lidí v neduhách posta-

vených k ní útočiště bralo a líky a vařiva její kupovalo, a že týž ranhojič jí pomstou vyhrožoval. Na to vyjevila Tekla, že Jeníšek na den židovského svátku, kislev nazvaného, potají do Helimelechova příbytku přišel a klenotníkovi u okna stojící koflíky ukrasti chtěl, a že pan konšel Peldřimovský, jenžto se právě v obchodnických záležitostech u Helimelecha nacházel, jej zrovna v tom okamžení spatřil, když se chtěl krádeže dopustit.

Jeníšek ji v tom skočil do řeči a dokazoval, že vícekráte potají přišel do Helimelechova příbytku, poněvadž prý se s jistotou domýšlel, že to musí bý'i pelech čarodějnických pletich, a že uprchlá stará Kateřína hlavní jest čarodějnice, poněvadž se přesvědčil, že o letnicích nižadné noci nebyla doma, a že častokráte škulinami jejího okna na ni se díval, kterak o půl noci u kotle seděla a všelijaké nesrozumitedlné písničky zpívala; Teklu prý také mnohdykráte u ní sedávati viděl. Mimo to prý chodívaly k starému Helimelechovi přečasto na učení, a ten že musí býti arcičernokněžníkem, poněvadž prý v domě svém nesmírné poklady skrývá, aniž se kdo domakati může, odkud jich nabral. „Mimo to,“ doložil Jeníšek, „uvedl jsem

v písemní žalobě velmi důležité okolnosti, podle kterých snadno se posoudit může, že se o jich kouzelnickém spolku pochybovati nedá. — Za prvé vyučoval Helimelech na den židovského svátku kislevu mladou ženštinu Teklu, kterak se kouzelný proutek „Iulaf" vázati má, kterýmžto se zimní vláha do polních zárodků vluzuje a zas naopak odjímá; za druhé vyučoval Helimelech, jiného zas dne, mladou ženštinu Teklu, kterak o svátcích „pod zelenou" *pán* — jaký to pán, o tom se ovšem žid nezmínil, ale každý spravedlivý křesťan snadně se toho s hrůzou domysliti může, že to jen sám ďábel býti musí — že tedy o těch svátcích sám *pán* soud nad vodami držívá, a že v ten den každý zasvěcenec podle lidského stínu poznává, kdo v tomto roce náhlou smrtí se světa sejde. A za třetí učinila mladá ženština Tekla na den svátku kislevu v obydlí Helímelechovu vyznání od sebe, že se starou Kateřinou z domova u sv. Anéžky nepozorována a neviditelna za mnou kráčela, když jsem se k židovu příbytků na zvědy ubíral. Pan konšel Peldřimovský jest toho svědkem, a vzal jsem ho za slovo, když panenka to vyznání učinila."

„Jakou máte odpověd na tu předůležitou a mnohými důvody ztvrzenou žalobu?“ tázal se s pohledem zasmušilým přísný Rozdražovský.

„Na to tak bezdůvodné a lživé obžalování nedá se nic jiného odpovědít nežli:

Když za stůl sedá ohavnost,
Pozbývá barvy nevinnost,“

odtušila Tekla. „Ostatně musím vám říci, že Helimelechovo tak nazvané vyučování v čarodějnictví nic jiného nebylo nežli poučování — a to na mou žádost — o významu slavnosti „pod zelenou“ a o rozličných obřadech, ježto se na den svátku kislev vykonávají. Co se však týká mojí neviditelnosti, přála bych si velice, abych tuto mocnost aspoň v nynějším okamžení do sebe měla — pak bych, na mou víru! před vámi v tak bídném stavu nestála.“

„Aj, aj, aj,“ zvolal Valerianus, „že byste zde nestála? Ulítla byste do čar, není-li pravda? Nezapírejte, slaďounká slečno Mansfeldská!“

Rozdražovský zpytoval její sličnou postavu divoce jiskřícíma se zrakoma, a v tom okamženi zplanula v jeho krvežíznivé duši oplzlá, chlipná choutka, to její zpanilé, outlé tílko do kozlíku

vsaditi a z bolesti jeho obnažených forem čerpati nasycení a rozkoše, jakých mu v náručí takových vděků nebylo souzeno vyhledávati. Ta myšlénka stala se také hned skutkem. Na jeho pokynutí chopili pacholci dívku.

„Všemohoucí Bože!“ vykřikla v nesmírném poděšení Tekla.

Helimelech na slámě omdlel.

„Konejte svou povinnost, Pato! do kozlíku s ní!“ velel chroptivým hlasem Rozdražovský.

„Přiznej se, holoubku, přiznej!“ štěhotal líbezně Valerianus.

„Z čeho se mám vyznati?“ naříkala Tekla. „Jsemť čistá, nevinná, a o všem tom, z čeho mne viníte, nemám toho nejmenšího zdání.“

V tom však jí vložil mistr popravní roubík do úst, aby nemohla křičeti, pacholci ji svázali, a hořejším tělem obnaženou vsadili ji do mučícího nástroje. Kolo se počalo točiti, roubíky vstupovaly, do těla, v tom — vrazil Peldřimovský do mučírny celý udýchaný a zapocený, a pánovitým hlasem zvolal: „Zadržte!“ Kolo se zastavilo, a Peldřimovský podal Rozdražovskému list s podpisem nejvyššího náměstníka knížete Lichtenšteinského.

7.

Na staroměstských hodinách odbila půlnoc. Po celém městě ležel hustě napadlý sníh a rozprostíral se v odblesku bledého měsíce jako bílé pohřební roucho na kamenném pomníku ubitého velikána. Mrtvé ticho panovalo ve všech ulicích, a toliko mrazivý od severu vichr lítal na ledových křídlech a přežalostně hvižděl a kňučel škulinami starobylých bání a komínů. — Na dvou však místech rozsáhlého, v hrobovém tichu pohříženého města hlučné panovalo veselí: v síních a klenbách slavně osvíceného hradu Pražského a v nizounké klenuté krčmě na Šmerhově. Na hradě dával císařský náměstník českým stavům, kteří se za časů domácích rozbrojů strany císařovy byli přidrželi, skvostnou hostinu, a mnoho se připíjelo za zdraví pravé víry, krále a všech věrně smýšlejících pánů.

V hospodě na Šmerhově naopak slavilo se loučení Švehlových bratrů, neustupných svéhlavých to beranů, kteřížto se mravům, obvyklostem a rozumu tehdejšího věku všemožně opírali a rohy své do všeho, co jim odporného, strkali a v tom

se rejpali, zvláště pak s veselými hostmi hradu na Vítkově nehrubě se srovnávali. V jich čele seděl a notně si popíjel Jan Švehla. Byltě to mladý muž, skutečný to velikán, as sedm střevíců vysoký — s dlouhými, černými vousy, mohutných plecí a hřímajícího hlasu. Jemu po boku seděl Šimon Lomnický, jenž byl ustanoven tlampačem celé společnosti. Podle něho seděl modrooký, líbezný, bělovlasý Božický, pak dále outlý Kubín, hrbatý Bořita z Kamejka s bratrem Jaroslavem, Martin Fruevein z Podolí, syn výtečného Pražského právníka téhož jmena, Mikuláš Zub, šedivý to bakalář na vysokých školách Pražských, jenžto celou Homerovu Iliadu nazpamět uměl, a konečně Melichar Teiprecht, nad míru divoký to mladík, jenž na peruti fantastické obraznosti vždy v nedostíhlé říši nejpodivnějších smyšlének lítal a se proháněl. — Mohlo se o společnosti na Šmerhově říci, že je to do života uvedený tuk národního smejšlení, životní to žíla celého národu, pravý leviatan, jenžto v obrovské pravici konvici drží a ječmínkovým nápojem, v útrobách, zlým osudem rozpálenou zoufalost zatápí a hasí. Sám Kilian Jitrnička, toho domu pán a hospodský, s tyranskou

svou dcerou Majolenou Jitrničkovou hojné prolévalslzy, že se přiblížila poslední hodina přátelského dobrodružství, že tito převeselí musikanti a pijáci jeho Musám zasvěcená sídla na vždy opustí a do všech úhlů světa se rozpráší. Zvláště Majolena, valným tělem obdařená děva, a Švehlova milenka, velké prolévala slzy a rozmačkávala jednu po druhé na masitých tvářích. — Bratři zpívali Lomnického poslední labutí, a však přesmutnou píseň:

Amen, bratři Švehly Jana,
Komedie již dohrána,
V našich zemích o ty doby
Chystají se jenom hroby.
Napíme se naposled,
Píme, bratři, píme jed!
Všichni. Napíme se naposled,
Píme, bratři, píme jed!

Nám zde nepokvetou růže,
Zde nám nic už nepomůže,
Slunce nás zde nepohřeje,
Voda nás zde nezaleje.
Napíme se naposled,
Píme, bratři, píme jed!

Všichni. Napíme se naposled,
Píme, bratři, píme jed!

Kdo má otce, nech ho spáti,
Kdo má dítky, nech je hráti,
Kdo má bratra, nech ho ležet,
Kdo má ženu, nech ji běžet.
Napíme se naposled,
Píme, bratři, píme jed!
Všichni. Napíme se naposled,
Píme, bratři, píme jed!

Již se, bratří, rozžehnejme,
Do ciziny utíkejme,
Tam si vykopáme hroby
Vlastní rukou beze zloby.
Napíme se naposled,
Píme, bratři, píme jed!
Všichni. Napíme se naposled,
Píme, bratři, píme jed!

Po této písni dali se všichni do hrozného pláče. Srdce i ústa přetékaly usedavou žalostí, a se všech prstů a šosů kapalo jim pivo, až bylo na to přesmutné podívání. Švehla tiskl s pře-

ukrutným vzlykáním tlustou Majolenu na prsa, a řval při tom neustále:

„Kdo má otce, nech ho spáti,
Kdo má dítky, nech je hráti,
Kdo má bratra, nech ho ležet,
Kdo má ženu, nech ji běžet.“

Jitrnička zas křičel: „To nevydržím! Utopím se raději v ležáku, nežli bych zde bez vás zahálel!“

Kubín a Božický přisáhali si jako Kastor a Pollux věčné přátelství, že nepůjdou z vlasti, a že raději jako nevinná jehňátka, na oltáři jejím zahynou.

Ta slova padla jak nebezpečná jiskra do suché slámy. V tom okamžení skočil hrbatý Bořita z Kamejka na stůl, a jako rozsápaný lev začal rukama a nohama házet, a pronikavým hlasem křičel neustále: „My zde zůstanem, my zde zůstanem, my zde zůstanem!“

Martin Fruevein a Mikuláš Zub leželi v náručí Šimona Lomnického, a líbali jej s upřímnou vřelostí roztouženého srdce.

„My zde zůstanem!“ řvalo jednohlasně celé shromáždění. Dlouhá, tichá přestávka následovala na tento hluk. V tom se ozvalo tiché klepání na dům.

„Klap, klap, klap!“ šeptal Lomnický, a mrtvé ticho rozhostilo se po celé sednici.

„Klap, klap, klap! Již zas!“ šeptala Majolena v náručí Švehlově a objala jej ouzkostlivě.

„Nelekejte se!“ zvolal Švehla odhodlaným hlasem. „Poslové trestního soudu netlukou tak polohlasně a jemně. To bude nějaký přítel. Otevřte, Jitrničko!“

Jitrnička, v opatrnosti a prozřetelnosti ztloustlý hospodský, nebyl hned s klíčem při ruce, nýbrž přistoupiv k oknu a otevřev jeho okenici, jal se tázati, kdo ještě v tak pozdní čas do domu se dobývá.

„Otevřte, otevřte!“ ozval se ouzkostným dechem udušený hlas. „Jsemť přítel Lomnického z Budče. Otevřte! otevřte!“

„Pusťte ho!“ zvolalo několik bratrů, a Jitrnička šel bez průtahu otevřít. Všickni hleděli s napnutou zvědavostí ke dveřím. Než minulo okamžení, vstoupil kvapným krokem v plášť zaobalený a hojným sněhem pokrytý cizinec do sednice, zůstal u dveří státi, a zemdleným okem probíhal celou společnost. Obličej měl silnými černými

vousy zarostlý a selský široký klobouk seděl mu hluboko v čele.

„Kdo jste?“ volali bratři.

„Přítel vlasti!“ odtušil pevným hlasem cizinec. „Hledám Šimona z Budče, jehožto jsem v jeho obydlí nenalezl, a tedy jsem myslil, že jej zde najdu, neboť dojista vím, že zde obyčejně Musu svou pivem napáji.“

„Ten hlas je mi povědomý,“ řekl na to Lomnický postoupiv ku předu.

„Šimone!“ zvolal cizinec se vší vřelostí probuzeného přátelství, odhodil plášť a klobouk a strhal si široké vousy s obličeje.

Byl to as třicetiletý muž, štíhlorostlé postavy a nad míru šlechetné tváře, v jejížto rysech statečná, odhodlaná mysl s měkkostí srdce přelahodně souhlasila.

„Pro Bůh! Kochane z Prachova!“ zvolal Lomnický.

„Kochan z Prachova!“ křičeli ostatní s velkým podivením, a v tom okamžení vrhnul se Kochan v náruč svého přítele Lomnického.

8.

Peldřimovský v šťastnou dobu do mučírny přikvapil. — Podařilo se mu u nejvyššíko náměstníka tolik milosti nalezti, že tento bez průtahu vyhotovil list toho rozkazu, aby se s vězněmi v trápení dále nepokračovalo, pokud se jim dokonalým svědomím jejich provinění nedokáže. „A poněvadž,“ pravil náměstník k závěrce toho listu, „na obžalované důkladné vloženo jest obvinění, že se čarami a čarodějstvím zanášeli a všeliké pletichy téhož umění vykonávali, — a to že jim nejtěžší vinou souzeno jest, — tedy nařizujeme a ukládáme menšímu trestnímu soudu, aby se v té věci docela podle majestatního listu slavné paměti císaře Rudolfa II. zachoval, jakýžto list věrnému svému městu a residencí Praze onen velemoudrý císař na souzení čarodějníků a čarodějnic vydal a v listovně radnice staroměstské na věčnou památku uložiti kázal.“

František z Rozdražova zašklebil se po přečtení těchto řádek velmi mrzutě. Na rozkaz soudců

přinesl krevní písař Gebhardus z listovny nadřečený majestátní list, jenž choval se v podlouhlé černé skříni z ebenového dříví. Pan Peldřimovský otevřel s velkou ochotností skřínku, a podal pergamenový list ke čtení panu Gebhardovi. Tento pak četl: „My Rudolfus druhý, z milosti boží císař Římský, král Český etc. etc., stanovíme podle dobrého úsudku a dobrého rozvážení, následující Naše mínění a vůli, aby se dle obsahu toho Našeho listu zachovali Naši potomci a dědicové, a zvláště nástupcové v tomto Nám tak přemilém království. Jelikož za Našeho přebývání a residování ve městech Pražských došlo k Naší vědomosti, že po nějaký předlouhý čas, velký počet poddaného Nám lidu, pro kouzla, čarodějství a jiná umění pekelná se zatýká a do vazby přichází, a jelikož se také vyšetřilo, že z většího dílu takoví zajatí svévolně, a za příčinou všelijakých osobních praktik a fortelů, bez viny a hodné příčiny, do žalářů na mučení a trápení se odevzdávají, že tedy taký nevinný lid z pouhé nenávisti a chtivosti peněz všeliké protivenství, tejrání v mučírnách, ba i ohavnou smrt snášeti musí — za tak předůležitou příčinou těchto neřestí a nespravedlivého konání,

usnesli jsme se po valném té věci přemítání na tom, za povinnost kladouce všem purkmistrům, konšelům a hejtmanům, aby se podle Našeho nařízení a ustanovení zachovali. I udělujeme tedy z moci a milosti Naší císarské, zvláštní priviligium a právo *čarodějnické váhy*, městům Pražským, a týchž celému okolí, a sice s tím užitkem a výhodou, aby každá pro kouzly a čarodějství uvězněná osoba, buď mužskéko neb ženského pohlaví, pakli na se vložené obvinění zapírá, na radnici Starého města vedena, tam na váhy vložena a vážena byla. A poněvadž bádáním cnostných, moudrých a pobožných mužů tolik se vyšetřilo, že zlý duch takovým osobám, jenžto se v jeho podružství a sloužení poddaly, všelijaké přepodivné vlastnosti uděluje, jenžto se od vlastností jiných nábožných lidí liší, a zvláště převelká *lehkost* těla na nich se značí a je zrazuje, a poněvadž se na soudech tolik usoudilo, že jmenovitě pravá čarodějnice nikdy *přes třicet liber*, pravý, dokonalý čarodějník nikdy *přes padesát liber* neváží — tedy nařizujeme a poroučíme, aby každá z kouzlů a čarodějství obviněná osoba na čarodějnické váhy vložena a vážena byla. — Jestli by pak tak

nařknutá čarodějnice přes třicet liber vážila, a tak nařknutý čarodějník přes padesát liber: mají se jeden jak druhý z vazby propustit a bez průtahu na svobodu dát. Taková jest Naše císarská a královská vůle.

Dáno na hradě Pražském léta Páně 1581. třináctého dne měsíce Dubna v outerý velikonoční.

Rudolfus m. p.“

Obličeje krvežíznivých pánů soudců roztáhly se po přečtění toho listu na dlouhé lokte, a zvláště Rozdražovský přebíhal poznovu s velkou, nemluvnou ochotností jeho obsah. Nedalo se proti tomu nic namítati. Za oněch časů Rudolfových nacházely se soudy na čarodějnice a čarodějníky u velké hojnosti a důležitosti a každá i nejhloupější žaloba dostačovala, nejrozšafnějšího a nejcnostnějšího člověka jakožto čaroděje do žaláře a na hranici uvésti, a zvláště v okolí Pražském plýtvalo se takořka s takovými nesmyslnými žalobami a právními neřestmi. Císař Rudolf, nad míru vlídný a svých poddaných milovaný pán, umínil sobě, zvláště nabádáním moudrého pana Viléma z Rožmberka, takovému převrácenému konání konec učiniti, a vydal za tou příčinou onen nadřečený

majestátní list, použiv tím způsobem předsudku samého lidu, aby se moření a pálení z čar obžalovaných lidí přítrž učinila, poněvadž sotva člověka býti mohlo, jenžto by méně nežli třicet aneb padesáte liber vážil.

„A stalo se již často,“ jal se Rozdražovský mluviti, „že se dle toho císarského ustanovení s obžalovanými zacházelo?“

„S dovolením, milostpane!“ odtušil na to klíčník staroměstských žalářů, Barnabáš Zvonek, scvrklý to mužíček s trudovitým obličejem, kterýžto velmi poníženě u kamen stál a se ohříval. „Po celý ten čas mého ouřednictví nevážila se ani jediná čarodějnice, a byl bych si to také za velké neštěstí pokládal, poněvadž moje babička vždycky říkávala, že v Pražském okolí více čarodějnic se hnízdí nežli netopýrů. Za časů však mého předchůdce musila se mnohá fiflena na váhu posadit, a ono mu to také přinášelo pěkný užitek, poněvadž z každého kousku takové pekelné, zvěře z městských důchodů patnáct grošů a sedm halířů dostával, a mimo to vědro piva aneb čtyrmecítma pinet, a konečně i deset liber másla na mazání váhy, aby nezrezavěla do příštího vážení.“

„A je váha zde?“ tázal se s mrzutým pohledem Rozdražovský.

„Je,“ odtušil Zvonek, „ale docela zrezavělá a dávno již nenamazaná Bude-li se ta panenka snad vážit, tedy bych prosil, kdyby se mi těch deset liber másla snad napřed —“

„Čarodějnic,“ jal se Valerianus zívaje mluviti — „čarodějnic jsem viděl již na kopy, a pěknou hrstku jsem jich k upálení odsoudil; ale čarodějnické váhy — na mou víru! takového něco mi ještě nepřišlo pod nos. — Aj, aj, aj! jsem žádostiv, kterak ten instrument vyhlíží. Přineste váhy, žalářníku, a uhlídáme.“

Minulo několik okamžení nežli se Zvonek zas vrátil. Několik biřicû přinášelo váhy. Bylť to dosti podivně sestavený nástroj. Na dubovém, mnohými řetězy a kolečky opatřeném sloupci nacházelo se v rovnováze železné rameno, na němžto o čtyrech řetězích dubová čtyrhraná plocha visela, pro sezení vážící se osoby, s druhé strany toho ramena upevněny byly v rohu silné háky k zavěšení lotů, liber a kamenû. Na prostředním kolečku počítala se váha až do nejmenší čtvrtce, a zas do centnýře, jak a mnoho-li se

vážilo. — Všichni se na váhu velmi žádostivě dívali, a zvláště pan František z Rozdražova s jakousi nedůvěrou a podezřivostí podivný ten nástroj prohlížel. Pan Peldřimovský, jenžto každé jeho pohnutí, každý zádumčivého jeho oka hled, s patrnou ouzkostlivostí provázel, ukázal mu na podstavku vyrytá slova: „Totoť jsou čarodějnické váhy, na rozkaz nejjasnějšího a nejmilostivějšího císaře a pána Rudolfa druhého zhotovené od Víta Dlabače v Praze r. 1582.“

Podle nápisu a svědectví klíčníka Barnabáše Zvonka, že se váhy v opatrování a stráži jeho vždy nacházely, nedalo se pochybovati o pravdivosti toho, pro vězně veledůležitého nástroje, a když konečně pan Peldřimovský výborům trestního soudu dokázal, že nadřečený majestátný list císaře Rudolfa i v nynějším okamžení v úplné platnosti se nachází, poněvadž byl hned po smrti cisaře Matyáše, taktéž i ve zvláštním dopisu k měšťanstvu Starého města Prahy s celým svým obsahem od Ferdinanda druhého uznán a potvrzen: z těchto důvodů a příčin nemohli soudcové proti tomu se opírat, aby se podle znění a platnosti onoho majestátního listu s Helimelechem a Teklou pokračovalo. Peldřimovský

doléhal na to, aby se dle nadřečeného rozkazu věznům zadost učinilo, aby hned na místě byli váženi. Rozdražovský mu ale skočil do řeči, a s velkou přísností doložil, že nikdo mimo soudce, od císaře ustanovené, práva si osobiti nemůže, hovořiti v záležitostech vězňů, o čase a věcech, rozsouzení se týkajících, a že se podle svědomí a práva, ne však podle přátelských náchylností a příčin na soudu zachovati umínil. Na jeho pokynutí obnovila se přísaha svědků, přítomného zde Jeníška a jeho soudruhů, a s hrozivým hlasem, s plamennou tváří a velepřísným pohledem vstoupil Peldřimovský jakožto starší konšel, v pravici nesa obraz ukřižovaného Vykupitele, zrovna k Jeníškovi, a pevně mu v oči hledě jal se takto mluviti: „Jedenkaždý svědek má dobře vyrozuměti, jaké se od něho svědomí žádá, bedlivě to, co se jemu od úřadu předkládá, k srdci svému připustiti, aby duši své ani také straně žádné neublížil, ale vykonaje s čistou, dobrou a veselou myslí přísahu potom pravdu věrnou aby pověděl a zapsati dal. Nebo jako hřích jest klamati, tak hřích jest pravdu zatajiti. A má na to svědek pamatovati, že netoliko v onom světě věčně Pánbůh falešného svědka tresce,

ale i zde časně. Protož jest vám uloženo, na mysli dobře rozvážiti, jakých věcí svým svědomím ztvrditi máte, a dobře jeden každý na srdce si sáhni a zpytuj, zdali v něm se nehýbe ještěr zášti, nenávisti, mstivé prchlivosti aneb docela není-li zakrsalé bludným, převráceným smýšlením. Bůh hledí do vašich srdcí a bude vaším soudcem, a shledá-li, že jste falešné vydali svědectví, zabije vaší duši, a uvede ji v pokutu, muky a trápení, zde časně a v pekle na věky se všemi zatracenci. A nyní přisahej!“

Jeníšek, jenžto byl pilně svým levým jediným uchem naslouchal, vyplazil po skončené řeči pana Peldřimovského napolo jazyk, a oblízl si jím vyduté pysky, jakoby byl spolkl něco chutného — a s usmívavou nestydatostí vložil pravici na boční ránu vyobrazeného Vykupitele, a přisáhal — na zkázu Helimelechovu, na zkázu docela mu neznámé a nevinné Tekly, a to z pomsty ku Kateřině, aby jí způsobil žalost, poněvadž se domníval, že ubohou dívku vroucně a matersky miluje. Ostatní dva svědkové přisvědčili mu, že stará Kateřina zázraky konala na nedužívých lidech, a že souseda Pětinožku, jenž byl do studně spadl

a obě nohy dočista zlomil, tak dokonale vyhojila, že o Martinském posvícení na štvanici o závod běžel a všecka telata vyhrál. Mimo to dosvědčovali, že starou Kateřinu ďábel navštěvoval v podobě velikého kocoura, že ho viděli často na komíně sedět s jiskřícíma očima, a že pak ulítnul, jak by byl do něho z ručnice střelil, když mimojdoucí kříž udělali. — A ještě o jiných věcech ti troupové dosti nesmyslně mluvili a dosvědčovali, že přečasto mladou ženštinu Teklu se starou Kateřinou u kotle seděti vídali, kterak se učila vařiti kouzelné nápoje a líky. — Po skončené přísaze a podaném svědectví byly propuštěni a soudcové se rozešli.

Čtvrtého dne po těchto událostech přišel Helimelech a po něm Tekla na váhu, a byli váženi podle výroku majestátního listu — ale, pohříchu! na jich zkázu; neboť Helimelech vážil 29 a Tekla 28 liber.

9.

Nedaleko kostela sv. Martina stál za onoho času pošmourný dům, s dřevěným výklenkem do

ulice a čtyrhranou vížkou. Železnými dveřmi přišlo se na šnekové schůdky a po těch se dostoupilo do zakulaceného pokojíka; v tom pak pokojíku, vykládaném dle tehdejšího způsobu dubovými, velmi ouhledně vyřezanými tabulemi, vyhlíželo to podivně, ba skoro poněkud krozně. Uprostřed zadní stěny zrovna pod komínem stál vysoký kostlivec, vedle něho na dlouhé skříni všelijaké skleněné veliké láhvice a břichaté průhledné konvičky ze skla křišťálového, a v těchto láhvích a konvích hemžilo se u valné směsici mnoho žabek, háďat, ještěrů a všelijakých hlemejžďů; ve výklenku stála železná klec a v té kleci šoupalo se po koutech sedm netopýrů, a na bambulce té klece seděla bachranatá sova s velikýma, svíticíma očima. Po zemi leželo u velkém nepořádku velmi mnoho kněh v kožené vazbě, rozličné velikosti, roztroušené papíry, nebesní a zemní koule, zeměpisní mapy a tabulky, pohozené kostky a koflíky, překácená stolice — a uprostřed toho zmatku a nepořádku seděl velký černý kocour, a temně planoucíma zrakoma střílel po sově. Majetník toho všeho seděl ve vedlejší komnatě. Byl to pan Šimon Lomnický z Budče,

za panování Rudolfa II. korunovaný a ušlechtěný básníř, a proti němu seděl v rolnickém oděvu mladý Kochan z Prachova, setník ve vojště Arnošta Mansfeldského, a nyní v ouzkostech a nesnázech postavený milan spanilé a za čarodějnici uznané Tekly. Jedva byl bezpečným poslem pana Peldřimovskéko zprávu obdržel, že se Tekla v Praze nachází, že je zatknuta a z čarodějství obžalována, odhodlal se na rychlý skutek, a bez dovolení svého vůdce opustil potají Plzeňský tábor, a kvapil ku Praze. Nejprvnější jeho práce, jak mile do města přišel, byla, hledati přítele Lomnického, i našel ho, jak dříve pověděno, v hospodě studentů na Šmerhově.

V nynějším okamžení byl nad míru smutný, nevěda si rady, jakým způsobem nešťastné milence pomoci poskytnouti a z rukou krvežíznivých katanů ji vyvésti. Sám Lomnický, jindy tak neunavený u vynalezání chytrých a rozumných obmyslů, nadarmo přemítal a hlavu si lámal, kterak by se nejlépe přetnouti dal tento přetruchlivý Gordiášův uzel. V tom zaklepal někdo na dveře, a než minulo několik okamžení, vstoupil Peldřimovský do pokojíka.

„Myslil jsem si to, pane z Prachova!“ pravil

konšel hned při vcházení velmi truchlivě, „že vás zde naleznu.“

Kochan, jedva že Peldřimovského spatřil, skočil všecek poděšený se stolice, a upnutým zrakem ouzkostlivého očekávání naň se díval.

„Zlé noviny, zlé noviny,“ pokračoval Peldřimovský; „Helimelech a Tekla byli dnes o šestnácté hodině váženi — a“ — řeč mu vázla a slze mu vystoupily do očí.

„Všemohoucí Bože!“ zvolal v zoufalství Kochan.

„Nuže, pane konšele!“ jal se na to Lomnický mluviti, „což vám diblík mate koncept — snad přece, poněvadž nejsou z kvasnice aneb z pavučin utkané osoby, vážily nejméně 31 liber?“

„Ba bohužel nevážily!“ odtušil na to Peldřimovský s udušeným pláčem; „Helimelech vážil 29, Tekla 28 liber, aneb jak to krevní písař počítal, Helimelech vážil jeden kamen a devět váh, Tekla však jeden kámen a osm váh; a za tou příčinou uznali soudcové menšího trestního soudu, že žid Abraham Helimelech, a mladá ženština, zovoucí se Tekla, dcera Arnošta Mansfeldského — oba v skutku ďablu a pekelným mocnostem oddané osoby jsou,

že propadly hrdlem mistru popravnímu, a že mají upáleni býti podle obsahu a práva krevního listu, na čarodějníky a čarodějnice vydaného.“

„Upáleni!“ vykřiknul pronikavým hlasem Kochan a sklesl polomrtvý na stolici.

„Upáleni!“ zvolal lidumilovný Lomnický, v pomateném úžasu zraky své na Peldřimovského upíraje. „A kterak je možno, že nevážil z nich nikdo třicet liber?“

„Hanebné šejdy! lotrovství v tom vězí!“ zvolal opět horlivě Peldřimovský. „Jsem té věci na stopě, a dověděl jsem se od samého klíčníka Zvonka, že váhy na rozkaz Rozdražovského z jeho příbytku a strážnosti do jiné síně přeneseny byly, a sice za tou záminkou, poněvadž prý kolečka nástroje jsou zezrzavělé, a celé váhy v bídném, nepotřebném stavu, a že musí býti o to postaráno, aby se napravily a hojně olejem namazaly. A pomyslete jen, komu se váhy do rukou dostaly? Nikomu jinému než Přibíkovi Jeníškovi.“

„Přibíkovi Jeníškovi?“ zvolal u stálém podivení Lomnický. „Pak není pochybnosti, že jednouchý lazebník váhy pokazil a tak nastrojil, žeby mu bylo možné hrstku pepře na centnýř, a uher-

ského vola na loty vážit. Teď ovšem nic nezbývá, nežli nasadit klam proti klamu. — Dovolte, přátelé! podívám se k netopýrům a své sově, zdali bych v jich společnosti na nějakou chytrou myšlénku nepřišel, a vaše umořené srdíčka pak nepotěšil.“ S těmito slovy odešel z komnaty.

Peldřimovský snažil se nyní všemožně na mysli poraženého Kochana z Prachova opět pozdvihnouti, a důtklivě mu domlouvati, aby se před časem zoufalství nepoddával, jelikož přítel Šimon všechen svůj vtip na to vynaloží, aby ho opět na výsluní blahodadoucího míru vyvedl. Kochan však si neustále počínal jak děcko: plakal a škytal nad starou babičku, a jakkolivěk v okolnostech válečných neustupnou vždy se honosil odvahou, v nynějším okamžení podobal se v nivec poražené a kvílící babě. Peldřimovského dojímalo jeho zoufalství již skoro nemile.

Lomnický se vrátil a vesele zvolal: „Přatelé! neplačte, nenaříkejte, nedělejte dlouhé lamentace; přináším spásu! A Bůh-li podniknutí naše požehná, vysmějem se celému menšímu trestnímu soudu, a zpanilá Tekla octne se, milý Kochane, ve vašem náručí jen to fikne. Slyšte nyní, co jsem si vy-

myslil, a na vás, pane konšele Peldřimovský, bude ovšem nejvíce záležet, aby se všecko tak podařilo, jak si to přejeme. Vy máte jakožtoouřední pán volného přístupu do radnice, do mučírny, do vězení zajatých, a mimo to máte doma několik měřic tolarů, kterýmiž se klíče ke všem lidským srdcím nalezají, a tak doufám, že vaší pomocí a pomocí ďabla a mých netopýrů žádaného cíle dosáhnem, a že se budeme z toho velice těšiti a velice milovati.“ Když pak Lomnický svou řeč dokončil a svůj plán jim zdělil, jaký jeho šedivá ale chytrá moudrá hlava vymyslila, zvedl se konšel Peldřimovský s velkou ochotností se sedadla, a ještě v ten samý den kvapil na staroměstskou radnici a do žaláře ubohých vězňů. Poděsil se z jejich pohledu. Tekla vypadala nad míru bledá a trapným přemítaním velmi usoužená; Helimelech seděl na lavici a hleděl jako v necitném vytržení před sebe, bez slzí v očích a bez promluvení slova. Jedva že se rány na jeho těle počaly zacelovati, jedva že poněkud sesílil a se zotavil: tu naň již nová zas dopadla pohroma, nové muky na polo-umořené srdce. Přinesla se mu totiž do žaláře zpráva, že jeho věrná, dobrosrdečná, přívětivá ho-

spodyně a manželka Rebeka v Pánu zesnula a že jí není více na tomto bludném světě. A však ta zpráva jej tak tuze neděsila, jako nešťastný osud spoluuvězněné s ním dívky. — A hle! Peldřimovský přinesl spásu. On jim vyprávěl o Lomnického podivné smyšlénce, a Helimelechův napolo umrtvený obličej přijal do sebe výraz nově procitujícího života, a Tekliny líce zarděly se rumencem blahé naděje.

10.

Ušlo několik dní. Členové menšího trestního soudu seděli pohromadě, toliko Valerianus a krevní písař Justus Gebhardus nebyli přítomni. Rozdražovský stál s Přibíkem Jeníškem u okna a velmi horlivě s ním hovořil. Ten ničemník byl mezi všemi špehýři jeho miláčkem. — V několika okamženích vstoupil tlustý Valerianus Magnus do sednice, za ním krevní písař.

„Nuže, pane!“ zvolal Rozdražovský, „přiznala se Mansfeldová?“

„A jak dokonale a čistě!“ jal se na to s usmívavým pohledem Valerianus mluviti. „Mám z toho

velké potěšení, že se nám opět podařilo, pravým, svobodným vyznáním a nejsvědomitějším soudem každému kacíři a nevěřícímu dokázati, že pan satanáš svoje rejdy a šejdy posud na světě vyvádí, a že právě zde u nás, v našich milých Čechách, jeho pšenice tak líbezně květe, že se nedá ani od pravé, Bohu zalíbené pšenice rozeznati. — Ale mluvil jsem jí do duše, až mi jazyk na dásních lpí, a potím se jako dudek na vejcích.“

„Nuže, vypravujte!“ zvolal Rozdražovský s velkou živostí.

„Bylo včera pod večer,“ pokračoval Valerianus a founěl při tom jak starý kapr, „a zdější klíčník Barnabáš Zvonek dal mi ve vší poníženosti zkázati, žeby si uvězněná čarodějnice, tak zvaná Tekla Mansfeldová, velice přála, abych ji ponavštívil a její vyznání vyslechl, poněvadž prý vždy více a více chřadne a schází, a že na sobě poty a předchůdce příští své smrti dokonale cítí, a že by se ráda ze všeho vyznala, co jí na srdci leží, a s Bohem se smířila. I poslal jsem bez rozmýšlení pro krevního písaře Gebharda, aby její vyznání napsati a zaznamenati mohl; pak jsme šli do bytu žalářníka Zvonka, a ten nás k ní uvedl.“

„Nuže, dále, dále!“ zvolal opět netrpělivě Rozdražovský, an Valerianus odkašlával a smrkal. „A ona vyznala?“

„Pouhý med!“ počal opět Valerianus. „Ovšem — já jsem jí velice přimlouval, domlouval a namlouval, a konečně jsem jí ukázal straku na vrbě — řekl jsem jí totiž, jestli se ze všeho vyzná, že se pro ni hranice netolika z dokona suchého dříví vystrojí, anobrž že se také sláma přiloží, aby všecko rychlým plamenem hořelo, a aby tím způsobem rychleji a pohodlněji shořeti mohla. Za tou příčinou pohnula se děva v nejhlubších útrobách litosti a kajicnosti, a nyní začala se zpovídati, až mi uši radostí brněly. Ona se přiznala, že je vyučená čarodějnice sedmé třídy, že ji stará Kateřina — a ta nám bohužel upláchla, bezpochyby komínem domu u sv. Anéžky na koštěti — v čarodějství pilně vyučovala, že ji naučila palečky plodit, kteříž se líhnou ve vejcích devatero neděl pod páždí nošených — a pak se přiznala, což mne nejvíce těšilo, že je pan ďábel čtvero ocasů jmenem Adramelech navštěvoval a všelijaké rejdy a allotria s nimi tropíval. Tento ďábel však nepřicházel ve skutečné, opravdivé své podobě, nýbrž v

oděvu velmi skvostném a ozdobném: v černých kalhotech a kabátu stejné barvy, se zeleným pláštíkem, na hlavě maje spičatý klobouk s kohoutím perem, a po levém boku mu prý visel dlouhý meč. Toliko obličej a ruce byly vždy černé a učouzené jak u mouřenínů, a levou nohou pokulhával."

„Aj, aj! — Podívejme se! — To není možná!" volali u velkém podivení přísedící konšelé.

„Nepochopuji však," řekl Rozdražovský, „proč se neudělala neviditelnou, když ji městský pohůnek Vokoun zatýkal?"

„Oh, na to jsem nezapomněl," jal se zas Valerianus mluviti. „Také to jsem z ní vyšťoural — ačkoliv zpočátku nechtěla s barvou ven, ale mně na tom záleželo, bych vyzvěděl, jakým způsobem čarodějníci a čarodějnice se zlými duchy se spolčují a na kterém místě se scházívají, a to bylo posud v demonologii tajemstvím. Nyní však jsem tomu přišel na stopu, a musím vám říci, milí pánové, že taková se zlými duchy ve spolku a bratrstvu jsoucí čeládka jednou v roce, a to sice v noc před sv. Janem Křtitelem, na Milešovském vrchu se sjiždí a tam svoje obřady slaví. A aby

se čarodějství oddaná osoba povětřím a neviditelně na onen vrch dostati mohla, nosí při sobě pekelný dárek nejvyššího knížete všech čertů — a tento dárek je malá škatulka, v níž je prašivá živoucí žába, velmi pěkně vystrojená, v zeleném kabátku a kalhotkách, kterážto k ustům přitisknutá, z tlamičky zelenavou pěnu vypouští; tou pěnou pomazává se čelo, ramena, dlaně a paty — bezpochyby na posměch poslednímu svatému pomazání olejem — a tím pomazáním nabývá čarodějná osoba síly a mocnosti do sebe, neviditelnou se učiniti a plovati povětřím. — Na štěstí neměla nadřečená Mansfeldová právě v okamžení svého zatknutí tu pekelnou škatulku při sobě, zapomněvši ji v domečku u sv. Anéžky, a protož —"

V tom okamžení se otevřely dvéře a žalářník Barnabáš Zvonek vstoupil do síně, za ním pan Jan Peldřimovský. Zvonek uklonil se před celým shromážděním velmi pokorně a oznamoval, že čarodějnice Tekla Mansfeldová na soud přivedena býti nemůže, poněvadž o půlnoci — o půlnoci —

„Co?" tázal se nedočkavě Rozdražovský. Všichni pozorně poslouchali.

„Poněvadž — o půl noci umřela!“ doložil Zvonek.

„Tu to máme!“ zvolal Valerianus Magnus. „Co počneme teď s mrtvolou? Já se těšil jako dítě na její upálení. Co počneme s mrtvolou?“

„Že umřela?“ pravil opět Rozdražovský.

„Ba není divu!“ jal se pan Peldřimovský mluviti. „Umřelať dosti náhlou smrtí. Podle všeho, co mi poctivý Zvonek vypravoval, není pochybnosti, že umřela na černé peteče, velmi nakažlivou to nemoc, která, jak se všech stran doslýchám, právě za posledních dnů velmi škodlivě, nejvíce v židovském městě, na Zákupkách a na Loďkách se rozmahá a podle mnohých úkazů a známek, co do škodlivosti, tureckému moru se podobá.“

„Nejlíp učiníme,“ pravil opět Valerianus,“ když jí nočního času z vězení vynésti a na nějakém soukromném místě upáliti dáme. A mimo to vrážíte mi svou zprávou o černých petečech a o tureckém moru hrozné bodáky a nože do žaludku, tak že dostávám z toho povídání až hryzení.“

„Upalte mrtvolu!“ zvolal Peldřimovský velmi horlivě.

„Nikoli, pane konšele!“ odtušil na to Rozdražovský, „bez soudu a bez rozsudku — tím by spravedlnost menšího trestního soudu snadno v podezření uběhla a mnohé hany a potupy na sebe vybídla. Mimo to zavdali bychom sprostému lidu příčinu, tomu věřiti a pověst rozšiřovati, že se turecký mor v Praze vyskytl, a méně by snad tomu uvěřil, že mrtvou čarodějnici upalujeme, nežli morem zemřelou. Protož, soudím, bude nejlíp, nadřečenou čarodějnici Teklu na popravním místě ve vší tichosti zahrabati, a sice času nočního. A to se musí dnes státi, aby nám mrtvola déle nepřekážela. Pan Peldřimovský vezme na sebe obstarání jejího pohřbu, a pan Přibík Jeníšek, právní ranhojič, bude mu v té věci nápomocen. Ostatně o pacholky a truhlu postará se Zvonek.“

„Račte odpustit, *domine venerabilis!*“ vskočil mu Peldřimovský do řeči. „Jeden z pánů soudců musí býti přítomen, když se mrtvola bude odvážeti. Musí býti při tom právní svědek, zodpovídání bylo by pro mne příliš velké; člověk nemůže vědět, co všecko taková čarodějnice i po smrti natropit může. Zpočátku jsem se jí ovšem ujímal, poněvadž jsem neměl víru v čáry a čaro-

dějnice; ale nyní mne pan Valerianus dokonale přesvědčil, a já tu těžkou práci za tou příčinou na svá slabá bedra nevložím. Aspoň důstojný pan Valerianus musí býti svědkem."

„Dovolte, pane konšele!" hovořil mrzutě Valerianus Maguns, „byl bych při tom zbytečný, poněvadž podle obsahu svého těla k černým petečům náchylnější jsem nežli každý jiný člověk."

„Nikoli, pane kollego!" pravil přísně Rozdražovský, „pan Peldřimovský mluví moudře; vám jakožto skoumateli čarodějství a skladateli demonologických spisů přísluší, čarodějnice i po smrti skoumati. Pan krevní písař vás doprovodí."

„Bez vás, velevážený pane Valeriane, neudělám ani kroku do žaláře," doložil Peldřimovský.

„Nuže budiž!" zvolal Valerianus, „pro spásu demonologie odvážím se na to."

„Amen!" dokončil Peldřimovský. „O půl dvanácte se sejdem v příbytku Barnabáše Zvonka."

11.

Přepodivnou a však velmi šťastnou náhodou strhla se v té samé, k zakopání čarodějnice Tekly

Mansfeldové ustanovené noci nad městem přehrozná bouřka. Déšť se lil jak z konve, hrom rachotil přeukrutně, a při tom se tak hojně a divoce blýskalo, jakoby nebe oheň ze sebe sypalo.

„To je v skutku pekelné povětří, čarodějná noc!“ pravil pan Peldřimovský, když se ve společnosti pana Valeriana, krevního písaře Gebharda a Přibíka Jeníška staroměstským náměstím k zadní fortně starobylé radnice ubíral.

„Čert nikdy nespí,“ odtušil bojácně Valerianus. „Kdo by se toho dnes ráno byl nadál: o polední ještě šedivý mráz, a teď o půlnoci letní bouřka. Opatruj nás Bože! je to povětří! Bojím se jen, aby můj břich žádný blesk na sebe nepřitáhl.“

„Pác! teď uhodilo!“ vykřikl Peldřimovský a udělal znamení kříže.

„To je řvání zlého ducha!“ šeptal Justus Gebhardus, přitlačiv se ouzkostlivě na tlustého Valeriana.

„Ba věru, řvání zlého ducha!“ pokračoval Valerianus, „jenžto ve lvím rouně člověčí duše obchází — *quaerens quem devoret.* Již zas! Pán Bůh s námi!“

Přibík Jeníšek se třásl jak osyka, a modlil se při tom hlasitě.

V několika okamženích dostoupili ke dveřům. Klíčník Zvonek jich očekával, a jak mile do jeho sednice vstoupili, dal hned znamení biřicovi, aby pospíšil na popravní místo a bez meškání vykopal jámu pro „zcepenělou čarodějnici," jak se ráčil vyjádřiti.

„Jakže, Zvonku!" zvolal Peldřimovský, na klíčníka se rozhorliv, „teprv nyní posíláte jámu kopati? Neřekl jsem vám, že jáma již o jedenácté musí být připravena? Ti dva pacholci, které jste pro tuto práci ustanovil, nebudou do půl noci hotovi — a půlnoc mine dřív nežli mrtvolu vyvezem. — Je kolečko při ruce?"

„Stojí na dvoře o jednom koni," odpověděl Zvonek poněkud vesele, i bylo na něm viděti, že se byl trochu hloub do sklenice podíval.

„Vyť jste čistý nedbalec, Zvonku!" pravil opět Peldřimovský; teď nám nic jiného nezbývá nežli zde civět, až se pacholci vrátí a mrtvolu na trakař odnesou. „Vyť jste snad přec na to dohlížel, aby se nikdo mrtvoly nedotekl?"

„Ať mne koza trkne! ani můj velký pavouk se jí nedotekl," odpověděl Zvonek. „Leží zde ve vedlejším sklípku, a toliko žid Helimelech, jak

jste sám dovoliti ráčil, u jejích nohou klečel a kňučel jak kocour na scípánkách.“

„Pojďte, pánové!“ pravil na to konšel, „podívejme se přec, kterak ta scíplá čarodějnice vyhlíží.“

„I, i, to snad nemusí být,“ prohodil bázlivě Jeníšek.

„Musí to být!“ zvolal pánovitým hlasem Peldřimovský, „a je to vaše povinnost, pane ouřední ranhojiči a mastičkáři, abyste pilně vyšetřil, zdali je dokanale mrtva a zdali se na ní ani vlásku nehýbe.“

Po těchto slovech pokročil Peldřimovský dále a otevřel dvéře. Byla to podlouhlá, nízká a vlhká klenba. Jediný polámaný stůl a několik nízkých dubových stoliček byly toho příbytku celé nářadí. Na hořejším konci, zrovna proti dveřům, stálo nizounké lůžko, slamou postlané, a na něm ležela mrtvola. Temně planoucí lampička na stole sporou rozlévala záři po začouzených stěnách toho smutného obydlí, a viděti bylo Teklu v bílém oděvu s bledou tváří. Oči měla sklížené, a tmavé její vlasy, vyjímaje dvou kadeří, ježto se jí po spánkách zatáčely, splývaly rozpuštěné po obou stranách

jejího těla skorem až na samá kolena. U nohou její postele seděl na nízkém trnožku Helimelech, s hlavou před sebe skloněnou. Sotva že sebou trochu pohnul, když Peldřimovský dvéře otevřel, aniž zdál se pozorovati, že je mu více lidí na blízku.

„Jest mi divno," jal se pan Peldřimovský mluviti, „že mrtvola takové čarodějnice pekelný puch ze sebe nevydává, a že tak strašlivě nevyhlíží, jak bych se byl domýšlel. Co myslíte, *domine venerabilis*, a vy, pane Gebharde?"

Peldřimovský byl jediný, jenžto byl přes práh do sklípku vkročil. Valerianus stál u dveří, Justus Gebhardus a Přibík Jeníšek pokukovali mu za zády přes rameno do klenby.

„Na mou víru," hovořil pan Peldřimovský, „ta dívka vyhlíží jakoby byla ještě na živě; podívejte se jen, pánové, na její pěknou bílou barvu."

„To se mi nezdá," řekl na to Valerianus velmi pozorně zraky své na mrtvolu upíraje. „Za živa bylo to ovšem velmi zpanilé a jarobujné stvoření — škoda že bylo satanášovou nevěstou — teď ale znamenám, že je tuze změněna, a výraz její tváře dokonale prozrazuje hrůzy věč-

ného soudu a že snad se již nad ní vyřklo strašlivé: *Mene tekel upharsin!*“

„Ba věru,“ dosvědčoval Gebhardus, „to se mi také zdá. Oči a líce jsou vpadlé, pysky začernalé. Pane Bože! jest to přece něco hrozného taková čarodějnická mrtvola.“

„A co se vám zdá, pane ranhojiči?“ tázal se Valerianus Jeníška.

„Ba ano,“ odtušil tento, „není pochybnosti, že umřela na černé peteče, a snad morovou ranou, neboť ošklivý puch, jaký se nyní zde počíná rozmahat, neomylným je důkazem, že mrtvola již začíná hnít, a v tak krátkém čase hnijou jen mrtvoly morovou ranou poražené.“

„V skutku,“ řekl na to Valerianus nos si zacpávaje, „umrlči puch začíná mi býti nesnesitelný.“

„Podivno!“ podotknul s blekotkajícím jazykem Zvonek. „Před hodinou vyhlížela mrtvola jako nejbělejší placka; toť musela se jen v tom čase změnit, co jsem u Vokouna korbílek piva vyšťouch'. Pro Pána Boha, již zase hřmí, a pacholci nebudou zajisté v tom dešti tak brzo hotovi.“

„Musíme počkat,“ pravil Peldřimovský na

stoličku sedaje. „Zatím si ukrátíme čas nějakým povídáním, a ačkoli jsme na blízku čarodějnické mrtvoly, máme přec všichni dobré svědomí.“

„Ano, pane konšele!“ řekl na to Valerianus, „povídejte nám zatím něco. Za obchodnickým řízením konal jste bezpochyby velké cesty, a mnoho zkušenosti jste nabyl.“

„Nuže tedy, pojďte do přední sednice a sedněte si, pánové, ke mně,“ jal se pan Peldřimovský hovořiti, „a budu vám o jedné události vypravovat, na kterouž nezapomenu co živ budu. Dejte sem stolici, Zvonku, a položte několik polínek do krbu. Jednoho času musel jsem v obchodnických záležitostech do Slezka se vydat, a přišel jsem do malého městečka u paty hor krkonošských — jak pak se jen to městečko jmenovalo? — nu, na tom nic nezáleží — přišel jsem do toho městečka a učinil jsem zastaveníčko u tamnějšího kupce pana Kociána bývalého svého přítele. Krkonošské hory, jak vůbec známo, jsou u valné pověsti mnohého čarodějství a pekelných rejdů, a zvláště tak zvaná Krakonošova zahrada je prý hlavní residencí a sídlem všelijakých díblíků, skalních duchů a lesních žínek, a mimo to

rejdištěm čarodějnic, kam se v noci prvního května na posvícení sjíždějí, a má-li člověk bystré oko, může je dobře vidět za jasné měsičné noci ze všech úhlů světa na košťatech povětřím u velkých tlupách táhnouti, zrovna jak hejna kdákajících vran. — Ale nemejlím-li se, bije teď dvanáctá?"

„Ano, dvanáctá," přisvědčil Zvonek. „Ach, totě hrůza, kterak hrom zas burácí!"

„Ano, to je hrozné!" pravil Peldřimovský. „Podivné to povětří měsíce ledna. Kde pak jsme zůstali — ano, u mého příchodu do krkonošského městečka. Přišed do hlavní ulice vidím obyvatele se všech stran přicházeti a ke kostelu se ubírati, zrovna jakoby neděle byla, a velmi živě mezi sebou rozprávěti, jakoby se něco velmi důležitého bylo přihodilo. I pomyslím sobě: Holla, co pak se to zde děje? Musíš se přec na to zeptat. Ptám se mimojdoucího člověka na příčinu toho velkého shonu, a ten mi řekl, že jakási v tom městečku bydlící stará šlechtička před třemi dny mrtvicí raněna zahynula, že bude dnes pochována, a že je vystavena v kostele, kde se za její duši mše držeti budou. — Poněvadž jsem si pomysliti nemohl, žeby taková všední a obyčejná událost

tolik hluku a shonu způsobiti mohla, dotazoval jsem se toho člověka — a byl to starý, přívětivý pán — důtkliněji, a tu mi konečně řekl, že ta zemřelá paní u velké pověsti stála nejouhlavnějšího čarodějnictví, a že se takořka za mistryni všech čarodějnic v krkonošských horách považovala. A na důkaz toho uváděl všelijaké předůležíté okolnosti. Tak ku př. držela prý ve své domácnosti as devětačtyrycet černých koček, v jejichžto srsti prý nebylo nalezti ani jediného bílého chloupku. Časem prý přicházívala do jejího domu padesátá kočka, a to byl kocour nad uhel černější, a tlustý a veliký, skoro jako tele, s velkýma jiskřícíma očima, a kdykoliv přišel, nastalo v tom domě převeselé živobytí, a nesmírný hluk z něho se nočního času ozýval až na půl míle cesty, a ačkoliv nikdo z obyvatelů ani živé duše do domu jíti neviděl, slyšeti bylo přec mnoho hudebního zvuku, houslí, píštal a trub, a k tomu se mísilo neustálé kočičí mňoukání a bručení, zrovna jak to kočky měsíce března činívají. — Dále mi pak vypravoval ten starý pán o té staré dámě, že smrt na ni uhodila z přepodivné příčiny a že tak každý v městečku soudí. Pekelná

smlouva, jakouž s ďáblem byla učinila, před třemi dny prý vypršela, a pan satanáš bez okolků jí zakroutil krk, jiní však soudili, že musela proto zahynout, poněvadž se dle výminek učiněné pekelné smlouvy nezachovala, a ta prý jí ukládala, o čarodějnické neděli všecky své kočky prohlížeti, a každý bílý chloupek z jich srsti vytrhnouti. To se jí prý vždy podařilo, za posledního času však, když jí oči seslábly, pochybila v té práci a přehlídla jen jedinký bílý chloupek, a satanáš té chybičky použiv skočil po ní a — chňap — zlomil jí vaz.“

„*Nemo cum diabolo jocatur impune!*“ pravil vážným hl^sem Valerianus.

Ostatní s otevřenou hubou hleděli na Peldřimovského, a pilně jeho povídání poslouchali.

„I šel jsem tedy,“ pokračoval Peldřimovský, „s tím starým pánem do kostela, abych se také na čarodějnici podíval. Mše právě začala. Kněži a ministranti byli v černých oděvích, oltář a stěny černým suknem pokryty. Uprostřed kostela stála na zvýšeném a černým aksamitem pokrytém lešení rakev s mrtvolou té čarodějné šlechtičky, a všecky ty hojné okrasy, svíce, erby a zlatem vy-

kládaná rakev byly důkazy o vznešeném urození a bohatství zemřelé."

„A jak vyhlížela ta mrtvola?" tázal se šeptaje Valerianus.

„Přestrašlivě," odtušil Peldřimovský, „a měla mnoho podobnosti s naší mrtvolou u vedlejším sklípku, toliko s tím rozdílem, že na jejím krku viděti bylo černé pruhy, a sice krví zateklé, jež patrně svědčily, že byla ďáblem uškrcena. — Slyšte ale dále! Mše začala. Všecko se dělo, jako při každé jiné mši, velmi slušně a pořádně až do offertorium. Nyní ale — pomyslete, co se stalo. Sotva že u oltáře kněz slova svatého obřadu při offertorium vyslovil, zvedla se mrtvola v rakvi a zvolala strašlivým, pronikavým hlasem: „Stojím na věčném soudu!"

„Pane Bože!" zvolal ouskostlivě Jeníšek, a ostatní se křižovali.

„Jaké poděšení v kostele nastalo," vypravoval Peldřimovský dále, „může si každý pomysliti. Někteří utíkali z kostela, jiní zas tlačili se jak stádo ovcí do koutů, a toliko dva srdnatí mužové měli tolik smělosti, že se přiblížili k rakvi, v tom — se mrtvola zas položila a byla mrtva jako prvé."

„I toť je hrozná, ale velmi zajímavá kronika,“ pravil Valerianus s polovičním dechem. „Ale bylo by snad lépe, kdybyste nám konec té historie snad po pohřbu vedle ležící osoby sděliti chtěl; mně je při tom tak ouzko.“

„Není toho již mnoho,“ odpověděl Peldřimovský „Sednète si trochu blíže, abyste lépe všecko slyšeli. — Když se tedy lid,“ pokračoval zas Peldřimovský dále, „od prvního leknutí zpamatoval, vrátila se mu zas důvěra a smělost, jedenkaždý postavil se zas na svoje místo, a kněz pokračoval dále ve svaté mši. Právě se odzvonilo pozdvihování, kněz právě postavil kalich na oltář, a jedenkaždý se právě požehnával ze země vstávaje, v tom — zvedla se mrtvola v rakvi po druhé, a strašlivým, pronikavým hlasem zvolala až se celý kostel třásl: „Nade mnou se soudí!“

„Je-li možná?“ vykřikl Valerianus s patrným leknutím, poněvadž Peldřimovský poslední slova velmi hřmotně pronesl. Ostatní potili se hrůzou a vzdychali, jen Zvonek potají mezi vypravováním pozvedl za jarmarou korbel a notnými doušky ovlažoval prahnoucí svůj jícen. Vichřice, kteráž

bouřku provázela, dostoupila nyní na stupeň největší divokosti, okna řinčela neustále, blesk křižoval se za bleskem a hrom rachotil s nejhroznějším praskotem.

„Jaký hluk a povyk,“ jal se dokončiti Peldřimovský svoje povídání, „ve chrámu Páně na to povstal, nedá se tak snadno vypovědít, a kdyby častokráte zvědavost lidská nebyla větší nežli bázeň, byl by všechen lid zajisté z kostela utekl, a já bych byl na mou víru také neotálel. Ale mrtvola, sotva že hrozná slova z úst vypustila, položila se zas ve vší způsobnosti na máry a byla mrtva jak prvé. Lid se zas upokojil a mše se končila velmi pořádně až k tomu okamžení, kdy se kněz u oltáře obrací, a s rozpřáhnutýma rukama volá: *Ite missa est!* Sotva byl ta slova z úst vypustil, zvedla se mrtvola v rakvi s největší prudkostí a divokostí, a s vyvalenýma očima a třesoucí se hlavou zvolala tak žalostivým a hrozným hlasem, že to vjelo každému až do kosti: „Jsem odsouzena!“

A sotva že Peldřimovský ta slova hrozným hlasem z úst vypustil, ozvalo se venku na chodbě strašlivé praštění, a poněvadž se právě při tom

zablýsklo a hrom silně zarachotil, zděsili se přítomní velice, toho jsouce mínění, že do radnice aneb do staroměstské věže uhodilo, a Zvonek ubíhal ke dveřům chtě se podívati co se stalo — v tom však se tyto rozskočily a sedm netopýrů vlítlo do sednice, okolo světla a po stěně se honíce. Za nimi vstupovala přepodivná postava. Byl to nad míru vysoký muž v šarlatovém oděvu, pošitém zlatými portami a flindrlátky. Na hlavě mu seděl špičatý klobouk, ozdobený dlouhým kohoutím perem, krátký pláštík z červeného aksamitu splýval mu velmi pohodlně s beder, a po boku mu visel dlouhý blýskavý meč. Na první pohled byl by jej každý za statečného bojovníka měl — postava, chůze, oděv, všecko skoro tu domněnku ztvrzovalo, toliko obličej a ruce byly černé jak u mouřenínů, a to bylo jiné. — Hned za ním skočily jiné dvě postavy do sednice, naskrze černé, s konskýma nohama, od zadu dlouhými ocasy opatřené, a na černých hlavách kroutily rohama a vyplazovaly jazyky, potom posadily se po obou stranách dveří na zem.

Nesmírné poděšení zachvátilo všecky zde přítomné, i padali jeden přes druhého a tlačili se do

jednoho kouta. Barnabáš Zvonek ležel na břiše zády pokryt, a odříkával otčenáš za otčenášem, Valerianus vypouštěl z blekotajících úst latinské modlitby na zaklínání zlých duchů, a třepal nohama jak na zadek obrácená moucha, Gebhardus a Jeníšek ukrývali se jeden za druhého, temně vzdychajíce v přehrozné ouzkosti. Nejhůř si počínal Jan Peldřimovský. Jakoby jej byly veškeré pekla hrůzy zahrnuly, házel nohama a rukama, při tom rozdával na vše strany poličky, a konečně uchopil Valeriana pravicí za opasek jeho břicha, a levicí Jeníška u krku, a strhl je k sobě, jakoby se jich těly chtěl ohradit, a přehrozným hlasem zařval: „Chval každý duch Hospodina!“

Červený pán obrátiv se k Peldřimovskému vztekle dupnul, a temným hlubokým hlasem odpověděl: „Já jej nechválím!“ a mohutným krokem ubíral se ke dveřím vedlejšího sklípku. Dvéře se otevřely, a všechněch zraky obrátily se v tu stranu. Bylo tam všecko jak dříve na svém místě, až na Helimelecha, jenžto více neseděl u nohou postele, na kteréž mrtvola ležela, nýbrž na stolici vedle dveří. Červený pán zůstal na prahu státi. Po malé přestávce pozdvihl velmi důstojně a vážně

svou pravici a pokývnul. Komu lze popsati hrůzu, která se Valeriana, a všech ostatních zmocnila, když viděli, že mrtvola, na pokynutí červeného pána, z lůžka se zvedla a vysoko pozdvyčila. Červený pán pokývnul po druhé. Mrtvola vystoupila z postele. Červený pán pokývnul po třetí, a mrtvola ubírala se s zavřenýma očima a dlouhými kroky ke dveřům. A přišla až k červenému pánovi, políbila jej na černé čelo, a tento ji pojal pravicí za ruku, levicí však uchopil jako násilím Helimelecha, stáhl jej se stolice, a nyní s oběma odcházel, ani si nepovšimna ostatních ve smrtelných potech se brodících, a než minulo okamžení, nebylo slyšet ani kroku.

Na zemi ležící ubožáci počínali teprv nyní sebírati svých patero smyslů, a chtěli utíkati z toho strašlivého místa, kdežto posud nad jich hlavami celé hejno čertíků — a byli to netopýrové — pekelné rejdy tropilo, ale, pohříchu! nedalo se pomysliti na outěk — u dveří seděly posud ty dvě černé rohaté postavy, svými ocasy okolo sebe se ohánějíce. Mimo to držel posud pan Peldřimovský své sousedy u stálém zachvácení přehrozného strachu tak přepevně, že nemohli sebou

ani pohnout, jakoby je chtěl uškrtit. Trvalo to několik okamžení. V tom však ozvalo se venku temné pískání — a hle! u dveři sedící diblíci co nejrychleji se vzchopili a — fič! jedním skokem byli ze dveří pryč.

„*Cum leo rugiens — diabolus circumeat mundum!*“ blekotal Valerianus.

Peldřimovský teprv nyní Valeriana a Jeníška pustil, a dával rukou znamení, že mu nelze ani slova promluviti a že snad nebezpečenství ještě není docela odstraněno.

„Ach, to je moje smrt!“ naříkal Jeníšek.

„A moje,“ přizvukoval Zvonek plačtivým hlasem a hledal za jarmarou korbílek. Tam však sedělo několik netopýrů, a ti polekali jej na novo. Gebhardus také teprv nyní přicházel k sobě, on v skutku dlouhou chvíli nemohl mluviti.

Valerianus byl nejposlednější u sebírání svých smyslů. „Kdybych tyto hrůzy,“ jal se mluviti, „na vlastní oči byl neviděl, nikdy bych tomu nevěřil — a to zůstane pravdou: Nemaluj nikdo čerta na stěnu.“

„Kdybych byl dnes,“ hovořil do sebe Zvo-

nek, „místo čtyr pinet sedm pinet, jak obyčejně činívám, pil, nedivil bych se těmto zázrakům.“

„Nyní nám nic jiného nezbývá,“ jal se Valerianus po dlouhém přemýšlení mluviti, „než abychom v bázni boží domů šli, a zejtra na radnici se shromáždili. Tato podivná historie, kterak čert čarodějnici Pražskou vzal, musí se pěknými slovy napsati a pro věčnou památku do listovny staroměstské raddy šetrně uložiti.“

A to se stalo za jitra druhého dne s velkou slávou a důležitostí. Toliko Rozdražovský neustále vrtěl hlavou a nikterak nechtěl tomu rozuměti. I poručil Jeníškovi, aby se pod ochranou španělského setníka Don Baltazara a jeho kyrysníků na cestu vydal, zdali by na Berounské cestě pekelnou tu čeládku nedostíhl. Jeníšek tak učinil, došel ale smutného cíle.

12.

Pekelná ta čeládka, ježto se z vězení staroměstské radnice tak nakvap vyklidila, ubíhala za oné osudné a bouřlivé noci ku břehu nedaleko kláštera křižovnického, kdežto jich bezpečná,

mohutnými veslaři opatřená pramice očekávala. Tak to všecko zjednal Peldřimovský, a sice chytrou radou věhlasného Lomnického. Na břehu shodili se sebe zakuklení, a aby nebylo o něm v Praze ani památky, hodili všecken šat na pramici. Z červeného pána se vyloupl Jan Švehla, z prvního rohatého čertíka mladý pan Kochan z Prachova, z druhého Šimon Lomnický z Budče. Helimelech našel na pramici větší a lepší díl svého statku, kterýžto mu na jeho udání Peldřimovský z tajných skrýší šťastně vynesl. A nyní nastalo přežalostivé loučení. Kochan z Prachova doléhal na Lomnického a Švehlu, aby s nimi uprchli, na mysl jim uváděje nebezpečenství a nesnáze krvežíznivého věku, a že se krutá chystá pohroma všem odpůrcům císařovým.

Smutně, se slzícíma očima odpověděl Lomnický: „Přisáhli jsme mezi sebou, že vlast neopustíme, a musí-li to být, tedy zahynem vespolek, sloužíce potomkům za vzor, kterak bratrstvo Jana Švehly bratrsky se milovalo — všickni za jednoho a jeden za všecky.“ A tak se rozešli.

Kochan, Teklu ve svém náručí drže, vstoupil s ní do pramice, za ním Helimelech. Veslaři

počali silnými rameny veslovati, a šlo to ouprkem proti vodě až na Zbraslav. Tam vystoupili na břeh, v selských oděvích sedli na selský vůz a ujížděli po neschodných cestách k Plzni. K večeru třetího dne dorazili ke zříceninám rozdrancované vsi nedaleko Rokycan. Tu však přikvapilo na ně nové neštěstí. Don Baltazar, v čele císařských kyrysníků a provázen jedno-uchým Přibíkem Jeníškem, právě se ubíral k městu, a spatřil v pološeru nastávajícího večera k lesíku ujíždějící selský vůz. Bez průtahu mu zakročil cestu, a s Jeníškem k němu přikvapív, počal jej ohledávati. Jeníšek poznal Teklu a Helimelecha, a ačkoliv se jich poněkud zděsil, ačkoliv posud hrůzy předvčerejší noci v pomateném jeho mozku pohrávaly, třesoucím se hlasem zvolal: „Chval každý duch Hospodina! To nejsou sedláci! To je stíhaná čarodějnice Tekla Mansfeldová a žid Helimelech. Třetí je bezpochyby ten ďábel, jenžto je unesl.“

Vojáci obstoupili vůz a Don Baltazar kázal s velkým smíchem, aby se obrátil — zajatí byli poznovu ztraceni — v tom okamžení však vyřítilo se s druhé strany oddělení Mansfeldova vojska. Mansfeld, jenžto se byl v Plzni, v Teplé, v Chebu

a Jáchymových dolech upevnil, vysílal hojná, ačkoliv malá oddělení jízdného lidu, na drancování do ourodnějších plání české vlasti, a stávalo se častokráte, že takové loupežné tlupy jeho vojska, až do samého okolí Pražského zajížděly a všemožně loupily a vraždily. Taková jízdná tlupa, vedena Nizozemšťanem setníkem Megenem, přepadla nyní Baltazara a jeho kyrysníky, právě v tom okamžení, když se chtěli se svou kořistí ku Praze ubírati. Krátký nastal boj. Baltazar musel se svými kyrysníky ucouvnouti a na outěk se dáti, zanechav vůz a — ubohého, jednouchého Jeníška v zajetí vítězné Mansfeldovy roty.

Kochan z Prachova oznámil se po skončené šarvátce setníkovi Megenovi, a tento zvolal u velkém podivení: „Nastojte, pane Kochane z Prachova! vy zde a námi osvobozen pro zlou příhodu! Bez dovolení nejvyššího vůdce opustil jste Plzeňský tábor, a Mansfeld se tak velice nad tím rozhorlil, že vám přisáhal zkázu. Hned druhého dne vydal poručení, abyste byl, šťastně-li vás lapíme, na vojenský soud postaven a bez průtahu oběšen.“

„Všemohoucí Bože!“ zvolala Tekla na voze a klesla omdlévajíc v náruč Helimelechovu.

„Doufám, že mi odpustí Mansfeld," odtušil na to Kochan s dívkou se obíraje. „Je to ovšem pán přísný a v povinnostech vojenských neustupný; když se ale doví, že jsem proto opustil Plzeňský tábor, abych jeho dceři zachránil živobytí, vynese snad nade mnou vlídnější ortel."

Ještě toho samého večera dorazili do Plzně, a hned byli před Mansfelda vedeni. Každý z čtenářů může si snadně pomysliti, že Mansfeld pro milovanou dceru pohnul se v útrobách smilování, a milujícímu Kochanovi vojenský jeho výstupek prominul, a že dal místo něho oběsiti — jednouchého Přibíka Jeníška, ranhojiče a špehýře Pražského. Stalo se pak, že musel Mansfeldský se svým vojskem z Čech ustoupiti, i odebral se do Falcu, a tam se slavilo zasnoubení Mansfeldského setníka pana Kochana z Prachova s dcerou Mansfeldovou, zpanilou to Teklou. Po nešťastných vojenských příhodách v Němcích a Čechách odebrali se naši hrdinové do Amsterodámu a žili tam pokojně z hojného potomstva se radujíce. Helimelech tam zbohatnul na milionáře. Stará Kateřina, ježto záhy z Prahy uprchla, objevila

se v Plzni a provázela Teklu co věrná služebnice na všech jejích cestách, až do smrti.

Toliko na Lomnického a celé Švehlovo bratrstvo ukrutný dopadl osud. Hned třetího dne po unešení Pražské čarodějnice byli městským biřicem Vokounem zatknuti a pod zámky a závory klíčníka Barnabáše Zvonka odevzdáni. Co se s nimi pak později dělo, toho se může každý dočísti v kronice české.

Malíř Rainer.

I.

Modrý kocour. — Píseň o bleše. — Chlupatý stařec a pivoňka. —Deus ex machina.

Roku 1724. byl modrý kocour, t. j. hospoda téhož znaku, nedaleko platnýřské ulice na Starém městě Pražském, u valné pověsti dobrého piva a zlých rvaček. Rozpustilí šviháci, žízniví umělci a všelijací dobrodruhové, jižto ramena i meč za peněžitou odměnu milerádi ku posluze jiných podávali, mívali každodenní schůzky u nadřečeného kocoura.

Bylof na začátku měsíce prosince o desáté hodině z večera, přede dnem sv. Mikoláše. Mrazový vichr skučel od severu, sebíraje po ulicích starobylého města smetí a prach, a na střechách a na makovičkách kostelních otáčeli se skřipající kohouti a korouhvičky. Ve světnici paní Čípkové bylo blaze a milo. Veselým praskotem ozýval se oheň

v kachlových kamnech, na velkém svátečním svícnu hořely všecky svíce, a u prostřed stropu houpala se na petlici tříšková holubice s rozepjatýma křídlama. Paní Čípková seděla na vysoké stolici mezi sklenicemi o džbány s výrazem důstojné pejchy. Nad hlavou visela jí černá tabulka, — památní to lístek všech platných a neplatných, t. j. placených a neplacených dluhů. Paní Čípková byla malá ale široká osoba, a malé její slonové očičky potutelným svítily leskem po stranách ohromného nosu, jenžto se jak jehlanec vypínal uprostřed dvou pihovitých tváří. Měla na sobě tmavé brokatové šaty, a na hlavě krajkový kokrhel.

U prostřed světnice stál dlouhý dubový stůl od pijáků zván rakví, poněvadž se k němu nikdo posadit nesměl, kdož dříve nepřestál nebezpečnou, ba samého života se týkající zkoušku: trpkou pivoňku, to jest veliký džbán hořkého, silného piva až na dno jedním douškem vyprázniti, a prázdnou pak nádobu požehnati těmito slovy:

Tvé pivečko v sobě mám,
Zpět ti z něho nic nedám!

U toho stolu sedávali toliko pijáci velikáni, bachusovi miláčkové, *dii majorum maxumarumque*

gentium, a po stranách u menších stolů nedoukové a začátečníci.

„Ať mě husa kopne!“ ozval se vysmolený, hluboký hlas u pohřebního stolu. „Paní teto, mámť již třetí pintu, ale pořád se mi zdá, že nám dnes nějaké slivky nalejváte.“

„I kam myslíte, strejčku Hektore!“ zaštěhotala slaďounce paní Čípková. — „Na rakev nestavím slivky. Poctivý ječmínek a chmel, jak ho můj v pánu zesnulý manžel nejraději píval, jehožto výroční památku dnes slavím.“

„Kýho výra!“ zvolal vedle sedící soused, mladý to muž s uhlazenými kníry a mohutných plecí. „Proto jste se dnes tak vyfintila, paní Dorotko?“

„Ano, udatný Tollenšteine,“ odpověděla hospodská, „svatou zavázala jsem se přísahou, slaviti tento den přislušným upamatováním a smutkem, a proto jsem dala dnes všecky svíce rozsvítit a hezky zatopit, — ach, zejtra bude jeho svátek.“

„Budeme ho tedy i my dnes slavit, však nikoli smutkem,“ vykřikli někteří ze společnosti, „Hurdiburdo, zazpívej něco, píseň o bleše.“

„I bohdejž vám sto tisíc mravenců do hrdel vjelo!“ odtušil Hurdiburda. „Snědl jsem před hodinou třináct uzených slanečků a půl libry sejra, — a chřtán můj je jak struhadlo, a teď bych měl kokrhat? — Raděj bych se do nosu kous!“

Domluvil, vyskočil od stolu, klopejt a padl na Tollenšteina.

Tollenštein však mohutným ramenem jej uchopil, a s hlasitým smíchem pravil: „Tu tě mám, ubohé robátko! — A nyní zpívej, holoubátko! sic tě nepustím.“

„Dobře tak, nepouštěj ho, Tollenšteine! Ať zpívá!“ křičeli ostatní.

Tollenštein počal Hurdiburdu štípati a lektati, až ubohému se na čele vyrazil náramný pot, a z polootevřených očí proudilo se mu valným tokem na slze proměněné pivo.

„Pusť mne, Tollenšteine! — Já — budu — chci — budu — zpí—va—ti.“

„Bude zpívati!“ zvolal Hektor. „Pusť ho, bratře. — Postavím ho nad hlavy naše, aby povýšen byl zpěvák náš.“ — A přes stůl se nakloniv, chopil se Hurdiburdy a postavil jej na stůl jako dřevěného panáka.

Společnost umlkla, jak zbouřené moře tichne, kdy s usmívajícím se sluncem opět z východu se vracejí měkčí větérkové s libovonnými zápachy. Hurdiburda, unaven od nevolného smíchu, nabral volnějšího dechu, otevřel hubu a zpíval kvikavým hlasem následující sloky:

Píseň o bleše.

Byla blecha hezká dáma,
Mladé, outlé stvoření,
Do světa jí panímáma
Posílá na zkušení.
Tu ji líže, tu ji meje,
Potápí ji do oleje,
Každý kloubek, každý oud
Musí se jí mrštně hnout.
Chorus Tu ji líže, tu ji meje,
atd. atd. atd.

Obléká ji do košile,
Do punčoch a do střevic,
Šaty, šperky roztomilé,
Všelijakých tretů víc
Vkladla na ni panímáma,
Tak že blecha jako dáma
Na vejsluní svítila,
Jak muška se třpytila.
Chorus. Vkladla na ni panímáma
atd. atd. atd.

Ach vy mušky svatojanské,
Dcerky blesků slunečních!
Ach vy květy podhořanské,
Synkové dnů májových!
Muška po květech se shání,
Po medovém celování, —
Mušku, květ a lásky sen
V jedno víže jarní den!

Chorus. Muška po květech se shání —
atd. atd. atd.

S tím na mysli zapolítá
Chlubná blecha na hory,
K muškám pejcha se počítá,
Pod jejich jde prápory.
Po květech se bystře shání,
Po medovém celování,
Slunce hřeje, — jarní den,
Blechou zmítá lásky sen.

Chorus. Po květech se bystře shání,
atd. atd. atd.

V lůně pstrého tulipána
Čmelík Pecka zpočívá,
Na toho se honem pána
Dáma blecha usmívá.
Hoj tu čmelík k bleše spěje,
O lásce s ní píseň pěje,
Nechť se země rozboří,
Oba láskou zahoří.

Chorus. Hoj tu čmelík k bleše spěje,
atd. atd. atd.

Na záda pak si ho vloží,
K domovu s ním hopcuje,
Panímáma na to zboží
S podivením zevluje.
„To můj ženich, milá máti,
Na dudy dej nám již hráti,
Svatební nám vystroj kvas,
Mám již k vdáni velký čas!“
Chorus. To můj ženich milá máti,
atd. atd. atd.
U krejčího v teplém loži
Svatební je hostina,
Tancují na jeho koži,
Krmí jest člověčina.
Ubohý, jak sebou trhá,
Nepokojně sebou vrhá:
„Hromské sloty!“ křičí pak,
„Každá kouše jako drak.“
Chorus. Ubohý, jak sebou trhá,
atd. atd. atd.
Rozezlený, rozvzteklený
Laje trapné na časy,
Až pak v čase kuropění
Chytí blechu za vlasy.
Ženichovi vytlouk zuby,
Matce zhatil čepec v ruby,
Ženich a nevěsta hop,
Pod nehtem našli svůj hrob.
Chorus. Ženichovi vytlouk zuby,
atd. atd. atd.

„*Eviva, signore* Hurdiburda!“ zvolal po skončené písni jakýsi ryšavý člověk, jenžto se ve Vlaších nějaký čas byl zdržoval, aby se v umění ryteckém zdokonalil.

„Hezká to písnička!“ přisvědčila paní Čípková, hladíc si svůj visutý laloušek.

„Pindar a Homér, a slzavý Horác, a všech devatero Muz“ — řval Hektor — „proti tomu hadry a plevy!“ — A na to uchopív Hurdiburdu oběma rukama, tak vysoko jej pozdvihl, až zavadil hlavou o holuba u prostřed stropu visícího, jenž tím udeřením k zemi spadl s roztříštěnýma křídlama.

„Zpropadený obře! Rozbi eš mi lebku! Již uletěl!“ křičel Hudiburda, na roztlučeného holuba ukázav. Tollenštein natíral si kníry, a snivým okem, jakoby mu sladké zpomínky projížděly mozkem, hleděl pod sebe a jemným hlasem štěhotal:

„Nad Rýnem, nad Rýnem
Pevný strmí hrad,
Obrostlý je vínem
Ve předu i v zad.“

„Ach, ano nad Rýnem!“ ozval se opět rusovlasý študent v koutě, „nad Rýnem tvrze a révy, na Rýně labutí zpěv — ach tam, tam kde Rýnský

kraj, tam květe sladké lásky máj — tam měsíc svítí, hvězdy se třpytí —"

„Galimatiáši!" přetrhl mu řeč ve smíchu Hektor. „Labutě a hvězdy, kachny a oharky, — měsíc a lásky máj! — Ohi! — Knedlíkem a vepřovým masem lépe se, synku, nasytíš, než paprskami světel večerních, a celou Kastalku nevzal bych za džbán dobrého piva!"

„Jáť čerta dbám o hvězdy a labutě!" pravil Hurdiburda s důstojnou pýchou nadaného pěvce, „aniž pálím žertvy Apolinovi, — a přec mi koluje v těle pravá básnická krev. Patřím k oněm básníkům, *quibus arte benigna, et meliore luto finxit praecordia Titan.*"

„Hrome! — Blesku!" zvolal u podivení Hektor. „Jaké sedí to tam strašidlo?!" a ukazoval na konec rakve.

„Medvěd! Medvěd! Zabte ho!" křičelo napilé tovaryšstvo.

Při zpěvu o bleše přišel totiž jakýsi cizinec, a nevida nikde prázdného místa krom u stolu rakve, na jeho konci se posadil. Měl na sobě bělavý medvědí kožich a na hlavě chlupatou čepici stejné barvy. V jeho obličeji nesčíslné rozbíhaly

se vrásky valně užitého života, a stříbroskvělé jeho vlasy v dlouhých splývaly mu kadeřích až na ramena. Šedé však jeho oči svítily jaksi bujným zápalem mladistvého rozmaru, jakoby o něm svědčily, že ještě nepodlehnul břemenu stáří a starosti.

Opilci vyvalovali naň oči a otvírali huby, jakoby ho pohltit chtěli.

Poněvadž se dříve pro samý hluk a zpěv ničeho nedovolal, použil nyní té malé tichounké přestávky, a obrátiv se k paní Cípkové, jal se s židovským přízvukem takto mluviti: „Přelíbezná Meluzino, hrdlo mé žízní prahne. Nechtěla bys se smilovati a přinesti pro ukonejšení tělesných mých chtíčů kus masa a pintu piva?“

Paní Cípková rozčepejřila se jak krocan na ta slova, a zvolala hněvivě: „Co vy, dědku, přezdíváte mi Meluzinou, — jděte si jinam, zde není pro vás hospoda, a pro židáky nevařím a nenalejvám —“

„Zadrž, slaďounká čarodějnice!“ přejal zas starec slovo s prosebným hlasem. „U kostí Abrahamových tebe zapřisáhám dej se mi najíst a napit, — jsem ušlý a přicházím z dalekých zemí.“

„Čarodějnice! Ty a já!“ zahrochtala vztekle hospodská a skočila do kuchyně pro koště.

„Stůjte, paní Čípková! — Pryč s koštětem! — Pivoňku! Pivoňku!“ křičeli Hektor a Hurdiburda. „Pivoňkou potrestáme odvážlivce, jenž se k našemu stolu posadil.“

„Pivoňku!“ zahřímali pijáci obstoupivše drzého starce v medvědím kožichu. Stařec seděl u prostřed té hlučné chumelice s usmívavou lhostejností, nedbaje ani na výhrůžky rozpustilých mladíků, ani na potupná slova a úsměšky, a vyndav z kapsy pikslu, s přívětivou ochotností podával všem okolostojícím tabáku. —

V tom se vrátila paní Čípková s pivoňkou. Byl to dvoupintový kamenný džbán s velikým břichem a cínovým víčkem, velmi oupravně vysoustruženým, všecek plný čerstvého piva ode dna až na samý kraj. — Hektor vzal nádobu, a pod nos starci ji postaviv, jal se takto hovořiti:

„Strejčku Methusaleme! — vyvalte oči na tento džbán. Džbán ten zove se pivoňkou, a trpkým chmelem hojně zapáchá. Abyste si však jeho trpkost na mnohé liliputské kapky nerozcmíral, musíte celý ten džbán, celou tu hořkou pivoňku

jedním douškem až na dno vyprázdniti. A jak mile to učiníte, jeden každý z nás dá vám bratrské políbení a ruku svou, a od toho okamžení stanete se spoluoudem pijáckého bratrstva u modrého kocoura, a pravodatný hlas i místo budete míti u stolu rakve.“

„Ó, vy Kikerone!“ řekl na to stařec. — „Mnoho řečí, málo rozumu. Podívejte se dobře na mne, a nejste-li slepý, uznat musíte, že nejsem houbou, abych tolik piva do sebe vsoukal.“

„Musíte!“ zvolal hrozivě Hektor. „Než skončíme píseň, musí ta nádoba prázdna býti až na kapku, která by za nehet šla. — Začněme!“

A nyní se ozval zpěv na způsob houkání zbouřeného větru, a stařec v medvědím kožichu zpíval též.

Po skončené písni stála dvoupintová pivoňka posud na stole, plná čerstvého piva ode dna až na samý kraj.

„Trychtýř! trychtýř! — Na stůl s tím medvědem!“ zvolal Hektor.

„Dejte mi pokoj,“ křičel stařec; ale v tom okamžení byl již mohutnýma rukama uchopen, a jako kapr položen na stůl. Někteří drželi jej u hlavy, jiní zas u nohou, a Hurdiburda rozevřel

mu násilně ústa a strčil mu velký trychtýř do huby. Svévolný Hektor skočil s pivoňkou na stůl, a již chtěl nalívati ječmínkovou záplavu do trychtýře, v kteréž by se dech ubohého starce dojista byl utopil, an náhle na dějišti toho nezdárného konání někdo se vyskytnul, jenžto nevčasnému a nepředloženému žertu jedním rázem konec učinil.

„Ustaňte!“ zahřměl silný mužný hlas. V tom samém okamžení slítnul Hektor s pivoňkou se stolu, Hurdiburda zavrávoral a vrazil s trychtýřem do kamen, a ostatní se rozskákali jako žáby, když se do jejich kalužiny kamenem uhodí. Velký meč blýskal se v povětří, na vše strany se otáčeje, každému hrozil jistou záhubou. Paní Čípková vypouštěla na svém stolci přežalostivé ryky poděšené kvočny, cizí hosté uklízeli se bez zaplacení cechu od postranních stolů, kachel vypad z kamen a náramný kouř vyřítil se do světnice a zahalil na chvilku bojovného cizince i medvědí kožich hustým oblakem.

Mezi tím zpamatovali se polekaní rytíři od stolu rakve, a okolo Hektora u kamen stojíce, s podivením a hněvem hleděli na samojediného

člověka, jehožto postava opět z tratícího se dýmu vystupovala jako hrozné strašidlo. Že však strašidlem není, brzo okázal cizinec, volaje, by se mu přinesl džbán piva.

„Z cesty!“ řvali renomisté a chtěli ke stolu.

„*Miserere vobis!*“ zasmál se opět přeudatný ochránce medvědího kožichu, a na rychlost blesku zatočil mečem okolo sebe. Pak opět zvolal: „Džbán piva, pekelná čarodějnice, a kus uzeného masa pro hladového chlupáče. — Varujte se, kloučkové! — dlouhý mám špejl, a takových červíčků mohla by se celá kopa slehnout naň až po jílec.“ — Byloť to veselé podívání. Stařec v kožichu seděl na stole a s hrozným smíchem vykřikoval: „Har, har, mrkvička! har, har! Druhý to Goliáš, Filistinští! Druhý to Goliáš!“

Hospodská přistoupila k nemilému a nevítanému hostu s bázlivou pokorou, a postavila uzené a pivo na stůl.

„Jez a pí, můj stařečku! — Tu máte peníze, paní hospodská, za večeři a za ono pivo, které jsem tam v koutě vypil. Díval jsem se dosti dlouho na přeudatné konání těchto velmožů, a velice lituji, že tak výborným pivem chřtány

takových ničemníků prolejváte. Dobré pivo mělo by se toliko vařit pro dobré lidi a luza měla by ze strouhy pít.“

Po těchto slovech nasadil levicí džbán na ústa, a pravicí pozdvihl zbraň, hotov udeřiti každého, kdož by se k němu na krok jen přiblížil. Po několika notných douškách, a když se stařec najedl a napil, odstrčil džbán a mísu se zbytkem uzeného a uchopiv starého medvěda za ruku, ubíral se s ním hvízdaje, ze dveří. Teď teprv nabyli postrašení mysli a spěchali za ním.

II.

Malba v kupli. — Matka a dcera. — Kulatý pán s vrkočem. — Hádka a medoustá sousedka.

Skvostný chrám křižovnického kláštera blíže Pražského mostu býval toho času valně navštěvován. Roznesla se totiž pověst v lidu, že toho kostela nádherná kuple neobyčejné okrasy nabyla, docela novou a převýbornou malbou na obmítce. Malování zachovalo se až po dnešní den v neporušené skvělosti barev, jakoby teprv nedávno z umělcovy ruky bylo vyšlo; představuje dobu

všeobecného z mrtvých vstání. Nejvýše v středu nebeského prostoru, Bůh Otec vidín jest v důstojné slávě spravedlivého soudce, a podle jeho pravice skupení cherubínů, nesoucích Spasitelův kříž. Z jiné strany blíží se Rodička Boží s valným zástupem svatých a blahoslavených, z druhé strany zas Vykupitel s průvodem Apoštolů a Otců starého zákona. V nižších oblacích na mnohé strany zalétající angelé do trub hřímají jako v rozkázání mocném, a na nejnižších, posledních mezích okrouhlého obrazu otvírají se hroby, a z rozsedlin vylézají a vystupují k novému životu procitlá těla umrlých u velkém počtu a hemžení, a u prostřed tohoto zmatku na povrchu země stojí angel se srpem v pravici své, as na výklad slov svatého písma: „Což bude síti člověk, toť i žíti bude.“

Ohromné to sestavení skupin a postav působí při prvním pohledu na oko poněkud nemile a nepříjemně co jakási směsice, tak že se zraky od zdánlivě zmateného a nepravidelného spojení tolikerých četných předmětů, jako závratem pojaté, bezděky odvrátit musí. Při dalším však pilném přehlédání vynořuje se zponenáhla z klamavého zmatku, jako druhdy z věčné směsice krásný svět,

umělecká jednota myšlénky, a zdravý rozum brzo poznává, že obrovské to dílo plodem jest genialního pojemu, a že každá jednotlivá, ba i ta nejvzdálenější a nejmenší postava dokonale vyvedena a příslušným výrazem opatřena jest, a že u veškeré práci správnost v kreslení na vzdor lehkému, zběžnému malování pohřešiti nelze.

Na den svatého Mikuláše o polední stáli na stupních, ku kostelním dveřím vedoucích, pan Erasmus Švaigert, starší Novoměstského malířského cechu, a malířský mistr Petr Prandl, v horlivém hovoru o malbě, na kterou se právě byli podívali.

„Dejte mi pokoj, mistře,“ dí Švaigert poněkud zlobivě. „Šílené myšlénky, nedbalý štětec, čáry máry, žádný pořádek, žádné sestavení. Ale tak jest, jinak tomu ani ti hejskové nechtí, každý pracuje jen podle své hlavy, a dospělejších mužů se nezeptá. Známť ho, znám, měl jsem ho v učení, — žádnou barvu mi poctivě nerozetřel. — Myslíte, že se takovým potřeštěním, takovými bludy umění napomáhá? To dělá zlou krev u lidí, přivádí umělost i umělce na mizinu, a takový kmotr Halabala též ničeho z toho nezíská.“

„Lirum larum, Švaigerte,“ skočil mu Prandl s potutelným úsměchem do řeči. „Co tu brebencujete o mizině umělosti a umělců? Na této malbě sám Michálek Angílek mnoho by nevyškaliroval. Poněkud příliš ohnivá barvitost, sem a tam mladistvé přenáhlení, a jedno k druhému — na tom obraze nalezám tolik dobrého, že se mi zdá míra dobroty býti převršena. — Věřte, jáť tomu také trochu rozumím, a mám za to, že v Praze nikdo posud nic lepšího na vápně nedokázal.“

„Aj, aj, mistře Prandle,“ ozval se starší uštěpačně, „toť by nebylo pro vás převeliké pochlebenství.“

„Pravda zůstane pravdou,“ vece Prandl. „Neníť můj obyčej, abych cti vyhledával v potupení zásluh bližního. Umění mne posud špatně krmilo, a tělnatost má nemůže se ovšem vyrovnati vaší: ale já přec umění miluji pro jeho spanilost a krásu, a nikoli pro tučná sousta, která někdy nehodným rozdává.“

Švaigert se zapýřil a kousnul do pysku. V tom vystoupily dvě ženské osoby z kostela. Jedna starší, ba již valně stará, v brunatném damašku a v černém čepci, druhá mladá a spanilá

jako liliový květ, v modrotemném oděvu. Jak mile se přiblížily k dvěma panům, zavřel Prandl k další rozprávce otevřená ústa, a pan Švaigert obrátiv se k dívce, jal se takto mluviti:

„Nuže, Veroniko, jak se ti líbí to malování?“

„Milý ujče,“ hovořila dívka s výrazem slušné skromnosti, „to je veliký, velikánský obraz. Kdykoli jsem se do hůry podívala, zabolely mne oči, a moje smysly šly mi kolem. A poněvadž jsem hlavu ztratila pohledem na tolik četných hlav, nelze mi soud o malbě pronesti.“

„A proč jsi koukala pořád do vejšky?“ pravila stará. „Mně by se byly vnitřnosti zvrátily, kdybych se podruhé nahoru byla podívala.“

„Rozumy ženských bývají v posuzování takových věcí bystřejší než samých mistrů,“ řekl starší. „Přirozený, nepředpojatý cit —“

„Dejte pokoj, pane Švaigerte,“ skočil mu Prandl s hrozným smíchem do řeči. „Půjdu, abych si těch rozumů nakoupil. Nemějte mi za zlé, panno Veroniko, odpověď vaše byla dobrá a nezkušené dívce příslušná, ale váš pan strejc — ten někdy hezky do větru bodá a seče, nic však nekrvácí. S Bohem!“

S těmito slovy obrátil se Prandl a ubíral se na most, a pan Švaigert kráčel s oběma ženskýma jesuitskou ulicí k Peršteinu, kde ovdovělá paní Lidmila Hercogová ve vlastním domě své obydlí měla. Na cestě pustil pan Švaigert dlouho zatajené nevrlosti a zášti celou uzdu, a jeho sestra pilně mu přizvukovala. Veronika podle nich kráčela tiše a se sklopenýma očima.

Paní Lidmila hovořila as takto: „Nepochopuji, proč lidé tolik cincirantů s tím obrazem dělají. Jáť pocházím z umělecké rodiny, můj muž kramařil s obrazy do všech úhlů světa, a tudy rozumím barvám a kreslení, ale ten obraz na stěně je pouhá mazanice, a následovně i ten, kdož to maloval, mizerný mazač.“

„Ale, matko,“ ozvala se Veronika v uzardění, jakoby již déle nebylo možná snášeti tak hanlivé řeči, „ustaňte již hanobiti věci, kterým dokonale nerozumíte.“

„Nu, tu to máte, bratránku,“ zvolala hlasitě paní Lidmila. „Ona mne kárá. — Mluví posud z ní láska oněch časů, když u vás ten větroplach barvy třel — proto se ho zastává, ale práce jeho zůstane proto přec špatnou prací.“

V tom okamžení paní Lidmila náhle umlkla, a hlubokou učinila poklonu. Jakýsi tlustý malý pán přišel jim naproti, a velmi sladce se usmívaje, přepodivně se točil na tenounkých chodidlech. Bylať to směšná postava. Velké kulaté břicho, krátké a tenounké nožičky v přiléhajících aksamitových spodkách a bílých punčochách, brunatný obličej jak v ouplňku měsíce tvář, malé šedivé očičky a na hlavě pudrovanou vlásenku s ohromným vrkočem.

Byl to pan Stehlíček, držitel pěkného statku a domu, patrných to výsledků jeho péče a pilnosti.

Paní Lidmila špičatila dle zvyku ústa jak rybička, pan Švaigert se hluboce klaněl, a Veronika sklopila oči.

Pan Stehliček, když několik milostných pohledů na Veroniku byl vystřílel, jal se takto mluviti: „Jdu se podívati na tu slavnou malbu, o kteréž se tolik hluku dělá, — hm, hm, — jsem znatel štětce a barev, — hm, *vox populi* není u mne *vox Dei* — má obrazárna stojí mne hezkých peněz. Co tomu říkáte, pane Švaigerte? — A vy, krásná panenko?“

„Právě přicházíme od křižovníků,“ řekl Švai-

gert s opovržlivým úsměchem. Pestrá mazanice, slátanina, — všecho hr — hr —, velectěný pane.“

„Hm, myslil jsem si to, hm,“ začal znovu, a za tím hm skrýval obyčejně své jalové myšlénky, — „Již dovolíte abych vás doprovodit směl, paní Hercogová. Vy též takovými věcem rozumíte, — znalť jsem vašeho manžela — hm —, a mnohý obrázek jsem od něho koupil, — měl hezký sklad, — hm hm, — hm, a — což vy — panno Veroniko — hm hm, co myste?“

Veronika náhle se protrhla z myšlének netoliko hovorem o malbě rozumujícího pána, anobrž tajným štulcem laskavé matinky.

„Ach ano, dobře máte, ctěný pane,“ odpověděla v zmatenosti, — „pěkný je to obraz — a nemohla jsem se dost nadiviti živosti barev a — ach!!“ — druhý tajný štulec.

„Hm, co je vám?“ otázal se pan Stehlíček.

„I šlápla jsem jí na kuří oko,“ odpověděla místo ní paní Lidmila.

Přišli domů. — Pan Stehlíček ještě jedenkráte v zápalu toužebné milosti na Veroniku pohledl, zakašlal, a o brzké návštěvě všechny ujistiv, odešel. Pan Švaigert odebíral se na nové město.

Mlčky posadily se obě ženské za stůl k obědu. Po jídle, když stará služka nádoby uklidila, jala se matka takto mluviti: „Nu Veroniko, tobě dnes ani jediné sousto nechutnalo, snad proto, že jsem tvého mazánka, tvého milána nepochválila, toho ničemníka, na něhož se s tělem i s duší věsíš, a zapomínáš na dětinskou poslušnost a cudnost panenskou. — Fi hanba! — Ale ještě jednou a naposled povídám, nedělej si na něho myšlénky, ten dareba nesmí již přes práh mého počestného domu.“

„Tak potupná jmena nezasluhuje,“ pravila Veronika s pláčem. „On je poctivý, šlechetný člověk a ctí a váží si vás, a miluje mne.“

„Hlouposti!“ zvolala matka zlobivě. „Člověk ten mne nectí, aniž tebe miluje. — A slovem, takový hejsek, jenžto s tuláky a nezdárníky ulice a hospody vymetá, nebude nikdy mým zetěm. — Pro tebe našel se jiný muž. Pan Stehlíček, muž důstojný, bohatý, uchází se o tvou ruku, — tak mi řekl bratr, a tuším ty se nebudeš zpěčovati a takovým štěstím nepohrdneš.“

„Ba pohrdnu,“ odpověděla Veronika a ustoupila k oknu.

„Že pohrdneš?! — I ty bohaprázdné stvo-

ření!“ zvolala hlasitě paní Lidmila a vztekle sebou trhla. „Dočkej jen času, však já ti tvého cukrouška z paměti vyšlehám. Okna dám zazdít, květiny rozšlapu, neboť předobře vím, že si dáváte z okna znamení.“

V tom okamženi bylo slyšeti klepání na dvéře, a hned na to vstoupila paní sousedka Marta Palcová se slaďounkým pohledem do pokoje. I přikročila k rozzlobené přítelkyni, objala a políbila ji, řkouc: „Aj ty milý Božíčku, co se vám stalo, paní Hercogová? — Třesete se jak osyka.“

„I ta holka zas mne tak pozlobila,“ odtušila posud v horlivosti paní Lidmila, a ukázala na dceru, která právě s pláčem do své komůrky odcházela. „To náš starý a věčný rozbroj. — Co mi ten člověk zlosti nadělá!“

„Rainer, paní sousedko, Rainer, není-li pravda?“ otázala se Marta s uštěpačným hlasem. — „Ach, milá paní sousedko! strašlivé noviny, ukrutné, hrozné věci. Ponočník jest a ukrutný práč, teď teprv jsem ho poznala. Ale zejtra ráno dám mu výpověd, ba ještě dnes, — s takovým člověkem nechci pod jednou střechou bydleti.“

„Co máte s Rainerem?“ ozvala se paní Lidmila.

„Což pak jste neslyšela dnes v noci ten pekelný rámus na ulici? — As po dvanácte vytrhlo mne ze spaní hrozné bouchání na vrata, Celá ulekaná zvednu se v posteli, a zbudím muže; na ulici přibývalo hluku silných mužských hlasů a řinčení mečů, až mi srdce strachem usedalo. — Hned na to praskalo to pod námi, jakoby dům se bořil, a slyšeti bylo těžké kroky z průjezdu a po všech schodech nahoru, a zas z ulice temný hovor a vzdychání jako od umírajícího aneb raněného. Nemohla jsem již spáti. Sotva se rozednívalo, šli jsme dolů; ach, nastojte! — polovice mých vrat ležela v průjezdě, jako násilím ze stežejí vymknutá a roztříštěná, a kamení před domem bylo krví zbarveno, a dlouhá stopa usedlé krve táhla se přes dvůr přes všecky schody až k samým dveřím Rainerova bytu“

„Ejhle, toť jsou překrásné noviny!“ zvolala paní Lidmila. „Toť by byl muž pro mou dceru! Právě jako můj muž, ten poběhlík.“

„Váš muž?“ chytila se toho slova rychle klepumilovná paní Palcová. „Váš muž! — řekněte mi přec, co se s ním stalo? — Neslyšela jste pranic o něm po tolika letech?“

„I ten lotr!“ prohodila v trpkém rozpomenutí paní Lidmila. „Všecky hezké obrazy, moje peníze, perly a korálky, všecko, co pěkného a drahého, pobral a zmizel. Šel prý někam přes moře daleko až do Amsterodamu v spolku nějakého cizince“

„A což vaše dcera Veronika? — Nezasteskne si nikdy po otci?“ tázala se sousedka.

„Když nás opustil, byla outlé děcko v peřinkách, a žádného nemá naň upamatování. — Mně, mně má to děvče za všecko děkovati. Já se o ni starala, já ji vychovala, dni a noci jsem probděla na jejím loži, když v horké nemoci ležela, ale ta nevděčnice špatně mi splácí, a lásku svou skládá v ničemníka.“

„Totě nezdárné dítě,“ pravila paní Marta. „Ale jen zirpení, milá paní sousedko. Ten daremný Rainer již naposled se díval do vašich oken. Půjdu a hned na místě mu vypovím.“

„Učiňte tak, milá paní sousedko,“ řekla na to velmi ochotně paní Lidmila. „A já budu teď své dceři ty hezounké noviny vypravovati, a zavěsím k tomu takovou kapitolu, že se mi dozajista od toho nezdárného Rainera odvrátit musí.“

S tímto obapolným předsevzetím rozloučily se obě slaďounké sousedky.

III.

Cibulemi obložená hlava. — Sen. — Harlemský cibulář. — Neočekávaná návštěva. — Dvě štěbetnice.

Naproti stál dům paní mydlářky Marty Palcové. V prostranné světnici druhého poschodí ležel na sprosťounkém lehadle as třicítiletý člověk velké, mohutné postavy a ušlechtilé tvářnosti. Čelo měl zavázané bílým, místy zkrváceným šatem, a jak se zdálo velmi tvrdě spal. Vedle jeho lože seděl starý muž v medvědím kožichu a s chlupatou čepicí na hlavě. Bez hnutí hleděl na spícího, a pozoroval každé jeho oddechnutí, aneb vložil časem suchou svou ruku na jeho poloobnažená prsa, jakoby počítal tlukoty bijícího srdce. — V zadu, v pokoutním výklenku, stálo několik malířských šráků a rámců, v předu leželo několik plochých kamenů na tření barev, malířské štětičky a hole; u velikém nepořádku na zemi, na kamnech a stolích rozličné rytiny na mědi a dřevu, hliněná a sádrová poprsí, a nade dveřmi visela loutna a

podle ní obraz milostně usmívající se Madony. Hned u prahu válel se široký kožený opasek, zcuchaný klobouk s převelikou střechou a dlouhý meč; u okna ležela vysoká bota, druhá pod postelí, a vedle na truhle tmavozelený kabát, hojně pokrytý mosaznými knoflíky. Právě počínal se rozmáhati večerní soumrak, a spáč na lehadle, jakoby se protrhoval z veselých snů, počal se tak hlasitě a tak rozpustile chechtati, až se okna otřásla, a chlupatý stařec polekaný vyskočil.

„Co pak se to s vámi děje, můj Herkuleši?" tázal se chlupáč v podivení. „Což vás již bolest přešla, a zapomněl jste již na mdlobu a na ránu?"

„Do pytle s mdlobou a ranou!" odtušil druhý, napořád v přehrozném smíchu; i sáhl si na nos, jakoby se přesvědčiti chtěl o jeho přítomnosti. „Hrome! to byl kapitální sen! Každá žilka se mi posud veselostí chvěje, jako struny na Eolské harfě. — Vyobrazte si Rembrandovým štětcem a humorem Satanášův plamenný obyt, jeho sídelní město s veškerou tou smrdutou nešvarou. Za papírovým praporem, na němž místo fáborů vidíny byly rohy, kopyta, ocasy, táhly u valném průvodu veškeré ďábelské řady, čeledi a pořádky

v rozmanitých masopustních oděvích. Mnohý čertík ukrytou měl nejapnou svou nohu v aksamitovém střevíčku, a hrdě si vykračoval, jiný zas s okuláry na nose a s pudrovanou parukou na hlavě důstojně se otáčel, někteří měli rytířská brnění, na krku ocelová okruží a u beder mohutné meče, někteří dlouhé, hedbávné kabáty, a zas jiní řecké a římské tuniky a bosé nohy, a popelnice na hlavách a jiné trety. Blíží se ke mně, a jeden po druhém vlízá mi do nosu a zas uchem vylízá ven, a celý ten pekelný průvod tím průchodem šel, a v nose počali konečně zpívati a v uších na dudy a sice na Strakonické hráli, tak že tím šprýmem hlava mi začala brněti, a veselost jich do hrdla mi vjela jako škytavka, až jsem jí musil popustit uzdu, abych se neudusil. — A nyní, stařečku pověz, zdali máš chuť k pivoňce zas přivoněti? — Kdybych se v pravý čas nebyl přitočil, ta rakev bylaby tvojí rakví bývala. — Jak pochodils dole minulé noci?“

„S pomocí vašeho břitkého meče, a pod záštitou svého kožichu a čepice, dosti levně,“ odpověděl stařec. „Moje kůže je celá, vaše však, velikodušný Herkuleši, ne zcela. Na hlavě máte

takovou díru, že by se mohla kráva z ní napit. Rána toho holomka, a byl to ten samý, co mně trychtýř do huby vecpal, tak tuze vás omráčila, že jste nějaký čas jako bez duše ležel.“

„Však přec myslím,“ prohodil druhý v smíchu, „že se mne ti kolohnáti podruhé vystříhají. Z večera se tam podívám, abych zvěděl, mnoho-li as z těch ptáčků okulhavělo. — Libo-li vám, zájordánský kmenovče, můžete zatím v mém skromném příbytku si pohovět, neb jste snad zde cizí, a počíná se již smrákati.“

„Hi, hi, hi!“ řehtal se stařec jako diblík ze Smíchova. „Jsemť tak málo zájordánským kmenovcem, jako vy Herkulešem. Jeť můj šibalský obyčej, že si rád buď na jazyk, aneb za uši nějakou škrabošku kladu, abych se tím lépe jiným do duše podívati mohl. Včera večer byla by se mi málem tato škraboška bez vaší pomoci šeredně porouchala. — Nejsemť, slaďounký přítelíčku, čím se býti zdám, a nezdám se nikdý, čím vlastně jsem.“

„Zpropadený mudrče! Kdo pak jste?“ otázal se druhý.

„Harlemský cibulář!“ odtušila se smíchem

chupatá čepice. „Ohmatejte si jen hlavu, a shledáte, že čelo vaše cibulemi obloženo jest.“

„Na mou věru! — Hlava má napáchlą cibulí, a nyní cítím, kterak se mi ten Rembrandský sen do mozku dostal.“

„Váš stav také jsem již uhodl,“ jal se zas stařec mluviti, a poobrátil zraky své na Madonu visící vedle loutny. „Je to božské řemeslo! a chtěl bych na to přisáhat, že pravým uměním napájená duše nevyměnila by hrnec dobrých barev za celý Heidelberský sud Rýnského vína, aniž obratný štětec za zlaté žezlo. Pěkným obrazům vždy se kořím s modlárskou uctivostí, a mnoho si na tom zakládám, kdy se mi podaří proslulému malíři do tváře nahlédati, a pozahřívati skřehlé své oudy na výsluní jeho slávy. Již mluvte, šlechetný Herkuleši, z jakého pramene příjmí vaše vyteklo, abych konečně zvěděl, jakému to ptáku velikánu za ochranu svého hrdla poděkovati se mám.“

„V skutku, pane, vy jste švitorný, veselý hospodář,“ pravil mladý muž, sahaje pod postel po druhé botě, aby ji obul. „Jsem malíř, jak jste uhodnul, a jmenuji se Václav Rainer. Ještě jsem

však nic dokonalého neurobil, aby si lidé na vejsluní mé slávy oudy své zahřívali. Až posud kreslíval jsem svým mečem právě tolik, a snad více, na obličejích než na plátně. Nejprvnější své dílo vlepil jsem do kuple křižovnického kostela. Jděte se jen podívat, a usoudíte-li pak, že byste se mohl na výsluní mé slávy zahřívat, vrafte se zas a třebas na tom výsluní se upečte.“

„Jste snad cizí pták?“ otázal se stařec.

„Nikoli, medvědíku!“ odtušil Rainer s lehkým úsměvem pýchy. „Jsem Čech a pyšný na svůj slavný národ. Po cizině nikdy se mi nezachtělo. Čemukoli jsem se naučil a co umím, nabyl jsem doma. Nikdy jsem nevybíhal z vlasti své, abych v cizině po cizím šperku slídil, a pevně na tom jsem se ustanovil, že neslezu do stáda posuňkujících opic.“

„Aj toť převýborně hovoříte, mistře Rainere,“ jal se opět stařec mluviti, přebíhaje zraky po pokoji rozestavené obrazy. „Mně se však přec zdá, že jste, a snad bezděky, v olejní malbě na stopu Holanďana Petra z Bloemenu zarejdil.“

Rainer vyvalil tuze na chlupatého starce oči

a kvapně se otázal: „Kde pak jste si tu domněnku koupil, šibalský cibulaři?

„Nemusil jsem daleko pro ni," odtušil stařec. „Zde na posteli jste ležel a spal, a já sedě vedle vašeho lože, pilně jsem se na vše strany ohlížel a divil se obrazu na onom šráku, i též Madoně vedle loutny, a tu jsem i hned poznal, že chlupy Petra Bloemského aneb Standarta, jak se jinak zove, do vaší štětičky vjely."

„I bodejž vás, — vyť jste čistý cibulář!" zvolal Rainer v podivení. „Poznáváte-li ptáky podle peří a zpěvu, musíte býti ptáčníkem. Co se však mého malování dle Standartova způsobu dotýče, ubezpečuji vás, že jsem již dříve tak maloval, než jsem o Standartovi věděl, a že příbuzenství obou našich štětiček holé náhodě přičítati musím. A mimo to není malování na plátně aneb dřevě moje jediná snaha. Takou plátěnou nesmrtelnost záhy prach a červi sežírají, a za vzorný důkaz toho vám uvádím převýborný karton slovutného Leonarda da Vinci. Já lepím raději slávu a nesmrtelnost svou na stěny a do vápna, aby nimravá, zkázychtivá lidská ruka předbě-

hunky moje k věčnému živobytí tak snadno porušiti nemohla.“

„Ach milý, nesmrtelný mistře,“ pravil na to stařec s lítostným úsměchem, „co lidé nedokáží. činívají přečasto vrabci. Lazury a vápno opadávají a žíravé povětří nejskvělejší barvitost páleného cinobru, na špinavou mění popelavost. Nesmrtelnost vaše padá tedy vrabcům a povětří za oběť.“

„Dokonalý malíř,“ řekl Rainer, „nefintí svá díla žádnými lazurami. Přede vším staré, vyležělé, dobře vyhašené vápno za čerstva a za mokra vpravené na stěnu, pak obratnou, kvapnou ru ou barvy do něho, a pak ať mi někdo řekne, že moje nesmrtelnost oprýská, aneb že ji vrabci a povětří snědí. Takové práci ovšem každý nerozumí, aniž vždycky ten, kdož rozumy své v palácích Vatikánů, Barbarinů a Farnesů brousil. Kdyby byl slovutný Leonardo Vinci svou večeři Páně na sprostém Zdibském vápně vylíčil, divili bychom se snad posud nesmrtelnosti Milánského hospodského, jehožto ošklivou tvář uražený umělec Jidášovi udělil.“

V tom okamžení otevřely se dvéře, a s vy-

křiknutím: „Rainere! Rainere!“ vběhla ženská postava do pokoje, a jako bázní a mdlobou zchvácená zůstala na prahu státi, podpírajíc se o veřeje.

„Pro Boha, Veroniko!“ zvolal Rainer, a přiskočiv vložil dívku do svého náručí.

„Žiješ?“ šeptala Veronika mdlým hlasem.

„A proč bych nežil?“

„Ach moje matka, — moje matka,“ jala se Veronika zas hovořiti, pro samý pláč ale nemohla dále.

„Můj Bože, co pak se přihodilo?“ tázal se Rainer s ouzkostí.

„Matka dnes na mne opět dotírala, abych upustila od tebe, — že nikdy svoji nebudem, — že nikdy přes práh domu našeho kročiti nesmíš, žes pro své tuláctví minulé noci k ourazu přišel, žes snad zabit, a tvou krev i tělo viděla prý tvoje domácí paní, a ta matku mou o tom všem ujišťovala. Ach, tu mě pojala hrozná ouzkost, kamkoli jsem se obrátila, vstupovala mi tvá krvavá postava do cesty, a konečně nemohla jsem odolati touze po tobě, a odkradla jsem se a utekla k tobě, abych se o všem přesvědčila. — Ach, a Švaigert, můj strejc, též na tebe sočí. Tvou malbu u

křižovníků tuze pohaněl a pravil, dokud on na živě a starším malírského cechu, nebudeš v Praze mistrem.“

„To je za to, že jsem mu několikrát pravdu pověděl,“ odtušil Rainer.

„Švaigert? — Švaigert?“ ozval se v koutě cibulář, kam se byl uchýlil, když dívka do pokoje vešla. Veronika v zmatenosti své mimo Rainera nikoho v pokoji netušíc, velice se ulekla, a kroky své obracela k odchodu. Rainer však uchopil ji za ruku, řka: „Nelekej se, drahé dítě, a počkej ještě několik okamžení. Ten pán je cibulář, a včera večer nelitostně by byl zhynul, kdybych mu nebyl přispěl.“

„A věřte, milá panenko,“ vskočil mu do řeči stařec, „že mistr Rainer tehdáž pro nezbedníka svůj život nenasadil. Týkalo se to mých šedin, že své bohaté kadeře v nebezpečí uvrhnul, a věru zle by se mu bylo jeho šlechetné ochotenství zplatilo, kdyby neuměl tak dobře mečem vládnouti, jako štětcem. — A nyní, milá panenko, dovolte jednu otázku. — Je pan Švaigert, o kterémž jste se dříve zmínila, váš strejc?“

„Tak jest,“ dí Veronika. „Matky mé bratr.“

„A jak se jmenuje vaše matka?“ tázal se stařec poněkud důtklivě.

„Lidmila Herzogová.“

„Hercogová!“ zvolal chlupáč vesele. „Jste tedy Hercogova? — Již dovolte, abych vás v čelo políbil. To políbeni vám dávám ve jmenu vašeho otce, s kterýmž jsem se v Harlemu seznámil; byl to poctivý muž a můj nejzamilovanější přítel, a myslil, že mi moje přátelství líp zplatit nemůže, než když mne s vyřízenim do Prahy pošle, abych vás políbil.“

„Veliký Bože!“ zvolala Veronika u velkém pohnutí. „Vy tedy jste znal mého milého, dobrého otce, jejž tuze, tuze miluji. Ach řekněte, milý pane, zpomíná-li někdy na své dítě? — Uvidím-li ho přec jedenkráte? — Nežertoval jste toliko se mnou a nelhal jste?“

Veronika pronesla tato slova s tak vřelou srdečností, že stařec, pohnutý tímto nelíčeným vyznáním její dětinské lásky, poznovu její hlavy se chopil a líbati ji začal.

„Hoj! hoj!“ zvolal ve smíchu Rainer. „Jeť to moje milenka, a vy ji celou zulíbáte a místa nenecháte, kam bych já svá ústa položiti mohl.“

„Bůh vás žehnej, milá panno,“ řekl zas na to stařec. „Kdyby váš otec byl přítomen a všecko to byl slyšel, jeho uši bylyby samou rozkoší staly se velikými křídly, bylby vás objal a zahrnul náramným ochotenstvím otcovské lásky. — Musím vaše otázky zodpovídati. Otec váš posud žije a miluje vás. A ačkoliv jeho líce nyní trochu vpadlejší jsou, přece je vesel a zdráv, a velkou má naději, že opět spatří svou vlast a dceru svou; ale je chudý jako vrabec na střeše.“

„Snad je v nedostatku, kdežto mi zde v nadbytku žijeme?“ pravila Veronika truchlivě.

„V nedostatku není, ale v rákosí též nesedí, aby mohl dělat píšťalky.“

„Ach, a posud nevím,“ tázala se Veronika, „proč mou matku opustil, s tím se mi nikdy nesvěřila.“

„On má otevřenější srdce,“ odtušil stařec. „Vím o všem, a byla to zvláštní historie. — Matka vaše prý ho tak tuze, tak důtklivě milovala, že by se bylo málem srdce jeho břemenem této důtklivé lásky rozmačkalo, kdyby se nebyl v čas uklidil na čerstvé a volnější povětří. A mimo to chtívala, aby chodil s košíkem do trhu pro vejce,

petružel a jiné trety, a nade všecko naň mermomocí usilovala, aby byl vrahem."

„Vrahem?" zvolal Rainer ve smíchu.

„Nejméně katovým holomkem," pokračoval stařec, „on musil totiž po celém domě pavouky hledati, a nalezené pak nelitostně zabíjeti a vražditi, neb paní Ludmila tak velice nenáviděla ta nevinná zvířátka, že by se byla raději s vlastním domem rozloučila, nežli s pavoukem pod jedním krovem ve svornosti přebývala. Katovské to řemeslo konečně se mu zošklivilo, a jednoho dne, bez slova promluvení zmizel, zůstaviv dům a statek svůj, pavouky a manželku svou Lidmilu, toho největšího a nejkousavějšího pavouka, na tom samém místě, kde se posud nacházejí."

V tom okamžení rozlítly se dvéře, a tentýž pavouk, paní Lidmila, vstoupila rozzlobená do pokoje, za ní v patách domácí paní Palcová s lucernou.

„Tady tě nacházím, nestoudné stvoření?" zvolala hněvivě matka. „Toho jsem se dočkala, že za ničemníky běháš!"

„A v noci! — Fi, hanba, panno Veroniko!" doložila paní Marta.

„Kliď se domů, nezdárné dítě!“ zvolala matka a chopila Veroniku za ruku.

„A vy, pane Rainere, kliďte se z mého domu!“ doložila domácí paní Marta Palcová.

„Stůjte!“ ozval se Rainer, a zlým ženám vstoupil do cesty. „Do vašeho domu, paní Lidmilo, poklid a mír se dříve nenavrátí, pokud já do něho nevejdu v svatebním kabátě a co váš zeť. Až potud, velectěná tchyně *in spe,* mějte svůj jazýček za zuby, a nesužujte to dobré dítě, neboť jsem na Skretův štětec přisáhal, že Veronika musí býti mou ženou, jak tomu sama chce. — A do vašeho domu, milá paní Palcová, dříve se mír nepřistěhuje, dokud já se z něho nevystěhoval. Až potud nehněvejte se na mne, a nechte si vrata spravit, a já vám je dvojnásobně zaplatím. — A ty, milá, drahá Veroniko, miluj mne, a doufej v lepší časy.“

Po těch slovech polibil Veroniku v ústa a čelo, a obě ženy uchopivše dívku, táhly jí s sebou z pokoje, a na schodech ještě ozývaly se jich hlasy. Nyní teprv vystoupiv chlupatý stařec ze skrýše za rámcem, jal se takto mluviti: „Stará je satanáš, mladá pravý anděl. Jste-li, pane Rainere,

i za dne tak výborný muž, jak jsem vás shledal po dva večery, tedy budu vám pomocníkem v ucházení se o Verunčinu ruku, a upletu jí věnec z nejskvostnějších Harlemských tulipánů, jaké jsem kdy na trh přivážel, neboť jsem cibulář tulipánový, aneb obchodník v tulipánových cibulích.“

Rainer vřele mu stisknul ruku řka: „Nechci se chválit, a sám uvidíte, že jsem tentýž pod sluncem jako pod měsícem.“

„Především bych ale rád věděl, jak as to milé dítě vypadá, ta vaše zamilovaná Veronika Hercogova. Bylo již proklatě tma, když do světnice vstoupila, a při světle těch bab nemohl jsem nic viděti, neboť jsem se před jich nehty za rámec ukryl.“

„Verunčin obraz visí zde na stěně vedle loutny,“ řekl Rainer. „Krása její však nedá se žádným jiným štětcem vylíčiti, leč Rafaelovým, a já zůstal za živým vzorem daleko pozadu. — Však žízním jak ryba v síti. — Půjdeme k modrému kocouru?“ Na to opásal si Rainer meč a posadil klobouk na hlavu.

„Chraniž mě Bůh před neštěstím!“ zvolal stařec. „Půjdu, — nikoli ale s vámi. — Brzo snad se zas uvidíme.“

Na to odešli oba z pokoje a na ulici vřelým stisknutím ruky se rozžehnavše, každý jinou cestou kráčel.

IV.

Zamilovaný velbloud. — Pražští študenti na začátku 18. století. — Pindemonte. — Mravenci. — Boj mezi velbloudem a kocourem.

Tohož času pracoval v pitkách a pračkách o závod s modrým kocourem zamilovaný velbloud v dlouhé třídě.

Pod velikánským rypákem toho zvířete byla vysoká škola všech vysoce veselých a bujarých myslivínů, a dobře dalo by se říci, že v této hospodě Muza si rozbila stan velmi nevázaných a však vlasteneckých řečí a zpěvů.

Co Loen o hospodářství Jenavských študentů na začátku osmnáctého století pravil, velmi snadno můžeme říci též o Pražských študentích toho času. Po boku nosívali a vláčeli za sebou těžké dlouhé šaršouny, kteréžto přehrozným rachocením každému jako na výhrůžku se oznamovaly, aby jim nikdo do cesty nevstoupil. Na předním konci hlavně

nacházely se okrouhlé lupáčky, as talířové velikosti, a z této snad příčiny nazývaly se: „Polívkové talíře slávy.“ Oděvy těchto nedoučených, a někdy i přeučených dareb bývaly obyčejně rozcuchány a rozervány, kabáty zapáchaly tabákem a pivem; na střevících, punčochách, ba i na spodkách mívali hojné větrné průchody rozličné velikosti a způsobu. Ve dne a v noci, bez umdlení a bez oddechu se potulovali, slunci a měsíci pokoje nedávajíce, na trhu pánovitě křičeli a ničeho nekupovali, mimojdoucím po ulici dívkám pod čepeček nakukovali, drzím ochotenstvím k nim se přitulujíce a je škádlíce, pořádné měšťany ze spaní vytrhovali rozličnými rozpustilými ryky a vádami. Kdo se jich nedržel, sloul divochem, kdo se pilně učil, bůvolem, kdo pořádně doma sedával a slušně živ byl, světničkou a peciválkem, a kdo darebačil, čertovým hochem a mastnou ferinou.

Jak mile se Rainer s chlupatým starcem na ulici byl rozloučil, šel k zamilovanému velbloudu vesel a s potlučenou hlavou. Tam jej očekával s tlupou čertových hochů a mastných ferin Pindemonte Capartides, vlaský malíř, přehorlivý dobrodruh, jehožto Rainer pro valné schopnosti v ma-

lířství a šermířství, pro jeho vtip a veselou, ušlechtilou mysl tuhým přátelstvím miloval. Jmeno Capartides nabyl Pindemonte v Čechách, a z té příčiny, poněvadž se o něm vědělo, že v Římě, kdež první své dílo, první to umělecký pokus, kopii Rafaelovy Madony *della sedia* na odiv byl vystavil, jakéhos šlechtice z vysokého rodu na caparty sekerou rozsekal, proto že z rozpustilé nemotornosti a pýchy práci jeho pohaněl, ba i na obraz mu naplil. Přede mstou mocného příbuzenstva utekl do Čech, a zamiloval si zde české pivo a české ženy.

Pindemonte byl mládenec krásný, postavy střední, černých dlouhých vlasů, tmavoplamenných očí, a malých outlých ručiček jak děva. Rainer nazýval jej štirou (hermafroditem), a tím více jej proto náviděl, že se dříve českému než německému jazyku naučil. I byl to tehdáž jazyku materskému truchlivý a nepříznivý čas, neboť dopuštěním zlých osudů a snad i zoumyslnou nedbanlivostí oněch, jimž nejvíce přislušelo jazyka svého vždy býti horlivými hajiteli a obranci, přišel na začátku osmnáctého století tak velice k potlačení, ať nedím k zapomenutí, že v pravdě cesty

nebylo najíti, kudy by se mu zas volný průchod učiniti a odkud statečných as obranců vyzískati mohlo.

U šlechty a mohovitějšího měšťanstva vládu si naskrze němčina byla osobila, a hlaholové jadrného českého jazyka jen podtají někdy se ozvali, když si horlivý vlastenec nad hlubokým jeho pádem pozastesknul, aneb se někdy vyskytl jako porouchané, zpotvořené strašidlo na ulicích, toliko v ústech nízké luzy. Rainerova láska k milému materskému jazyku vznikla již za dětinství v outlém jeho srdci pilným čítáním kralické biblí, a přibývalo jí v dospělejších letech, čím více on sám v rozumu a letech prospíval.

Za tou příčinou liboval si v rozpustilé společnosti mladíků u zamilovaného velblouda, poněvadž si za cíl byla vytknula, český jazyk slovem a pěstí z malátného spánku probuzovati, a rozšiřování a zvelebování jeho všelikterým způsobem ochotně napomáhati. Dosti vesele, a právě naopak své burácející povaze, nazývala se tato společnost spolkem Českých mravenců, a snad jedině z té příčiny, že celé její počínání posud toliko mravenčí práci se podobalo. Jednotliví oudové po-

čínali si při obraně svého jazyka trochu hrubiansky. Běda nečeskému jazyku, jemuž se zachtělo u zamilovaného velblouda piva okusiti, běda odrodilému synu vlasti, jestli se potmě někdy v prostranní ulici s mravencem potkal, běda každému bůvolu a divochu, jestli mravencům s potutelným ousměškem do rukou vběhli, běda nafouknutému špisburgeráku, jestli u přítomnosti nějakého mravenečka dle nové módy po braniborsku aneb po francouzsku vyšpulil hubu, a běda německým koláčům! Mimo dlouhé šaršouny nosívali mravenci tlusté hole s nápisem: *memento mori*, a na způsob soudců tajného soudu, jižto před svůj stolec nedostavilým se vinníkům znamením do vrat vbodnuté dýky poslední svůj nález oznamovali, stavěli mravenci hole svým nepřátelům za vrata, a to bylo jisté znamení, že v domě, kde hůl nalezena byla, někoho výprask očekává.

Mimo přílišné mluvení a zpívání českým jazykem, pračky, pití a rozpustilé dovádění po ulicích a hospodách, byli mravenci docela způsobní a skromní lidé.

Jak mile Rainer do světnice vstoupil, zvolalo několik mravenců: „My o vlku, a vlk za humny!“

— a přítel Pindemonte vesele ho vítal: *„Benvenuto, pittore immortale!“*

„Vzhůru, medoustý Caparte! Vzhůru, rekovní Myrmidoni!“ zvolal na to Rainer, strhna si klobouk s hlavy.

„Tu se jen podívejte na tyto roztomilé dírky v mé hlavě! S celým stádem vzteklých krys minulé noci jsem se rval, a svatou zavázal se ve snu přísahou Rembrandovým diblíkům, že pomstím bezpráví na medvědu spáchaného!“ Po těchto slovech uchopil pintu přítele svého Pindemonta, a občerstviv své hrdlo, jal se vypravovati příhody minulé noci.

„Bravi! Bravi!“ zvolal Pindemonte, když Rainer dokončil. „Já ’o vidím Rainera u to’o stolu jak Dante praví, *a guisa di lion, quando si posa.* — Dej mi ubičku, nesmrtelný malíši.“

„Toť jsou Artušovi stolovníci!“ pravil Bohumil *Ex-Leibnicius*, rusovlasý myslivín tak zvaný, že Leibnicovi za školu chodil.

„A ba nesedí nadarmo u stolu rakve!“ zasmál se druhý mravenec.

„Na ně! na ně!“ křičeli osatní.

„Venite, amici, comitesque! Nunc ingens itera-

bimus aequor!" zvolal vesele Rainer, jenžto se vždy na pranici těšil, a obrátil kroky své ke dveřům.

„Hurrah!" řvali mravenci, a hnali se za Rainerem a Pindemontem.

Té[illegible]; padal sníh v převalné hojnosti. — U mou[illegible] kocoura strhla se strašlivá bitka. Mravenci vyházeli všecky rytíře stolu rakve oknem na ulici, a mnohý ležel ještě za svítání měkce rozložený v sněhu, zádama přikrytý. Stůl rakev ležel v prostřed síně skácen a rozbit, v jeho sousedstvu úpravně vysoustružené víčko a střepy džbánu pivoňky, a na těch zříceninách seděli mravenci a popíjeli až do bílého rána.

V.

Tajné obmysly. — Výmluvná matka a poslušná dcera.

Na první vánoční svátek před polednem stál hrbatý Barnabáš, městský sluha, v pokoji u paní Hercogové, a nastrkoval ruku. Na ten den byla paní Hercogová velmi vyfintěna, a vypadala v skutku ještě velmi statečně. Měla na sobě široké bro-

kátové šaty, po stranách vykasané a do rozličných záhybů splývající, na nohou aksamitové střevice se špalíčkama, na hlavě vysokou, pudrem hojně posypanou bručnu a veliký kokrhel z Bruselských krajek s červenými fábory. V levici držela rozpečetěný list, a pravou rukou otvírala skříni, kde peníze zamknuté měla. Na obličeji rozprostíral se jí líbezný úsměch, a její, dle obyčeje nehrubě štědrá ruka sáhla tehdáž hloub do koženého váčku, a vložila městskému sluhovi do otevřené ruky tři dvaciáše. Hrbatý Barnabáš zašoupal na znamení veselého poděkování přeochotně levou nohou, zakoktal něco o šťastných veselých svátcích, a velmi poníženě chtěl se poroučeti. Paní Lidmila však chytila jej ve dveřích za šos a zvolala: „Stůjte, milý Barnabáši, — něco mi napadá. Mohl byste si ještě trochu peněz zasloužit, kdybyste mi chtěl dvoje psaníčka na určitá místa dodati. Bohu díky, že umím psáti, a tudíž mohu je hned napsati a odeslati."

I posadila si brejle na nos a napsala dvoje psaní. — Jedno náleželo: Vysoce urozenému Pánu Janovi Stehlíčkovi, a druhé Matyáši Hektorovi, mistru a učiteli šermířství v kaprové ulici.

Hrbatý Barnabáš vzal obě psaní a slíbiv pilně je obstarati, odešel. — Na to zavolala paní Lidmila Veroniku, sedla si do damaškové lenošky, a s přívětivým úsměchem jala se takto mluviti: „Milá dcero!“ — Veronika u velikém podivení na matku pohleděla. „Milá dcero! — před jedenadvacíti lety, — tys byla tehdáž malé, nemluvné robě, ovdověla jsem. — Od toho času bylas mým jediným pokladem, ba i s velkým ochotenstvím materské lásky o tebe jsem pečovala, a o to se starala, abys v rozkoši vyrostla, aby tě nic neurazilo, nezarmoutilo, abys nikdy nic protivného netrpěla, a aby se všecko podle tvé vůle dařilo. — Pomni na ony doby, když jsi byla nemocna. Horká nemoc pokoušela se o tvé mladé živobytí. Moje jediná snaha byla, život tvůj zachovati. Dny a noci ztrávila jsem v nepřetrženém bdění u tvého lože, a toliko mé neunavené starostlivosti podařilo se konečně, smrti tě vyrvati, a uzdravenou přituliti zas k materskému srdci. A za všecko to, za tolikerou péči, za slušné to vychování, za tu převelikou materskou lásku ničeho od tebe nežádám, leč dětinské poslušenství. Když mě tvůj otec opouštěl, políbil a požehnal tebe řka: „Buď

zdrávo, dítě mé, a poslouchej matku svou. — Pomni, Veroniko, požehnání otcovo vzdělává domy dětí, ale zlořečení matčino boří je.“

S pláčem uchopila Veronika její ruku a tiskla ji na ústa svá.

„Veroniko,“ pokračovala matka pohnutým hlasem dále. „Nic více od tebe nežádám, než abys Rainera se odřekla. Jeť to spustlý člověk, kdybys se stala jeho ženou, byla by to jistě tvoje zkáza. — Celé to vaše milkování bylo dětinské. Pokud u strejce Švaigerta v učení byl, nepříčila jsem se tvé náklonnosti, a myslila jsem, že bude z něho cos řádného, ano i do domu choditi jemu jsem dovolila. Brzo však narostly mu rohy. Strejce Švaigerta potupil a nadal mu mazačů, ze mne tropil si šašky a ousměchy, — zpomeň si jen, jak mi lonského roku, když jsem po poledni trochu v lenošce usnula, celý obličej pomaloval, a já pak v nevědomosti toho šibalství k sousedce přes ulici vyšla k velikému smíchu sousedů a uličníků. — A nyní, — co se stalo z něho? — Piják, práč, ponocník ....“

„Ach, matko, on je toliko lehkomyslný a chudý,“ pravila Veronika s hořkým pláčem.

„Právě to, — chudý a lehkomyslný!“ — přejala zas slova výmluvná paní Lidmila. — „A mistrem v Praze nikdy nebude. Toho se svatosvatě strejc Švaigert dokládal, že k tomu nikdy nepřipustí.“

„O můj Bože! můj Bože!“ zvolala Veronika bolestně. „Tak velice ho miluji!“

„Hlouposti! Láska je toliko pouhý zvyk, milé dítě, a lehce se k jinému srdci přituliti naučíš, jestli si pravé vůle dodáš. — Tu se podívej na pana Stehlíčka. To bude muž pro tebe. Jemných mravů, dobrosrdečný, vůbec vážený, bohatý, — toho si vezmeš, — žádost tvého otce, žádost tvé matky bude zplněna. — Pamatuj se, Veroniko, — neplač, neplač, milé dítě. Pan Stehlíček přijde dnes k nám na námluvy, uvítej ho vlídně. Po novém roce bude svatba. Staneš se urozenou paní, a brzo se naučíš tak dobrého manžela milovati. — Již mluv, — vezmeš si ho, milé dítě?“

Veronika neodpovídala, nýbrž oběma rukama zakrývajíc si tvář, přehořce plakala.

„Pomni, Veroniko,“ — ozvala se zas matka hrozebným hlasem, — „požehnání otcovo vzdělává domy dětí, ale zlořečení matčino boří je. — Nuže odpověz, vezmeš si pána toho?“

„Ach — ano — vezmu,“ — odpověděla dcera mdlým hlasem, a odešla na to u velkém bolestném pohnutí do svého pokoje. — Paní Lidmila setrvala několik dlouhých okamžení v hlubokém zamyšlení na lenošce, pak se vzchopila, pomnula si samolibě ruce, a zašeptala k sobě: „To se podařilo. A nyní půjdu přípravy činiti k dvojí svatbě.“

VI.

Bohatý pan Stehlíček a billet doux. Chudý šermíř, druhé billet doux.

Urozený pan Stehlíček stál před zrcadlem v svátečním kabátě s psaníčkem paní Lidmily Hercogové v ruce, a dělal poklonky a rozličné jiné posuňky, jako by se cvičil v způsobilostech dvoření a pochlebenství.

„Hm, hm, — ve čtyry hodiny tedy, ó slunce, slunce, — pak ustoupíš za hory, a hvězda vyjde budoucí mé spásy! — Výborná to myšlénka. — Charles!“

„Milost pane!“ ozval se ochotně v předsíni sloužící, zaměstnán pudrováním vlásenky *à la mode de Louis Quatorze.*

„Jak se ti líbím?“

„*Ah charmant!* — *aimable!* — Milost pán vypadá v tom fraku jako pestrý tulipán za jarního počasí.“

„To dělá konservací. Jáť jsem za svého mládenectví mnoho užil, a přec jsem se nepřežil, — to dělá zdravá krev, — veselá mysl, — vtip, *savoir vivre* a slovem konservací. — *Eau de Cologne!*“

„*A vôtre commande!*“ odtušil sloužící, jenž právě tolik po francousku žvástati se naučil, co jeho pán, a přinesl láhvičku s voňavým mokem.

„Nalej hodně do šosů, do pentle na vrkoči, a do šátku. — Hm — hm — nastávající mou nevěstu musím dnes zajmouti, okouzliti, očarovati, a jak druhý Jupiter svými plamennými vděky, hm — hm — hm — zničiti.“

Sloužící Karel neb Charles udělal k té řeči za jeho zády posuněk bůvolových růžků, a řekl lichotivě: „Ba musí to býti andělské stvoření, jemuž se podařilo srdce zajmouti, ježto, jako kamenný pomník neustupného mládenectví, nikdy změknouti nechtělo na blízku pochodně svatebního lůžka.“

„*Ah, c' est un ange!*“ zvolal samolibě jeho pán. „Tys můj tajemník, můj životní sloužící, a

pokud já živ, zůstaneš v mé službě, a tobě se mohu svěřiti. — Před krátkým časem přinesl mi městský sluha toto psaní, — víš, že jsem Barnabáše poslal k malíři Prandlovi, — ach to byla šťastná myšlénka — a to má své zvláštní příčiny, — hm, — kde pak mám jen psaní?“

„V ruce, milost pane!“

„Hm, ano — hm, tedy poslyš, co mi paní Hercogová píše.“ I četl líbezným, do obsahu listu zamilovaným hlasem následující:

„Urozený pane!

Překonáno jest srdce milené mé dcery Vašnostinou důstojnou přívětivostí, a toliko z příslušné panenské ostýchavosti zpěčovala se posud svou náklonnost Vám projeviti. Dnes poprvé se mi svěřila. Již neračte otáleti, a dostavte se odpoledne na námluvy o čtvrté hodině. — Co se věna dotýče, zůstane při starém, jak jste Vašnosti sám umluviti ráčil, že si ničeho nežádáte krom lásky nastávající mažełky.

S velkým ochotenstvím Vašnosti nejslužebnější

Lidmila Herzogová.“

Slyšels! překonáno jest její srdce mou důstojnou přívětivostí, — a toliko panenská, — ach panenská ostýchavost! — *O mon Dieu! mon Dieu!* — jak šťastným budu manželem! — Arciť nedostanu s tím poupátkem žádného věna, však jsemť boháč a tím bagatelem bych více nezbohatnul. — Vejděte!“

V tom okamžení otevřely se dvéře, a mistr Prandl vstoupil do pokoje.

„*Ah bon jour!*“ prohodil lehce boháč. „Dal jsem vás zavolati, milý mistře, stranu nějaké malby. Týká se mé vlastní osoby. Za čtrnáct dní jest veta po mém mládenectví, a jelikož se v manželském stavu celá má bytnost velice změní, měl bych rád pro památku nějakou podobiznu této mé posavádní mládenecké bytnosti, a tu jsem si zvolil vás, mistra znamenité pověsti, abyste mne vymaloval. — Nejde mi o trochu peněz, jen když obraz podle mé líbosti vypadne!“

„Lituji velice,“ odtušil lhostejně malíř, rameny pokrčiv, „že nemohu žádost vaši vyplniti. Jsemť nyní zaměstnán důležitou prací, malováním velkého oltářního obrazu pro Břevňovský klášter u sv. Markéty, a nemohu za tou příčinou v tomto oka-

mžení žádnou jinou, ba ani tu nejmenší prácí přijmouti.“

„Hm — hm — toť mrzutá věc,“ pravil pan Stehlíček, za uchem se škrábaje. „V Praze není mimo vás nikoho, jenž by tu důležitou práci podniknouti mohl, a nemám též k jinému umělci důvěry.“

„O nikoli, vzácný pane,“ přejal Prandl zas slovo. „Známť zde jednoho mladého muže a výborného malíře. Tenť by zajisté za čest si pokládal takovou prací vám se zavděčiti, a spolu by snad si tím vyzískal laskavého příznivce a ochránce, neboť má příliš mnoho nepřátel a závistníků, kteří se o to pokoušejí, aby jeho, pro znamenité dílo zaslouženou pověst zmenšili, a ba i cestu mu zamezili do cechu zdejších mistrů.“

„Aj, — hm a kdož jest?“

„Jakýsi Rainer, vzácný pane, jenžto u křižovníků kupli maloval.“

„Aj, — hm, — ten? — A je ta práce skutečně tak znamenitá, jak se o ní povídá?“

„Věru jest,“ odtušil šlechetný Prandl. „Jsemť starý zajíc, a znám se v takových věcech.“

„*Eh bien!* milý Prandle, pošlete mi ho sem *immediate*, a pak uvidím, mohu-li proň něco učiniti.“

„Ba můžete, vzácný pane, neboť vím, jak platné jest slovo vaše u pana purkmistra.“

S těmito slovy poroučel se Prandl, a velmi ochotně šel hledati Rainera, v té naději, že by Rainer v osobě takového boháče snadno statného obrance vyzískati mohl proti ouskokům závistného Švaigerta. Po dlouhém běhání podařilo se mu konečně, a to jen pomocí Vlacha Pindemonta, jejž náhodou potkal, nalezti Rainera u zamilovaného velblouda, i hned se s ním vrátil k panu Stehlíčkovi, a již druhého dne dal se Rainer s velikým úsměchem do malování drahocenné jeho osoby.

Mezi tím, co se to dálo na jednom konci kaprové ulice, dostalo se též naproti, v nárožním domě, psaní paní Lidmily Hercogové do určitých rukou, a ty ruce náležely Matiášovi Hektorovi, mistru a učiteli zhoubného šermířství.

Hektor seděl za stolem polonahý, s posekanýma plecema, přikládaje si léčivé obkladky na rány; naproti němu seděli dobrodruhové Tollen-

štein a Hurdiburda, rytíři stolu rakve u modrého kocoura. — Na stole stál veliký korbel piva.

„Aj, aj, Hektorku,“ zvolal vesele Hurdiburda, „tys se zamyslil, toť musejí nemilé noviny býti.“

„Nemilé? kdož zná budoucnost?“ odtušil Hektor. „Přátelé! Dříve než měsíc čelo své novýma rohama ověnčí, stane se se mnou převelká změna. — Zde v rukou držím zápis svého budoucího blaha s osudem.“

„Hrome! Ty blázníš!“ zvolali u podivení Hurdiburda a Tollenštein.

„Bohužel, že jsem se zbláznil,“ odpověděl jim Hektor vážně, svraštiv zažloutlé čelo své. „Ale co dělat? — K té šílenosti přivedly mne dluhy, neuhasitelná žízeň, a po dobrých krmích broukající můj žaludek. A mimo to nepotkáváme se každodenně na ulici s takovým štěstím, a zvláště hochům našeho druhu nekvěte stříbrem posypaná rozmarina na sadě, a —“

„Co tobě do rosmariny, starý hochu!“ zvolal Hurdiburda.

„A co znamená stříbrem posypaná rosmarina na sadě?“ tázal se Tollenštein.

„Znamená svatbu,“ odvece Hektor. „Rosmarina

je kvítko svatební, a klade se nevěstě do vlasů a ženichovi na prsa. A stříbrem posypaná rosmarinka vyznamenává bohatou nevěstu. — A abych vám jedním slovem řekl, jaké štěstí aneb neštěstí mne potkalo, „jsem ženichem."

Hurdiburda a Tollenštein vyvalili naň oči jako dítky na zlaté selátko o štědrém večeru.

„A kdo jest ta šťastná?" tázal se Tollenštein, „Snad Markyta?"

„Ba ne Markyta. Mámť ji sice skutečně rád, však musím se na zemi s ní rozloučit. — Slyšte kroniku mé druhé lásky, a vyroňte na hrob mého mládenectví několik slaných slzi, a pomyslete si: Takový jest běh vezdejšího života. Na začátku měsíce září ukazoval jakýsi Francouz na Štvanici morskou pannu ve velké kádi. Podivným řízením osudu dosal jsem se i já na ten ostrov, a byl jsem truchliv, neboť ve všech kapsách nebylo ani vindry, a slunéčko teple svítilo, a žízeň počínala mne již trápiti. Na Vltavě hemžilo se velké množství lodiček a člunků, a u velkých zástupech přistávali lidé na břeh toho ostrova, a hrnuli se k tomu podivnému stvoření, a vyvalovali na ně oči a otvírali huby, a mně též se podařilo ve zmatku těch

hojných přívalů lidí vklouznouti mezi diváky a podílu míti na tom zázračném podívání. — A věru byloť to skutečně cos nepochopitelného. Polovice morské panny byla skutečně živá žena. Černé dlouhé kadeře splývaly jí v hojných prsténcích po krásné nad alabastr bělejší šíji, a v rysech jejího bledého obličeje a v temných očích jakási bolestná oznamovala se zádumčivost. Též pěkná nádherná prsa, štíhlý krk, ramena, slovem celé poprsí ženské vidíno bylo. Druhá polovice spočívala ve vodě, a když v kádi dost často na rozkaz svého velitele sebou pohnula, objevil se dlouhý, šupinatý rybí ocas, a žasnoucí lid vyvolával: „Ajta, toť div divoucí!“ — a mudrcové i učenci zas vykřikovali: „*Valde curiosum!*“

„A byla to skutečně morská panna?“ tázal se s otevřenou hubou Hurdiburda.

„Skutečná, živá morská panna,“ pokračoval zas Hektor, když si byl notným douškem jícen navlažil. „Jděme dále. Přede mnou v davu omámených diváků stála tlustá paní s dceruškou. Mladé to děvče, jak jsem z její řeči zpozoroval, bylo dosti nemile tím podíváním dojmuto. I počal jsem z obvyklé náchylnosti k ženským na mladou dívku

zamilovanýma očima mžourati a toužebně vzdychati, a všelijaká jiná *allotria* jsem prováděl, jak si o mně dle staré známosti pomysliti můžete. Na vzdor všem mým dvorným posuňkům a medoústným řečím nevyzískal jsem od cudné panenky ani jediného přívětivého pohledu, neřkuli slova. I obrátil jsem se tedy k matce, a ejhle — podal jsem ďáblu prst, a chytil celou mou ruku. — Doprovázel jsem je k domovu, a maje myšlénky a zraky na mladou obrácené, velmi laskavě a zdvořile se starou jsem hovořil, tak že v ten samý den, než jsem se jim poroučel, tuhým milosti ohněm všecka zplanula, což jsem na slaďounkém přeblaženém jejím úsměchu chytře zpozoroval. I dověděl jsem se, že je vdovou a majetnicí pěkného domu a statečku na venku. S tímto předzvědem často jsem ji navštěvoval, a velmi ochotně k ní se měl, a za několik neděl jsem to konečně tak daleko přivedl, že paní Lidmila Hercogová upejpavě vyznala, jak ráda by si mne za muže vzala, kdyby jen svobodné posud dcery nebylo, a nějaké překážky, ježto jí zabraňuje lásku svou veřejně projeviti. — Já zas vlastně se ucházel o její peníze. Jsem chudý chlap, a jak vám pově-

domo, celé moje bohatství jest velký nedostatek a hejno bujarých chtíčů, na jichžto ukonejšení předních i zadních koleček se mi nedostává. Uznalť jsem tedy za dobré, nespouštěti se již zamilované vdovy, a každý týden jsem ji dvakráte navštěvoval, a valným pochlebenstvím vždy se mi podařilo, váček svůj si naplniti jejími penízky, a čím dál tím více vnikati do toužebného srdce jejího. Nikdo, ani její dcera neví posud o našich zamilovaných pletkách. Nyní však se přiblížil konec těch věcí, a všecko vyjde na jevo, neboť za čtyry neděle bude naše svatba. — Slyšte, co mi píše moje nastávající sultánka:

„Ušlechtilý mládenče!
Pane Matiáši!

Překonáno jest srdce moje Vaší mládeneckou přívětivostí, a žádná překážka není mi již v cestě, abych city své před veškerým světem projeviti a věčným slibem před oltářem ztvrditi nemohla. — Vězte nyní, proč jsem se tak dlouho zpěčovala Vašim žádostem se podrobiti. Bylať to tajná, ale důležitá příčina. — Můj muž, jenžto mne před dvacíti lety zrádně opustil, — doufám, že se ta-

kového bezpráví nedopustíte, — byl pro mne takořka ztracen a stoula jsem vdovou.

Tak myslil každý po všechen ten čas, a já zas každého mileráda v té myšlénce ponechávala, ačkoli mě povědomo neb lo, zdali můj muž již mrtev, aneb posud na živu

Teprv dnes po dlouhém pátrání a snažení dostala jsem jistou ouřední zprávu z radnice, a bezpečný list o jeho, to jest mého muže, Spiridiona Hercoga, skutečném úmrtí v slavném městě Amsterodámu. Již tedy déle jsem neotálela, tuto důležitou zprávu Vám sděliti, a spolu jednou cestou oznámiti, že odhodlána jsem, Vám, divokému člověku, ruky své před Bohem a před světem podati, a v líbezné manželské vazbě na věky věkův ponechati. — Co se věna dotýče, buďte ubezpečen, že nejsem nevěsta s prázdnou kapsou, nýbrž vědomo Vám budiž, že celé jmění Hercogovy dcery Veroniky na mne připadlo, které vším právem bylo by jí přináleželo, kdybych ji nebyla za člověka provdala, kterýž co nerázný boháč každého věna se odřekl a toliko s jejím srdcem se spokojí. — Zejtra Vás očekávám na námluvy a na poradu o naší svatbě. S toužebností velikou Vás oče-

kává Vaše přeblažená a skutečná vdova, nyní v naději dychajíci nevěsta

Lidmila Hercogová.“

„Ha! ha! ha!“ — řechtal se Hurdiburda.

„Ha! ha! ha!“ — zachechtal se po něm Tollenštein.

„Ha! ha! ha!“ — řechtal se do třetice Hektor, „Kýho čerta, co je vám do smíchu?“

„Starou krabici si vezmeš!“ zvolal Tollenštein.

„A svobodu svou prodáš za peníze?“ řekl Hurdiburda.

„Stříbrná klec, zlatá svoboda!“ zvolal Tollenštein.

„A co řekne Markyta?“ tázal se Hurdiburda.

„A co její matka Čípková?“ řekl Tollenštein.

„Obě ti vyškrábou oči!“ zahrozil mu Hurdiburda.

„Měhoděk, nechť se na to odváží,“ odpověděl s lehkým úsměvem Hektor. „Nastávající moje manželka bude mne opatrovati a stříci, jako černý pes svého mamonu; pokud ji znám, směle tvrditi mohu, že její nehty a jazejček pěkné a stejné jsou délky. — Nebylo mi jiné pomoci. — Buďto žalář pro dluhy a šibalství, aneb šibalství bez ža-

láře. — Ostatně si nemyslete, že je tak tuze ošklivá. Těla jest tlustého a boubelatého, má pěkný dlouhý, římský nos, brunatnou tvář a šedivé prokvetající vlasy. To ale nic neškodí, paruky a pudr takové květy snadno zakryjí. Nejhlavnější věc jsou penize, a penize má, a ubezpečuji vás, drazí kamarádi, já jí bohdá od peněz a od veškerého toho statku pomohu s vaší pomocí, a když pak nad tím dokonce ošediví, půjdu za jejím prvním mužem do Amsterodámu. — Ať žije má nevěsta!"

„Ať žije!" řvali šlechetní soudruho é šlechetného šermistra.

VII.

Dvě nevěsty. — Oslovské uši. — Šatlava a vyměnění přátelé.

Osudný den dvou svateb se blížil. Pod jedním stejným krovem ve dvou, toliko stěnou oddělených příbytcích očekávaly jej dvě osoby, každá však s jinými city.

Paní Lidmila, nastávající šermířka, plála pouhou toužebností po manželských radostech jako karafiat; Veronika, nastávající paní Stehlíčková, klonila

naopak hlavičku jako něžná, vybledlá lilie na parném výsluní, jenžto ukrývá za jitra krůpěje blahodárné rosy u vnitř a na dně svého kalíšku, a zahynouti s neporušeným zápachem jest její jediná poslední touha. — Ano tak i Veronika stála na vedru palčivém, a ukrývala krůpěje uražené citelnosti, trpké, bolestné slze na dně své duše, a zahynouti byla její jediná a poslední touha. Za výrokem přísné matky pokračujíc, obětovala své srdce, veškerou naději a očekávání blaženější budoucnosti, dětinné povinnosti, a tím zbožným vědomím, že se podrobuje příkazům božským, mořila a dusila svou lásku, nedbajíc na tajnou předtuchu, že jí tím nepřirozeným usilováním něžné srdce puknouti musí.

Ubohý Rainer maloval pilně jejího ženicha Stehlíčka a o ničem nevěděl. Přípravy k svatbě děly se v největší tajnosti, a co dotíravá pověst sem a tam oznamovala, tomu nepřikládal Rainer žádné víry, poněvadž každé zlé, a co protivného o dceři Hercogově a o něm se roztrušovalo a po lidech chodilo, přičítal oukladům nevlídné a nepříznivé sobě matky. Též sama Veronika, jak mile se odhodlala podrobiti se matčinu rozkazu, a za muže pojmouti pana Stehlíčka, na tom se usta-

novila, že Rainerovi dříve o ničem zprávu nedá, dokud nebude po svatbě, toho jsouc mínění, ač-koliv znala jeho prchlivost, že by v jitření prudké krve snadno něčeho dopustiti se mohl, co by matce a ženichovi na úkor, jemu samému však ku škodě posloužilo. Než panenská její mysl vrtkavá k jiné zas myšlénce se pouchýlila, a věru z velmi krásné příčiny. Chtěla se s ním, dříve než ruky své jinému nemilému muži podá, rozloučiti, pro vezdejší svět na vždy rozloučiti, a sice v pocitu oné panenské lásky, na kterou pak již ani pomysliti nesměla. Chtěla mu naposled říci, že hodné, dobré dítě nad lásku k muži, vyšších a světějších má povinností, že neposlušnému dítěti na stezkách vezdejšího života kvítko útěchy a blaženosti ne-zkvítá, a že se s ním zas na onom světě shledá, kde u vědomí vyplněné povinnosti, bez vady jej milovati bude přede tváří Boží s čistým neporu-šeným svědomím. S tím předsevzetím dočkala se posledního večera před svatbou, a odkradla se podtají z domu a šla naproti do Rainerova bytu. Tu však bylo všecko ticho a mrtvo jako v jejím srdci. Dvéře u pokoje byly zavřeny, a s tlukoucím, ouzkostlivým srdcem stála dlouho v temné chodbě,

očekávajíc jeho příchodu. Ach nadarmo, on se nevracel, a bez rozloučení se s ním musila zas odejíti; — v tu noc však procitla její láska jako silná lvice ze zádumčivého zoufanlivého spánku, a na loži svém probděla dlouhou noc, a dávno zatajenému proudu bolestných slzí popustila uzdu, a jeho jmeno úpěnlivě vyvolávala, a zas Boha volajíc vzdychala, jako v šílenosti zmařené naděje.

Ubohý Rainer seděl v šatlavě a chytal pavouky. — A to se stalo způsobem tímto. Když byl pana Stehlíčka vymaloval, odevzdal mu obraz s přenáramnou zdvořilostí a jaksi s potutelným úsměchem, a žádal za svou práci tak mnoho peněz že pan Stehlíček naň vyvalil oči a řekl: „Myslíte, že jsem Krösus, aneb máte mne za blázna?“

„Nikoli, pane,“ zvolal na to Rainer. „Právě se dovídám, že jste ženichem nějaké panny Hercogové. Její matka a všelijací lidé lecjaké lži do světa vysílají, a já tomu nevěřím. Za tu myšlénku však, že jsem svého soka maloval, dám si dobře zaplatit, ačkoli nejlíp vím, že nikdý mým sokem nebudete, aniž můžete být.“

„Jaké to nesmyslné řeči! — *Parbleu*!“ — zvolal hněvivě pan Stehlíček. „Ano, všetečko,

panna Hercogová jest moje nevěsta, a za týden slavím svatbu.“

„Ha, ha, ha, ha!“ řehtal se Rainer jako posedlý, tak že pan Stehlíček se rozhorlil a vykřiknul: „Kliďte se mi s očí i s obrazem.“

„Co bych dělal s obrazem?“ odpověděl na to ve smíchu Rainer. „Zaplaťte mi práci a pak si dělejte s obrazem, cokoli se vám líbí.“ Pan Stehlíček shodil zlostně obraz se stolice a zvolal: „Tak bídný mazač — a takový peníz, — již máte svrchovaný čas, abyste odtud zmizel. Práce je nepodařená a já vám nezaplatím, kdybyste sebe míň žádal.“

„Také dobře,“ odtušil Rainer obraz se země zdvihaje, a pak obrátiv se k odchodu řekl: „Milý pane Stehlíčku, malíř je pravý opravovatel tvorů. Příroda se při tvoření vaší bytosti velice zmýlila, a v čem pochybila, musím já napraviti. A teď se vám laskavě poroučím.“

S těmito slovy zůstaviv Rainer Stehlíčka, šel přímo s obrazem domů, namaloval podobizně dlouhé oslovské uši, a prodal pak za levný peníz jistému obrazníku na staroměstském náměstí obraz i s ušima. Přihlouplý kramář myslil, že je to

vypodobnění nějakého pohanského bůžka, jak i sám Rainer mu pověděl, a vyvěsil obraz na šrák pro podívanou všem lidem. Než minulo několik hodin, roznesla se po celém městě pověst, že pan Stehlíček u kramáře Oprtlíka visí s oslovskýma ušima, a čím dále, tím více přibývalo diváků na staroměstském náměstí před Oprtlíkovým krámem, až i k samým uším pana Stehlíčka přišla pověst o té přeukrutné události. Jako ze sopky přehrozný jeho hněv vybuchnul po dlouhém vnitřním burácení v ta slova: „To pochází od toho lotra Rainera!“ — V krátkém čase byl obraz brannou mocí odstraněn, a zlý původce toho urážlivého a odvážlivého žertu byl lapen a do šatlavy odveden.

V ten samý večer, co Veronika Rainera v jeho bytu hledala, přiběhl Pindemonte všecek polekaný k mistrovi Prandlovi, jenžto právě v bytu svém samojediný při sklenici Mělnického vína si hovil, a ba malou opičkou již nadán, velmi vesele s ní si pohrával.

„Dobrý večer!“ zvolal Pindemonte. „Rainer sedí v šatlavě!“

„Kýho čerta!“ zvolal Prandl.

„A zejtra bude si jeho Veronika pana Stehlíčka bráti!“

„Ta nevěrná —“

„O nikoli! — Není nevěrná, — vím o všem!“ zvolal Pindemonte. „Dnes mi přinesla její služka psaníčko, já je četl, a tu bylo to nadělení. — Ona jest nešťastna, on jest nešťasten — a slovem, mistře, musíme ho ještě dnes ze šatlavy vysvobodit. — Vy, mistře Prandle, jste vůbec vážený muž, snadno byste si mohl od pana purkmistra za důležitou příčinou dovolení zaopatřit, abyste směl Rainera ještě dnes navštívit, a pak — já vás doprovodím, nechte se mne starat.“

„I nechte ho jen v šatlavě, však tam věčně nezůstane, to mu neškodí, jest příliš rozpustilý, čertův hoch.“

„Ale milý mistře!“ zvolal v ouzkosti Pindemonte, „jde tu o jeho nevěstu, — a on, on musí býti na svobodě, má-li se ta nešťastná svatba překazit. — Buďte jist, že by ta rána našeho Rainera zklátila, neboť předobře vím, jak vřele, jak upřímně Veroniku miluje, a na vzdor mohutmým plecim má slabé nervy a měkké srdce.“

„Nuže tedy pojďme!“ zvolal na to vesele

Prandl. „Napíte se, posilňte se, — buďte vesel, — neboť jsem přesvědčen, že nás k němu pustí.“

Pindemonte měl na sobě bělavý medvědí kožich, a na hlavě chlupatou čepici stejné barvy. — Když byl mistr Prandl vchodní list od pana purkmistra do staroměstské šatlavy obdržel, bez prodlení odebrali se do Rainerova stuchlého příbytku, a než minulo čtvrt hodiny, octnul se zas Prandl s medvědím kožichem na ulici, ale v kožichu nebylo již Pindemonta nýbrž Rainer, jenžto v prostřed staroměstského náměstí jako blázen chechtati se počal, a rovnou cestou pak kráčel s Prandlem k zamilovanému Velbloudu do náručí statečných mravenců.

VIII.

Svatba. — Nenadálé události. — Harlemský cibulář, aneb: cibule coronat opus, a všeobecný kvas.

Před domem paní Hercogové na Perštejně stálo velké množství krytých talavašek, as okolo desáté hodiny před polednem, a právě na neděli hromiční svátek předcházející. Zima bylo až praštělo, a přec sbíhal se lid, a po obou stranách u

vrat se stavěl, zvědavě a netrpělivě očekávaje objevení se nastávajících manželů.

Když pak valný průvod svatebčanů, mládenců a družiček z domu se vyvalil, a když konečně Veronika vystoupila po boku družby, bledá a smutná, jakoby ku pohřbu kráčela, a za ní kulatý Stehlíček po boku mladé družičky, když konečně matka vyšla nad míru vyšperkovaná a jako páv si vyšlapujíc po boku nejápného ženicha Matyáše Hektora, jenžto jak slonbidlo vedle ní se pohyboval, — tu se v těsném davu všetečných diváků rozličné ozývaly posudky a nepříznivé proroctví o budoucím blahu manželů. Všichni sedali do talavašek, by se odebrali do hlavního staroměstského chrámu pod Tejnem, kde se svatební obřad vykonávati měl; tu nenadále paní Lidmila strašně vykřikla:

„Všemohoucí Bože! Duch!“

„Duch?“ otázal se ouzkostlivě pan Stehlíček, a všickni svatební hosté a přístojící obrátili své zraky na ten předmět, jenž byl paní Lidmilu tak poděsil. Bylť to muž v chlupaté čepici a medvědím kožichu, jenž vedle dveří na ulici stál, a bystře a přísně své oči o paní Lidmilu opíral. Byl to

ten samý chlupáč, jehožto již co Harlemského cibuláře známe. Vedle něho stál Rainer.

„Duch, andílku?“ počal se smíchem medvěd, „žádný duch, nýbrž tvůj milovaný manžel, jenž právě vhod přišel, by nedopustil, aby jeho dcera ke svatbě byla nucena.“

Jako blesk projela tato slova celé četné shromáždění. Paní Lidmila dala se nad nenadálým vystoupením svého manžela do pláče (nechceme právě tvrditi, že to byly slze radosti, které tak hojně vylévala), rekovný Hektor byl by málem padl do mdloby, vida tak krásnou naději a nevěstu, totiž bohatou nevěstu mizeti; pan Stehlíček sepjal na kulatém břichu obě ruce, Veronika nevěděla sní-li neb-li bdí, svatební hosté vzdychali, bojíce se, že bude po svatbě a tedy i po hodech veta, klepu a škandálu milovní z přítomných (a těch byl nad míru veliký počet) otvírali uši a ústa, by jim ani to nejmenší slovíčko té podivné sceny neušlo, těšíce se již napřed z toho, jak budou zázračnou tuto pověst po všech Pražských městech v novém a rozmnoženém vydání rozšiřovati....

Však i jejich naděje se aspoň dílem zničila,

neboť tu přistoupil rozumný pan mistr Prandl k paní Lidmile a pravil:

„Odpusťte, že se opovažuji vám radu podávat, kterou však sama za dobrou uznáte. Neníť ulice pohodlné místo k vyvinutí tak podivné události, radil bych tedy, byste hosti domů poslala (neboť z obou svateb aspoň dnes sotva něco bude), a svého nově nalezeného manžela ve svých komnatách uvítala.“

Pan Stehlíček sám nevěděl v takových okolnostech žádné námitky, hosté, ačkoliv velmi neradi, se rozešli, Hektor zmizel, a Stehlíček, Harlemský cibulář a Rainer následovali paní Lidmilu a Veroniku do jich domu.

„Nejsem duch,“ jal se zde, jak mile první užasnutí bylo přešlo, chlupatý stařec mluviti. „Ten ouřední list o mém úmrtí byl toliko mnou z pouhého šibalství podstrčen, a co na mne vidíš, je živé maso a kosti, a však i vy, pane Stehlíčku, musíte mne znáti.“

„Ba na mou víru — hle — hm — těší mne, pane Hercog —“

„Prosím, prosím,“ zaštěhotal laskavě stařec. „A nyní, milé dítě, přistup ke mně a polib mne.

— A za to jediné dětinské políbení obdržíš z mé ruky ženicha, a ten jest — nu co myslíš? — Ten jest Rainer. — Neboj se matčiny kletby, neboť to není tvá prava matka, nýbrž macecha. Pravá tvá matka hnije v Norimberku, a tu, tu zlou macechu pojmul jsem za ženu před dvacíti lety, když jsem se z Bavor do Čech vystěhovať, aby malé mé děcko opatrovnici mělo, poněvadž jsem tebe pro moje časté cestování za povoláním svého obchodu tak pečlivě stříci nemohl, jak se na tvá leta přislušelo. — Že jsem ti o tom nic neřekl, dělo se z opatrnosti, abys se naučila ji milovati co pravou matku, a věru po ten celý čas, co jsem vás pozoroval a špehoval, nabyl jsem toho přesvědčení, žes byla výbornou dcerou. — A nyní přijmi z mé ruky tento cibulový věnec z Harlemu. Cibule zasadíš, a když vykvetou, což se bezpochyby na jaře stane, uděláš si z nich svatební věnec a povedeš pana Rainera k oltáři. — Aby se mistrem stal, postarám se já — a ba, přinesl jsem s sebou několik Amsterodamských dukátů a doufám, že mu těmi proklestím cestu.“

Zatím vysvobodil Prandl šlechetného Pindemonta ze žaláře, a přišel s ním též pln horlivé

pečlivosti o Rainera do domu paní Hercogové. Jak vesele si tu počínali, může si každý pomysliti.

Roku 1725 dne 21. listopadu zasnouben byl Rainer, malířský mistr, s Veronikou Hercogovou u sv. Martina na Starém městě Pražském. Hostina byla velká. Rytíři stolu rakve a mravenci, pan Stehlíček, Prandl a Pindemonte byli přítomni. — Z Rainera stal se pokojný, pilný umělec, a až po dnes divíme se výrobkům jeho genialního ducha v kostelích Pražských: u Dominikánů (jeho nejvýbornější malba na obmítce), u sv. Salvatora, u křižovníků, u sv. Tomáše, v Černínském palácu, u Uršulinek atd.

Matyáš Hektor, šermířský učitel a mistr, vzal si po roce rekovnou Markytu, dceru paní Čípkové, a po matčině smrti stal se hospodským u modrého kocoura.

Chlupatý stařec žil s paní Lidmilou několik let u velké svornosti, a dříve se nerozloučili, až když paní Lidmila do onoho světa odešla a Hercog ji po roce následoval.

Cesty života.

I.

I. List Karla Bukovského Janovi z Durinku.

28. května 1834.

Drahý Jene!

Náhodou došla mne zpráva, že jsi se navrátil do milé vlasti. — S Tebou vrátilo se mi slunce skvèle planoucího přátelství, a tudíž doufám, že můj list radostně uvítáš. — A však, jestliže jsi se změnil! — Jsi-li jiný! — Jestliže si svlékl starou poněkud již sešlou Orestovu kůži! — Jáť se o to nepokouším, vtírati se op t násilím do tvého srdce, aniž chci medoústou výmluvností a chytře do něho se vluzovati; na stará práva našeho božského svazku pošlípanou patu svou podpíraje, jak chorobný vysloužilec se k Tobě blížím, abych si posteskl, abych se do syta vyžaloval, co všecko ukrutný osud na mně zavinil. O kéžbych se ti v náruč vrhnouti mohl, a pak pojednou, v jediném přátelském objetí utrýzněnou vypustil

duši, a tak v toku přetrpkých slzí život vyronil, jenž mě tíží jako hnusné břemeno, vížíc mě důtklivým poutem k bídné té látce.

Na jakou to strašlivou skutečnost proměnili se čarovní snové o budoucnosti! — Nachové zánebí ideálů zaluchlo v bouřlivém zápasu pozemských nesrovnalostí, krásné souhlasí citů přešlo na bolestný nelad, a má druhdy tak klidná mysl v neobvyklém potácí se víru mrzké lopoty a nesnáze. — Jene! v hrobce mých mladistvých dnů hnije již také onen švižný a pružný cit, kterýmž jsem objímal každý výjev ušlechtilé krásy a cnoty, do ní sklesla osudem polámaná peruť myšlénky až na hvězdy povylétající, a z veškerých těchto nadvezdejších statků nezbylo mi nic, nic, než trpké zpomínky a raněné srdce.

Tu ležím s ručnicí po boku na mechaté půdě hustého lesa a — číhám. Paprsky bledého měsíce oblévají haluze stověkých dubů houpající se v šeru, studený vichr skučí od severu, na blízku ozývá se temný hovor mých soudruhů, a ze vzdálených doupat doráží k uchu jednotvárné ržání rozjařených srnců a jelenů. Tu pak často dávám se do hlasitého pláče, a zpomínám na lepši mi-

nulost, na naši teplou světnici, kdež jsme ve společném o mateřčinu horlení plápoly přátelské podněcovali, kdež jsme se zpěvy nejnovějších zasvěcenců Musy rovnali hlaholy starožitných geniů graických, — tu se mi zdá, že zaklen do pralesů indických, vzdálen ode zdroje blahodadoucí vzdělanosti a osvěty, v pustém se nacházím zárodu přírody, kde živého stvoření není, ježto by cítilo a myslilo se mnou: — ha slyš! — zašustělo v křoví, — temně ozývají se kroky, — těžké vzdechy, jak pod břemenem neprávného obchodnictví, a — „Vzhůru! vzhůru! chopte se zbraně!“ — křičí sráž, — a již, již pádím k směšné pro mne práci. Tím bývám ze sladkého rozpomínání na blaženější minulost vytrhován, a v nemilé ocituji se přítomnosti. — Nechci Tě týrati vyobrazováním takových a podobných scen, neboť vím, žeby se tvá citlivá duše špatně v tom kochala.

Já však, — ó já tomu všemu již uvykl, a takořka s lhostejnou trpkostí na vše^cko hledím. Ba směle honositi se mohu, že jsem v tom řemesle znamenitých pokroků učinil, a jedná-li se o vyhledání nejvhodnějších stanovišť, ze kterýchž by se nejlépe přítrž učiniti dala nepřátelským

ouskokům a vpádům, bývám nejvíce já o radu tázán. Ó jáť si výborně počínám, a není divu, že jsem si přízeň všech mých představených získal a že mě každý zove: „Výborný dohlídač.“

Hleď, milý Jene, toť přece něco pěkného, stane-li se z člověka, nadaného Fichtovým vtipem a citem à la Werther, takový převýtečný dohlídač.

Ouškleбný však osud a lidé tak nemilosrdně mě poškádlili, že takořka se zavilou nechutí ke všemu hledím, co se lidského blaha dotýká, a tudíž nilerád oddávám se práci na trýzeň toho ouskočného plemena.

Věř, příteli, člověk se ve světě nezlepší aniž zdokonalí, jestliže již dobrý a dokonalý do něho nestoupil, a něco-li kdo v něm dobrého míní neb činí, nemíní a nečiní to z lásky k pouhé dobrotě samé v sobě, anobrž z pochlebenství k sobě samému. V takových případnostech jsme příliš sobětní, a člověk nejdokonalejší bývá nezřídka nejsobětnější.

Již přetrhnu další rosjímání, abych Tě neurazil bludným snad zavrhováním oněch věcí, v kterýchž si Tvá, protivenstvími posud nezkušená duše libuje. Bohdá, že někdy z těchto mraků vytone hvězda útěchy, a že jejím leskem rána se zacelí, kterouž

mi osudové minulého života mého zasadili. Očekávaje laskavé odpovědi v duchu Tě líbám.

II. List Karla Bukovského Janovi z Durinku.

14. června 1834.

Drahý Jene!

Snažně mě žádáš, abych Ti vysvětlil, kterak se událo, že jsem vážné klenby Pražské university a pestré háje medoústých Mus vyměnil za mechaté skaliny a lesy saského pomezí, a jak se stalo, že jsem si místo uhlazeného klobouku doktora v libomudrctví na hlavu posadil hrubší klobouk pomezního srážníka. — Ach milerád se ti ke všemu přiznám. Taková zdílení podávají raněnému na mysli trochu úlevy, a bídník těší se tím sladkým klamem, že, nějaký díleček svého břemena na bedra blížního klada, nestojí více samojediný u prostřed výskajících bratří truchliv a plakaje. Tomu mudrctví však jsem se ještě nenaučil, popíjeti z kalichu života s neproměněnou tváří, a usmívati se snad, čím více do něho nalito jest trpkého nápoje.

Nechť se duše trojnásobným kovem ohradí, až do nejtajnější útroby života zasáhne zlota hlo-

dající na základech lidského blaha, a dělejme co dělejme, neodoláme outokům rozezleného osudu. A dejmež tomu, že stává na světě muže, jehož pevný a neohrožený duch nikdy nepodlehl bouři roznícených náruživostí, jehožto přejasní zrakové nikdy se nepotemnili rouškou bludu a předsudku, kterýžto, ozbrojen jsa štítem nevšední cnosti, klikatými stezkami vezdejšího života pevným krokem se naučil kráčeti, kteréhož svůdné zpěvy lákavých Siren nikdy neomámily, jehož vůle toliko v přátelské náruči rozumu se kochá, a jenžto své chtíče dále nenapíná, než pokudby i síly jeho stačily, — dejmež tomu, že nalezneme takového člověka, a byťby to bylo třeba jen na slavném ostrově Trantarii: co počne pak, když nouze, nemoci, všeliká bída, hanba a nátisky drzých protivníků naň dotírati budou? Zadrží-liž pak slzavý obláček, na povrch přejasného oka vylézající, zvítězí-liž nad zpourou zbouřené duše, a bude-liž se honositi poklidem? — Ach, ty klamná Fato Morgano pozemského blaha! — Jeho pýše na vzdor vyroní se mu z oka pravdomluvná slza, zrádné vzdechnutí prodere se mu ústy pevně

uzavřenými, a chmury, rozložené po čele, vydají svědectví o vnitřní bolesti jeho.

Jáť nejsem ten ideal lidské dokonalosti, jakovýž jsem nyní vylíčil, a lehce si tedy pomyslíš, s jakými as příšerami zápasím. Nevyvolal jsem je svévolně z mrákotného orku, ni činem, ni slovem, toliko v tom jsem se provinil, že jsem vyhledával u stejných tvorů cit, jakýž jsem v sobě samém ozývati se poznával.

Odpusť, milý Jene, že jsem Tě tak dlouho týral svým poněkud misantropickým rozumováním, a že jsem hned nepřikročil k věci, o nížto se jedná. Ale právě zpomínka na tyto události rozhovořila mě, tak že mi jinak lze nebylo. — Již však déle otáleti nesmím, a upřímně všecko ti zdělím.

Snad se upamatuješ na ony ošklivé šarvátky a půtky, které již za našeho obcování na vysokých školách v mém otcovském domě panovaly, do jakých nesnází výstupky mého nepředloženého otce matku mou i mne uváděly, z jaké že příčiny jsem se strany své nešťastné a však převýborné matky uchopil, a proč jsem se prostopášnostem zaslepeného otce protivil. — Otec můj byl tělem i duší karbanu oddán, a každoročně za let-

ního počasí držíval společně s jakýmsi vlaským šlechticem, jmenem Ricci, tajný faraonový bank v Karlových Varech. Tím zanedbával v Praze výnosný svůj obchod, a jelikož karbaník z obchodu vytržené peníze zanášel na své pletichy, přišel kupec v krátkém čase na mizinu. Pokaždé, kdykoliv se domů navrátil, jak by zlý duch nesvárů přes práh byl stoupil. „Peníze“ bylo jeho první, „peníze“ jeho poslední slovo. Marné byly matčiny prosby, marné její výčitky; nadarmo jsem mu trefnými důvody domlouval, aby zůstavil nešťastné to počínání, ježto jeho i nás do zkázy uvésti musí. Jako by byl ohluchl, ničeho neslyšel, hrubými slovy nás odbyl, sebral peníze a odešel. V krátkém čase prodal se nám pěkný dům i zahrada s letohrádkem; ničehož nám otcova marnotratnost více nebyla zůstavila, než 20000 zlatých, poslední to zbytek matčina věna, na auroky uložený u Vídenského penězoměnce. — Jednoho dne, bylo to v měsíci srpnu, sedím s matkou v pokoji, v starostlivé rozprávce o budoucnosti. Náhle rozlétnou se dvéře, a otec vrazil do pokoje jako šílený. Jak mě spatřil, zarazil se a zamračeně kázal mi stranou jíti. Šel jsem do vedlejši světnice. Jakási

tajná ouzkost o matku celého mne opanovala, a proti svému obyčeji kladl jsem střídavě zas oko, zas ucho na klíční dírku. — Otec po pokoji nevrle přecházel, pak přikročiv k matce, chopil ji za ruku, řka: „Milá Marie, již dosti jsem se tě natýral v zaslepenosti vášně. Srdce mé není tak špatné. Doufám, že mi odpustíš, že ukonejšíš mou, v bludech se zmítající mysl, a že andělská tvá ruka mě opět uvede na pravou cestu. — Na vždy, věř choti má, na vždy se odříkám hry.“ — Slova ta dorážela na sluch mé matky jako zvuky nebeské, bylť to po mnohých bouřlivých letech první zas úsvit vracujícího se slunce, první zas vanot mírného větérku. V pocitu dávno nezakusené rozkoše tiskla ho na svá prsa, a zulíbala mu ústa, čelo, ruce, prolévajíc slzy radosti. Otec byl pohnut. Jaksi nepokojně, a jakby byl na rozpacích, vjel si několikráte rukou do vlasů, vytrhl se z jejího náručí, setřel slzy s bledých lící, a řekl: „Marie, na krátký čas a jen jedenkráte ještě musím tě opustiti, a pak, — pak chci s tebou v tiché skrytosti žíti, pečliv toliko tvého štěstí a budoucnosti našeho syna. Abych dosáhnul toho cíle, odhodlal jsem se odříci se všeho, co posud rušilo

náš mír a pudilo blaho z naší domácnosti. Chci na venku malý statek koupiti, na něm se usaditi a prací svou se živiti. Právě se dovídám, a z té příčiny jsem tak ustrašený do pokoje stoupil, že náš Vídenský penězoměnec, u kteréhož peníze uložené máš, v krátkém čase bankrotovati musí. — Nesmíme nic promeškati, nechcešli o své peníze přijíti. Dej mi dlužní zápis a ještě tuto noc vydám se do Vídně, abych ten poslední zbytek našeho jmění zachránil.“ — Nešťastná hodina! — Matka se dala přemluviti, jsouc příliš ponořena v neobvyklé, měkkosti roztouženého srdce. Podívala se mu do omžených očí, spatřila poprvé jeho slzy, a již již uhasla tímto mokem každá jiskra zmáhající se nedověry. Vyndala ze skříně zápis a dala mu jej. Otec ji vroucně políbiv rychle odkvapil. Jinak bylo se mnou. V celém tom pohnutlivém výstupu pozoroval jsem u otce cosi strojeného a líčeného, a čistým, nekaleným okem prohlídl jsem chytré spředení jeho ouskočných zámyslů. — Bez meškání pustil jsem se za ním, a poněvadž se již smrákalo, nepozorován kráčel jsem mu v patách až do hostince. Na dvoře stál zapřažený kočár, a dověděl jsem se, že s nějakým cizincem odjeti

hodlá. Rychle kvapím nahoru, vrazím do pokoje, a nalezl jsem ho sedícího podle nějakého hubeného, velikého člověka s potutelnou, vyzáblou tváří, jenžto náš zápis, jak se zdálo, právě byl přečetl, a s radostným úsměchem otci jej podával. Otec se lekl.

„Co chceš?“ zvolal urputně na mne.

„Pro Bůh, otče, dejte mi ten list!“ bylo mé první slovo. „Matka mě posílá, pojedu sám do Vídně, přinesu peníze, a pak můžete učiniti, co jste matce slíbil.“

Otec vzal od cizince list, a strčiv jej do kapsy, hrubě se na mne obořil. „Jdi svou cestou, a nepleť se do mých záležitostí, sice ti okáži, co otec může!“

„Otče! otče! všecko předzvídám! Do zkázy, do bídy, na žebrotu chcete nás přivésti! Dejte mi zápis! Já jej musím míti, — slyšíte, musím, sice nedopustím, byste odjel.“

Na ta slova skočil otec ke stolu, a uchopiv bambitku na něm ležící, vzteklým hlasem zvolal: „Kliď se mi odtud, sice tě poslušnosti naučím!“

Tou výhrůzkou však jsem se více rozhorlil než poděsil. Jedním rázem skočil jsem po něm,

úchopil jsem ho levicí za kabát, a pravicí vjel jsem do poprsní kapsy, kam zápis byl strčil. — V tom okamžení bambitka spustila, a do týle raněn padl jsem k zemi. —

Mezi lidmi roznesla se pověst, že nějaký potrhlý mladík v hostinci se chtěl zastřeliti, a že vlastním otcem, jenž se náhle k tomu byl přihodil, od smrti zachráněn byl.

Musel jsem mlčeti, abych na otce ještě větší hanbu neuvalil, abych matce neztrpčil ty poslední doby jejího zmařeného života. — Rána byla nebezpečná, a teprv po mnoha týdnech jsem se opět uzdravil, ale bohužel k větším mukám, k větším bolestem. — Otec sebral ve Vídni naše poslední peníze, a odejel se šlechticem Riccim do Pyrmontu.

III. List Karla Bukovského Janovi z Durinku.

24. června 1834.

Milý Jene!

Když jsme byli schudli, opustili nás přátelé krevní i nekrevní, a přepodivné, nešetrné rozprávky šly po lidech o mých rodičích. — Otec se více

nevrátil, a matka má, sklácena tolikerým utrpením, po roce sklesla do tichého hrobu. Též já jsem na těle scházel, a jakási chorobná zádumčivost opanovala duši mou. Chtěl jsem si vezdejší chléb vydělávati vyučováním francouskému a vlaskému jazyku, — ale lidé skrývali přede mnou dítky své, a každý se vyhýbal mému omrzelému a trpkému humoru. Tuť jsem se i já na lidské pokolení rozhoršil, a najav sobě na Novém světě (a však nikoli v Americe, anobrž na Hradčanech) bídný obyt na půdě, zahrabal jsem se mezi knihy, a počal jsem perem hřímati na pozemské ouvaly jako Perun s olympické výše, doufaje, že nějaký knihkupec kaž ý proutek na mé metle pozlatí lesknoucím se pozlátkem. Ale ach nastojte! Do jakého bludu jsem to zaběhl! — Chytří a svědomití lidé ostříhali mým orakulům a anathematům křídla, vzali jim veškeren tuk a šťávu, a mizerné to zboží nechtěl pak nikdo koupiti. — To mě připravilo o rozum. — Jednoho dne, za jarního, parného počasí, vyběhl jsem na ulici, hrozným hlasem křiče, že mě Pythagoras a všech devatero Mus pronásledují. Před domem hrající si děcko jsem porazil, až si roztlouklo hlavu, utíkal jsem dále od všech sou-

sedních uličníků provázen, a přišed na most, skočil jsem na zeď vedle kamenného Turka, a o jedné noze se otáčeje, neustále jsem řval: „Jsem genius! Jsem genius! Sedm mudrců a devatero Mus vyhnalo mě z nebe!“ — Na to chtěl jsem do vody skočiti. V tom okamžení však uchopili na neštěstí mou osobu, a odvezli mne pak do blázince. — Ach tam jsem snad ztrávil nejblaženější doby svého života. Lékař mi řekl, že kromě těch všelijakých okolností, v kterých jsem se dříve nacházel, má rána v týli nejvíce k této pomatenosti na mysli přispěla. Otec mě sice o život nepřipravil, ale o rozum. V blázinci jsem se naučil o rozumu lépe přemítati než jakýkoliv mudrc. A věru o tomto článku dala by se pěkná kapitola napsati. Především, máli člověčenstvo z praprvního počátku rozumu čili nic. Jest-li blázen mudrcem, aneb naopak, jest-li mudrc bláznem. Chtěl bych přisahati, že se v blázincích moudřejší lidé vyskytují, nežli mnohé dámy à la mode ve skvostných besedách, nevyjímaje ani přemoudrý salon paní Staëlové. — Ach ty milé nebe! Nekaždému se dřevu dostane býti fládrem! — A jest-li pak divu, že sprosté prkno sukovitýma očima závistivě naň

pohlíží. Kam se poděla moudrost, kam mudrcové! K jednomu prý cíli všichni upalujeme, a přece chce jeden tak, druhý onak.

Byv propuštěn z ústavu onoho, rozumy dadoucího, stál jsem zas tu, kde prvé, zevluje do povětří, a hubu otvíraje, jakobych byl očekával, že mi pečený holub do hrdla vletí. Mé krásné sny z blázince zmizely, a jen vřelá slza na víčku zůstavši, jako svatá z jiného světa památka, upomínala mě, že opět stojím na vetchém člunku dřívní své bídy, a že se na něm plaviti mám po nebezpečných vlnách života. Ta myšlénka se mi nikterak nelíbila. Já si ji obracel na všecky strany, jako kdy žid chatrné zboží kupuje. Konečně jsem na tom přestal, že se vydám na pout do hor libanonských, že si zhlobím v stínu vonného cedroví skromnou chaloupku, a že co poustevník dojdu žádaného štěstí na zemi. Ale ach pohříchu! mělť jsem zas rozum, a tudíž mě ta myšlénka přešla. Vzal jsem tedy své outočistě k analogii. — Šel jsem do hor ale do českých na pomezí saském, zhlobil jsem si chaloupku, ale v stínu chladné doubravy; na místo žíněného rubáše vzal jsem na sebe kabát s výložky, a místo poutnické holi a

mošny nosím ručnici a koženou kapsu na patrony. — Tak se to událo, milý Jene, že jsem si místo uhlazeného klobouku doktora v libomudrctví na hlavu posadil hrubší klobouk pomezního strážníka. Již na třetí rok zde se bavím mezi těmi mechatými skalinami, a robotím tak pilně, že jsem za odměnu nedávno povýšen byl na kommendanta padesáti hraničáků. — Mám-li pokdy, sednu si z večera, když bledá luna září, na kopeček, a čítám při jejím světle Ossiana, aneb uchýliv se do světnice píši lamentace à la Ovidius in exilio. Při všem zaměstnání, při vší práci nemám pokoje aneb lépe spokojenosti. — V člověku vězí cos neposedavého, jak Komenský praví, rtuť veždy mektati se chtící, a tudíž končím svůj list Petrarkovým veršem: Ahi! null' altro, che pianto al mondo dura! —

IV. List Karla Bukovského Janovi z Durinku.

16. července 1834.

Drahocený příteli!

Lásko! Lásko! Sladký klame!
Číše slasti nejvyšší! —

Ta slova byla posud pro mne isidickým tajemstvím. — O kéžbych mohl přioditi smyslným, vi-

ditelným tělem onen cit, jenžto zaujal veškeru mou bytnost, kéžbych mohl duši, srdce, vtip a vášně, a všeliké chtíče rozpálené obraznosti, do jediného slova vtěsnati, a slovo to aby bylo mým dechem, v niveč bych zavál neskončenou tu soustavu všehomíra, hrdě bych se postavil na její zříceniny a hlasně volal bych: Láska dřímá na zborcených světech bez hnutí. — Nesměj se mi, Jene! — Bylť to snad příliš plastický obraz bez subtilní abstrakcí nadmutých Hegelianů, a takovým neobyčejným malbám ovšemť nynější naivní švihličkáři nerozumívají. Jest to jen parodie onoho slovutného verše: Sur les mondes détruits le temps dort immobile. — Nad čas mocnější jest láska, a z té příčiny posadil jsem na zříceniny světů místo dřímajícího času dřímající lásku, a to proto, že miluji, jak nižádný člověk na světě nemiloval. — Když slunce umírá, když černá noc báni nebeskou zahaluje do svých mraků, — tu pro mne nastává doba neskončeného blaha, doba horoucích políbení, doba rajských zápachů, vystupujících z kvítků pod večer dýchajících, a jasminový květ jest nyní květem mého života. — Z těchto pomatených slov snad jsi porozumněl, že nejvíce, jak druhdy Fingal,

pod měsícem miluji. Ach, láska podměsíční jest snad ta nejblaženější ze všech pod sluncem. Poslyš, kterak se to stalo.

Šel jsem do Královce. Za příčinou půvabné krajiny rád jsem tu cestu konával. Slunce právě zacházelo, a jeho červcoví odbleskové táhli se po celém zánebí jak velký, velebný plášť tvůrce za ním se skrývajícího. — Stranou strmí lesnatý hřeben jetelských vrchů, a nedaleko horské paty v přerozkošném oudolí leží Královec se svými bílými domky a ovocnými zahradami a mlýny, jednotvárným klopotem ozývajícími se nad košelským potokem. Právě, an jsem s pěšinky kráčel k ouvalu, zarděla se obloha nad Královcem rudější září než samé večerní, nachové zánebí, jakby celá ves v jednom plamenu stála. — Rychlým během přikvapím do vsi, a spatřím nádhernou fabriku pána z Libínu v jednom ohni. Ve všech sousedních vsech ozývalo se zvonění, lid v nečinné pomatenosti sem a tam přebíhal, mnozí ouzkostlivě pokřikovali a lomili rukama, jiní zas uklízeli i z nejvzdálenějších obydlí své nářadí a zboží, a malá toliko částka vesničanů a dělníků pokoušela se o to, by se hašením i bořením vetchých

krovů rozmáhajícím se plamenům cesta mezila. Všecko nadarmo. — Ke všemu tomu, jak na zavolání a k pomoci hubícímu živlu, strhl se vítr a zanášel jiskry a spolu i hrůzu na odlehlejší obydlí. Pán z Libínu stál před svým domem jako zkamenělá socha. Hubu maje otevřenu a ruce roztaženy, jakby chytati chtěl padající trámy, troubil na záhubu svého, napořád plamenem ubývajícího statku. Náhle však se zchopil, jakby mu hrozná myšlénka byla projela mozkem, a volal ouzkostným hlasem: „Ach má safianová tobolka! Má safianová tobolka! Uchraňte mou tobolku! Mou tobolku! Bohatě se odměním!“ — Nikdo však se k tomu neměl. I přiskočím k němu a zvolám: „Kde je ta tobolka?“ — „Tam v posledních oknech, — v pokoji, odkud již kouř vyráží, je psací stolek — a v něm je velká safianová tobolka — tu máte klíč od pokoje!“

„U čerta, klíč od pokoje — klíč od psacího stolku mi dejte“ — a již pádím k oknu, přistavím žebřík, a v kouři a plamenu jsem zmizel. Jedva že jsem nahoru vylezl a do pokoje skočil, zarazil mě tak přenáramný dým, že jsem s tíží nářadí rozeznati mohl. Šťastně naleznu stolek — a ten

již chytal, — vytrhnu šuplík, spatřím v něm tobolku, a již se zpět ubírám po nebezpečné cestě. V tom okamžení zbortil se za mnou krov, a jedním skokem v pravý čas octnul jsem se na zemi se svou kořistí. — Pán z Libínu smál se jak posedlý, vida mne s tobolkou se vracejícího, a volal: „Hej, panáčku, panáčku, hoří vám šos! — Vem si ďas stavení, jen když mám tobolku.“

Po těchto slovech zavěsil se mi do ramena, a kráčel se mnou, nad míru jsa vesel, přes luka ku svému dvorci u košelského potoka. „Vem si ďas stavení, jen když mám tobolku! — Na mém dvorci můžete si po této práci odpočinouti, statečný ohnižile. — I ať si shoří ten pelech — ta čmudírna, — jen když mám svou tobolku.“ V tom se ohlídnul za sebe jak Lot na Sodomu a Gomorrhu. Nádherná fabrika teď nejkrásněji hořela. Ale on z toho pohledu nezkameněl, nýbrž políbiv několikráte safiánovou tobolku, tiskl vší mocí mou ruku a pravil: „Pojďte, pojďte, můj statečný ohnižile, uvidíte, že mi oheň všecko nesnědl, a že proto nebudu žebrákem.“

Jak mile jsme do dvora vstoupili, přišla nám žena, ne však jeho žena, nýbrž žena *in genere*,

v oustrety, poněkud ještě polekaná, ale krásná, půvabná, v lehké noční roucho oděná, a přece tak vážná, jako Rafaelova Fornarina, tento pravzor veškerých jeho Madon.

Stála se svící na prahu pokoje. — Její, vřelým ohněm temně planoucí zrakové vmetali do mé duše plamen zhoubnější nad onen, do kteréhož jsem pro tobolku byl skočil, — stálť jsem před ní jak očarován, všecek jejími vděky na mysli zmámený. Pán z Libínu vzal mě za ruku, a pošeptal mi do ucha: „To je má milenka!“

„Vaše milenka, starý pane?“ — otázal jsem se v zmatenosti, a z každého zvuku ozýval se odiv a překvapení.

Na to postoupili jsme dále a posadili se ke stolu. Pan z Libínu rozložil na stole tobolku, aby se přesvědčil o jejím neporušeném obsahu, a též já zvědavé zraky jsem upíral, jaký se as objeví drahocenný poklad, pro kterýž jsem se byl života odvážil. Mezi tím krasotinka odešla, by obstarala večeři. Pan z Libínu ukázal mi nyní mnou zachráněný obsah safiánové tobolky. Byl to pergamenový list, podložený červeným aksamitem, na němž se nalezal živými barvami vyznačený, zlatem

a stříbrem ozdobený erb, kterýmžto před krátkým časem obdařen byl pro zásluhy své o zvelebení obchodu a promyslnictví.

„Vidíte přítelínku," — hovořil, samolibě se usmívaje, novopečený šlechtic, — „jáť málo dbám o peníze a statky, o lásku a přátelství. Čest a vlastenectví jde mi nadevšecko. Ovšem jsem se před rokem zamiloval, a to bylo v Terstu. Seznámil jsem se tam s nějakým kupeckým dohazovačem, aneb lépe řečeno jednatelem; byl to vyzáblý, dlouhý chlap jak slonbidlo, peněz chtivý a krvežíznivý, co pravý Vlach. Nade všecko ale s vášnivou horoucností a nad míru žárlivě miloval svou mladou a překrásnou ženu Rozauru. — Vlaský ten šibal oloupil mě ve hře as o deset tisíc zlatých. Nešlo mi o peníze, ale považoval jsem to za pokynutí nebes, aby byl potrestán. Vlastně chtěl jsem tím skutek ospravedlniti, kterýž jsem na mysli přemítal, a rouškou spravedlivé pomsty obestříti to, k čemu mě vlastně něco jiného nabádalo. Žena jeho se mi přenáramně líbila, a věru, jeť to něco podivného, že každý, kdož ji jen jedenkráte spatřil, zamilovati si ji musí. Očima jsme se srozuměli, a když mžourání a mrkání nedostačovalo,

pomáhalo péro. Ona se mnou prchla mileráda z vazeb ostražitého tyranství, a žije nyní zde blaze v utěšené skrytosti. Jsemť již starý muž, a však nejsem žárlivý. Rosaura má úplnou svobodu. Zde v zahradě vystavěl jsem jí hezký letohrádek; tam se bavívá čtením, zpěvem a hraním na klavír aneb též na loutnu; omrzí-li ji konečně duševní kratochvíle, opáše bedra svá tesákem, zavěsí ručnici na rameno a jde na lov do blízké obory. — Jáť se ovšem až do potu namyslím a nastarám, kterak bych vždy více a více přispíval ku zvelebení vlasti své a svého jmena, neboť patřím k oněm vlastencům, jižto sebe a vlast považují za choť a za manžela v jednom těle, a věru práce taková vyhledává celého člověka. Z toho jste snad poznal, že základy svého štěstí u sebe samého mám, a že jinam o pomůcky hleděti nemusím k vyvedení svých záměrů. Jsem-li zdráv, nechťbych o všecko přišel, nestrhnu si hlavu, a tudíž si také k srdci neberu, že mi fabrika shořela. Více mi záleželo na tobolce s erbem, neb kdykoli se na tento přemilý obrázek podívám, zpomínám si na své zásluhy, na své utrpení a mozolení o veřejné blaho, a pokaždé žehnám uznalého dárce,

jenžto nikomu neukřivdil, kdož výrobky své pilnosti na spásu obecenstva obrací.“ — Pan z Libína domluvil. Musím se upřímně přiznati, že jsem jeho posledním slovům docela nerozuměl, a téměř bych řekl, že jeho rozprávka jakousi pomateností zapáchala. — Rosaura vrátila se s večeří. Já však málo dbal chutných krmí a nápojů, neb má krmě i pití moje bylo na ni milé pohlížení, a láskou napojil se i žaludek můj. Chtivou, smyslnou vřelostí chvěly se mé nervy, líce jak by mi hořely, a plamenné své zraky jsem upíral nepřestana na spanilou, vděkuplnou postavu, uvádějící mi na mysl smyslnou lásku Byronových krasavic. V tom velkém zapálení marně jsem se snažil, kterak bych zdrážděnou žádost ukryl před panem Libínem. Přehrozný jeho smích vytrhl mě z toho zamyšlení, ale jen na krátko; jedva že jsem z Charibdy vytonul, již jsem se zase zmítal u víru Scilly.

Pohled její! O mlč vtipe,
Srdce mluv, jak jeden jediný.
Střely, světy, bohy do mne sype! —

O božský Kolláre! A přece, — o marná, bídná řeči! — do jakých barev namočím štětec,

abych vylíčil všeho jejího těla přeslušnou způsobu, kde vezmu eolické varito, abych napodobil hlasu jejího očarující zvuky. O marná, bídná řeči! —

Bylo již pozdě, a já chtěl, jak mile jsem se trochu zpamatoval, odejíti. Pán z Libína však nechtěl tomu dopustiti, a Rosaura pojala mě za ruku a stiskla mi ji šeptajíc: „Neodcházejte, rekovný Adone! — Kypridě jste poranil srdce!“ Byl jsem uveden do ložnice a Rosaura pravila s milostným pohledem: „Dobrou noc!“

V. List Karla Bukovského Janovi z Durinku.

24. září 1834.

Drahý příteli!

Dobrou noc, lásko! — Již přes osm neděl ničeho jsem Ti nepsal. V těch osmi nedělích mnoho znamenitého se zběhlo. Zmítal jsem se po vlnách duševních i smyslných rozkoší, svět se mi otáčel před očima, jako obraz kaleidoskopický, napořád se měnící a vždy skvělejší v barvité kráse, ba již již počaly zacházeti na minulý život zpomínky; stálť jsem na květnaté půdě Edenu v blaženější přítomnosti, a napájel jsem se zápachem nejvon-

nějších květů. — Edenská půda pode mnou pukla, umrlinoū páchnou květy, a černý závoj smutku visí na nebi. — Ach, pod sluncem není nad slzy nic trvanlivějšího. Byltě to krátký ovšem sen. Rosaura milovala mě vášnivě, a pán z Libína hrubě si toho nevšímal, ačkoliv o tom věděl. Podivný tento muž nemohl se mi za mou odvahu, že jsem jeho erb před záhubou zachránil, lépe odměniti. Vždy se usmíval, a vždy Rosauru napomínal, aby se mnou šetrně nakládala. A byťby mně byl nedopřál přístupu k jejímu, toliko pro mne tlukoucímu srdci, sám bych byl buď násilím, buď lstí cestu k ní si proklestil. Láska podniká i vyvádí všecko. Láska je slepý obr, liškou podšitý leviatan. Láska mrštila Leandrem do vln bosporských a naučila jej plovati, láska skácela zlatoskvělé báně zpupného Alcida do plamenů na hoře Etně, lecjaká kuchařka prohnala si láskou vysmáhlé srdce šprejlem, a mnohý žárlivý milovník ozdobil hrdlo své lněnou petlicí a týlo dřevěným copánkem. — Ach, a já byl též milován. Rosaura bývala nejvíce na zahradě ve svém letohrádku. Blaho své a čas, ve kterém jsme slavili milosti eleusinské obřady, vylíčím Ti překladem Byrono-

vých veršů z Parisiny. Ve dne, ten čas, když jsem u milenky nebýval, byla tato něhyplná báseň mou jedinou zábavou, a věru pocítil jsem tajný bol i slast každé myšlénky, an jsem tyto verše do materského jazyka překládal.

To doba rozkošná, kdy z větví plyne
Slavíků outlých libozvučná pře,
Milenka kdy se k milencovi vine,
Ústa mu sladkým slibem uzavře;
Větérek měkký s vlnkami když hrá,
Když o samotě potok hrkotá,
Když rosné slzy kvítka smáčejí,
A na obloze hvězdy kráčejí,
Když temně modrá vlna jezera,
Brunatně rdí se haluz z večera.
A na nebi ta jasno-temnota,
A skvělá tma, a tmavá jasnota,
Když po oblacích denní hyne zář,
A šerem se probírá luny tvář.

By slyšela pramínků hrkotání,
Nevyšla Parisina z komnaty;
By spatřila večerní mihotání,
Nekráčí v stínech noční mrákoty,

Sedí-li tu v besídce Estonově,
Puklých se vůní květů nebaví,
Neslouchá písni slavíkově; —
Ucho i zrak pro jiné unaví.
Slyš! — Slyš! Zašustil v hustém křoví krok,
A ona bledne, srdce bije v bok,
Šepotný v haluzích se hlas ozývá,
Vrací se barva jí a ňádři zdvihá;
Než mine mžik — oba si v náruč běží,
Ten tam, — miláček u nohou jí leží.

Co medle jest jim celý, velký svět
Se vší svou změnou, časem, klopotem?
Zem, nebe, — pestrý živobytí květ,
Víc není duše, zraků předmětem;
Jak nic mrtvého vůkol nebaví,
V milosti nevšímavé snějí pýše;
Nic nejme jich, — oniť jsou jímaví, —
Jen pro druhého druhý každý dýše;
Ba každé vzdechnutí jeví plesání
Tak zavilé, že kdyby bez ustání
Prodleti chtělo, sladká šílenost
Se srdcem zničila by blaženost;
Mní-liž na nebezpečí, na vinu,

V tom vášnivém, v tom slastiplném snu?
Kdo, jenž té zkusil vášně sladké moci,
Kdož meškal, strachoval se v také noci?
Kdo pomněl na takých dob outěky? —
A přec — ty tam, uprchly bezděky! —
Pohříchu, že se dříve probudíme,
Než o jich věčné ztrátě zvime.

Nyní snad porozumíš přepjatým obrazům předešlého mého listu o nočních mracích, o vonném zápachu večerních květů, a jasmínu, a o té lásce podměsíční. Rosaura mě nejvřeleji milovala *á la maniera italiana*, pod večer. Ve dne jsem kráčel se sluncem po omrzelé dráze svých povinností, a však s nepokojnou nedočkavostí, Apollinovo spřežení zaklínaje do hlubin krkonošských. Jak mile měsíček za lesem vylízati počínal, již, již s nejistým krokem a s krátkým dechem nedočkavé touhy chvátal jsem k svatyni vezdejší své spásy. U zahrady mě vítával její plný, jadrný, čistý hlas. Tu jsem se vždycky pozastavil, a přislouchal elegickému, touhy plnému zpěvu a sladkému, jak větrem vyluzovanému rokotání zvučné mandoliny, — a k měsíci obrátil jsem zraky své, a unešený duch

můj bloudil po rájích hesperidských, po údolích andaluzských. — A hle, její píseň nebyla erotická, já nebyl Abencerag, aniž ona Arabkou, a přec — — Ach, což učiní vše z člověka zvuk, a hlas, a hvězdnatá báň a zápachy kvítkové. Zpívala obyčejně Montiho líbeznou píseň na vlast:

Bella Italia, amate sponde,
Pur vi torno a riveder!
Trema in petto e si confonde,
L'alma opressa dal piacer.

A než minul mžik, ležel jsem jí u nohou, a ona v mých loktech. Bledá a spanilá její tvář zplanula zápalem chtivé milosti, stejný oheň jí plál pod dlouhými řasami v černých očích, a husté, nad uhel tmavější kadeře plynuly jí po šíji a ňádrech v půvabném nepořádku a zamotání. Rosaura byla sice malé postavy, ale každý oud byl dokonalý, a jeden k druhému a všechny dohromady v souzvučném, ušlechtilém poměru. — Teprv když Jitřena otvírala růžové brány východu, opouštěl jsem ji, odcházeje jen, abych překládal Parisinu. V tom víru nejvyššího pozemského blaha trval jsem po sedm neděl. Minulý týden jsem se opět přesvědčil, že nebe na zemi dlouhé stálosti nemá.

Když jsem posledně z večera k Rosauře šel a do zahrady vkročil, pozastavil jsem se dle zvyku u vchodu, — ona zpívala. Jedva že ukončila zpěv, chtěl jsem právě do domu vběhnouti — v tom zašustí něco v křoví, rychle se ohlédnu, a spatřím mužského, vylízajícího na zeď, aby ze zahrady uprchnul. — Jak bleskem zplanul žárlivý vztek v útrobách mých. Jedním rázem skočil jsem po něm, uchopil jsem ho za plášť, a držel jsem ho; — v tom sebou trhnul, plášť mi zůstal v rukou a on uklouzl. Všecek pobouřen a na všech oudech se třesa, vrátím se, a pádím nahoru do pokoje. Rosaura seděla na taburetu, držíc ještě mandolinu v loktech a snivé zraky své upírajíc na dvéře. Jako vzteklý obořil jsem se na ni, hodil jsem jí plášť před nohy, a skoro pláčem na ni jsem dotíral, aby se přiznala k zrádě a nevěře. — Rosaura neodpovídala, a když promluviti chtěla, skočil jsem jí do řeči, brzo zas chopil jsem ji lichotivě za ruku, aneb jsem se jako šílenec do čela a prsou tepal, a napořád jako pominutý po pokoji běhal a dupal, neznaje míry a konce vášnivého toho počínání. Konečně jsem odběhnul hroze jí, že vyslídím soka, a že se pomstím na něm a na ní.

Bloudil jsem po lukách pláče a naříkaje na osud, a na hvězdy a na klamné plemeno lidské, a smrt jsem si žádal s toužebným a důtklivým voláním. — Tak jsem proběhal celou noc po vrších a pláních, a konečně jsem se octnul tam, odkud jsem byl utekl, u zdi zahrady Libínovy, kde snad Rosaura, jak jsem se domýšlel, v objetí sokově, vřelé mé lásce se posmívala. Vztekle zaskřípal jsem zubami a slzy mě polily. Již svitalo. — Zdáloť se mi, že musím v letohrádku najíti loupežníka svého blaha, a že toliko jeho smrtí ukonejšiti lze zuřícího ještěra v prsou mých. Rychle vylezl jsem na zeď a skočil do zahrady. Zticha se přikrádám až k samému domu, opatrně se na vše strany ohližím, a pak dívám se k oknu, boje se, a nedověřuje, jakobych byl očekával, že se mi objeví vděkuplná její tvář aneb nějaká hrozná příšera. — Hrůza na mne padla! — Okno bylo rozbité, provazový žebřík visel do polovice strhán jsa na skobě u okna, a na bělavé zdi právě pod oknem viděti bylo dva ještě vlhké čerstvé otisky krvavé dlaně i s prsty. — Jako u vytržení zvoním, zbouřím spící služku, a kvapím s ní hned nahoru. Dvéře byly zavřeny. Klepu, volám, — žádná od-

pověd. Násilím je vypáčím, skočím do pokoje, — a spatřím, jak Rosaura u lože na zemi leží, rozcuchané majíc vlasy, jak oby ji byl za ně kdosi z něho vyrval, a hluboko v ňádrách vězel jí nůž. Načernalé krve proud vůkol ní se rozléval, a červené prouhy rozbíhaly se z rány po bílém nočním oděvu na všecky strany. Na jejím čele ležel složený list. — Stálť jsem tu jak omámený. — Hrůza mě pojala ... žel, žárlivost, vztek a láska, všecko to pomíjelo, a v necitelné zanevřelosti hleděl jsem před sebe. — Konečně sáhl jsem po listu a četl jeho obsah. Zde Ti podávám věrný opis:

„Bella Italia, amate sponde,
Pur vi torno a riveder,
Trema in petto, e si confonde
L' alma opressa dal piacer.“ —

„Dle těchto rýmů, dle jejího zpěvu poznal jsem Rosauru. Po celé Evropě běhal a slídil jsem po ptáčeti. Slepá náhoda přivedla mě do této krajiny, — „bella Italia“ — ozývalo se v této zahradě, a to byla její labutí píseň, Signore Libíno! — Známť její měkká ňádra, tvrdý byl můj nůž a zrádné její srdce tak veliké jako má pomsta. Musela zhynouti, abych nabažil mstivou svou prch-

livost. Addio, Signore Libíno! Fermosi al fin il cor che balzò tanto! —

Ricci."

Nebylo pochybnosti, že Rosaura rukou manžela svého zavražděna byla, jemužto přede dvěma lety se starým Libínem z Terstu byla utekla. A však to jmeno jest mi tuze povědomo. Mého otce přítelem byl též jakýsi Ricci. Chtělbych se o život založiti, že to jest jedna a táž osoba. — Nevím, jakáže změna se tak náhle se mnou udála. Netruchlím, aniž na osud laji. Láska má mžourá jedním okem na hřob mé milenky, jak plesnivý mládenec po svadlém mládeneckém věnečku, a druhým hledím na tučnou pastvu, kde právě telátka měkkou travičku škubou. Po její smrti ledacos jsem zaslechl. Povídá se, že prý jsem byl její devět a devadesátý milovník v luzích českých. O, stálosti vlaských krasavic! — A přec po ní do hrobu toužím. Cítím, že zde dlouho nevytrvám! — S Bohem příteli, snad na delší čas o mně neuslyšíš!

VI. List Karla Bukovského Janovi z Durinku.

V Irunu ve Španělích,
dne 20. března 1835.

Chèr ami!

Tu máš opět po šesti měsících psaní. Divíš se snad, z jakého konce světa Ti píši. Jsem karlistickým vojákem, a však méně snad z náchylnosti k rekovským činům, než z omrzelosti života. Po Rosauřině smrti ještě nějaký čas jsem pokulhával za vykonáváním své služby, pak se mě chytala horká nemoc, a v jejím fantasmagorickém náručí proválel jsem se přes sedm neděl. Když jsem zas uzdraven vstal, propustili mě na věky ze služby. Ze všech stran shrnuly se na mne žaloby, že prý jsem službu zanedbával (verum est, pokud Rosaura žila), že mám o kolečko v hlavě více, a jiné trety. — V zamilovaných mých krajích rekovných Cidů a Abenceragů bouchali právě z kusů. Bouchačka dosáhla mého sluchu, zalíbila se mi, i pomyslil jsem sobě: Dostals již tolik ran, a zakusils již tolik bolestí, mohlbys také zakusiti ránu i

bolest, až se ti granát do žaludku zavrtá. Po této meditací vypůjčil jsem si od pana Libína něco peněz, vzal jsem nohy na ramena, a batolil jsem se do Francka. Dne osmého března opustil jsem s Bajonským dostavníkem město Burdovaly, přešel jsem Bidasòu a již za svitání druhého dne dorazil jsem do Ironu, malého městečka, na jehožto cimbuřích velký prápor Karla V. vlaje.

Teprv na irunské baště díval jsem se s obdivem na pyrenejské pohoří, moha je nyní odtad dokona přehlédnouti. Velitel irunské posádky, jakýsi chevalier Vial, vlídně mě přijal, a hned dal rozkaz, abych byl přivtělen nově zřízenému jízdeckému pluku, jenžto v několika dnech do Hernany odejeti má. Tento pluk záleží nejvíce z cizozemců. Jesti to strakatá a převeselá směsice Francouzů, Němců, Polanů, Navarresů a Angličanů. Na náměstí držíme každodenně vojenské cviky. Víš, že jsem co študent výborně jezdil. Švarné to umění za těchto několik let notně se mi z hlavy vykouřilo. Starý vousatý desátnik, náš učitel, francouský karlista, jmenem Ourlet, přehrozně se mi směje, kluše-li můj kůň svéhlavě jinak, než mi libo. Za týden budu však s tím vousáčem jinak

rozprávěti. Prozatím žehnej Tě Bůh. Tolik času jako dříve na psaní mi nezbývá. Všecko se tu strojí k zoufalým činům. Bohdá že Ti věrněji o věcech zde zběhlých psáti budu, než noviny, aneb zůstane-li mi granát v břiše, navštívím tě co duch v bílém rubáši a s krvácejícím žaludkem. — *Mox ingens interabimus aequor!*

VII. List Karla Bukovského Janovi z Durinku.

V táboře u Aroinzu v oudolí Solanském,
dne 5. dubna 1835.

Jsem důstojníkem. Píši ti po bitvách u Lerina a Aroinzu. Poslední krvavá rvačka strhla se u Diskastella, kdež Zumala-Karreguy silnému outoku Lorenzovy jízdy se ubránil.

Doufám, že Tě neomrzím, vylíčím-li Ti několik válečních scen. Z Iruna odebral se náš pluk do Hernanya. Po celé té cestě pršelo, jakoby andělíčkové z konví na nás lili. V Hernany prohlížel nás udatný Segastibelza, napořád se usmívaje, když naše řady projížděl. Jedva že jsme si v městě trochu pohověli, již s večera museli jsme opět na cestu, a druhého dne dorazili jsme do

Estelly, kdež nejvyšší vůdce s valnou částí karlistického vojska táborem ležel. Město Estella leží v přerozkošném oudolí, jsouc kolem obstoupené velikánskými vrchy. Ačkoli jedva jaro nastalo, přece osení se již valně na všecky strany rozmáhá, keře a stromy již se zazelenávají, měkcí vanou větérkové a veškerá příroda vonným dýše zápachem. Za čas mého lenošení v Estelle nabyl jsem o věcech kralujícího nám Karlosa as následující smysl. „Peníze, a peníze, a zas peníze jest naše nejvyšší potřeba.“ Pravou příčinu, proč Karlos dále na cestě nepostupuje, nacházíme v nedostatku zbraně a válečních zásob. Katalonie potřebuje toliko jiskry do troudu žhavých citů, Aragonie ohlíží se po zbrani a vůdci, jenžby spojil rozptýlené bandy, a tak dostatečnými prostředky nám ozbrojeným neodolaly by ani anglické koráby, aniž trojnásobné legiony najatého lidu.

V několika dnech vytrhli jsme z města se vším lidem. Rychlým pochodem blížili jsme se třetího dne k oudolí solanskému, kdež generálové Lopez a Aldamar, jako kočky u myší díry, naše skály a sluje střežili. Když jsme k Lerině přicházeli, visela již noc na nebi, jako temný závoj

smutku, ani jediné hvězdy nebylo spatřiti, a tma činila nám cestu obtížnou. Vousatý můj desátník Ourlet klusal vedle mne. V tom přikvapilo několik jezdců, a jeden z nich, pokud sluch můj stačoval a tma dopouštěla, jemným hlasem rozkazoval našemu plukovníku. Byl do pláště zaobalen a tvář jeho nebylo mi lze ve tmě rozeznati.

„Spolehejte na Boha, on vás neopustí, a nyní ať hledí každý svých povinností.“

Pobočníci rozprchali se na všecky strany, a já se otázal Ourleta na jmeno onoho jezdce.

„To byl Zumala-Karreguy,“ odpověděl desátník. Další rozprávka byla přetržena, neb cválem muselo jezdectvo stranami povyjížděti, aby pěchota po schodnější cestě následovati mohla. Najednou se všecko zastavilo, přední kolonny stály u cíle. Bylo to tiché a však přepodivné okamžení. Přiblížila se doba krvavé seče, a ta předtucha dojímala každého, ba i nerozumná zvířata. V samé bitvě tajemným hrůzám nepodléháme jako před bitvou. Úzkostlivé očekávání záhubné bouře, blízkost posud nepoznaného nebezpečí, procitující a valně se zmahající láska k živobytí, veškery ty příšery hrozící smrti přepodivně v týli nám polektá-

vají. Jáť jsem na živobytí s láskou nevisel, a přece — když se dostavila ta osudná doba, běhal mi mráz po zádech.

Nedlouho jsme stáli, a již se ozývalo rachocení pelotonů na pokraji lesnaté hory, a temné, vzdálené hřmění děl přimísilo se k tomu; — důstojníci hnali se sem a tam, stáli jsme u Leriny. Každý si zalehl pevně do sedla, povytáhl šavli z pochvy, a temné se ozývalo řinčení ručnic a praskání kohoutků. V několika okamženích hnala se pěchota úprkem ku předu, bubnů řinčení, troubení, vojenský ryk, hřímání děl, šumění koulí, volání kommandantů, kletby a úpění, celá ta směsice válečného hluku strhla se jedním rázem jako krupobití. Náhle ozářila se nad lesem obloha, Lerina stála v ohni. „Avancer!“ zařval Heningsen, náš plukovník, a přes všechněch hlavy až k poslednímu muži zapolítnul jeho rozkaz. — Napřáhnuté maje šavle hnal se s hřímajícím dupotem celý pluk ku předu a dále okolo lesíka až do samé Leriny. Tam se posud ozýval boj v rozličných skupinách. Celé zástupy prachem učmouzených vojínů bajonetem na sebe dorážely, a kamkoli hleděti bylo, křižovaly se rudé blesky praskajících ručnic, koule a kuličky syčely ze všech

stran, a zde onde jezdec sklesnul na hrdlo svého koně. Z přehrozného davu bojujících vyřítil se náhle zavalitý muž, bez klobouku, s rozcuchanými vlasy, vešken na oděvu rozervaný, a s výrazem divokosti na vše strany se ohlížeje, jako Richard vykřikoval: „Koně! Koně! Korunu za koně!“ — „El tio Tomas!“ řvali španělští vojáci. „Muero el tio Tomas! (Nechť umře strýc Tomáš)“ řvali Kristinští jezdci, ženoucí se právě do předu zajmouti opěšalého důstojníka; ale v tom samém okamžení srazil jsem nejpřednějšího píkaře s koně. — „El tio Tomas!“ ozývalo se v dél a šíř, a ze všech stran přitékali Karlisté, a na mém vlastním oři ujížděl koruny rozdávající důstojník. Já dosedl, ač s velkou nesnází, na koně mnou poraženého píkaře. Nepřítel byl ze vsi vyvržen, a naše jízda poháněla rozprášené pluky, veselé vedouc hlaholy, po pláních navarrských. Druhého dne s poledne obnovila se u Aroinzu bitva Lerinská. Zde však se nepřítel lépe opřel. Poražený Lopez spojil se zde s generálem Aldamarau. Nepřátelské vojsko stálo na vrších, v dobrém sestavení a šiku, a svého prospěchu vědomo jsouc s neustupnou vytrvalostí opíralo se našim outokům. Slunce se již chýlilo k západu, a s ním i naše na-

děje na vítězství. Nenadále se vyskytl u čelních pluků Zumala-Karreguy. Povážlivě a beze hnutí na koni sedě projížděl řady a s urputnou horlivostí zas po španělsku, zas po francouzsku hovořil: „Dítky, s boží pomocí musíme dnes zvítěziti!“ Poznal jsem svého koně a koruny rozdávajícího jezdce. Dal rozkaz, aby pěchota postoupila, aby se kolonny lépe zšikovaly a spojily. V tom okamžení přirazily baterie na určitá místa, Zumala-Karreguy pozvednul pravici na znamení nového outoku, a jak ozvěna zahřímali po sobě rozkazové všech kommandantů. Děla ozývala se bujaře obnovovaným rachotem, pěchota se hnala úprkem vykolené majíc bodáky na nepřítele, a rána stíhala ránu, smrt a záhuba hřímaly ze všech stran; — než slunce za hory skleslo, prchalo královské vojsko na všecky strany. U Aroinzu zvítězil Zumala-Karreguy po druhé.

Zde jsem se na velkého hrdinu dobře podívati mohl. Provázen od několika důstojníků vjížděl do vsi. Poslední paprsky zapadajícího slunce osvěcovaly římský jeho obličej jakousi neobyčejnou, ba nadpozemskou září, a jeho temnoplamenní zrakové lpěli ve zbožném zamyšlení na obloze nebeské. Pak

vytáhna z kapsy skla, prohlížel ze všech stran vydobyté místo, a dal svým pobočníkům několik rozkazů. Jezdil posud na mém koni. Krátké jeho nohy přiléhaly pevně na sedlo, a způsobná i mohutná jeho prsa pohybovala se každým krokem bujného oře, jako v bezstarostném pohodlí. Husté, neuhlazené vousy dodávaly rekovskému jeho obličeji jakési divokosti. — Jak mile se náš pluk přiblížil, bystrým okem přebíhal naše řady, pak upřev své zraky na mne, kvapně se na mou stranu přitočil, a takto mne po francouzsku oslovil: „Jak vidím, jste cizinec?“ —

„Ano, pane.“

„Jaký krajan?“

„Čech.“

„Kýho čerta! Jste udatný chlapík. — Koně vám co nevidět vrátím; zatím vás ubezpečuji, že si z toho čest dělám, že ve vojště svém Čecha mám.“ To praviv pozdravil mne a odejel.

Ležíme táborem u Diskastella. Lorenzova jízda učinila na nás několik outoků, my však se teď na nepřítele koukáme s půdy, neb z přepevného toho postavení nikdo nás tak snadno nevytiskne.

VIII. List Karla Bukovského Janovi z Durinku.

V Bayonně dne 20. července 1835.

Odpusť mi bídnou škrábaninu toho listu. Psal jsem levou rukou, má pravice leží u Bilbaa. — Jakživ bych si nebyl pomyslil, že se naučím levicí psáti. Nyní se ale těš na mé nejposlednější příhody. Jsouť to curiosa rara.

Příznivá mi Bellona dlouhý čas laskavě se na mne usmívala. Desátého června oblehl Zumala-Karreguy město Bilbao. Jedenáctého již házeli jsme do města koule a kuličky všelikého druhu.

Dvanáctého neunaveně se pokračovalo v započatém díle.

Třináctého byl můj otec u Bergary s jeho přeroztomilým přítelem Riccim oběšen. A to vše se stalo následovně.

Zumala-Karreguy poslal mě s důležitým rozkazem do Bergary k tamějšímu kommandantu. Nedaleko městečka jest pahrbek se stinnou vysádkou kaštanových stromů. Tím stromovím vede cesta

upřímo do městské brány. Pro silné množství lidu nemohl jsem s koněm ani dále. Velký dav ozbrojených sedláků a jiného válečného lidu valil se mi právě v oustrety. „Co se tu děje?“ — táži se poněkud nevrlým činěn tím zameškáním. „Špehýři! Špehýři!“ křičel lid okolo mne, a než minulo několik okamžení viseli dvě mužské postavy na stromě. Musil jsem právě mimo ně jeti. Lid se rozestoupil. Jeden byl již mrtev a druhý v posledním tažení. Hasnoucí jeho zrak potkal se s mým pohledem. — Já sebou trhl a upaloval k městu. Na konec cesty ještě jednou jsem se obrátil, se slzavým okem ohlížel jsem se v tu stranu; — v tom mi na mysl přišla má matka, veškero mé utrpení, a vřelou slzu v oku jsem zatlačil, až mě oko zabolelo.

Čtrnáctého vrátil jsem se z Bergary do ležení. Přinesl jsem s sebou tobolky obou odpravených špehýřů. Nebyloť pochybnosti.

Patnáctého hnali jsme na město outokem. Zumala-Karreguy byl raněn do nohy, a já toliko malou kuličkou do pravé ruky. Zumala-Karreguy zhynul, a já pro zlost zbyl. Ležel jsem nějaký čas v Bergaře, potom v Durangu, a když jsem se pak

uzdravil, po uřezání své pravice, odešel jsem do Bayonny. Odtud půjdu do kláštera la Trapp. A věru až tento list dopíši, pozdvihnu levici k nebi, a slavnou složím přísahu, že tak učiním. — Bůh Tě žehnej, příteli, jáť vykonal běh vezdejšího života, a půjdu, abych si kdes ve skrytosti vykopal vlastní rukou tichý hrob.

II.

1.

Když narostou šnekům rohy,
Malým myším rychlé nohy,
Křídla mladým ptáčatům,
Vousy hezkým jinochům:
Jeden každý chtivou pílí
Na terč světa jenom cílí.
Medardus.

Na den sv. Josefa Kalasanckého prásknul jsem plačtivým Horácem pod postel, pyskatým Samosatenským mudrcem do plivátka, to jest v ten den pověsil jsem ošoustanou študentskou kamizolu na hřebíček, a oblekl na sebe kabát samostatného světáckého člověka. Stál jsem v devatenáctém roce svého stáří, a první vousisko vylízalo mi pod nosem. O blažený čase prvních vousů! Na každém chloupku téměř visí nejméně jedna zpupná naděje,

a snad z této příčiny vypínají vousatí mladíci tak hrdě nosy do větru. Stál jsem v devatenáctém roce svého stáří, v bujných to letech oné nezkušené rozpustilosti a rozpustilé nejapnosti, kterouž důmyslní Němci nazvali: Die Zeit der Flegeljahre.

Ach, jest to ta jediná krásná, bohužel že spolu též krátká doba v živobytí našem, kdy starosti a trampoty o cestě nevědí k našemu loži, kdy se o nás více hlad než pakostnice pokouší, a kdy naše oči s hvězdami soucitují. Takový jinoch nosí docela jiný svět ve své kotrbě, docela jinou látku v ústrojí citů svých. „Ajta, jaká to božská krajina!“ volá, ponořen jsa v tůni papírových myšlének. „Toť Armidiny ráje!“ — Stojí u hvězdy na kopečku, a polyká lelky. Zašepce-li měkký větérek, vyšpoulí tváře, a neboje se nastuzení, odvazuje si těsný šat s pyšného hrdla. Na štěstí neví ještě ničeho o botanice, a toliko z libosti k zápachu škube vonná kvítka, aneb bez hvězdářského obmyslu neochablým okem jak orel směle hledí do tváře sluneční. Slona se leká, kočičku hladí, myši se štítí, a nad hovězí maso libuje si ucourané selátko. Takový třeštiburda natropí ovšem dost hloupostí, srdce jeho však čisté a ohnivé jest co diamant, ba nad

tento kámen skvostnější je to šperk, — srdce jeho na stupni toho stáří podobá se vzácnému kamenu mudrců, po němž v pozdějších letech co mudrc hotový nadarmo slídí.

O lidé! lidé! — Nevytrhujte taková ubožátka z blažených snů! — Vímť dojista, že vaším vychováním a návodem, že vašimi obmysly adamantová cena mnohého třeštiburdy se porušila, ba že zkázou této jeho holubičí třeštivosti i ta lepší polovice lidské jeho povahy se zmařila. Člověčenstvo nyní ovšem neleží více v kolébce, nechodí na vodítkách, nýbrž stojí a chodí na pevných nohou, obutých v škorně vzdělanosti; — pohříchu ale je to jen naše poznání, ježto na tak vysoký stupeň dokonalosti vylez'o, ježto prach a děla, a kongrevské rakety vynašlo, ježto po větrných hambalkách lítá, ježto na párních vozích a korábích jezdí, ježto do coule nebeské měří báně a pláně, a dle zákonů geometrických krejčího přistřihovati učí kabát a kalhoty. Srdce však, to velké srdce člověčenstva, leží posud v kolébce, nechodí ještě ani na vodítkách. — Mluvím z hlubokého přesvědčení, neboť přešel jsem mnohé stezky v labyrintu světa, a píši tyto řádky na slámě, v bídné stodole, kam mne

dobří lidé vyhodili z teplé komůrky, abych zcepeněl. Zadrž, komediante! — Nezačínej u ocasu, nýbrž u pleše!

Byl jsem devatenáctiletý mladík, boubelatý, černooký, vlasatý a mohutných, kulatých lejtek. Bohatá kadeř a pěkná lejtka bývají do světa nejlepší listy na poručenou. Otec můj byl chudý rukavičkář na Františku, a když umřel, zůstavil po sobě více ruk než rukaviček. Já byl nejmladší větvičkou na hustém stromě naší rodiny, a následovně rodičův miláček. Za tou příčinou přišel jsem na študie, kdežto ostatní bratří na řemeslech potloukati se museli. Od prvních počátků kůry zemské až do nalezení Ameriky, to jest, od první latinské školy až do páté, byl jsem vždy mezi všemi spolužáky nejschopnějším, nejpilnějším a nejmravnějším hochem. Všecka má píle a snaha nejvíce o to se pokoušela, by do trojlístku nejčelnějších školáků, aneb pod heslo: *praemio donati sunt*, postavena byla. — Mé namáhání bylo marné. Na úkor mé přičinlivosti, schopnosti a mravnosti dostal vždy jiný, méně zasloužilý přednost, a já musel hubu, aneb lépe slze z očí utříti. Nit mé trpělivosti a spolu i bedlivosti

přetrhla se, a já začal přísné vědy zanedbávati, obíraje se více čtením zábavných knih. Toho času přihodilo se mi cos neobyčejného, ačkoli prosaického, což poněkud mé, v samotnosti si libující těkavosti uzdu přiložilo. Jednoho dne za jarního počasí dostal jsem „Šillerovy loupežníky“ do ruky. Stál jsem pod večer na lesnatém vrcholku *Belle Vue* u Císařského mlýna: vůkol mne vonné zápachy keřů a švitorné zpěvy opeřenců, modrojasná klenba nebes nade mnou — a v pravici mé kniha, plna volných, prostranných myšlének a citů velkého srdce. Unešený duch můj se ubíral se zacházejícím sluncem za hory, a jak socha stál jsem podepřen o strom. Temné pásmo onoho světa stálo přede mnou v rouchu květnaté nivy, vylízající měsíc kráčel mi co hvězda Betlemských mudrců v oustrety, a v božském náručí viděl jsem odpočívati veškero člověčenstvo. Karel Moor a jeho rota rozkládali vůkol mne své hnáty na zelené travičce, moje obraznost potloukala se po českých lesích, oko mé plálo romantickým ohněm, a jak šílený sem a tam běhaje a konečně na kraji příkré stráně se pozastaviv, s třesoucím se hlasem zvolal jsem: „Tak žíti, tak umříti, jak ono slunce —.“

V tomto okamžení roztouženého cílu a zbožné předtuchy slítla mi odněkud do tváře přerázná — facka, a já padl se všemi ideály k zemi. Rudá, jak pekelným ohněm osmáhlá tvář houpala se, plna ďábelských úsměchů, s vyceněnými zuby, s jiskřícíma se očima nade mnou. Ošklivá ta příšera zaťala své dravé pazoury do mé vlny, a než minulo několik okamžení, byl jsem do čista ostříhán, oloupen, do naha slečen. Toliko „laupežníci" zůstali mi v rukou. Kabát, kalhoty, klobouk, boty, punčochy, stříbrné hodinky, památní to dar, jediné dědictví po mém otci, unášel nepoetický loupežník, a brzo zmizel v hustém křoví. Sebral jsem se, a všechen poděšen přiběhl jsem do mlýna. Laskavý hospodský přioděl mě širokým pláštěm, a když jsem se zas ve svém příbytku octnul, pomyslil jsem si: „Jinačí jsou loupežníci v knihách, a jinačí vedle knih. — Na ten oblíčej, co živ nezapomenu." —

2.

Lépe pečeného vrabce v hubě míti,
Nežli s rajským ptákem na oblacích nýti.
Zkušený písničkář na Helikonu.

Jak roje pestrých motýlků oblétali mne bujní snové nedočkavé touhy. Stál jsem na dvojím rozcestí. S jedné strany kynuly přísné vědy, bochník chleba podávajíce, na druhé straně zas svobodná umění, potřásajíce utěšeným stromem zlatoskvělých jablek. Nezapomněl jsem tehdáž na Midáše a na výstrahu, že se člověk chlebem nasytiti může, nic však zlatým ovocem. Shakespeare a Šiller dělali si v mém mozku píšťalky, a když jsem konečně Goethův román: Wilhelm Meisters Lehrjahre, přečetl, nebylo lze mne déle udržeti a „divadlo! divadlo!“ znělo mé heslo. Toho času přišel do Prahy jakýsi Robert Walmar, ředitel cestující herecké společnosti. Ovečky jeho, snad z nedostatku píce, rozskákaly se na jiné pastvy, a za příčinou nového verbuňku musil do hlavního města, kdež hnůj a schopnost za stejnou se odbývají cenu. Jedva že jsem se o jeho příchodu a příbytku dověděl, vecpal jsem své oudy do nejpěk-

nějších a jediných nankinkových spodků svých, vzal jsem černý fráček na sebe, červený šál okolo krku, navoskoval jsem si kníry a šel jsem *stante pede* k němu. Uvítal mne velmi vlídně. Ach jak spanilý byl to muž! Štíhlá, ušlechtilá postava. V pravidelných tazích jeho bledého obličeje, a na vysokém čele rázná důstojnost, v oku temně planoucím jakási geniální zádumčivost. Neméně zajímaly jeho černé vousy *à l' Abdel Kader*, a dlouhé uhlazené vlasy *ou dernieur goût de Paris*. Rozprávka naše byla důkladná.

„Vy máte tedy chuť k divadlu?“ otázal se jaksi s podivným úsměchem. — „Ano, mám takový hlad, že bych to krásné umění jedním rázem pohltil,“ — dal jsem horlivě za odpověd.

„Nu to je hezké. Umíte číst“?

„Až hrůza; přečetl jsem všecky literatury evropských národů, vyjímaje toliko San Marinskou, Reuss-Greickau, Reuss-Šleickou, a onu sedmera Jonických ostrovů.“

„To není tak mnoho; požadavky obecenstva na umělce a na samé umění přebíhají již valně břehy evropské vzdělanosti. Nedoživý a přestárlý vkus našeho století podobá se přejedenému bři-

chopásku, jenžto na podráždění svého malátného jazejčka nových, neobyčejných lahůdek vyhledává. — Znáte hudbu?"

„Jakbych neznal. Jsemť Čech. Umím zpívati a na fletnu pískati."

„*Eh bien!* Jaká pak je vaše deklamací? Čtěte mi tuto řeč, ale emfaticky, jako byste na divadle stál."

S těmito slovy podal mi otevřenou knihu, Šillerova Waldštýna.

Několikrát jsem si odkašlal, postavil se do posice a spustil:

— — O nečiň tak!
Hle tvá šlechetná, čistá tvář neví
Posud o tak nešťastném záměru! —
Toliko obraznost ti klamně porušil.
Zbav se té černé škvrny, zlého ducha;
Zlý sen pak jen to byl, jenž dává výstrahu,
By ctnostný rek ve ctnosti setrval.
Ne, nikoli! tak ty neskončíš, ne! —
Do pomluvy by u potomků přišel
Tím každý velký čin a rekovnost,
Byloby právo dáno lůzy pověře,
Jež cnosti necení si v člověku. —
I budiž, — nepusť svého důstojenství,

Ba násilím se opři císaři,
A musí-li to být, zprotiv se zjevně;
Chválit to nebudu, mohu však odpustit,
Ba s tebou zdílet chci, co za hřích mám;
Jen — zrádcem nebuď, slovo to je z úst, —
Jen zrádcem ne; — to není míra přebraná,
Není to výstupek, do něhož ubíhá
Zmužilost u vědomí síly své;
Ó, to je zcela jiné — to jest černé,
Černé, jak propast pekelná, —

„Zadrž, Maxe!“ zvolal ředitel s nemalým smíchem. Četl jste výborně, ale na divadle byste s takovou deklamací mnoho nepořídil. Za našich časů musí lví řvání lahodně se střídati s holubičím šepotem. Moudré vladaření hlasem, střídmost v pohybování oudů, harmonické sjednocení a srozumění posuňků s pronešeným slovem, a všecka ta Hamletova porada s ostatními diatribami věhlasných dramaturgů, všecko to v ouhrnku nepohne naším obecenstvem ani o mák více, než co lehký, nad doubravou šumící zefírek stověkými kmeny. Na naše duby potřeba bouře. Však uvidíte sám, v čem vám bude hověti. — Stavím vám pro budoucnost pěknou prognostiku; zajímavá tvář, ohnivé

oči, husté vlasy, a zvláště vaše lýtka povedou vás na umělecké dráze k žádanému cíli. — Líbí-li se vám, učiníme hned smlouvu.“

Stalo se. *První milovník a hrdina*, třidcet zlatých gáže na měsíc, Karel Moor, Romeo, Max, Faust, litografovaná nesmrtelnost, — svět se točil se mnou kolem. Všecek radostí pomaten opustiv ředitele, utíkám přes schody, a v nemotorném běhu porazím u vrat sedící mlíkařku i s celým jejím krámem. Baba chytila mne za šos, já se tím svalil na znak do mlíčné záplavy, uličníci se sběhli, lidé se stavěli, psi štěkali, Valmar v okně se řehtal jako satanáš, já se zas sebral, trhl jsem sebou a bez šosu s podojeným zadkem ubíhal jsem domů.

3.

Zde sedí král, onde vousatý zbojník, tu krásná Helena, tam scvrklá Meluzina, a všichni jedí a pijí hltavě! Jací jsou to páni?

Hudební idealisté, 13. *kap.*

Na podzim odjel jsem do Kokrhelce. Společnost, ze všech úhlů světa sehnaná, byla až na napovídače pohromadě. Jedva že jsem s dostavníku slezl, šel jsem do „prkenné košile,“ to jest, do ho-

stince téhož erbu a jmena, abych se panu direktorovi ukázal. Nebyl doma. Na místě jeho uvítala mě jakási přepodivná osoba, s líbezným úsměchem, s přelaskavou přívětivostí. Když jsem totiž do pokoje vstoupil, vyšla z postranních dveří štíhlorostlá postava, bílá jako bílá paní, neobyčejně bledého oblíčeje, bělolesklých vlasů a načervenalých očí. Tím pohledem zaražen ustoupil jsem o několik kroků.

„Nelekejte se," zaštěhotala tenounkým hláskem. „Jsem kakrlačka a ředitelova manželka. — Aj, aj, jen se nelekejte, šlechetný mládenče, budoucí má ochrano a záštito, — jsem ženská, jako jiné ženské, ale nad jiné mnohem nešťastnější." A na to rozpřáhla ramena svá, co Briareus, zemorodec storamený, a mne, outlou třtinu, levicí uchopila za bradu, a pravou rukou hladíc uzardělou mou tvář, všemožně se snažila, lichotivým mluvením zkrotiti mou bázeň a pozdvihnouti mou kleslou odvahu. — Hrozná ta příšera, vidouc mne malomocnou zmateností sklíčeného, opět s velkým ochotenstvím ke mně se přitulila, a rozličně vzdychajíc a vzlykajíc, o tyranství, o ukrutných osudech a losech, o uvěznění a o jiných tretech rozprá-

věla. Já slyšel jen napolo. V tom otevřely se na mé štěstí dvéře, — Valmar vstoupil do pokoje, bílá paní mě pustila a kvapně odešla.

Valmar jaksi nepokojně po pokoji přecházel a mrzutě pod sebe hleděl.

„Pane řediteli —“ pravil jsem poněkud bázlivě.

„U všech čertů, pane, co tu ještě chcete?“ hvěvivě se na mne Valmar obořil.

„Pane řediteli, přicházím, za jedno se vám ukázati, za druhé potřebuji peníze, za třetí, rád bych věděl, jaké kusy dávati budete, abych se mohl řádně připravovati.“

„První představení,“ řekl Valmar klidnějším hlasem, „bude panna Kokrhelská od Šillera.“

„Od Šillera?“ zvolám v podivení a koukal jsem se na ředitele s otevřenou hubou, jakobych ho pohltiti chtěl.

„Co troubíte, pane?“ opáčil zas Valmar. „Ano, panna Kokrhelská; ten neb onen titul, věc je pořád stejná; je to překřtěná panna Orleanská. Tato změna titulu slouží toliko *ad captationem kokrhelianae benevolentiae pecuniaeque.*“

Srdce mé, planoucí pro herecké umění, zachvělo se, jakoby je byl mrazový vichr ofoukl.

Valmar stál přede mnou v růžové komediantské kráse. Srdce mi usedalo, pupek se mi třásl, jak na niti otáčející se knoflík, černá blána zastřela mé oko, nohy mi poklesávaly a „Panna Kokrhelská! Svatý Šillere!“ vykřikna, z pokoje jsem vyskočil, a horempádem hnal jsem se dolů do hostinské světnice. Bolestně skřípající můj žaludek na pamět mi uváděl, že v člověku mimo touhu po ideálech ještě jedna neméně důtklivá tužba spočívá, kteráž veškerým duševním chtíčům cestu zamezuje do zahrad hesperidských, jestli se jí, jako štěkavým psům, něco masitého do tlamy nehodí. Potřebám žaludku podlehá i nejsubtilnější idealista, a každý vrabec na střeše již ví, že člověk pevněji stojí v prachu a blátě, než na duze a na paprsku slunečním.

„Půl libry švejcarského sejra, a holbu piva!“ — Těmito slovy pozdravil smutný můj žaludek sklepníka ve dveřích, a první bolestná slza hladu vstoupila mi do oční duhy. — V jizbě panovalo hlučné veselí, řinčení sklenic, talířů, vidliček a nožů, rozpustilý křik a smích, zpívání a hvízdání, pekelný rámus. — Jedva jsem se v koutečku u kamen posadil, obraceli se zrakové všechněch u

velké tabule rozložených hostů velmi zvědavě na mne, a já zas pokukoval závistivě na jejich tučná, líbezně páchnoucí jídla. — Z jejich rozprávek brzo jsem zpozoroval, že jsou to oudové Valmarovy herecké společnosti. Opice všelikého druhu a velikosti ozývaly se roztomilým, pronikavým kvikotem se všech stran, až na samý krov lítaly zátky, šampaňské syčelo a sklenice řinčely. „Ať žije Melpomena!“ zachrochtal jakýsi vyzáblý, dlouhý pán s trudovitým obličejem a krátkou bradou. — Celá společnost opětovala po něm ten přípitek s náramným křikem. V tomto okamžení vlízaly mi do mozku následující myšlénky. — Píte, píte, Thalii zasvěcená ubožátka, naskytne-li se vám někdy něco vody lepšího, neboť na vašich cestách utrousila Musa s Janusovou hlavou toliko suché kůrky a kyselé kapky. Píte, píte, pokud vás žízeň trápí, neboť konec vašich bolestí zkvete teprv na vašem hrobě v podobě outlé pomněnky, a krátká vaše sláva žije a umírá toliko v dlaních napořád ubývajícího divadelního obecenstva.

„Sejra!“ zvolal sklepník ve dveřích se po mne ohlížeje.

„Sejra?“ vykřikl s podivením vyzáblý pán.

„Sejra!“ ozval se můj nešťastný žaludek.

„Sejra!“ řvala celá společnost s opovržlivým posměchem. *„Fi donc!“*

Sotva jsem trochu zapískal a křidélka svá na výsluní díblického jich rozmaru porozepjal, byl jsem již unešen ze skrovného, sejrem páchnoucího koutečku, a ponořen do záplavy šampaňské rozčilenosti. Jeden každý z přísedících oznamoval se mi bratrským políbením a vřelým stisknutím ruky. Ba, při sám Bůh, bylať to veselá spřež.

Na nejpřednějším místě seděl dávce hostiny, vyzáblý dlouhý pán s krátkou bradou. Měl šedivé, vpadlé oči, vypouklé lícní kosti, trudovitý nos, řídké vlasy. Byl to jakýsi pan Jeremiáš Buchta, nejbohatší měšťan v Kokrhelci, mecenáš a vášnivý milovník pohyblivého, *aliter* na cestách se potloukajícího herectví. Po stranách jeho outlých žebírek sedělo dvé oněch stvoření, jejichžto nejprvnější pratvar z levého Adamova boku všemohoucí ruka urobila. *První* totiž byla první milovnicí a hrdinkou, budoucí mou Toboskou dulčineou, a *druhá* vážnou matkou. Obě dámy stály si, co se plastiky tělesních jich forem dotýče, v nejdokonalejším odporu. První milovnice a hrdinka vypadala jako

třináctá sestra dvanácti spících panen. Nejprvé divil jsem se jejímu vytáhlému, více však ještě suchému tílku, ježto pro dokonalost převýborné rovnosti na pamět mi přivádělo první základ veškeré geometrie, to jest rovnou čáru; divil jsem se bledému, nynějším popíjením zsinalému a mnohými vrásky zoranému obličeji, v jehožto středu podlouhlý tenounký nosejček šilhavé záblesky zapadlých očí dokonale odrážel, aby se nesetkaly; divil jsem se přelepé velikosti a způsobě úst, divil jsem se vlasům, ježto okolo volátka, jediné-to tloušťky jejího těla, v milé rozmetanosti jako myší ocásek se otáčely. Naopak zas vážná matka, as čtyrycetiletá brůna, krátká a tlustá jak červelátové jelítko. Tváře po obou stranách dvě plamenající pivoňky, modrobledé, vysedlé oči, hromský nos, černé, na židovinách bělokvětoucí kadeře, a záda — *o per deos immortales*! —, pro valnou rozsedlost ohromných plecí, jako u dromedára Madiánského. Pohledem na oděv těchto křehotinek přišla mi na mysl výborná, o vetchosti pozemských věcí řeč hlubokého mudrce a spanilého pohana Demokrita. — Vedle vážné matky seděl drobounký, scvrklý Berlíňan, *bonvivant* a intrikán, z jehožto

potemnělých očí přejasně vykukovala smůla trpkých osudů a losů. Holozubá jeho tlamička neustále se pohybovala na posluhu žaludku dlouhým hladem umořeného, až bylo milé na to podívání. Protější však jeho soused, herec něžných, laskavých otců, a svalitý silný muž s oplchalou hlavou, nastrkoval ustavičně svůj, nějakou snad zlou nemocí splasklý nosejček do šampaňské sklenice, a tak samolibě očima mžoural, a tak blaženě ústa svíral a zas jazykem mlaskal, jakoby se mu byl na poušti nektarový pramének ze suchého písku vyprejštil. Na konci tabule seděli ještě tři páni, do mol a na mol se rozplývající. Ukazovali si své díry v šatech a zpívali o nouzi a bídě, o mecenáších, a po každé sloce zařvali z chraptivých hrdel: „Ať žije Buchta! *Vivat!*“ — a zas na to obraceli prázdné kapsy, a vzdychali: „Ou vej!“ —

Seděl jsem mezi nimi jako na špendlíkách. Hrdinka a vážná matka v bachantinské rozháranosti citů a chtíčů, počaly se velkým lásky ochotenstvím ke mně přitáčeti, a mne všelikými přívětivými posuňky ku stejné milostné ochotnosti podněcovati. Hluku a rozpustilosti přibývalo. Mecenáš Buchta točil se na podobenství nevěstky Ště-

stěny na dřevěné kuličce u trnože o jedné noze, tlustá Eufemia (vážná matka) kňučela v blaženém opilství jako kočičí koťátko, Rosaura (suchopárná hrdinka) kroutila očima jako zamilovaný vejr, Berlíňan Adolf Hain (intrikán) olizoval kůstky, Ježek (něžný otec) štěbotal do sebe labutí píseň o hnízdě domácím a o holubičím národu, ostatní tři ožralcové, Balfur, Vosrdí a Lali, samou ochmelenou dovádivostí požírali na sobě velbloudy, a komáry cedili na spoludruhy. Podruhé usedalo mi srdce, podruhé zatřásl se mi pupek, podruhé postřela černá blána moje, po ideálech slídící zraky. „Svaté umění!“ vykřiknul jsem a ošklivá chytila mne škytavka. Veškera společnost byla toho mínění, že se chci napit na zdraví svatého umění, a ochotně jeden každý pozdvihnul sklenici svou, a z celého hrdla zařval: „Ať žije svaté umění!“ —

Nešťastný Barnabáši! — Kdo chce, aby jej někdo miloval, musí ho také milovati. Neb této věci přirození jest takové, že nemůž láska k nižádné jiné nakloniti se, leč k sobě podobné. — Nesmrtelná Melpomeno! — Možno-li, abys kdy láskou přilnula k lůze tak polodivé, v jejížto prsou jen zřídka kdy jiskra se zmůže svatého k

tobě ochotenství. Růže zkvétají v sadech, a špinaví komáři na ně usedají, hvězdy se houpají v modrotemném oceánu nebeském, a trpaslíci v ouvalech pozemských do výše na ně plijí, ideálové táhnou od západu k východu, a oslové se řehtají na blativých pláních, andělé skáčí na nachových duhách a díblíci štípou je do pat. — Nabude-li přece kdy svět rozumu? — Až snad rozumy vymrou, až peníze zmizí, až merkuriální mastičky pominou, až se veškeré hříšné sádlo lidské podstaty tuhým plamenem očistce vyškvaří, až na vysmáhlé dušičce nic jiného nezůstane, než několik elegických chloupků, poslední ten zbytek sežžaté smyslnosti. —

Dříve, než se země šestkráte okolo své osy otočila, přesvědčil jsem se o strakatém obřadování ve svatyni toho svatého umění. Toho večera, když se v Kokrhelci Panna Kokrhelská dávala, stál prý měsíček nad Orleánem se škaredou tváří, a deštil z povětrného svého sídla trpké slze důtklivého žalu, až se nádherně zpěněná Loira rozvodnila přes veškeré nivy, a slzným tím přívalem zříceniny zatopila pověstné vísky Dom-Remi. Na

důkaz této historické události uvádím následující pragmatickou fantasmagorii.

Valmar, ušlechtile způsobený muž à l' Abd'el Kader, zřídil a obsadil Šillerovu truchlohru asi tak, jako pro nedostatek knoflíků na chatrném kabátě všelijaké jiné trety přišíváme, zde zas trháme, onde přidáváme, a tak dále. Kdoby se pro tu věc s osudem chtěl pohádat, nechť jen svou dissertací v mozku si vypracuje, příležitost se může snadno k tomu vyskytnouti, a čert neví, co Pán Bůh dá.

Francouského krále Kadlíčka, toho samou láskou vysmáhlého švihlíčkáře, a spolu rolníka Bertranda v předehře, hrál Romuald Lali, člověk s dlouhými nehty a jeden z těch tří opilců na konci stolu. Frejovnou Anéžku Sorelku dávala tlustá Eufemia v zlatopapírovém kokrheli, majíc na znamení oněch milostných Renových dob okolo krku břichatou kobzu zavěšenou, a hrála spolu též královnu Isabeau, jen že místo kokrhele granatýrský kašket na hlavu posadila. Levobočka Dunoisa hrál svalitý Ježek s oplchalou hlavou a splasklým nosem, Filipa Dobrého jakýsi Julius Rosenhain, Talbota scvrklý onen Berlíňan, naloživ si, na vyzna-

čení hrdinské ráznosti jeho, po bradě a okolo úst černokadeřavou beránčí kůžičku; Lionela představoval nešťastný Barnabáš (to jest já) v červených husarských kalhotách, nejpěknějším to kousku z direktorovy šatnice; Thibeauta a spolu i Fastolfa, anglického hlasatele, uhlíře s uhlířkou a s chlapcem romantický chrapoun Balfur, — a obě Johaniny sestry od neštovic zohyzděný, rutinovaný Vosrdí. Johanu pak, tuto galvanisovanou holubinku mystické poesie, hrála suchopárná Rosaura s okrouhlým volátkem v koženém kyrysu a pitharskou šavlí. Ostatní osoby žily na cedulích aneb v dějinách.

Osudný večer se přiblížil. Kokrhelčané valně se shrnuli do divadla. Valmar seděl u kasy s nesmrtelným úsměchem na ústech, housle a píšťaly kvičely, myši zalízaly do svých smrdutých doupat, herci vlněným masem, *aliter* vatou nabobtěni a pestrými barvami nalíčeni, přecházeli *per longum et latum* po divadle, a Šiller, na nesčíslné červy proměněný a rozdělený, ubíral se z tichého příbytku smrti, aby nás požehnal. A ba, s tímto zčervivělým pomazáním konali jsme zázraky. Představení výborně se dařilo. Kokrhelská panna se-

bou házela jako spínající-se komoň na bojišti, Karlíček chodil sem a tam co zmoklá slepice, a štěhotal dle nápěvu medoústého krále Reného, Talbot se ošklíbal jako Luciper na vejcích, Isabeau-Sorelka founěla a zas cukrovala, a zkrucovala oči jako kajanská ježura. Filip Dobrý brebencoval na způsob pilných školáků v Jeně, tak nazvaných bůvolů, Dunois stavěl tenounký svůj hlásek na prsty, a když se zmohl k hrdinným náběhům, vykřikoval jako chraptivý kohout. Všecko šlo výborně, obecenstvo plesalo a tleskalo, a při sceně třetího jednání, když Johanna anglického vůdce Lionela (to byl já) k zemi strhnouc, náhlým záchvatem lásky usmrtiti jej se zpěčuje, — tu dosáhlo burácející plesání nejvyššího stupně; a jitrničky, housky, cibule a [illegible] kdo ví jaké ještě jiné trety lítaly na jeviště, a Šiller — prásknul na způsob kejklířů na provaze nohama nad hlavou. V této sceně byl bych málem do nemalé nesnáze přišel, kdyby mi přítomnost ducha nebyla něco do ucha našeptala. Když jsem totiž, Johaniným outlým, na podobu sirkového dřívka způsobeným ramenem schvácen, k zemi se svalil, praskly mi na levém kolene kalhoty, a holé, živé koleno vylezlo z díry,

zvědavě na všecky strany se ohlížejíc. Přítomnost ducha však obrátila tu nehodu k mému spasení. Sotva jsem to zpozoroval, do předu postoupiv, pathetickým hlasem zvolal jsem: „Ha! — Ha! — Ukrutná čarodějnice, ana jsi mne do nohy sekla, neotálej již déle a rozsekej mne celého na caparty!“ — Po těchto slovech začala poslední galerie praskati, divadlo se třáslo, a když opona slítla, byl jsem s Kokrhelskou Johanou šestkrát po sobě vyvolán, a však až po dnes nevím, týkalo-li se to vyvolání mne celého, aneb toliko mého kolena. — V příštím jednání měl jsem koleno bílým šátkem zavázané, a když jsem poprvé tak vystoupil, zvolal jsem s přítomností ducha: „*Honny soit, qui mal y pense!*“ — obecenstvu na srozuměnou dávaje, že jsem se stal rytířem řádu anglického podvazku. Jedno však na zdařilém představení tuze mne mrzelo. Zapomenulo se na korouhev a pro nedostatek jiného, lepšího, ouhlednějšího surrogátu, musela panna Kokrhelská při korunovací hůl do rukou vzíti, na jejímžto konci Ježkův smrkací šátek uvázán byl. Obecenstvo však na štěstí to zpropadené *qui pro quo* nezpozorovalo pro velký lesk a třesk korunovačního průvodu, a v mono-

logu líbala Johana tu pošpiněnou korouhev tak přirozeně a tak vřele, že nikdo rozeznati nemohl, lepí-li se jí šátek na hubu, aneb huba na šátek.

Bohové, praví Homér (’Οδυσσ. 18. Σ. v. 136), udělují prý člověku na každý den jistou odměřenou část rozumu. Po představení panny Kokrhelské zbylo mi bezpochyby příliš málo rozumu, neboť přes celou zimu zůstal jsem ve fantastických drápech Valmarovy Musy. Dávaly se toliko klassické kusy, a každé představení bylo klassickou parodií kusu. Člověk všemu uvykne, a když jsem se konečně lásce do klepet dostal, spadlo mi bělmo s očí, a jasně prohlídl jsem podivnou tkaninu Valmarových zámyslů. Na jaře rozloučili jsme se s Kokrhelcem a s Kokrhelčany a odešli do Slézska.

4.

— — ἀει τοις ἐρωσιν συνειομεν.
’Αριστοφ.
(Zamilovaní milují ptactvo.)

Zpomínám na vás, krásné doby první lásky! — Medle, kdož by mohl na vás zapomenouti, jemuž milostné ochotenství brány zotvíralo nejvyššího blaha, jemužto v oběť dadouc krev i mléko ňáder

svých, růžemi posypalo stezky vezdějšího života, a uprostřed svého skrovného srdce pomník postavilo jeho památce.

Nedaleko městečka, ve kterémž Valmar kotvici svého pitvorného korábu byl zarazil, nalézal se borový hájek s příjemným potůčkem. Tento hájek býval za jarního počasí svým outočištěm, když jsem ubíhal pletichám svých soudruhů, a v potůčku jsem se rád koupával. Byl parný den. Ležel jsem v borečku na trávě, zpívaje následující píseň:

Ach, větérek jemný fučí
V osloněné krajině,
Pracovitá včelka bžučí
Po květnaté lučině.

V slunečním paprsku mušek
Milliony litají,
Se stromu tisíce hrušek
Zlatoskvělých koukají.

Hle, jak pšenice se vlní,
A ječmínek vousatý,
Jak se makovice plní
A kalíšek hroznatý.

Jak potůček milým hrkem
Teče v pestré oudolí,
A stehlíček s malým krkem
Přeukrutně šveholí.

V chladném stínu za březinou
Leží pastýř Menalkáš,
Láskou jeho plíce hynou;
Ubohý, ach, marně lkáš!

Nedaleko věrné skoty
Juchtové mu ližou boty;
Ach, věrnosti takové
Bývá srdce skopové.

V tom mi zaklepal někdo od zadu na rameno. Líně se obrátím a hbitě se zas odvrátím zubami klepaje, jakoby do borového bájku mrazový vichr byl zavál. — Bílá paní s červenýma očima stála přede mnou. Já vyskočil, a ona naopak vrhla se k mým nohoum.

„Ukrutníče!“ — zvolala, hrozný počnouc pláč a ještě hroznější škytání. „Nezapuzuj od sebe nešťastnou kakrlačku, jížto se po dlouhém utrpení podařilo vymknouti se z okovů ukrutného tyranství, a kteráž se utíká z temnosti žalářní na vý-

sluní tvého spanile zářícího oka. Od prvního okamžení, co jsem tebe spatřila, slouplo se mé srdce, a čerstvějším pookřálo životem. Vyslechni mne, poznej mne, a prchni se mnou daleko do lesů amerických, aneb na břehy Nilu, aneb do Výmarska do Goethova letohrádku, abych se vyhnula meči nad hlavou mi visícímu.“ — Mariana mi otevřela dočista své srdce, a když jsem se jí lépe do očí kouknul, ba čím více jsem se na ni díval, tím více jsem na ní příčiny shledával milování, a dříve než dokončila vypravování o svých příbězích, počal jsem, po stupni milost k milosti přikládaje, docela pláti v její lásce. I zmocnil se mého srdce strašlivý požár, horký dým vystupoval z něho do kotrby, a rozum počal se parou vařiti a měknouti, jakoby se nacházel v papinianském hrnci. Padli jsme si do náručí, a velikým vzdycháním milost vroucí obapolně sobě vyznávajíce, konečně na tom jsme se ustanovili, že vezmeme nohy na ramena, a že utečeme někam do bezpečné skrytosti, kde zpěvnější ptáci milostné hudou písně, kde vonnější páchnou kvítka, kde líbeznější větérkové prsa blahodárnou volností nadouvají, kde Uměna na vážnějším trůní stolci,

a kam by žárlivé rámě zádumčivého Valmara dosáhnouti nemohlo. Čtrnáctý den po této úmluvě vyvěsili jsme chytře udělaný prápor zrády do temné noci, a v záhybech jeho se skrývajíce upalovali jsme ze slézkého městečka k českému pomezí, odkud nám běloplešaté týmě zpupně do oblak vylízajících Krkonošů laskavě kynulo. V týž večer dávala se v divadle Katinka Heilbronská. Opuchlá Eufemina hrála Katinku a já hraběte Štrálského. Na štěstí ležel Valmar v pokojíku svém zvundaný a polámaný jak dřevěný tajtrlík, neboť se byl (snad ze žárlivosti, poněvadž se Mariana déle nechtěla v jeho kleci baviti) v hospodě opil, a na to s několika hrubými měšťáky povadil, tak že tito bez rozpaků nezdvořilého komedianta zbili, *per longum et latum* celého jeho těla. Zpomněv si na něho a jak as teď se zádumčivým, geniálním obličejem svým vypadá, nemohl jsem smíchu odolati. Má bělovlasá Helena však s velkou bázní na něho zpomínala.

„Valmar,“ pravila polohlasně, „je vtělený ďábel, démon odporu, Goethův ironický Mefisto. On prolezl takořka všecky sluje a doupata pozemské bídy, a zas někdy na nejvyšší vrchol vezdej-

šího blaha se doškrábal. Kdekoli kráčel po stezkách života, vždy nejpěknější kvítka, nejchutnější ovoce si natrhal, a nasytiv se jeho zápachem a šťávou, rozcuchal a hodil je do prachu, nedbaje na příští nějaké zloty aneb nedostatku. Od přirození valným, vládychtivým nadán jsa vtipem, nejvíce o to se pokoušel, aby se jemu vtipy jiných lidí podrobovaly, a jelikož se téměř každému umění naučil a v nižádném u prostřednosti vězeti nezůstal, lehce pak umělcům do prstů nahlížeti a jim se posmívati přivykl, i tak se stalo, že jeho obraznost a cit v krátkém čase ztupěly, a že mu nelze povyraziti se čím jiným, leč onou opačností a potýkavostí myšlének, jakovouž toliko u samých ďáblů nalézáme. Jest to věc nepochopitelná, ale pravdivá. Na důkaz toho, co jsem nyní pravila, uvádím toliko jeho parodování dramatických plodů nejvýtečnějších geniů. Drahý Barnabáši, vás vodil při tom nejvíce za nos. S plamenným okem zbožné úcty k ideálům počínal jste si vždy na jevišti, jakoby vám šlo o vykonání nejsvětější povinnosti. A on zas nastavil okolo vás hejno pitvorných skřítků v pestrých hadrech, a mnul si za scenou pak samolibě ruce, a chechtal

se při každém slově jak díblík, když se mu podařilo Boha uštknouti do paty. — Zpomeňte si na Waldšteina. Scvrklý Berlíňan s dvoukrejcarovým hláskem hrál rekovného vojvodu, nabobtělá Eufemia něžnou Theklu, a plešatý Ježek s vepřovým oblíčejem hraběnku Trčkovou. Zpomeňte si na Egmonta, na Hamleta s papírovým duchem, na Pannu Orleanskou, na Katinku Heilbronskou, na toto slavné představení, po jehožto skončení nevěrně jste utekl švábské Kateřině. Ach, smích se o mne tuze pokouší, rozpomenu-li se na magnetickou scenu pod bezem v pátém jednání. Suchopárná Rosaura (Katinka) nahlídla odpoledne před produkcí s nějakým vousatým kyrysníkem přes míru do sklenice, a ohnivým nápojem notně rozehraná dosti vesele z počátku si počínala. Jak mile však do stínu plátěného bezu se položila, z obvyklé malátnosti hned na místě usnula, a tak silně chrápati počala, že veškeré obecenstvo opravdivost jejího spánku valným tleskáním pochválilo. — „Spíš, Katinko?“ zvolal jste sladkým šepotem, a když jste ji notným štulcem probudil, zvolala: „Dejte pokoj!“ Na štěstí dělo se všecko tak přirozeně, že se všem divákům zdálo, že se scena

ta dává podle Kleistova orginálu, a nic dle Holbeinova vzdělání, knihy to plné oslovských uší.“ — Kterak se ale ona dostala do jeho klepet, jakým to osudem na něj upoutána byla, to a ono, a Harpokrates v síti, a templářské bůže Bafomet zůstalo mi tajemstvím. Též Mariana pevně zavírala ústa, kdykoli jsem na kapitolu o lásce její k Valmarovi zřetel obrátil. A já také na to málo dbal. V přítomných slastích první této lásky všecek ponořen, nehrubě zpomínal jsem na minulost, aniž na budoucnost, a tělo i duši spanilé kakrlačce v obět podávaje, toliko nedbale všímal jsem si praživlů školy peripapetické. — Třetího dne dorazili jsme do městce Pryskyřice. Peníze nám právě došly, hlad byl velký, a žízeň bolela. Abychom poodstranili těchto nedostatků, a dosáhli prostředků k dalšímu outěku, odhodlali jsme se, ukázati Pryskyřičanům, jakých vzácných schopností Uměna do nás byla vložila. Na velké síni v hospodě udělal jsem lešení, sestavil jsem židličky, napsal a rozeslal jsem zvací lístky po městě, a tak dále. Mariana byla kakrlačkou, uměla břichem mluviti, a dle vzoru hraběnky Hamiltonové rozličné plastické a mimické posuňky prováděti; já zas uměl dekla-

movati, zpívati a mluviti jako papoušek a jako špaček. Laskavý čtenáři, jenžto snad nevěře mi hlavou kroutíš a divíš se mé zázračné kakrlačce, tobě na pamět uvádím pověstnou nymfu Egerii, kterážto vlastně ničím jiným nebyla, než Numy Pompilia milenkou břichem mluvící, kteroužto její umělost zchytralý ten římský král tak výhodně na svůj prospěch obracel, že veškeren národ s otevřenou hubou vždy do oblak troubíval, jak mile jen Egeria za křovím se nadmula. A což vykřičená Kumejská Sibylla! — Odkud čerpala ty přerozličné hlasy a zvuky, jimiž bulíky dýchala na nosy zaslepených beranů? — Z břicha; Isidičtí kněží, židovští hierofanti, řecký věstec Kalchas, epileptický Mahomet, indiánský kejklíř Messasebe na březích Missisipských, až na slovutného Francouze Alexandra, všickni mluvili břichem; i proč by má kakrlačka také nemluvila, v tomto umění prohnána jsouc a v osvícenějším století žijíc? — Nedivte se již, pánové a paní, mé kakrlačce, a věřte, že stávalo před ní břichomluvců, a že jich zas nastane po ní. — *Item ad narrationem.* Po skončené akademii sebrali jsme peníze, 22 zl. 34 kr., snědli jsme v hospodě kus vepřové pečeně se zelím,

vyspali jsme se, a záhy ráno ubíhali jsme dále. Skřivani vesele švítořili v ranním povětří, jakoby si vypravovali něžné sny minulé noci; ztepilé stromy a pestrá luka zdárnou páchly jarní čerstvotou, z daleka ozývali se táhlí zvukové pastýřských trub, bučení rohatého dobytka, mrekot beránků, a zde a onde bžučení mimoletící, po medu záhy slídící včelky. Vznešenost přírody, velikolepé toto roucho nevyskoumaného tvůrce, slavný ten příval zorního zápalu, vše to oslnilo zraky mé smyslnosti, a duch můj po dlouhém čase zas jedenkráte s pokorou klesl na dno své bytnosti, podrazil mi nohy, a v prachu ležel jsem na kolenou u prostřed silnice. A jak jsem tu klečel se svou modlitbou v slzách skroušenosti, zdálo se mi vše vůkol tak svaté a tak veliké. Světy na plamenných vozích vyjížděly z východu, a talácivý červíček zalízal do prachové skrytosti květového kalíšku, ranní větérek třepetal měkkýma křídloma, a malé, nahé ptáče odpočívalo teple pod ňádřím rozplývající se matky, člověk ležel na kolenou v prachu, zlatohlávek stál na nitce vonně dýchajícího kvítka, a všemohoucí rozepjal nekonečné rámě své lásky, a veškeren nesmírný svět přitiskl na prsa svá. — Ach, není

na zemi krásnějšího okamžení, než když se člověk vztýčí, ctností jsa pozdvižen, rozehřán láskou a na veškeré zapomínaje nebezpečí, příteli otvírá své srdce. Taková doba nyní na mne přišla. Z pobožných těchto snů vytrhnul mě pekelný smích. Jel okolo kočár. Sedělo v něm několik pánů a paniček. Viděli mne v této rozčilenosti v prachu ležícího, vedle mne kakrlačku s vádrlátkem, a dali se do hlasitého řehtání. Tím jsem se opět zpamatoval. Mrzutě za nimi se ohlédna, zapálil jsem si dýmku tabáku, uchopil jsem Marianu za ruku, a slova nepromluvivše šli jsme dále. Nedlouho jsme se tak tiše po silnici ubírali; i dohonilo nás několik mužských. Za nimi harcoval se řebřinový vůz s notným nákladem rozličného hamparátí, a s dvěma ženskýma v slaměných kloboučkách. Z pěších šel v předu nejstarší, muž velké postavy, s ošedivělými vlasy a s podlouhlým, od tabáku umrněným nosem, velmi horlivě rozmlouvaje s nějakým, o mnoho mladším člověkem v zeleném fraku a bělavých spodkách. Okolo vozu šli ostatní. Jeden tlustý jako kbelíček s mladinkou tváří, druhý plaskonohý v elegantním kabátě, pořád se ošipávaje, třetí s notnými vousy uherského báči,

jak kohout na smetišti si kráčeje, čtvrtý drobounký s kvikavým hláskem, pátý s neučesanými vlasy a s trudovitým obličejem. — Starší pán v předu rukama nestřídmě do větru tepaje, hrozně vykřiknul: „Paprlapa, to nemůže být!“ — Mladší zas v zeleném fraku jemným zvukem skočil mu do řeči. „Možnoli,“ — pravil s vážným pohledem, — „aby se někdy takovými kusy, jakové jsou loupežníci na Chlumu, Honza z Přelouče, Kouzedlnice Sidonie, *et caetera*, *et caetera*, vkus obecenstva zušlechtil, aby se takovými škváry lidem na venku v mozkovicích rozednilo, aby lepšího nabyli pojmu o kráse, aby — aby — a zkrátka, nezměníte-li, velectěný pane řediteli, repertoir, nezavedete-li u společnosti jiný pořádek, tedy opustím váš prápor a obrátím nohy své do jiných končin.“

Byli to komedianti. Kamkoli se člověk za našich časů obrátí, najde komedianty a brambory. Pán s podlouhlým nosem na ta slova co kohout se rozčepejřil a zlobivě zvolal: „Měhoděk, jděte, kam se vám líbí, jděte všichni, jáť přec zůstanu na svém právu, a pokud mám šňupavého tabáku a kus nosu, povedu Melpomenu po své dráze do chrámu vítězoslávy a napiju se s ní z pramenů Kastalských.

Ostatně vím co vím, a vy nevíte co nevím.“ — V tomto okamžení obrátiv se, jako hromem omráčen zůstal na místě státi, a s otevřenou hubou na mne se dívaje, zvolal: „Osudové! Přepodivné jsou stezky vaše!“ — a než druhé okamžení přišlo, ležel jsem s ním v příkopě na straně silnice. A to se stalo tak. Jako *Boa Constrictor* na nešťastnou obět, skočil on na mne, sevřel mne do svého náručí, pustil mne zas na polo, já zavrávoral, on se mnou, já spadl do příkopu, on se mnou, a tu jsme oba leželi. „Pamatuj se, drahý jinochu,“ — hovořil s krátkým dechem v příkopě. „Je tomu as rok. S prázdným žaludkem a s prázdnou kapsou přišel jsem co herec do Prahy. Byl jsem bez služby, a nadarmo jsem se ohlížel po nějaké větvičce, na kteréžbych se udržeti a zachrániti mohl před zátopou ukrutné bídy. Několik týchdnů jsem se v městě plačtivě potloukal bez naděje na lepší hvězdu, a tím byla pro mne toliko moučná hvězdička. Ze zoufalství šel jsem do Bubenče na procházku s Abelínovým nosem v kapse. Lehl jsem si do trávy, a co druhý Nabuchodonosor škubal a žvejkal jsem ji. Zaslechl jsem v křoví tvůj hlas — žaludek velel, zavěsil jsem si na tvář Abelínův nos, vyskočil

jsem na tebe, dal jsem ti facku, a svlíknul jsem tě do naha. Tvé šaty a tvé hodinky prodal jsem židovi, z utržených peněz vsadil jsem dvacetník do loterie, najedl a napil jsem se, a týden po této loupeži zasmála se na mne fortuna; já vyhrál terno, a těmito penězi zřídil jsem cestující českou společnost z pouhého vlastenectví, abysme aspoň nějakého letavého národního divadla měli, když se nám stojícího aneb stálého nedostává.“

O poctivý zloději. — Muži silného charakteru! — Ba stejnou a valnou sílu to požaduje, s Kantovou morálkou v hlavě nevinného bližního do naha svlíkati, a národní divadlo, a byť jen letavé ptáče bylo, na denní světlo vyváděti. Slabé duše obojího se hrozí. Býval jsem od jakživa vlastencem, jen že se mi nikdy příležitost nenaskytla, bych vlastenectví své před světem osvědčil. — O vlastenectví mluvit, chlubné verše psát, nepokládám za vlastenectví. Takovými trety honositi se bylo mi vždy důkazem obrovské malodušnosti. — I stoupilť jsem hned v příkopě do české společnosti ředitele *Branibora Touhy* a kakrlačka šla z lásky za mnou. Tak jsme se harcovali, jako druhdy rekovní Táboři po všech českých krajích. Společnost byla dobře

zřízena, a to z té příčiny, že nebyla stlučena z obyčejné polodivé herecké luzy, nýbrž z pouhých ochotníků a milovníků mateřského jazyka. V každém městě takořka strojily se nám hody a schody do srdcí spanilomyslných vlastenců. *Touha* byl výborný ředitel, až na jedinou slabou stránku, že z přílišné svědomitosti, aby se nikterak chatrným provozováním statečným dramatickým geniům na cti neujímalo a spravedlivé jich zásluhy obyčejnými u cestujících společností nešvarami nezprzňovaly, všemožně takovým kusům se vyhýbal, které velkého nákladu duševních i materialních sil požadovaly. Šlo mu též při tom nejvíce o to, aby se společnost udržela. Onť dobře nahlížel, že se toho jinak docíliti nedá, leč bývá-li direktorova kasa v cinkavém pořádku, a že takový pořádek na onom repertoiru závisí, kterýžby obecenstvo nejmocněji do divadla lákal. Pojem jeho o vkusu českého divadelního obecenstva nebyl na marném písku mladistvého zanícení založen, nýbrž na pevné půdě šedivé zkušenosti; dobřeť sice věděl, že vkus co milé děcko v kolébce leží, ale — na vychování jeho nikdy nepomyslil. Touto nedůvěrou a přílišnou ouzkostlivostí zůstala i jeho společnost na onom

stupni nedokonalosti a dilettantství vězeti, na jakémž i samé obecenstvo z většího dílu stálo. — Co Valmarův školák byl jsem smělejší, a ředitel mě nad míru miloval. Můj cíl byl vytknutý. Na dosažení jeho spojil jsem se s horlivým mladíkem v zeleném fraku, a umluvil jsem s ním, že buďto lstí aneb mermomocí v kolébce ležícímu vkusu českého obecenstva cumlíček z úst vytrhneme, že jej déle nenecháme najídati se rozbředlé kašičky, že jej z malátného lenošení násilím vyrveme, na nohy postavíme, chodit naučíme, a jemu zdárnější stravy zaopatřovati se přičiníme. Počínání naše potkávalo se z počátku s mnohými překážkami, jichžto ale dál a dále s ubývající cestou země okolo slunce také ubývalo; — než minul rok, kráčel Hamlet přes česká prkna v důstojném rouchu, a obecenstvo, — jediné české to na světě, poněvadž se posud s neporušenou obrazností poetickým přeludům podává, — zachvělo se bázní před duchem Hamletova otce. — Společnost byla výborná, jaké snad mezi cestujícími na světě nestávalo. Láska k mateřskému jazyku a k pravému umění, a ne jiná smyslná, smilná, pivachtivá, byla tím jediným svatým kouzlem, ježto nás na zlatém poutu svornosti na umělecké dráze

vodilo. Jeden každý svého kollegu opravdově miloval, jeden každý za výroky zdravého rozumu kráčeje nižadnými intrikami a ouklady jinému do cesty nelezl, nikdo nevybíhal z vyklenutého místa na výsluní přízně obecenstva ze ctižádosti, nýbrž podle hnutí svorného celku řídil a porovnával svá postavení, to jest, nikdo nehrál toliko sám, anobrž každý s celostí. — Tu neroztahoval herec na lokte jediné slovo, až mu nápověda zas druhé přinesl, tu se neozývalo bouchání a šoupání nemotorně sem a tam přebíhajících noh, škytání a řvání; blekotné lalotání nenalezalo příznivých a dlouhých uší, a za nejvyšší pochvalu cenil si v tragedii herec slzící oko, a ve veselohře srdečný smích. V ústech české Thalie ozývali se libozvuční hlaholové naší velebné mluvy, jako zvukové čistého proudu, pryštícího se z útrob zlatoryzího ouskalí, a hle mnoho jich přibíhalo, ba i dřívních posměváčků a tupitelů našeho jazyka, aby načerpali z chutného pramenu, a mnohá prsa, hrobem a umrlčinou páchnoucí, nenadále tímto nápojem opět obživla a volnějším zas pookřála dechem. Ano, kdekoli stan svůj jsme zarazili, zůstavili jsme též při odchodu svém zdarné símě národnosti, a Bůh

požehnal stezkám našim, a kleslá palmá vlastenectví počala námi vznáseti k nebesům svůj kůžel rozvitý, a genius Slávie díky své nám do uši šeptal a spolu pravil: „Ideály na zemi nerostou.“

V tom čase blaženého kochání se v čarovné skutečnosti ulehla nenadále na srdce mé truchlivá pohroma. — Na den svatého Václava dávali jsme Shakespearovu truchlohru: „Romeo a Julie.“ V zamilované scéně pod balkonem praskla v orkestru s jedné strany basa, a s druhé strany kotel, a hned na to spadl pavlán, na němž Julie stála, a ona, uchopena jsouc drzýma rukama, nalezala se místo v náručí Romeovu u prostřed dvou cizích mužů, jižto z parterru na jeviště byli skočili. „Znám tě, hlásku!“ řval muž na pravo s uhlazenými vousy à l' Abdel Kader, a táhl Julii na svou stranu. „Má neť! — Semnou pojď, hanebnice!“ — kokrhal druhý a táhl ji na svou stranu A jako vlci o umdlévající kakrlačku se tahali, a tou samou cestou, kudy nahoru přišli, zpět ji unášeli, a já chtějě za nimi, klopejtl jsem a zlámal nohu. —

Mariana byla krásná, jak zoře nebeská. Kakrlactví bylo toliko její zakuklení. — Pocházela

ze vznešené, bohaté rodiny. V tom samém městě, kde s ujcem, a sice se zamilovaným, žárlivým ujcem bídný život svůj trávila, byl Valmar prvním milovníkem u divadla. Jedenkráte jej spatřiti, jej milovati, s ním mluviti, a uléci s ním: — vše to dělo se po sobě tak kvapně, že ani dosti kdy nezbývalo, prostoru mezi myšlénkou a činem časem vyplniti. — Když jsem já k Valmarovi přišel, vadla již její láska k němu poznáváním jeho pekelné duše, a já se stal její jedinou a právě první láskou. — Žárlivý Valmar, chytrý tento barvíř, zvláštní mastičkou obělil ji vlasy, oční víčka jí počervenil, aby nepoznána jsouc, co kakrlačka jista zůstala před pronásledováním hněvivých příbuzných.

Na silnici do Prahy našla se ta spanilá růže všecka rozcuchaná, a oba milovníci, ujec i Valmar, utěšené prý nyní mívají rozpravky o společné milence v blázinci svatokateřinském. —

Když se mi opět noha vyhojila, začal jsem píti, ze zvědavosti, zdali se mým pitím hory zazelenají. — Z této příčiny vyhnali mě kněží České Thalie, a já šel k Němcům. — Tu jsem teprv se stal nejhorlivějším přítelem na oslu jedoucího Si-

léná. Třicet let již piju pivo i kořalku. — Teď ležím na slámě, v utrobách jakoby peklo svými plameny mě zažehalo; — o Mariano! bílá holubice, proč mi tebe unesli ti draví krkavci, — a já bych neležel na této bídné slámě a nemělbych na hlavě pleš.

